

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2011-2012**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Του Κυριάκου Γ. Παπαδόπουλου

(Α.Μ. 620)

**Η ΑΝΑΙΡΕΤΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΛΟΤΙΚΩΝ
ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**

Επιβλέπων: Καθηγητής Βασίλειος Α. Χριστιανός

Αθήνα, Δεκέμβριος 2012

Η ΑΝΑΙΡΕΤΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΔΟΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Copyright © Κυριάκος Παπαδόπουλος, 2012

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Το ταξίδι ήταν υπέροχο. Ευχαριστώ θερμά τους καθηγητές μου Χριστιανό Βασίλειο, Παπαδοπούλου Ρεβέκκα - Εμμανουέλλα και Κουσκουνά Μεταξία που με βοήθησαν να αποπλεύσω με ασφάλεια από το λιμάνι. Ελπίζω η γνώση που μου προσέφεραν να με βοηθήσει να αντιμετωπίσω τις τρικυμίες της ανοικτής θάλασσας.

*Σε όσους εξακολουθούν να πιστεύουν
στην ιδέα της ευρωπαϊκής ενοποίησης*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΜΕΡΟΣ Ι ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΑΝΑΙΡΕΣΗΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
Το παραδεκτό των λόγων αναίρεσης	15
A. Αλλοίωση ή παραμόρφωση των αποδείξεων.....	17
B. Εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	19
Γ. Οι διαδικαστικές πλημμέλειες.....	31
Δ. Η αιτιολογία της απόφασης.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο	
A. Η βασιμότητα <i>sticto sensu</i> των προβαλλόμενων λόγων αναίρεσης.....	35
(1) Εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	36
(1-α) Νομοθεσία για το κοινοτικό (ενωσιακό) σήμα.....	36
(1-β) Το δίκαιο της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης.....	39
(1-γ) Ο έλεγχος νομιμότητας της δράσης της Ένωσης.....	41
(1-δ) Ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης.....	50
(1-ε) Το δίκαιο του ανταγωνισμού.....	52
(1-στ) Το δίκαιο των ασφαλιστικών μέτρων.....	54
(1-ζ) Το υπαλληλικό δίκαιο.....	58
(2) Οι πλημμέλειες της αιτιολογίας της απόφασης του δικαστή της ουσίας.....	59
(3) Η υπέρβαση εξουσίας.....	62
(4) Διαδικαστικές πλημμέλειες.....	64
(5) Η αλλοίωση των αποδείξεων.....	68
B. Η λυσιτέλεια των προβαλλόμενων λόγων.....	69
ΜΕΡΟΣ ΙΙ Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΙΡΕΣΗΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο	
Η εγκαθίδρυση της αναιρετικής δίκης	76
A. Η προσβαλλόμενη απόφαση.....	76
B. Οι διατυπώσεις άσκησης.....	78
(1) Η «εξωτερική διάσταση».....	79
(1-α) Η ενεργητική νομιμοποίηση.....	79
(1-β) Η κατάθεση του δικογράφου.....	87

(1-γ) Η προθεσμία άσκησης.....	91
(2) Η «εσωτερική διάσταση».....	94
(2-α) Το περιεχόμενο του δικογράφου της αναίρεσης.....	94
(2-β) Τα αιτήματα της αίτησης αναίρεσης.....	101
Γ. Προσωρινή δικαστική προστασία.....	104

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η εξέλιξη της αναιρετικής δίκης.....	109
A. Η παρέμβαση.....	109
B. Η εκατέρωθεν ακρόαση.....	112
(1) Υπόμνημα αντίκρουσης και επί της αίτησης αναίρεσης.....	113
(2) Υπόμνημα αντίκρουσης και αντανάιρεση.....	114
Γ. Η εκδίκαση της αίτησης αναίρεσης.....	117
(1) Στις παρυφές της οριστικής απόφασης.....	117
(2) Στον πυρήνα του αναιρετικού φαινομένου.....	120
Δ. Παρέκβαση για την «αναίρεση υπέρ του νόμου».....	127

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΙΡΕΣΗΣ

A. Πρώτο επίπεδο «άμυνας».....	131
B. Δεύτερο επίπεδο «άμυνας».....	133
(1) Η υποκατάσταση στον πρωτοβάθμιο δικαστή.....	134
(2) Η αναπομπή.....	140
(2-α) Η απόφαση περί αναπομπής.....	140
(2-β) Το δικαστήριο της αναπομπής.....	144
Επίμετρο.....	145

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	149
--------------------------	------------

Βιβλιογραφία – Αρθρογραφία.....	154
--	------------

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

βλ.	βλέπε
CMLR	Common Market Law Review
ΔΔΔ	Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΚ	Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΕΕ	Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΕΕυρΔ	Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου
ΕΛΛΔ	Ελληνική Δικαιοσύνη
ΣΕΚ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ELR	European Law Review
ΕπιθΕυρΚοιν	Επιθεώρηση Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕυρΠολ	Ευρωπαίων Πολιτεία
ΚανΔιαδΓενΔικ	Κανονισμός Διαδικασίας Γενικού Δικαστηρίου
ΚανΔιαδΔικ	Κανονισμός Διαδικασίας ΔΕΕ
παρ.	παράγραφος
ΠΕΚ	Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
σκ.	σκέψη
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣΕΚΑΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας
ΣΕΚΑΧ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη επιστήμη του δικαίου, η παρθενογένεση θεσμών και νομικών εννοιών δεν αποτελεί τον κανόνα, οι υπάρχουσες δε εξαιρέσεις είναι «ψευδεπίγραφες», διότι οφείλονται σε τεχνολογικές εξελίξεις και νεωτερισμούς εγγενείς στο σύγχρονο τρόπο ζωής. Ωστε, στην πραγματικότητα, η εμφάνιση σύγχρονων και πρωτοποριακών νομοθετημάτων, αποτελεί στην ουσία ανατροφοδότηση του βασικού προστάγματος της θετικιστικής νομικής επιστήμης προς το συνταγματικό και κοινό νομοθέτη για καταγραφή της ζώσας πραγματικότητας και ικανοποίηση βιοτικών αναγκών της εποχής μας. Καταλήγουμε, μάλλον, στον κοινό τόπο, ότι οι θεσμοί του δικαίου, ανεξαρτήτως ονοματοδοσίας και περιεχομένου, επιτελούν την ίδια πραγματιστική λειτουργία στο διηνεκές. Αν στην τελευταία θέση προσθέσουμε και την ενστικτώδη κινητήριου δύναμη και ζωοδόχο πνοή του νομικού φαινομένου υπό την ουσιαστική του όρου έννοια, που δεν είναι άλλη από την έμφυτη σε κάθε ανθρώπινο ον τάση για στοιχειώδη απονομή δικαιοσύνης και αναγνώριση ενός βασικού πυρήνα ατομικών δικαιωμάτων, τότε έχουμε στη διάθεσή μας όλα τα συστατικά στοιχεία που συγκροτούν την επιστήμη.

Η επιστημονική γνώση στηρίζεται στο πείραμα και την εμπειρική παρατήρηση, μόνο που στην περίπτωση της επιστήμης του δικαίου καλούνται ιστορία του δικαίου (προς τα πίσω έρευνα στους ιστορικούς θεσμούς) και συγκριτικό δίκαιο (σύγχρονη, παράλληλη έρευνα στις διάφορες έννομες τάξεις).¹ Έτσι, λοιπόν το «πείραμα» και η «εμπειρική παρατήρηση» στην περίπτωσή μας, αποκαλύπτουν μία «ελλείπουσα παρθενογένεση», την ύπαρξη σχεδόν σε όλες τις έννομες τάξεις (παλαιές και σύγχρονες) ενός νομικού φαινομένου το οποίο, κατά την άποψη του γράφοντος, αποτελεί μαζί με τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων και εν γένει τον έλεγχο συμβατότητας νομικών πράξεων προς υπέρτερους κανόνες δικαίου, το απαύγασμα της νομικής λειτουργίας και κορυφαία νομική πράξη: το **αναιρετικό φαινόμενο**.

Αυτό ακριβώς το αναιρετικό φαινόμενο στο πλαίσιο του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης φιλοδοξεί να αποτυπώσει και αποκαλύψει το ανά χείρας πόνημα, πάντοτε μέσα στο αυστηρό πλαίσιο μίας διπλωματικής εργασίας. Με άλλα λόγια, σκοπός είναι η μελέτη της θεσμικής αλλά και δικαιοπολιτικής λειτουργίας της αναίρεσης στην ενωσιακή δικαιοταξία. Όπως κάθε ενασχόληση (ή απόπειρα ενασχόλησης!) με το δίκαιο της Ένωσης, οποιαδήποτε και αν είναι η αφετηρία της (πολιτική, κοινωνιολογική, οικονομική, νομική) ή το ειδικότερο γνωστικό αντικείμενο μελέτης και έρευνας, αν δεν εγγράψει στη μεθοδολογία της και τη νομολογία των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης, δεν μπορεί παρά να είναι εκ των ενόντων και ευκαιριακή. Οι νομολογιακοί κανόνες στην έννομη τάξη της Ένωσης είναι απόρροια μιας γνήσιας νομοπαραγωγικής διαδικασίας, η οποία λαμβάνει χώρα «υπό τους περιορισμούς που

¹ Κ. Σ. ΚΥΡΙΑΝΑΚΗ, *Ιστορία του Ρωμαϊκού Δικαίου*, Ζ' έκδοση, Αθήνα 1974, σελ. 14.

επιβάλλονται από τη φύση του δικαστικού λειτουργήματος». ² Άλλωστε, ο κανόνας δικαίου δεν ανευρίσκεται αποκλειστικά στο γραπτό νομικό κείμενο. ³ Εξ ου και ο τίτλος!

Το αισθητήριο του νομικού στο άκουσμα της λέξης «αναίρεση», αβίαστα παραπέμπει σε ακύρωση, εξαφάνιση, κατάργηση ή τροποποίηση μίας δικαστικής απόφασης και κατόπιν στην επέλευση του αμετακλήτου. Το τελευταίο συναρτάται με έννοιες όπως το «δεδικασμένο», η «ασφάλεια δικαίου» και ενδεχομένως με την «εκτελεστότητα». Ασχέτως ειδικότερης ονομασίας και μορφολογίας εμφάνισης, η αναίρεση, ως νομικό φαινόμενο με ουσιαστικές και δικονομικές προεκτάσεις, έχει ένα κοινό γνώρισμα σε όλες τις έννομες τάξεις στις οποίες εμφανίζεται, συμπεριλαμβανομένης και της ενωσιακής: δημιουργεί κανόνες δικαίου είτε με τρόπο **θετικό**, επικυρώνοντας την απόφαση την οποία υπέβαλε στη βάση του δικαστικού ελέγχου (*επιβεβαιωτική λειτουργία*), είτε με τρόπο **αρνητικό**, ακυρώνοντας την απόφαση που υπέβαλε σε έλεγχο, ανατρέποντας έννομες συνέπειες (*ανατρεπτική ή ακυρωτική λειτουργία*).

Στο σημείο αυτό, κρίνουμε σκόπιμο να κάνουμε κάποιες επισημάνσεις απαραίτητες στον αναγνώστη, ώστε να αποτραπούν ορολογικές συγχύσεις και στρεβλώσεις τελολογίας. Ο τίτλος είναι αποκαλυπτικός και εμβριθής νοημάτων! Δεν πρόκειται να γίνει παρουσίαση του συνόλου τεθειμένου δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, γραπτού ή άγραφου. Κάτι τέτοιο θα αποτελούσε έργο ζωής, αν όχι ματαιοπονία. Η εργασία δεν τιτλοφορείται ως «νομολογία των δικαιοδοτικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης» αλλά ως «**αναιρετική νομολογία**». Συνεπώς, η φιλοδοξία του γράφοντος ήταν η αποτύπωση του αναιρετικού φαινομένου μέσα από τη νομολογία των δικαιοδοτικών οργάνων και επί τη βάση των διατάξεων του γραπτού δικαίου, τόσο του πρωτογενούς (κυρίως του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης) όσο και του παραγώγου (Κανονισμοί Διαδικασίας). Η ευκταία μετατροπή της φρονηματικής τάσης του συγγραφέα σε πραγματιστικό ενέργημα, επαφίεται στην κρίση του αναγνώστη.

Ωστόσο, οι επισημάνσεις δεν εξαντλούνται εδώ, αλλά απαιτείται πλησμονή αυτών. Ο όρος «δικαιοδοτικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης» συστεγάζει αφενός μεν τα κεντρικά δικαιοδοτικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ήτοι το Δικαστήριο, το Γενικό Δικαστήριο και το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης, αφετέρου δε τα αποκεντρωμένα δικαιοδοτικά όργανα, δηλαδή τα εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών. ⁴ Αντικείμενο πραγμάτευσης είναι η νομολογία των κεντρικών δικαιοδοτικών οργάνων. Ειρήσθω εν παρόδω, η έρευνα και μελέτη της αναιρετικής

² Β. Α. Χριστιανός, *Εισαγωγή στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2010-2011, σελ. 16.

³ Β. Α. Χριστιανός, *Μετεξελίξεις της προσφυγής λόγω παράβασης στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 101, με περαιτέρω παραπομπή σε F. GÉNY, *Science et technique en droit privé positif*, 1925, τ. 1, σελ. 37.

⁴ Β. Α. Χριστιανός, *όπ.π.* υποσημείωση 2, σελ. 67-70.

νομολογίας των αποκεντρωμένων δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης, αποτελεί στην ουσία μελέτη 27 διαφορετικών (όσα και τα κράτη μέλη) δικονομικών συστημάτων, ενόψει και της αρχής της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών.

Η ιστορία της αναίρεσης και η εξέλιξη του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό την έννοια του θεσμικού οργάνου, είναι βίοι παράλληλοι. Η το πρώτον εμφάνιση του θεσμού της αναίρεσης στο σώμα δικαίου της Ένωσης ανάγεται στο έτος ίδρυσης του πρώτου δικαιοδοτικού οργάνου, πλην του τότε Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ), που δεν είναι άλλο από το Πρωτοδικείο των ΕΚ (νυν Γενικό Δικαστήριο), το οποίο ιδρύθηκε με την Απόφαση 88/951 ΕΚ, ΕΚΑΧ, ΕΚΑΕ του Συμβουλίου της 24-10-1988 (ΕΕ L 319 της 25.11.1988, σ. 1 έως 8).⁵ Ως προς την υποδοχή που επιφύλαξε το Δικαστήριο στο νέο αυτό ομογάλακτο δικαστικό σχηματισμό, «... η προσάρτηση του Πρωτοδικείου στο Δικαστήριο και η θέσπιση δύο βαθμών δικαιοδοσίας, αφενός, απέβλεπαν στη βελτίωση της δικαστικής προστασίας των πολιτών, ειδικότερα για τις προσφυγές που απαιτούν ενδελεχή έρευνα περίπλοκων πραγματικών περιστατικών, και, αφετέρου, είχαν ως σκοπό τη διατήρηση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας του δικαστικού ελέγχου στην κοινοτική έννομη τάξη, παρέχοντας στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να επικεντρώνει τη δραστηριότητά του στο κύριο έργο του, δηλαδή στο να εξασφαλίζει την τήρηση του δικαίου κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου».⁶

Η χρονιά αυτή σηματοδότησε την απαρχή της πρώτης περιόδου της ενωσιακής αναιρετικής δίκης. Η κοινοτική (τότε) έννομη τάξη, δημιούργησε το δικαστή της ουσίας, η εμπιστοσύνη προς τον οποίο ήταν και παραμένει (θεσμικώς) πλήρης και καθολική. Η εξέταση των πραγματικών περιστατικών και η κρίση περί τα πράγματα συνιστούν αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστή του Γενικού Δικαστηρίου,⁷ οι δε αποφάσεις του υπόκεινται αποκλειστικώς σε έλεγχο νομιμότητας και όχι σε επανάκριση του συνόλου της επίδικης διαφοράς. Αυτό προκύπτει αναντίρρητα από το άρθρο 256 παράγραφος 1 εδάφιο δεύτερο της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής «ΣΛΕΕ»), σύμφωνα με το οποίο οι αποφάσεις που εκδίδει το Γενικό Δικαστήριο υπόκεινται σε αναίρεση περιοριζόμενη σε νομικά ζητήματα. Η κρίση περί τα πράγματα εξαιρείται, ένδειξη της διατήρησης της θεσμικής εμπιστοσύνης προς τον πρωτοβάθμιο δικαστή του Γενικού Δικαστηρίου.

⁵ Ν. Κλαμαρής, 20 χρόνια λειτουργίας του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας* 5 (2009), σελ. 565-568.

ΕΕ L 319 της 25.11.1988, σ. 1 έως 8.

⁶ ΔΕΚ, 17-12-1998, Baustahlgewebe GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-185/95P, Συλλ. 1998 I-08417.

⁷ Οι ρητώς προβλεπόμενες περιπτώσεις της υποκατάστασης στο δικαστή της ουσίας, θα αναλυθούν στο τρίτο και τελευταίο μέρος της παρούσας εργασίας.

Ο ίδιος βαθμός εμπιστοσύνης δεν συναντάται στη δεύτερη περίοδο της αναιρετικής δίκης, η οποία χαρακτηρίζεται και από τη διεύρυνση αυτής. Η ίδρυση και λειτουργία του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης με την Απόφαση 2004/752/EK του Συμβουλίου της 2-11-2004 (EE L 333 της 9.11.2004, σ. 7 έως 11),⁸ εγκαινίασε μία δεύτερη οικογένεια δικαίου, την αναίρεση κατά των αποφάσεων του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης. Στην περίπτωση αυτή, και μάλιστα εκλείπει το στοιχείο της *de jure* εμπιστοσύνης στον ενωσιακό δικαστή του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, δεδομένου ότι το άρθρο 256 παρ. 2 ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με το άρθρο 257 εδάφιο τρίτο ΣΛΕΕ, προβλέπει τη δυνατότητα θέσπισης έφεσης κατά των αποφάσεων του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, εκτεινόμενης και σε πραγματικά ζητήματα, εντούτοις μέχρι στιγμής δεν έχει θεσμοθετηθεί διαδικασία έκκλητης δίκης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.

Η αναιρετική δίκη κατ' ανάγκη συμπλέκεται με κάποιες φορές περίπλοκα ζητήματα του ουσιαστικού δικαίου, ειδικά κατά το στάδιο έρευνας του βασίμου ενός προβαλλόμενου λόγου αναίρεσης. Το διαδικαστικό θεσμικό πλαίσιο της αναίρεσης υποδέχεται πλήθος αναφερόμενων νομικών ζητημάτων, κάποτε ιδιαίτερα ετερόκλητων μεταξύ τους, ενώ δεν εκλείπουν οι περιπτώσεις κατά τις οποίες η απότοκος της διαδικασίας δικαιοδοτική κρίση, εγείρει ζητήματα δυσχερώς τιθασεύσιμα ή τουλάχιστον μονίμως εριζόμενα σε νομικούς και πολιτικούς κύκλους.⁹ Όσο πρόκληση και αν αποτελεί αυτό για έναν νομικό που επιθυμεί να εντυφήσει σε βαριές νομικές έννοιες, το εγχείρημα προσέγγισης του αναιρετικού φαινομένου οφείλει να είναι πειθαρχημένο από δογματικής απόψεως, ώστε να καταστεί εφικτό να διαφωτισθούν όλες οι πτυχές του και να αναδυθεί στην επιφάνεια η πραγματική φυσιογνωμία του. Τις ανάγκες αυτής της πειθαρχημένης δογματικής προσέγγισης ικανοποιεί η *a priori* εμπέδωση και κατανόηση του κανονιστικού «βιότοπου» εντός του οποίου «ανθεί» το αναιρετικό φαινόμενο της ενωσιακής έννομης τάξης. Αυτό το κανονιστικό πλαίσιο είναι πάγιο, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι παραμένει στατικό, καθώς μπορεί να τροποποιηθεί με αναθεώρηση των Συνθηκών ή μεταβολή στο παράγωγο δίκαιο. Το υφιστάμενο πάγιο κανονιστικό πλαίσιο, εντός του οποίου εγκαθιδρύεται και εξελίσσεται η αναιρετική δίκη, έχει δύο θεμελιώδεις διαστάσεις: μία *οριζόντια* και μία *κάθετη*.

Η οριζόντια διάσταση αφορά στο είδος των ένδικων διαφορών που άγονται προς επίλυση στον αναιρετικό δικαστή. Η κατ' αναίρεση δίκη δεν είναι αυτόφωτη, οι δε αναπτυσσόμενες επίδικες σχέσεις δεν αποτελούν προνομία της διαδικασίας αυτής, αλλά έχουν

⁸ Χ. Ταγαράς, Σκέψεις για την εξέλιξη του Κοινοτικού Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου και για το νέο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *ΕΕΕυρΔ* τ. 27, σελ. 289-302.

⁹ Βλ. π.χ. υπόθεση ΔΕΚ, 3-9-2008, Yassin Abdullah Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-402/05P και C-415/02P, Συλλ. 2008 I-06351.

ήδη διαμορφωθεί, αναπτυχθεί και ολοκληρωθεί (αν και όχι τελειωτικώς) ήδη στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας. Κρίσιμο είναι, επομένως, να αφομοιώσουμε το είδος των διαφορών που υπόκεινται στη βάση του αναιρετικού δικαστηρίου. Οι διαφορές αυτές είναι: οι προσφυγές ακύρωσης του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, οι προσφυγές λόγω παράλειψης του άρθρου 265 ΣΛΕΕ, οι αγωγές αποζημίωσης του άρθρου 268 ΣΛΕΕ, οι υπαλληλικές διαφορές του άρθρου 270 ΣΛΕΕ, οι διαφορές δυνάμει ρήτρας διαιτησίας του άρθρου 272 ΣΛΕΕ και οι πράξεις του άρθρου 275 εδάφιο δεύτερο ΣΛΕΕ (περιοριστικά μέτρα κατά φυσικών ή νομικών προσώπων βάσει του τίτλου V κεφάλαιο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση). Πρόκειται για διαφορές οι οποίες, με βάση διάφορες διατάξεις του πρωτογενούς κυρίως δικαίου, υπάγονται είτε στο Γενικό Δικαστήριο είτε στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης. Κομβικής σημασίας παράμετρος της οριζόντιας διάστασης είναι, λοιπόν, η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των δύο αυτών δικαιοδοτικών οργάνων. Έτσι, το Γενικό Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί των προσφυγών ακύρωσης του άρθρου 263 ΣΛΕΕ (στις οποίες υπάγονται και αυτές του άρθρου 275 δεύτερο εδάφιο ΣΛΕΕ σε σχέση με τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα), προσφυγών λόγω παράλειψης του άρθρου 265 ΣΛΕΕ, αγωγών αποζημίωσης του άρθρου 268 ΣΛΕΕ και των υποθέσεων δυνάμει ρήτρας διαιτησίας του άρθρου 272 ΣΛΕΕ. Από τις προαναφερθείσες υποθέσεις, εξαιρούνται εκείνες οι οποίες υπάγονται στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως δικαιοδοτικού οργάνου, δυνάμει του άρθρου 51 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁰ (εφεξής «Οργανισμού»), ήτοι:

α) προσφυγές ακύρωσης και λόγω παράλειψης που ασκούνται από κράτος μέλος κατά πράξεως του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή του Συμβουλίου ή κατά παράλειψής τους να αποφασίσουν, ή κατά πράξεως ή παραλείψεως αμοιτέρων των οργάνων αυτών όταν συναποφασίζουν, εξαιρουμένων των αποφάσεων τις οποίες λαμβάνει το Συμβούλιο βάσει του τρίτου εδαφίου της παραγράφου 2 του άρθρου 108 της ΣΛΕΕ (έλεγχος κρατικών ενισχύσεων), των πράξεων τις οποίες εκδίδει το Συμβούλιο δυνάμει Κανονισμού του Συμβουλίου που αφορά σε μέτρα εμπορικής άμυνας κατά το άρθρο 207 ΣΛΕΕ και των πράξεων του Συμβουλίου, με τις οποίες αυτό ασκεί εκτελεστικές αρμοδιότητες κατά το άρθρο 291 παρ. 2 τρίτη παύλα ΣΛΕΕ. Οι υποθέσεις που εντάσσονται στις εν λόγω εξαιρέσεις υπάγονται στην αρμοδιότητα του Γενικού Δικαστηρίου.

¹⁰ Πρόκειται για το Πρωτόκολλο υπ' αριθ. 3 στις Συνθήκες για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό 741/2012 (ΕΕ, Ευρατόμ) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11-8-2012 (ΕΕ L 228 της 23ης Αυγούστου 2012, σ. 1)

β) προσφυγές ακύρωσης και λόγω παράλειψης που ασκούνται από κράτος μέλος κατά πράξης της Επιτροπής ή παράλειψής της να αποφασίσει κατά το άρθρο 331 παρ. 1 ΣΛΕΕ (ενισχυμένη συνεργασία).

Στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου υπάγονται και οι προσφυγές ακύρωσης ή λόγω παράλειψης, οι οποίες ασκούνται από θεσμικό όργανο της Ένωσης κατά πράξης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή του Συμβουλίου ή κατά παράλειψής τους να αποφανθούν ή κατά πράξης ή παράλειψης αμφοτέρων των θεσμικών αυτών οργάνων όταν συναποφασίζουν ή κατά πράξης της Επιτροπής ή παράλειψής της να αποφανθεί, καθώς και από θεσμικό όργανο της Ένωσης κατά πράξης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ή παράλειψής της να αποφασίσει.

Οι υπαλληλικές διαφορές του άρθρου 270 ΣΛΕΕ έχουν ανατεθεί στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης (άρθρο 256 παρ. 1 πρώτο εδάφιο ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με το άρθρο 1 του Παραρτήματος I του Οργανισμού).

Η κάθετη διάσταση του πάγιου κανονιστικού πλαισίου της αναιρετικής δίκης περιέχει δύο σταθερές συζυγίες, τη συζυγία Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης - Γενικό Δικαστήριο και τη συζυγία Γενικό Δικαστήριο - Δικαστήριο. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης υπόκεινται σε αναίρεση αποκλειστικά ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου (άρθρο 257 τρίτο εδάφιο ΣΛΕΕ), οι δε αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου υπόκεινται σε αναίρεση αποκλειστικά ενώπιον του Δικαστηρίου (άρθρο 256 παρ. 1 εδάφιο δεύτερο ΣΛΕΕ). Οι δύο αυτές συζυγίες είναι μεταξύ τους παράλληλες και όχι υπάλληλες και δεν τιτρώσκονται, ώστε στην πραγματικότητα στην ενωσιακή έννομη τάξη δεν υφίσταται ένα δικαιοδοτικό όργανο επιφορτισμένο με αναιρετικές αρμοδιότητες, αλλά δύο, το Γενικό Δικαστήριο και το Δικαστήριο. Μάλιστα, διάτρηση των δύο αυτών συζυγιών δεν μπορεί να γίνει ούτε εμμέσως, δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από τη συνδυασμένη ανάγνωση των δύο πρώτων εδαφίων της παραγράφου 1 του άρθρου 256 ΣΛΕΕ, οι αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου που εκδίδονται κατόπιν αίτησης αναίρεσης κατά αποφάσεων του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, δεν υπόκεινται περαιτέρω σε αναίρεση ενώπιον του Δικαστηρίου, καθώς δεν περιλαμβάνονται στην κατηγορία αποφάσεων του πρώτου εδαφίου, οι οποίες μπορούν να αναιρεσιβληθούν.¹¹

Έχοντας οριοθετήσει το κανονιστικό αυτό πλαίσιο, εντός του οποίου αναπτύσσεται το αναιρετικό φαινόμενο, ήρθε η ώρα να παρουσιάσουμε και τη δομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Κατ' αρχάς, το αναιρετικό φαινόμενο χαρακτηρίζεται από τη διαδοχή διαδικαστικών πράξεων, οι οποίες προκαλούνται από νομικά γεγονότα και με τη σειρά τους δημιουργούν τις προϋποθέσεις για επέλευση νέων γεγονότων. Η πεμπτουσία των αναιρετικών διαδικασιών σε όλες τις έννομες τάξεις είναι οι λόγοι αναίρεσης, για την ακρίβεια όχι οι προβαλλόμενοι με το

¹¹ I. Νάτσινας in *Συνθήκη ΕΕ και ΣΛΕΕ Κατ' άρθρο ερμηνεία* (επιμέλεια Β. Α. Χριστιανός), εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 1049.

δικόγραφο λόγοι, αλλά αυτοί που εν τέλει θα γίνουν δεκτοί από τον αναιρετικό δικαστή, αφού χωρήσει η εναλλαγή νομικών πράξεων. Η δεσπόζουσα θέση που κατέχει η νομολογία σε σχέση με το παραδεκτό και το βάσιμο των λόγων αναίρεσης, κρίθηκε επαρκής λόγος ώστε το Μέρος I να αφιερωθεί σε αυτούς. Το Μέρος I χωρίζεται σε δύο κεφάλαια, το πρώτο αφορά στο παραδεκτό των προβαλλόμενων λόγων και το δεύτερο πραγματεύεται περί της βασιμότητας. Στην ουσία παρουσιάζεται, μέσω των αποφάσεων που παρατίθενται, ο τρόπος με τον οποίο συλλαμβάνει και προσεγγίζει η νομολογία των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης το νομικό ζήτημα σε αντίστιξη προς το πραγματικό και την έννοια του νομικού σφάλματος. Επειδή όμως η ουσία περιστοιχίζεται από διαδικασία, δεν νοείται ανάπτυξη του αναιρετικού φαινομένου χωρίς ταυτόχρονη παρουσίαση και της διαδικασίας με την οποία επιτυγχάνεται ο αναιρετικός έλεγχος. Τα άκρα όρια της διαδικασίας αυτής, στην οποία είναι αφιερωμένο το Μέρος II, είναι η έκδοση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης (αναιρετέα ύλη) και η αποδοχή τουλάχιστον ενός βάσιμου και λυσιτελούς λόγου αναίρεσης. Ως εσωτερική δομή, κρίθηκε σκόπιμο να υποδιαιρεθεί η διαδικασία σε δύο μέρη, αφενός με στην εγκαθίδρυση της αναιρετικής δίκης, στο πλαίσιο της οποίας τίθενται τα θεμέλια της μετέπειτα διαδικασίας (κεφάλαιο 1^ο), αφετέρου δε στην περαιτέρω προώθησή της, κατά την οποία σταδιακώς αποσαφηνίζεται και αποκρυσταλλώνεται η επίδικη διαφορά (κεφάλαιο 2^ο). Σε αυτό το δεύτερο τμήμα της διαδικασίας, το αναιρετικό φαινόμενο βαίνει προς την κορύφωσή του. Κρίσιμη καμπή, η οποία και σηματοδοτεί την πορεία προς την αποκορύφωση και την πλήρωση του «τέλους» του φαινομένου αυτού, είναι το απώτατο εκείνο όριο της διαδικασίας, κατά το οποίο, όπως ελέχθη, τουλάχιστον ένας από τους προβαλλόμενους με την αναίρεση λόγους γίνεται δεκτός ως βάσιμος και λυσιτελής. Η τελευταία πράξη της σύνθετης αυτής διαδικασίας εξετάζεται στο τρίτο και τελευταίο Μέρος, το οποίο αναφέρεται στη νομική κατάσταση που διαμορφώνεται μετά την ευδοκίμηση της αίτησης αναίρεσης.

ΜΕΡΟΣ Ι

ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΑΝΑΙΡΕΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Το παραδεκτό των λόγων αναίρεσης

Το άρθρο 256 παρ. 1 εδάφιο δεύτερο, ρητώς ορίζει ότι η αίτηση αναίρεσης κατά των αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου περιορίζεται σε νομικά ζητήματα. Ομοίως και η διάταξη του άρθρου 257 εδάφιο τρίτο ΣΛΕΕ, το οποίο αφορά στις αναιρέσεις κατά των αποφάσεων των ειδικευμένων δικαστηρίων. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και το άρθρο 58 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και το άρθρο 11 του Παραρτήματος Ι του Οργανισμού.¹² Η προϋπόθεση αυτή αποτελεί το αναγκαίο προαπαιτούμενο εξέτασης της βασιμότητας των προβαλλόμενων λόγων, η ευδοκίμηση τουλάχιστον ενός εκ των οποίων οδηγεί κατά κανόνα και με την επιφύλαξη της λυσιτέλειας περί της οποίας θα γίνει αναφορά παρακάτω, στην εν όλω ή εν μέρει ακύρωση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης. Σε σειρά αποφάσεων αναδεικνύεται κάθε φορά το είδος των λόγων αναίρεσης που περιέχονται στο σχετικό δικόγραφο, συνήθως κατόπιν ένστασης ενός εκ των διαδίκων περί μη προβολής νομικών λόγων. Τα νομικά ζητήματα αντιδιαστέλλονται προς τα πραγματικά, δηλαδή αυτά που ανάγονται σε κρίσεις ουσίας, θεμελιώδης διάκριση για το δίκαιο ενδίκων μέσων όλων σχεδόν των εννόμων τάξεων, συμπεριλαμβανομένης και της ενωσιακής. Η ουσιαστική κρίση των πραγματικών περιστατικών της επίδικης υπόθεσης υπάγεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, Γενικού Δικαστηρίου ή Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, κατά περίπτωση.¹³ Κατά πάγια νομολογία, επομένως, το αναιρετικό δικαστήριο, δεν έχει αρμοδιότητα διακρίβωσης των πραγματικών περιστατικών και εξέτασης, κατ' αρχήν, των αποδεικτικών

¹² Βλ. μεταξύ άλλων ΔΕΕ, 26-6-2012, C-335/09P, *Πολωνία κατά Επιτροπής*, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 23, ΔΕΕ, 8-3-2012, C-81/11P, *Longevity Health Products Inc. κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ)*, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 27, ΔΕΕ, 17-10-2011, C-2/11P (I), *Lück GmbH & Co KG, Sandler AG και Gesamtverband der Deutschen Textil- und Modeindustrie eV κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και λοιπών*, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 22.

¹³ Βλ. μεταξύ άλλων ΔΕΕ, C-81/11P, 8-3-2012, *Longevity Health Products Inc. κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ)*, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 27, ΔΕΕ, 19-4-2012, C-2/11P (I), *Lück GmbH & Co KG, Sandler AG και Gesamtverband der Deutschen Textil- und Modeindustrie eV κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και λοιπών*, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 22.

στοιχείων που ελήφθησαν υπόψη από το δικαστή του πρώτου βαθμού σε σχέση με τα περιστατικά αυτά. Εφόσον η προσκόμιση των αποδεικτικών στοιχείων ήταν νομότυπη και τηρήθηκαν οι γενικές αρχές του δικαίου και οι δικονομικοί κανόνες που διέπουν τη διεξαγωγή των αποδείξεων και το βάρος απόδειξης, ο πρωτοβάθμιος δικαστής έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα εκτίμησης της αξίας που πρέπει να προσδοθεί στα αποδεικτικά στοιχεία που του έχουν υποβληθεί.¹⁴ Παρόλα αυτά, ορισμένες φορές τα μεταξύ τους όρια ρευστοποιούνται και γίνονται δυσδιάκριτα, οπότε η δικαιοδοτική κρίση άρσης της διαφοράς αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την ενεργοποίηση και προώθηση της αναιρετικής διαδικασίας.

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει αναφορά στα νομικά ζητήματα που έχουν αποτελέσει αντικείμενο επίκλησης στα δικόγραφα των αιτήσεων αναίρεσης, ανεξαρτήτως του βασίμου αυτών. Επιβάλλεται, λοιπόν, να τονισθεί, ότι η αποδοχή της φύσης του προβαλλόμενου λόγου ως νομικού, απλώς επιτρέπει την περαιτέρω ενασχόληση του δικαιοδοτικού οργάνου με την ουσία του λόγου αυτού, χωρίς επομένως να προδικάζει και την αποδοχή της βασιμότητάς του. Έτσι, το σύνολο των αποφάσεων που αφορούν στο παραδεκτό των λόγων με την έννοια της προβληματικής που μας απασχολεί εδώ, δεν ταυτίζεται κατ' ανάγκη με τις αποφάσεις που δέχονται την αίτηση αναίρεσης και ακυρώνουν την προσβαλλόμενη απόφαση. Κατά συνέπεια, τα δύο υποσύνολα του νομολογιακού υλικού δεν ταυτίζονται. Από την άλλη, όταν το Δικαστήριο ή το Γενικό Δικαστήριο εξετάζει την ουσία ενός προβαλλόμενου λόγου, σιωπηρώς έχει αποδεχθεί το χαρακτηρισμό του ως νομικού ζητήματος παραδεκτός προβαλλόμενου ενώπιον του αναιρετικού δικαστή. Οι διαφοροποιήσεις αυτές και το αλληλοτεννόμενο των δύο υποσυνόλων, δικαιολογεί και την ξεχωριστή αναφορά τους σε δύο κεφάλαια.

Τέλος, πριν προχωρήσουμε στην παράθεση και ομαδοποίηση των αποφάσεων περί του παραδεκτού των λόγων που επικαλούνται στα δικόγραφα τους οι διάδικοι, πρέπει να διευκρινίσουμε ότι το παραδεκτό που εξετάζεται εδώ αφορά στο κατά πόσο οι προβαλλόμενοι λόγοι αποτελούν η όχι νομικά ζητήματα, δηλαδή συναρτάται με τη φύση του ίδιου του λόγου

¹⁴ ΔΕΕ, 22-11-2012, E.ON Energie κατά Επιτροπής, C-89/11 P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 64, ΔΕΕ, 10-5-2012, Helena Rubinstein SNC και L'Oréal SA κατά Γραφείου εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-100/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 74, ΔΕΕ, 19-7-2012, Tarif Akhras κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C-110/12 P (R), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 34, ΔΕΕ, 19-7-2012, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group Co. Ltd., C-337/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 55, ΔΕΕ, 13-1-2012, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΑΕΕ), C-462/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 57, ΔΕΕ, 19-4-2012, Tomra Systems ASA και λοιπών κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-549/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 26 και 94, ΔΕΕ, 19-7-2012, Alliance One International Inc. και Standard Commercial Tobacco Co. Inc. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Alliance One International Inc. και λοιπών, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-628/10P και C-14/11P, , δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 85.

που διατυπώνεται στο δικόγραφο και δεν επηρεάζεται από «εξωγενείς» ή «εξωτερικούς» παράγοντες που οδηγούν στην απόρριψη της αναίρεσης ως απαράδεκτης, όπως για παράδειγμα το εκπρόθεσμο της άσκησης, η μη τήρηση των διατυπώσεων άσκησης ή περιορισμοί σχετικά με την το πρώτον προβολή του νομικού κατά τα άλλα ζητήματος. Αυτοί οι «εξωγενείς» ή «εξωτερικοί» παράγοντες άγουν μεν στο παραδεκτό ή μη, ωστόσο δεν έχουν σχέση με την ίδια τη φυσιογνωμία του προβαλλόμενου λόγου.

Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 58 του Οργανισμού του Δικαστηρίου απαριθμεί τους λόγους αναίρεσης, οι οποίοι επιτρέπεται να προβληθούν κατά την αναιρετική διαδικασία. Πρόκειται για την αναρμοδιότητα του Γενικού Δικαστηρίου, πλημμέλειες κατά την ενώπιόν του διαδικασία που θίγουν τα συμφέροντα του αναιρεσειόντος και η παραβίαση του ενωσιακού δικαίου από το Γενικό Δικαστήριο. Ομοίου περιεχομένου είναι και η ρύθμιση του άρθρου 11 του Παραρτήματος I του Οργανισμού του Δικαστηρίου, αναφορικά με τους προβαλλόμενους λόγους που πλήττουν τις αποφάσεις του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης. Μία πρώτη παρατήρηση είναι η γενικότητα του λόγου αναίρεσης που αφορά στην παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, ο οποίος περιλαμβάνει τόσο την αναρμοδιότητα του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου όσο και τις πλημμέλειες της διαδικασίας, δεδομένου ότι αρμοδιότητα και διαδικασία ρυθμίζονται από τους ενωσιακούς κανόνες δικαίου, η παραβίαση των οποίων άγει σε αναίρεση της απόφασης. Και ενώ η χωριστή μνεία των διαδικαστικών πλημμελειών δικαιολογείται λόγω της επιπρόσθετης προϋπόθεσης η εν λόγω παραβίαση να θίγει τα συμφέροντα (ή δικαιώματα, κατά τη διατύπωση του Παραρτήματος I) του αναιρεσειόντος, στην περίπτωση της αναρμοδιότητας η χωριστή μνεία μάλλον δικαιολογείται από τη σπουδή του ενωσιακού νομοθέτη να οριοθετήσει με τρόπο emphatic και αναμφισβήτητο την ενωσιακή ύλη που άγεται προς εκδίκαση στα αρμόδια κάθε φορά δικαιοδοτικά όργανα.

Ειδική μνεία γίνεται στο τρίτο εδάφιο αναφορικά με τον καταλογισμό και το ύψος της δικαστικής δαπάνης. Και η παραβίαση των τελευταίων διατάξεων αποτελεί παραδεκτός προβαλλόμενο λόγο, υπαγόμενο στην ευρεία κατηγορία του δικαίου της Ένωσης, ωστόσο πρέπει υποχρεωτικώς ο λόγος αυτός να σωρεύεται τουλάχιστον με άλλον έναν παραδεκτός προβαλλόμενο λόγο, διότι ακόμη και αν κριθεί βάσιμος, δεν μπορεί να οδηγήσει στην αναίρεση της προσβαλλόμενης απόφασης.

A. Αλλοίωση ή παραμόρφωση των αποδείξεων

Όπως προαναφέρθηκε, η εξέταση των πραγματικών περιστατικών και η αξιολόγηση των αποδείξεων που σχετίζονται με αυτά, δεν αποτελεί νομικό ζήτημα παραδεκτός προβαλλόμενο. Έχει κριθεί για παράδειγμα, ότι στις δίκες για το κοινοτικό (ενωσιακό σήμα), η

εκ νέου εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα του σήματος, του οποίου ζητείται η καταχώριση, αφορά στην ακρίβεια των πραγματικών διαπιστώσεων στις οποίες προβαίνει το Γενικό Δικαστήριο και συνεπώς εκφεύγει του αναιρετικού ελέγχου,¹⁵ ενώ και η διαπίστωση, εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου, του πασιδήλου χαρακτήρα των περιστατικών επί των οποίων το Τμήμα Προσφυγών του Γραφείου Εναρμόνισης στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (εφεξής «ΓΕΕΑ») στήριξε την απόφασή του συνιστά εκτίμηση σχετική με τα πραγματικά περιστατικά, η οποία δεν εμπίπτει στον αναιρετικό έλεγχο.¹⁶

Πολλές φορές, το αναιρετικό δικαστήριο χρησιμοποιεί τον όρο «υποκατάσταση στην κρίση του δικαστή της ουσίας», την οποία και κατ' αρχήν απαγορεύει.¹⁷ Ο κανόνας αυτός έχει και μία εξαίρεση: την αλλοίωση ή παραμόρφωση (distortion) του αποδεικτικού υλικού. Έτσι, η αλλοίωση των αποδείξεων αποτελεί νομικό ζήτημα, το οποίο παραδεκτώς προβάλλεται ενώπιον του δικαστηρίου της αναίρεσης.¹⁸ Ωστόσο, η νομολογία προσδίδει εξαιρετικό χαρακτήρα σε αυτόν τον προβαλλόμενο λόγο και επιβάλλει στον αναιρεσιζήτονα την υποχρέωση «...να αναφέρει επακριβώς τα στοιχεία των οποίων το περιεχόμενο παραμόρφωσε, κατά την άποψή του,

¹⁵ ΔΕΕ, 24-5-2012, Chocoladefabriken Lindt & Sprüngli AG κατά Γραφείου εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-98/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 49, ΔΕΕ, 26-6-2012, Πολωνία κατά Επιτροπής, C-335/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 24, ΔΕΕ, 19-7-2012, Alliance One International Inc. και Standard Commercial Tobacco Co. Inc. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Alliance One International Inc. και λοιπών, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-628/10P και C-14/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 84.

¹⁶ ΔΕΕ, 12-7-2012, Smart Technologies ULC κατά Γραφείου εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-311/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 57, ΔΕΕ, 19-4-2012, Tomra Systems ASA και λοιπών κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-549/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 25 και 26.

¹⁷ ΔΕΕ, 10-5-2012, Helena Rubinstein SNC και L'Oréal SA κατά Γραφείου εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-100/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 74, ΔΕΕ, 19-7-2012, Tarif Akhmas κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-110/12 P (R), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 34, ΔΕΕ, 19-7-2012, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως κατά Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group Co. Ltd, C-337/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 55, ΔΕΕ, 13-1-2012, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΑΕΕ), C-462/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 57, ΔΕΕ, 19-4-2012, Tomra Systems ASA και λοιπών κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-549/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 26 και 94, ΔΕΕ, 16-2-2012, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Interpipe Nikopolsky Seamless Tubes Plant Niko Tube ZAT (Interpipe Niko Tube ZAT) και Interpipe Nizhnedneprovsky Tube Rolling Plant VAT (Interpipe NTRP VAT), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-191/09P και C-200/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 160.

¹⁸ ΔΕΕ, 29-11-2012, Ηνωμένο Βασίλειο κατά Επιτροπής, C-416/11 P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 38, ΔΕΕ, 8-3-2012, Longevity Health Products Inc. κατά Γραφείου εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-81/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 27, ΔΕΕ, 17-10-2011, Lück GmbH & Co KG, Sandler AG και Gesamtverband der Deutschen Textil- und Modeindustrie eV κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και λοιπών, C-2/11P (I), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 22.

το Γενικό Δικαστήριο και να αποδείξει τα σφάλματα αναλύσεως τα οποία, κατά την εκτίμησή του, οδήγησαν σ' αυτή την παραμόρφωση».¹⁹ Ο αναιρετικός δικαστής δεν έχει την εξουσία να επικρίνει τις επιλογές του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, ιδίως όταν αυτό έχει αποφασίσει να στηριχθεί σε ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία, απορρίπτοντας κάποια άλλα, εκτός αν διαπιστώνεται ότι παραμόρφωσε τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία μη λαμβάνοντας υπόψη το κύρος που αυτά τεκμαίρεται ότι έχουν. Δεν αρκεί η επίκληση των αυθαίρετων επιλογών μεταξύ αποδείξεων που φέρονται ως αντιφατικές, χωρίς όμως να συνοδεύεται η επίκληση αυτή από αντίφαση των επιλογών αυτών προς τα αποδεικτικά στοιχεία, επί των οποίων θεμελιώθηκε η κρίση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου.²⁰ Ομοίως, η παραμόρφωση του περιεχομένου πράξης του Τμήματος Προσφυγών του ΓΕΕΑ, η οποία περιέχει τις αναλύσεις για το υπό καταχώριση σήμα, μπορεί να προβληθεί κατ' αναίρεση.²¹

Η παραμόρφωση των αποδείξεων «...πρέπει να προκύπτει προδήλως από τα έγγραφα της δικογραφίας, χωρίς να απαιτείται νέα εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των αποδεικτικών στοιχείων».²²

B. Εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τα νομικά ζητήματα με τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης στις αναιρετικές δίκες στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι αυτά που σχετίζονται με την εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης.²³

¹⁹ ΔΕΕ, 20-10-2011, PepsiCo, Inc. κατά Grupo Promer Mon Graphic SA., C-281/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 78.

²⁰ ΔΕΕ, 16-2-2012, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Interpipe Nikopolisky Seamless Tubes Plant Niko Tube ZAT (Interpipe Niko Tube ZAT) και Interpipe Nizhnedneprovsky Tube Rolling Plant VAT (Interpipe NTRP VAT), συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-191/09P και C-200/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 160, ΔΕΕ, 12-7-2012, Smart Technologies ULC κατά Γραφείου εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-311/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 52.

²¹ ΔΕΕ, 16-6-2011, Union Investment Privatfonds GmbH κατά UniCredito Italiano SpA, C-317/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 44-47.

²² ΔΕΕ, 22-11-2012, Usha Martin Ltd κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-552/10 P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 27, ΔΕΕ, 29-11-2011, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών, Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-235/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 27, ΔΕΚ, 24-10-2002, Aéroports de Paris κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-82/01P, Συλλ. 2002 I-09297, σκ. 57.

²³ ΔΕΕ, 26-6-2012, Πολωνία κατά Επιτροπής, C-335/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 27, ΔΕΚ, 20-11-2008, Heuschen & Schrouff Oriental Foods Trading BV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-38/07P, Συλλ. 2008 I-08599, σκ. 35-37, ΔΕΚ, 26-4-2007, Alcon Inc. κατά Γραφείου εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-412/05P, Συλλ. 2007 I-03569, σκ. 105.

Εσφαλμένη ερμηνεία έχουμε στην περίπτωση κατά την οποία ο δικαστής της ουσίας (Γενικό Δικαστήριο ή Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης) αποδίδει στον ερμηνευόμενο κανόνα δικαίου ερμηνεία διαφορετική από εκείνη που έχει στην πραγματικότητα, ενώ συντρέχει εσφαλμένη εφαρμογή όταν ο δικαστής της ουσίας υποπίπτει σε σφάλμα συνιστάμενο στη μη ορθή νομική υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών, με άλλα λόγια όταν βαρύνεται με σφάλμα ο νομικός χαρακτηρισμός. Είναι αυτονόητο ότι στην έννοια των κανόνων δικαίου περιλαμβάνεται και η νομολογία των δικαιοδοτικών οργάνων,²⁴ για παράδειγμα η ερμηνεία της νομολογίας του Δικαστηρίου αλλά και του Γενικού Δικαστηρίου που αφορά στην αιτιολογία των αποφάσεων των οργάνων της Ένωσης, τη δυνατότητα θεραπείας κατά τη διάρκεια της δίκης, την έλλειψη ή ανεπάρκεια αιτιολογίας και τις συνέπειες της έλλειψης ή της ανεπάρκειας αυτής επί της νομιμότητας της απόφασης του οργάνου.²⁵

Ενδεικτικά αναφέρεται η περίπτωση των αρχών της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου σε σχέση με την αμφίσημη στάση της Επιτροπής στη διαδικασία της προσφυγής λόγω παράβασης του άρθρου 258 ΣΛΕΕ, η εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή των οποίων αποτελεί νομικό ζήτημα υπαγόμενο στην αρμοδιότητα του αναιρετικού δικαστή,²⁶ η αρχή της ισότητας και η ερμηνεία της από το Γενικό Δικαστήριο σε δίκη σχετικά με την κοινή οργάνωση της αγοράς ζάχαρης και το καθεστώς ποσοτώσεων.²⁷

Δίκαιο της Ένωσης είναι και οι κανόνες δικαίου που περιέχονται σε συμβάσεις διεθνούς δικαίου που υπογράφει η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τις διατάξεις των άρθρων 216 επ. ΣΛΕΕ, όπως συμβαίνει εν προκειμένω με τη συμφωνία για τη θαλάσσια αλιεία μεταξύ της τότε ΕΟΚ και της Αργεντινής, η οποία εγκρίθηκε από το Συμβούλιο με τον Κανονισμό 3447/1993 (ΕΕ L 318 της 20.12.1993, σ. 1 έως 1).²⁸ Σε ορισμένες περιπτώσεις, ωστόσο, κατά τον αναιρετικό έλεγχο της δικαιοδοτικής κρίσης του δικαστή της ουσίας και προκειμένου ο αναιρετικός δικαστής να ελέγξει την ορθή ερμηνεία του δικαίου που εφάρμοσε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ανακύπτει το ζήτημα του παρεμπόδιου ελέγχου νομικών πράξεων, οι οποίες δεν υπόκεινται σε προσφυγή ακύρωσης του άρθρου 263 ΣΛΕΕ. Το ερώτημα που τίθεται είναι αν επιτρέπεται ο αναιρετικός δικαστής να «διαβεί» το κατώφλι των νομικών αυτών πράξεων,

²⁴ Βλ. π.χ. ΔΕΚ, 30-4-2009, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ιταλικής Δημοκρατίας και Wam SpA, C-494/06P, Συλλ. 2009 I-03639, σκ. 30, που αφορά στη νομολογία περί ερμηνείας των άρθρων 107 και 296 ΣΛΕΕ.

²⁵ ΔΕΚ, 4-7-1996, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Angelo Innamorati, C-254/95P, Συλλ. 1996 I-03423, σκ. 18-19.

²⁶ ΔΕΚ, 25-10-2007, Ερμιόνη Κομνηνού και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-167/06P, Συλλ. 2007 I-00141 (Summary publication), σκ. 62.

²⁷ ΔΕΚ, 26-10-2006, Koninklijke Coöperatie Cosun UA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-68/05P, Συλλ. 2006 I-10367, σκ. 99.

²⁸ ΔΕΚ, 13-1-2005, Eduardo Vieira SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-254/03P, Συλλ. 2005 I-00237, σκ. 32-35.

εντάσσοντάς τες στην αξιολογική του κρίση. Το θέμα ανέκυψε στην υπόθεση *Ελλάδα κατά Επιτροπής* της 6-11-2008.²⁹ Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή, στο πλαίσιο της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας και με νομική βάση το άρθρο 35 ΣΕΕ, συνήψαν μνημόνιο σχετικά με την κατασκευή κοινού συγκροτήματος πρεσβειών με χρήση κοινών βοηθητικών υπηρεσιών για τη στέγαση των διπλωματικών αποστολών τους στην Αμπούτζα της Νιγηρίας (σχέδιο Abuja II). Το άρθρο 1 του μνημονίου προέβλεπε ότι οι πρεσβείες των κρατών μελών και η αντιπροσωπεία της Επιτροπής είναι χωριστές διπλωματικές αποστολές, διεπόμενες από τη Σύμβαση της Βιέννης του 1961 περί των διπλωματικών σχέσεων καθώς και από τη Σύμβαση της Βιέννης του 1963, όσον αφορά στα κράτη μέλη. Το άρθρο 10 προέβλεπε ότι η Επιτροπή θα ενεργούσε ως συντονίστρια «για λογαριασμό» των λοιπών εταίρων, καθιστώντας την υπεύθυνη για την εκτέλεση των αρχιτεκτονικών μελετών ως προς το πραγματοποιήσιμο του σχεδίου Abuja II, την αρχική κοστολόγηση και τα στάδια του σχεδιασμού. Σε εκτέλεση των υποχρεώσεων της δυνάμει του μνημονίου, αλλά με νομική βάση τον Κανονισμό 1605/2002 (δημοσιονομικός Κανονισμός, ΕΕ L 248 της 16.9.2002, σ. 1 έως 48) και τον Κανονισμό 2342/2002 για τη θέσπιση των κανόνων εφαρμογής του δημοσιονομικού Κανονισμού (ΕΕ L 357 της 31.12.2002, σ. 1 έως 71), η Επιτροπή εξέδωσε πράξεις, με τις οποίες προέβη στην είσπραξη με συμφηφισμό ποσών οφειλομένων από την Ελληνική Δημοκρατία, εμπίπτοντα στον προϋπολογισμό της Ένωσης, καίτοι αφορούσαν στην Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας. Η Ελληνική Δημοκρατία (αναιρεσείουσα), επικαλέσθηκε, μεταξύ άλλων, εσφαλμένη ανάλυση από πλευράς Γενικού Δικαστηρίου των οικονομικών υποχρεώσεων της Επιτροπής σχετικά με το σχέδιο Abuja II. Η τελευταία προέβαλε ένσταση απαραδέκτου, για το λόγο ότι η ερμηνεία του επίμαχου μνημονίου δεν αποτελεί τμήμα του ενωσιακού δικαίου, ωστόσο κατά το Δικαστήριο «... [τ]ο άρθρο 58 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, σύμφωνα με το οποίο η αίτηση αναιρέσεως μπορεί να στηρίζεται σε λόγους που αντλούνται από αναρμοδιότητα του Πρωτοδικείου, πλημμέλειες κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία που θίγουν τα συμφέροντα του αναιρεσείοντος και παραβίαση του κοινοτικού δικαίου από το Πρωτοδικείο, δεν αποκλείει, για να δικαιολογηθεί το αίτημα περί αναιρέσεως της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, οι προβαλλόμενοι λόγοι, με τους οποίους αμφισβητείται ότι η Ελληνική Δημοκρατία έχει την ιδιότητα του οφειλέτη κατά την έννοια του άρθρου 78 του κανονισμού 2342/2002, να οδηγούν στην ανάλυση του περιεχομένου νομικών πράξεων οι οποίες δεν μπορούν, αυτές καθαυτές, να αποτελέσουν αντικείμενο προσφυγής ενώπιον του Πρωτοδικείου, όπως είναι τα δύο μνημόνια που διαλαμβάνονται στις σκέψεις 33 και 34 της παρούσας αποφάσεως».³⁰

²⁹ ΔΕΚ, 6-11-2008, Ελληνική Δημοκρατία κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-203/07P, Συλλ. 2008 I-08161.

³⁰ ΔΕΚ, C-203/07P, όπ.π., σκ. 40.

Περιπτώσεις από τη νομολογία:

Στις δίκες του anti trust, το κριτήριο του εξίσου αποτελεσματικού ανταγωνιστή που χρησιμοποιεί το Γενικό Δικαστήριο, όταν οι υπό σύγκριση ανταγωνιστές που μετέρχονται συγκεκριμένων τιμολογιακών πρακτικών, δεν υπόκεινται στις ίδιες νομικές και πραγματικές συνθήκες ανταγωνισμού, ελέγχεται ως προς την ορθότητά του και συνιστά ζήτημα ερμηνείας και εφαρμογής του άρθρου 102 ΣΛΕΕ, υποκείμενο σε αναιρετικό έλεγχο,³¹ ενώ νομικό σφάλμα, ελεγχόμενο συνεπώς αναιρετικώς, αποτελεί η φερόμενη παράλειψη του Γενικού Δικαστηρίου να εξετάσει αν επίμαχες δεσμευτικές αποφάσεις επιχειρήσεων, επί των οποίων ερείδεται η κρίση περί παράβασης, εφαρμόστηκαν ή όχι.³² Ομοίως, η προϋπόθεση του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών.³³

Κατά τη διενέργεια διαγωνισμών πρόσληψης υπαλλήλων στα θεσμικά όργανα, οι αιτιάσεις του υποψηφίου περί υποχρέωσης του Γενικού Δικαστηρίου για αυτεπάγγελτη χρηματική του αποζημίωση, λόγω έκδοσης δυσμενών πράξεων του οργάνου σχετικών με τα προσόντα του υποψηφίου, αποτελεί νομικό ζήτημα, δυνάμενο να αποτελέσει αντικείμενο αίτησης αναίρεσης, ανεξαρτήτως του αν πρωτοδίκως είχε υποβληθεί τέτοιο αίτημα αποζημίωσης. Άλλωστε, πρόκειται για ισχυρισμό περί μη άσκησης από το Γενικό Δικαστήριο των αρμοδιοτήτων του σε όλο τους το εύρος, μη δυνάμενο εκ της φύσεώς του να προβληθεί πρωτοδίκως.³⁴

Σε δίκη που αφορά σε οικονομικής φύσεως περιοριστικά μέτρα σε βάρος τρίτων χωρών κατά την έννοια του άρθρου 215 ΣΛΕΕ, αποτελεί νομικό ζήτημα που αφορά στην ορθή εφαρμογή της νομολογίας του Δικαστηρίου σχετικά με τα άρθρα αυτά, το αν τα μέλη της οικογένειας των διευθυνόντων συμβούλων σημαντικών επιχειρήσεων του στρατιωτικού καθεστώτος της Μιανμάρ, επωφελούνται από τα καθήκοντα που ασκούν οι σύμβουλοι αυτοί, οπότε απρόσκοπτα συνάγεται ότι και τα μέλη των οικογενειών τους επωφελούνται επίσης από την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης της χώρας αυτής.³⁵

³¹ ΔΕΕ, 14-10-2010, Deutsche Telekom AG κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-280/08P, Συλλ. 2010 I-09555, σκ. 155, 195 και 219 .

³² ΔΕΚ, 11-1-2008, CEF City Electrical Factors BV και CEF Holdings Ltd κατά Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied και Technische Unie BV, C-105/04P, Συλλ. 2008 I-00003 (Summary publication), σκ. 153.

³³ ΔΕΚ, 6-4-1995, Radio Telefís Eireann (RTE) και Independent Television Publications Ltd (ITP) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-241/91P και C-242/91P, Συλλ. 1995 I-00743, σκ. 68.

³⁴ ΔΕΕ, 20-5-2010, Χρίστος Γκόγκος κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-583/08P, Συλλ. 2010 I-04469, σκ. 41-43.

³⁵ ΔΕΕ, 13-3-2012, Pye Phyo Tay Za κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-376/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 45.

Οι νομικές προϋποθέσεις του τελωνειακού κώδικα, όπως αυτός ισχύει κάθε φορά, αποτελεί νομικό ζήτημα κρινόμενο κατ' αναίρεση.³⁶

Στις δίκες για το δίκαιο ανταγωνισμού και την επιβολή κυρώσεων σε βάρος επιχειρήσεων για αντανταγωνιστική συμπεριφορά, η εφαρμογή από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο του ορθού νομικού κριτηρίου κατά την εκτίμηση της χρησιμότητας των εγγράφων του φακέλου που έχει στη διάθεσή της η Επιτροπή, στο πλαίσιο άσκησης του δικαιώματος πρόσβασης της θιγόμενης επιχείρησης, συνιστά νομικό ζήτημα υποκείμενο στον έλεγχο του Δικαστηρίου στο πλαίσιο αίτησης αναίρεσης.³⁷ Όταν, δε, εξετάζεται η συμπεριφορά επιχείρησης από απόψεως κατάχρησης δεσπόζουσας θέσης, η οποία έχει αναλάβει τη συλλογική διαχείριση χρησιμοποιημένων συσκευασιών καταναλωτικών προϊόντων, η παραμόρφωση της σύμβασης χρήσης λογοτύπου που έχει συνάψει με παραγωγούς και διανομείς που προσχωρούν στο σύστημα διαχείρισης των συσκευασιών, προβάλλεται παραδεκτός.³⁸

Εξάλλου, όταν η Επιτροπή αντιμετωπίζει σοβαρές δυσχέρειες, προκειμένου να κρίνει αν μία κρατική ενίσχυση είναι συμβατή με την εσωτερική αγορά, εκδίδει απόφαση περί εφαρμογής του άρθρου 108 παρ. 2 ΣΛΕΕ. Όταν το Γενικό Δικαστήριο εξετάζει το περιεχόμενο της απόφασης αυτής ώστε να διαπιστώσει την ύπαρξη των σοβαρών δυσχερειών, πρόκειται για νομικό ζήτημα,³⁹ όπως και στην περίπτωση κατά την οποία προσβάλλεται η κρίση του Γενικού Δικαστηρίου περί αναγκαιότητας μίας κρατικής ενίσχυσης, διότι στην περίπτωση αυτή στην πραγματικότητα προσάπτεται παραβίαση των κανόνων δικαίου που περιέχονται στα άρθρα 107-109 ΣΛΕΕ, τα οποία ορίζουν ρητώς τις προϋποθέσεις του κατ' εξαίρεση επιτρεπτού των κρατικών ενισχύσεων.⁴⁰

Επίσης, παραδεκτός προσάπτεται στο Γενικό Δικαστήριο εσφαλμένη ερμηνεία του Κανονισμού 659/1999 (ΕΕ L 83 της 27.3.1999, σ. 1 έως 9) που αφορά στους λεπτομερείς κανόνες εφαρμογής του άρθρου 108 ΣΛΕΕ περί κρατικών ενισχύσεων και ειδικότερα του άρθρου 13 παρ. 1 που αφορά στην έκδοση απόφασης της Επιτροπής περί κίνησης της επίσημης

³⁶ ΔΕΕ, 22-3-2012, Πορτογαλική Δημοκρατία κατά Transnautica - Transportes e Navegação SA, C-506/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 60-61.

³⁷ ΔΕΕ, 25-10-2011, Solvay SA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-110/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 46.

³⁸ ΔΕΚ, 16-7-2009, Der Grüne Punkt - Duales System Deutschland GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-385/07P, Συλλ. 2009 I-06155, σκ. 85.

³⁹ ΔΕΚ, 2-4-2009, Bouygues SA και Bouygues Télécom SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-431/07P, Συλλ. 2009 I-02665, σκ. 59 και 61.

⁴⁰ ΔΕΚ, 23-11-2000, Wirtschaftsvereinigung Stahl, Thyssen Stahl AG, Preussag Stahl AG και Hoogovens Staal BV, πρώην Hoogovens Groep BV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-441/97P, Συλλ. 2000 I-10293, σκ. 50.

διαδικασίας έρευνας συμβατότητας μίας κρατικής ενίσχυσης.⁴¹ Εξάλλου, νομικό ζήτημα αποτελεί και η εκ μέρους του πρωτοβάθμιου δικαστή εκτίμηση του βαθμού συμμετοχής μίας επιχείρησης σε διαδικασία αξιολόγησης της συμβατότητας με την εσωτερική αγορά μίας κρατικής ενίσχυσης, ώστε να θεμελιωθεί το δικαίωμα της ενεργητικής της νομιμοποίησης.⁴²

Προεξάρχουσα θέση σε περιπτώσεις διαφορών σχετικά με το ενωσιακό σήμα έχει ο Κανονισμός 40/94 του Συμβουλίου της 20ής Δεκεμβρίου 1993 για το κοινοτικό (ενωσιακό) σήμα (ΕΕ L 11 της 14.1.1994, σ. 1 έως 36). Είναι λογικό, επομένως, να τίθεται υπό αμφισβήτηση με μεγάλη συχνότητα η ερμηνεία του νομοθετήματος αυτού από το Γενικό Δικαστήριο, η δε συναφής νομολογία είναι πλούσια. Ειρήσθω εν παρόδω, λαμβάνεται υπόψη ως αποφασιστικό κριτήριο για την καταχώριση ή μη του σήματος η ύπαρξη κινδύνου σύγχυσης του κοινού, κατά τις διατάξεις του εν λόγω Κανονισμού, η οποία πρέπει να εκτιμάται σφαιρικά, λαμβανομένων υπόψη όλων των παραγόντων που ασκούν επιρροή στη συγκεκριμένη περίπτωση. Και ναι μεν η κρίση αυτή αποτελεί πραγματικό ζήτημα που εκφεύγει του ελέγχου του Δικαστηρίου, εντούτοις η μη συνεκτίμηση όλων των παραγόντων συνιστά, αντιθέτως, πλάνη περί το δίκαιο και μπορεί, ως τέτοια, να προβληθεί ενώπιον του Δικαστηρίου στο πλαίσιο αναίρεσης.⁴³ Περαιτέρω, έχουν προβληθεί λόγοι που αφορούν στην ερμηνεία του άρθρου 115 του εν λόγω Κανονισμού, το οποίο αναφέρεται στις γλώσσες στις οποίες υποβάλλονται οι αιτήσεις καταχώρισης.⁴⁴ Επιπροσθέτως, ο Κανονισμός 40/94 περιέχει κανόνες απόδειξης για την εκτίμηση της ομοιότητας υπό καταχώριση σήματος με άλλες περιπτώσεις σημάτων, η μη ορθή ερμηνεία ή και εφαρμογή των οποίων, ελέγχεται αναιρετικά.⁴⁵ Για παράδειγμα, παραδεκτώς προβάλλεται η αιτίαση περί εσφαλμένης ερμηνείας του άρθρου 8 παρ. 1 στοιχ. β', λόγω του ότι το Γενικό Δικαστήριο περιορίστηκε στην οπτική ανάλυση του σήματος και όχι στην φωνητική και εννοιολογική ανάλυσή του.⁴⁶

⁴¹ ΔΕΚ, 17-9-2009, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά MTU Friedrichshafen GmbH, C-520/07P, Συλλ. 2009 I-08555, σκ. 47.

⁴² ΔΕΚ, 22-11-2007, Sniace SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-260/05P, Συλλ. 2007 I-10005, σκ. 50-51.

⁴³ ΔΕΕ, 16-6-2001, Union Investment Privatfonds GmbH κατά UniCredito Italiano SpA, C-317/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 44-47.

⁴⁴ ΔΕΚ, 9-9-2003, Christina Kik κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-361/01P, Συλλ. 2003 I-08283, σκ. 38-40.

⁴⁵ ΔΕΕ, 24-3-2011, Ferrero SpA κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-552/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 95-96, ΔΕΚ, 22-6-2006, August Storek KG κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-25/05P, Συλλ. 2006 I-05719, σκ. 49.

⁴⁶ ΔΕΚ, 12-6-2007, Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (ΓΕΕΑ) κατά Shaker di L. Laudato & C. Sas, C-334/05P, Συλλ. 2007 I-04529, σκ. 28-30.

Παραδεκτώς προβάλλεται το ζήτημα ορθότητας της ερμηνείας του Κανονισμού 1227/2000 (ΕΕ L 143 της 16.6.2000) περί καθορισμού λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του Κανονισμού 1493/1999 για την κοινή οργάνωση της αμπελοοινικής αγοράς και ιδίως σχετικά με το δυναμικό παραγωγής,⁴⁷ του Κανονισμού 1430/79 του Συμβουλίου της 2ας Ιουλίου 1979 περί της επιστροφής ως αχρεωστήτως εισπραχθέντων ή της διαγραφής χρέους εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών (ΕΕ L 175 της 12.7.1979, σ. 1 έως 7).⁴⁸

Η προϋπόθεση της ύπαρξης παράνομης συμπεριφοράς προκειμένου να στοιχειοθετηθεί εξωσυμβατική ευθύνη της Ένωσης, όπως η προϋπόθεση αυτή έχει ερμηνευθεί από τη νομολογία, αποτελεί παραδεκτό νομικό ζήτημα,⁴⁹ όπως και η κρίση του Γενικού Δικαστηρίου περί αναρμοδιότητας εκδίκασης της αγωγής αποζημίωσης.⁵⁰ Συναφώς, σε τέτοιες δίκες, το Γενικό Δικαστήριο είναι αποκλειστικώς αρμόδιο να εκτιμήσει, εντός των ορίων του αιτήματος της αγωγής, τον τρόπο και την έκταση της αποκατάστασης της ζημίας, υπό την επιφύλαξη της επαρκούς αιτιολογίας, ώστε να μπορεί το Δικαστήριο να ασκήσει δικαστικό έλεγχο και εφόσον η πρωτοβάθμια απόφαση αναφέρει, σχετικά με την αξιολόγηση της βλάβης, τα κριτήρια που ελήφθησαν υπόψη για τον καθορισμό του ποσού που έγινε δεκτό. Ωστόσο, τυχόν νομικά σφάλματα στη μέθοδο που χρησιμοποίησε το Γενικό Δικαστήριο προκειμένου να προσδιορίσει την έκταση της αποκατάστασης της ζημίας του αναιρεσιδόντος, παραδεκτώς προβάλλονται, ειδικά όταν αυτά μεταβάλλουν τη φύση της ζημίας, με αποτέλεσμα είτε αυτή να μην είναι πραγματική ούτε βεβαία είτε να μην υφίσταται αιτιώδης σύνδεσμος με την παράνομη πράξη.⁵¹ Επιπλέον, η κρίση περί της ύπαρξης ή μη συντρέχοντος πταίσματος αποτελεί νομικό ζήτημα.⁵²

Σε δίκες με αντικείμενο υπαλληλικές διαφορές, η ερμηνεία και εφαρμογή του Κανονισμού Υπηρεσιακής Κατάστασης των υπαλλήλων των θεσμικών οργάνων (εφεξής «ΚΥΚ»⁵³), όπως συμβαίνει με την έννοια «μη έγγαμη συμβίωση»,⁵⁴ υπάγεται στον αναιρετικό

⁴⁷ ΔΕΕ, 29-6-2010, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-54/09P, Συλλ. 2010 I-07537, σκ. 44.

⁴⁸ ΔΕΚ, 26-10-2006, Koninklijke Coöperatie Cosun UA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-68/05P, Συλλ. 2006 I-10367, σκ. 56.

⁴⁹ ΠΕΚ, 19-11-2009, Χρήστος Μιχαήλ κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, T-49/08P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 80.

⁵⁰ ΔΕΚ, 27-2-2007, Gestoras Pro Amnistía, Juan Mari Olano Olano και Julen Zelarain Errasti κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-354/04P, Συλλ. 2007 I-01579, σκ. 26, ΔΕΚ, 27-2-2007, Segi, Araitz Zubimendi Izaga και Aritz Galarraga κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-355/04P, Συλλ. 2007 I-01657, σκ. 26.

⁵¹ ΔΕΚ, 21-2-2008, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Marie-Claude Girardot, C-348/06P, Συλλ. 2008 I-00833, σκ. 45-51.

⁵² ΔΕΚ, 10-7-2003, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Fresh Marine Company A/S, C-472/00P, Συλλ. 2003 I-07541, σκ. 65.

⁵³ Κανονισμός (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ) 259/68 του Συμβουλίου της 29ης Φεβρουαρίου 1968, όπως ισχύει τροποποιημένος (ΕΕ L 56 της 4.3.1968, σ. 1 έως 7).

έλεγχου, όπως επίσης και ο νομικός χαρακτηρισμός εκ μέρους του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης ορισμένων πραγματικών περιστατικών ως συνιστούντων υπηρεσιακό πταίσμα, δυνάμενο να στοιχειοθετήσει την εξωσυμβατική ευθύνη της Ένωσης,⁵⁵ ή η αμφισβήτηση της ερμηνείας των διατάξεων του καθεστώτος αδείας που εγκαθιδρύει το άρθρο 17 ΚΥΚ, ενόψει του άρθρου 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής «Ε.Σ.Δ.Α.») περί του δικαιώματος ελευθερίας έκφρασης.⁵⁶

Ομοίως, η έννοια της «πλάνης» των αρμόδιων εθνικών τελωνειακών αρχών, οι οποίες επέβαλλαν εισαγωγικούς δασμούς, βάσει του Κανονισμού 1697/79 του Συμβουλίου της 24ης Ιουλίου 1979 (ΕΕ L 197 της 3.8.1979, σ. 1 έως 3), στο πλαίσιο προσφυγής ακύρωσης σύμφωνα με το άρθρο 263 ΣΛΕΕ.⁵⁷

Ως ζήτημα απτόμενο της δημόσιας δράσης των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, ο σεβασμός από μέρους της Διοίκησης της υποχρέωσης αιτιολόγησης συνιστά νομικό ζήτημα το οποίο υπόκειται στον έλεγχο του Γενικού Δικαστηρίου στο πλαίσιο αίτησης αναίρεσης⁵⁸ (περί της υποχρέωσης αιτιολόγησης των νομικών πράξεων μνημονεύει το άρθρο 296 ΣΛΕΕ). Έχει κριθεί ότι «...η υποχρέωση αιτιολόγησης συνιστά ουσιώδη τύπο ο οποίος πρέπει να διακρίνεται από το ζήτημα του βασίμου της αιτιολογίας, ζήτημα το οποίο αφορά την επί της ουσίας νομιμότητα της επίδικης πράξεως»,⁵⁹ ενώ «...η επιβαλλόμενη από το άρθρο 253 ΕΚ (νυν άρθρο 296 ΣΛΕΕ) αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και να επιτρέπει να διαφανεί κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο η συλλογιστική του θεσμικού οργάνου που εξέδωσε την πράξη, ούτως ώστε οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και το αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να ασκεί τον έλεγχό του. Η υποχρέωση αιτιολόγησης πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως στην παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες της πράξεως ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά άμεσα και ατομικά. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να διασαφηνίζει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία

⁵⁴ ΠΕΚ, 5-10-2009, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Anton Pieter Roodhuijzen, T-58/08P, Συλλ. 2009 II-03797, σκ. 68.

⁵⁵ ΓενΔικ, 13-10-2011, Επιτροπή κατά Q, T-80/09P, συνοπτική δημοσίευση, σκ. 27-36.

⁵⁶ ΔΕΚ, 6-3-2001, Bernard Connolly κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-274/99P, Συλλ. 2001 I-01611, σκ. 34-36.

⁵⁷ ΔΕΚ, 9-12-1999, CPL Imperial 2 SpA και Unifrigo Gadus Srl κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-299/98P, Συλλ. 1999 I-08683, σκ. 30.

⁵⁸ ΓενΔικ, 24-10-2011, Ρ κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, T-213/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 27.

⁵⁹ ΔΕΚ, 30-4-2009, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ιταλικής Δημοκρατίας και Wam SpA, C-494/06P, Συλλ. 2009 I-03639, σκ. 33.

μιας πράξεως ικανοποιεί τις απαιτήσεις του εν λόγω άρθρου 253 ΕΚ (νυν 296 ΣΛΕΕ) πρέπει να εκτιμάται όχι μόνο βάσει της διατυπώσεώς της, αλλά και του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα».⁶⁰

Εξάλλου, ζητήματα αφορώντα στο δικαίωμα άμυνας και την εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου προσβολή του, παραδεκτώς προβάλλονται.⁶¹ Ενώ, όταν προσάπτεται στην Επιτροπή η ελλιπής αιτιολόγηση της απόφασής της περί ύπαρξης εκ προθέσεως ή εξ αμελείας παράβασης του ενωσιακού δικαίου ανταγωνισμού από πλευράς των επιχειρήσεων, εγείρεται νομικό ζήτημα κρινόμενο κατ' αναίρεση.⁶² Ομοίως, η εσφαλμένη ερμηνεία του διαχρονικού πεδίου εφαρμογής απόφασης της Επιτροπής σχετικά με κρατική ενίσχυση, στην οποία προβαίνει το Γενικό Δικαστήριο.⁶³

Στην περίπτωση της εσφαλμένης εφαρμογής, έχει γίνει δεκτό ότι, ενώ η αξιολόγηση των αποδείξεων, σύμφωνα με όσα προηγήθηκαν, εκφεύγει του αναιρετικού ελέγχου, με την επιφύλαξη της αλλοίωσης ή παραμόρφωσης αυτών, δεν συμβαίνει το ίδιο με το νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών, τα οποία έχουν γίνει δεκτά κατά την ανέλεγκτη κρίση του δικαστή της ουσίας και τα νομικά συμπεράσματα που συνήγαγε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο από την υπαγωγή αυτή. Πρόκειται για νομικό ζήτημα υπαγόμενο στη βάση της αναιρετικής κρίσης του Δικαστηρίου ή του Γενικού Δικαστηρίου.⁶⁴

Έτσι, ο νομικός χαρακτηρισμός στον οποίο προβαίνει το Γενικό Δικαστήριο, υπάγοντας στην έννοια της «ειδικής κατάστασης» του άρθρου 239 του Κοινοτικού Τελωνειακού Κώδικα, η

⁶⁰ ΔΕΚ, 10-7-2008, Bertelsmann AG και Sony Corporation of America κατά Independent Music Publishers and Labels Association (Impala), C-413/06P, Συλλ. 2008 I-04951, σκ. 166.

⁶¹ ΔΕΚ, 24-10-2002, Aéroports de Paris κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-82/01P, Συλλ. 2002 I-09297, σκ. 38.

⁶² ΔΕΕ, 14-10-2010, Deutsche Telekom AG κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-280/08P, Συλλ. 2010 I-09555, σκ. 123.

⁶³ ΔΕΕ, 14-10-2010, Nuova Agricast Srl και Cofra Srl κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-67/09P, Συλλ. 2010 I-09811, σκ. 51.

⁶⁴ ΔΕΕ, C-89/11P, όπ.π., σκ. 65, ΔΕΕ, 19-7-2012, Tarif Akhras κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-110/12 P (R), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 33, ΔΕΕ, 16-2-2012, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Interpipe Nikopolsky Seamless Tubes Plant Niko Tube ZAT (Interpipe Niko Tube ZAT) και Interpipe Nizhnedneprovsky Tube Rolling Plant VAT (Interpipe NTRP VAT), C-191/09P και 200/09P, δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί, σκ. 64, ΔΕΕ, 19-4-2012, Tomra Systems ASA και λοιπών κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-549/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 25, ΔΕΕ, 17-10-2011, Lück GmbH & Co KG, Sandler AG και Gesamtverband der Deutschen Textil- und Modeindustrie eV κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και λοιπών, C-3/11P (I), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 26-27, ΔΕΕ, 31-3-2011, EMC Development AB κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-367/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 57, ΔΕΚ, 9-10-2008, Marguerite Chetcuti κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-16/07P, Συλλ. 2008 I-07469, σκ. 53-54, ΠΕΚ, 13-10-2008, Neophytos Neophytou κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, T-43/07P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 45

οποία επιτρέπει την επιστροφή ή διαγραφή των εισαγωγικών δασμών, αποτελεί νομικό ζήτημα εξεταζόμενο κατ' αναίρεση,⁶⁵ όπως και ο νομικός χαρακτηρισμός επιστολών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ως «αποφάσεων του Κοινοβουλίου» σε υπόθεση που αφορά στο πρόωρο συνταξιοδοτικό καθεστώς ευρωβουλευτών,⁶⁶ ή πραγματικών περιστατικών που δικαιολογούν την υπέρβαση προθεσμιών στο πλαίσιο πειθαρχικού ελέγχου υπαλλήλου.⁶⁷

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της αίτησης αναθεώρησης του άρθρου 44 του Οργανισμού, το οποίο, δυνάμει του άρθρου 53, εφαρμόζεται και στην ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου διαδικασία. Προϋπόθεση άσκησης αίτησης αναθεώρησης είναι η ύπαρξη γεγονότος αποφασιστικής σημασίας, το οποίο ήταν άγνωστο στο διάδικο και στο δικαστήριο, πριν από την έκδοση της απόφασης. Ο νομικός χαρακτηρισμός πραγματικών περιστατικών ως «γεγονότος αποφασιστικής σημασίας» κατά την έννοια των προαναφερομένων άρθρων, ελέγχεται ανααιρετικώς.⁶⁸

Υπάρχουν και περιπτώσεις όπου αμφισβητήθηκε ο νομικός χαρακτηρισμός Κανονισμού ως πράξης αφορώσας άμεσα και ατομικά στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση, κατά την έννοια του άρθρου 263 ΣΛΕΕ,⁶⁹ καθώς και οι νομικές εκτιμήσεις των πραγματικών περιστατικών, τα οποία συνιστούν τις προϋποθέσεις αναστολής εκτέλεσης της επίδικης απόφασης.⁷⁰ Επίσης, σε υπόθεση προσφυγής ακύρωσης του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, ο χαρακτηρισμός του εγγράφου της Επιτροπής, με το οποίο γνωστοποιεί στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση την πρόθεσή της να μην συνεχίσει τη διαδικασία ελέγχου συμβατότητας με το ενωσιακό δίκαιο συγκέντρωσης επιχειρήσεων, ως πράξης στερούμενης εννόμων αποτελεσμάτων, είναι νομικό ζήτημα παραδεκτώς προβαλλόμενο.⁷¹

⁶⁵ ΔΕΚ, 25-7-2008, C.A.S. SpA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-204/07P, Συλλ. 2008 I-06135, σκ. 80-83, ΔΕΚ, 14-7-2005, Georgios Goungras κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-420/04P, Συλλ. 2005 I-07251, σκ. 56.

⁶⁶ ΔΕΚ, 29-4-2004, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Carlo Ripa di Meana, Leoluca Orlando και Gastone Parigi, C-470/00P, Συλλ. 2004 I-04167, σκ. 53.

⁶⁷ ΔΕΚ, 27-11-2001, Z κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-270/99P, Συλλ. 2001 I-09197, σκ. 39.

⁶⁸ ΔΕΚ, 18-3-1999, Henri De Compte κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-2/98P, Συλλ. 1999 I-01787, σκ. 17-23, ΔΕΚ, 8-7-1999, DSM NV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-5/93P, Συλλ. 1999 I-04695, σκ. 33.

⁶⁹ ΔΕΚ, 10-12-2002, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Camar Srl και Tico Srl, C-312/00P, Συλλ. 2002 I-11355, σκ. 71.

⁷⁰ ΔΕΚ, 30-4-1997, Moccia Irme SpA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-89/97P(R), Συλλ. 1997 I-02327, σκ. 40.

⁷¹ ΔΕΚ, 16-6-1994, Syndicat français de l'Express international, DHL International SA, Service Crie-LFAL SA και May Courier International SARL κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-39/93P, Συλλ. 1994 I-02681, σκ. 26.

Μεταξύ των νομικών συμπερασμάτων που συναγάγει το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, κατόπιν του νομικού χαρακτηρισμού των ανελέγκτως γενομένων δεκτών πραγματικών περιστατικών, είναι και το καθήκον επιμέλειας, το οποίο αφορά στη δράση των ενωσιακών οργάνων. Συγκεκριμένα, στις περιπτώσεις που τα τελευταία διαθέτουν ευρεία εξουσία εκτίμησης, η δράση τους διέπεται, *inter alia*, από την υποχρέωση εξέτασης με επιμέλεια και αμεροληψία, όλων των συναφών στοιχείων κάθε συγκεκριμένης υπόθεσης και επαρκούς αιτιολόγησης της υιοθετούμενης απόφασης.⁷² Στις περιπτώσεις εφαρμογής του άρθρου 114 παρ. 5 ΣΛΕΕ, σχετικά με την έκδοση εθνικών μέτρων, η ανάγκη θέσπισης των οποίων ανακύπτει μετά την υιοθέτηση μέτρου εναρμόνισης, η εγκριτική ή απορριπτική πράξη της Επιτροπής υπόκειται στο καθήκον επιμέλειας, η δε κρίση περί τήρησης της αρχής αυτής από την Επιτροπή, η οποία στηρίζεται στα νομικά συμπεράσματα που συνήγαγε πρωτοδίκως το Γενικό Δικαστήριο, υπόκειται σε αναιρετικό έλεγχο.⁷³ Επίσης, ο νομικός χαρακτηρισμός περιστατικών ως «περίπτωση ανωτέρας βίας» μπορεί να τεθεί κατ' αναίρεση,⁷⁴ όπως και ο νομικός χαρακτηρισμός της αποδεικτικής ισχύος δηλώσεων σε υπόθεση ανταγωνισμού και σύμπραξης επιχειρήσεων,⁷⁵ ο νομικός χαρακτηρισμός περιστατικών, ο οποίος είναι κρίσιμος για τη συναγωγή συμπεράσματος περί ύπαρξης νομικού δεσμού μεταξύ υπαλλήλου και κράτους μέλους, ώστε να θεμελιωθεί δικαίωμα επί επιδόματος αποδημίας,⁷⁶ ο εσφαλμένος νομικός χαρακτηρισμός περιστατικών που αποτελούν, κατά τα άλλα, το πραγματικό διατάξεν της ενωσιακής τελωνειακής νομοθεσίας,⁷⁷ ο νομικός χαρακτηρισμός ενός εγγράφου ως διοικητικής έντασης κατά την έννοια του άρθρου 90 παρ. 2 ΚΥΚ.⁷⁸

⁷² ΔΕΚ, 6-11-2008, Βασιλείο των Κάτω Χωρών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-405/07P, Συλλ. 2008 I-08301, σκ. 56.

⁷³ ΔΕΚ, όπ.π., υποσημείωση 61, C-405/07P, σκ. 44. Για την περίπτωση της χρηστής διοίκησης, βλ. ΔΕΚ, 25-10-2007, Ερμιόνη Κομνηνού και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-167/06P, Συλλ. 2007 I-00141 (Summary publication), σκ. 49.

⁷⁴ ΔΕΚ, 11-10-2007, Ελληνική Δημοκρατία κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-332/06P, Συλλ. 2007 I-00138 (Summary publication), σκ. 59.

⁷⁵ ΔΕΚ, 25-1-2007, Sumitomo Metal Industries Ltd και Nippon Steel Corp. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-403/04P και C-405/04P, Συλλ. 2007 I-00729, σκ. 101.

⁷⁶ ΔΕΚ, 21-6-2007, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Sonja Hosman-Chevalier, C-424/05P, Συλλ. 2007 I-05027, σκ. 32-33, ΔΕΚ, 15-9-1994, Pedro Magdalena Fernández κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-452/93P, Συλλ. 1994 I-04295, σκ. 17-18.

⁷⁷ ΔΕΚ, 3-3-2005, Peter Biegi Nahrungsmittel GmbH και Commonfood Handelsgesellschaft für Agrar-Produkte mbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-499/03P, Συλλ. 2005 I-01751, σκ. 42-43.

⁷⁸ ΔΕΚ, 29-6-2000, Corrado Politi κατά Ευρωπαϊκού Ιδρύματος Επαγγελματικής Εκπαιδευσεως, C-154/99P, Συλλ. 2000 I-05019, σκ. 11.

Εξάλλου, αποτελεί νομικό ζήτημα η αιτίαση του αναιρεσιόοντος περί εσφαλμένης εφαρμογής του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ αναφορικά με επίδικες εναρμονισμένες πρακτικές,⁷⁹ καθώς και των διατάξεων περί του γενικού καθεστώτος ενισχύσεων.⁸⁰

Παραδεκτώς εξετάζεται κατ' αναίρεση η ορθή χρήση του κριτηρίου της διαφάνειας της αγοράς, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί η συλλογική δεσπόζουσα θέση επιχειρήσεων, ή το κριτήριο της προϋπάρχουσας σιωπηρής συμπαιγνίας, ώστε να γίνει δεκτή η καταχρηστική συμπεριφορά.⁸¹ Ομοίως, η χρησιμοποίηση του κριτηρίου της ανυπαρξίας εμπορικών συμφερόντων σε δίκη ανταγωνισμού για την εξέταση των αποδείξεων που τέθηκαν ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου,⁸² των νομικών κριτηρίων που χρησιμοποίησε το Γενικό Δικαστήριο προκειμένου να εκτιμήσει τη διάρκεια της αντιανταγωνιστικής συμπεριφοράς του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ.⁸³

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και περιπτώσεις στις οποίες εγείρονται ζητήματα που αφορούν στο δικαίωμα άμυνας μίας επιχείρησης, η οποία ελέγχεται ως προς την αντιανταγωνιστική της συμπεριφορά. Έτσι, αιτιάσεις σχετικά με τα νομικά κριτήρια που ακολούθησε το Γενικό Δικαστήριο, ώστε να καταλήξει σε απόφαση περί προσβολής ή μη του δικαιώματος άμυνας της κρινόμενης επιχείρησης, όπως επίσης και σχετικά με το νομικό κριτήριο χαρακτηρισμού ενός εγγράφου ως «απαλλακτικού εγγράφου», πρόσφορου για την άμυνα της επιχείρησης, προβάλλονται παραδεκτώς.⁸⁴

Επίσης, υπόκεινται σε ανααιρετικό έλεγχο τα νομικά κριτήρια που χρησιμοποίησε το Γενικό Δικαστήριο, προκειμένου να θεμελιώσει το χαρακτηρισμό διαφόρων πρακτικών καθορισμού τιμών ως πρακτικών που συνιστούν μία και μόνη διαρκή παράβαση του δικαίου του

⁷⁹ ΔΕΚ, 21-9-2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-105/04P, Συλλ. 2006 I-08725, σκ. 134.

⁸⁰ ΔΕΚ, 15-5-1997, Siemens SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-278/95P, Συλλ. 1997 I-02507, σκ. 45.

⁸¹ ΔΕΚ, 10-7-2008, Bertelsmann AG και Sony Corporation of America κατά Independent Music Publishers and Labels Association (Impala), C-413/06P, Συλλ. 2008 I-04951, σκ. 117.

⁸² ΔΕΚ, 25-1-2007, Sumitomo Metal Industries Ltd και Nippon Steel Corp. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-403/04P και C-405/04P, Συλλ. 2007 I-00729, σκ. 40.

⁸³ ΔΕΚ, 21-9-2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-105/04P, Συλλ. 2006 I-08725, σκ. 90.

⁸⁴ ΔΕΚ, 7-1-2004, Aalborg Portland A/S, Irish Cement Ltd, Ciments français SA, Italcementi - Fabbriche Riunite Cemento SpA, Buzzi Unicem SpA και Cementir - Cementerie del Tirreno SpA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-204/00P, C-205/00P, C-211/00P, C-213/00P, C-217/00P και C-219/00P, Συλλ. 2004 I-00123, σκ. 125.

ανταγωνισμού,⁸⁵ καθώς και τα νομικά κριτήρια αξιολόγησης της απόδειξης που προσκόμισε η Επιτροπή, για να στηρίξει τη διαπίστωση σχετικά με τη διάρκεια του συλλογικού καθεστώτος αποκλειστικότητας σε υπόθεση εναρμονισμένων πρακτικών⁸⁶ ή η νομική αξία που προσδίδει το Γενικό Δικαστήριο στην πραγματική βούληση χονδρεμπόρων, χωρίς να λάβει υπόψη τη δήλωσή τους περί της φερόμενης βούλησής τους.⁸⁷

Γ. Οι διαδικαστικές πλημμέλειες

Ως προς τις διαδικαστικές πλημμέλειες, πρέπει να λεχθεί ότι ο λόγος αναίρεσης που στηρίζεται στην πέραν του ευλόγου χρόνου διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστή, να μεν προβάλλεται παραδεκτώς, ωστόσο, όπως θα αναλυθεί και στο οικείο κεφάλαιο, δεν είναι κατ' αρχήν λυσιτελής και δεν μπορεί να οδηγήσει σε αναίρεση της προσβαλλόμενης απόφασης, εκτός αν υφίστανται στη συγκεκριμένη περίπτωση ενδείξεις περί επίπτωσης της διάρκειας της διαδικασίας στην επίλυση της διαφοράς.⁸⁸ Άλλωστε, όπως ορθώς έχει δεχθεί το Δικαστήριο, ο όρος που τίθεται από το άρθρο 58 του Οργανισμού και από το άρθρο 11 του Παραρτήματος I περί προσβολής των εννόμων συμφερόντων του αναιρεσειόντος, αφορά στο βάσιμο του προβαλλόμενου λόγου και όχι στο παραδεκτό.⁸⁹ Συνεπώς, να μεν προβάλλονται παραδεκτώς κατ' αναίρεση διαδικαστικές πλημμέλειες του Γενικού Δικαστηρίου ή του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, ωστόσο προϋπόθεση του βασίμου αυτών, ή για να χρησιμοποιήσουμε μία άλλη έκφραση που έχει υιοθετήσει η νομολογία και για την οποία θα αναφερθούμε αναλυτικότερα στον οικείο τόπο, προκειμένου να είναι λυσιτελής ένας τέτοιος λόγος, θα πρέπει να αποδεικνύεται *in concreto* προσβολή των συμφερόντων του διαδίκου.

Ο αναιρετικός, λοιπόν, έλεγχος, περιλαμβάνει την εξέταση της πλάνης περί το δίκαιο στην οποία υποπίπτει ο δικαστής της ουσίας, αρνούμενος να επαναλάβει την προφορική

⁸⁵ ΔΕΚ, 21-9-2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-105/04P, Συλλ. 2006 I-08725, σκ. 109.

⁸⁶ ΔΕΚ, 21-9-2006, Technische Unie BV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-113/04P, Συλλ. 2006 I-08831, σκ. 161.

⁸⁷ ΔΕΚ, 6-1-2004, Bundesverband der Arzneimittel-Importeure eV και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Bayer AG, C-2/01P και C-3/01P, Συλλ. 2004 I-0002, σκ. 61.

⁸⁸ ΔΕΚ, 9-9-2008, Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio SpA (FIAMM) και Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies LLC, Giorgio Fedon & Figli SpA και Fedon America, Inc. κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-120/06P και C-121/06P, Συλλ. 2008 I-06513, σκ. 203.

⁸⁹ ΔΕΚ, 10-1-2002, Gerry Plant και άλλοι κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-480/99P, Συλλ. 2002 I-00265, σκ. 19-20.

διαδικασία και να διατάξει τη λήψη μέτρων οργάνωσης της διαδικασίας και τη διεξαγωγή αποδείξεων κατόπιν της αίτησης του αναιρεσείοντος.⁹⁰

Αφορά σε διαδικαστική πλημμέλεια η προβολή λόγου σχετικά με το αν το Γενικό Δικαστήριο ορθώς απέρριψε προσφυγή στηριζόμενο σε πραγματικά περιστατικά επί των οποίων δεν είχαν υποβάλλει παρατηρήσεις οι προσφεύγοντες καθώς και το ζήτημα αν η απορριπτική αυτή διάταξη στηρίχθηκε πράγματι σε τέτοια περιστατικά.⁹¹ Πέραν τούτου, ο αναιρετικός δικαστής είναι αρμόδιος να εξακριβώνει αν τηρήθηκαν οι διαδικαστικοί κανόνες που διέπουν το βάρος αποδείξεως, όπως για παράδειγμα η κατανομή αυτού⁹² και τη διεξαγωγή των αποδείξεων⁹³ και εν γένει αν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο εφάρμοσε τον ορθό νομικό κανόνα κατά την εξέταση των αποδεικτικών στοιχείων.⁹⁴

Αποκρυσταλλώνοντας το Δικαστήριο τη νομολογία του στο θέμα αυτό, ευφυσά και με συνεκδοχικό τρόπο έχει συνδέσει την παραβίαση του δικαίου της απόδειξης με παραβίαση του ουσιαστικού δικαίου. Έτσι, έχει γίνει δεκτό ότι ναι μεν, όπως ήδη ελέχθη, ο βαθμός απόδειξης, η λυσιτέλεια και η πληρότητα των διαπιστωθέντων πραγματικών περιστατικών σε σχέση προς τις αντλούμενες έννομες συνέπειες αποτελούν νομικά ζητήματα, υποκείμενα σε αναιρετικό έλεγχο, εντούτοις «... [ν]ομικό ζήτημα αποτελεί η εφαρμογή των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού σε καταστάσεις στις οποίες τα πραγματικά περιστατικά δεν επιτρέπουν την εφαρμογή τους, καθώς και το ζήτημα αν τα αποδεδειγμένα πραγματικά περιστατικά που δύνανται να δικαιολογήσουν παράβαση του άρθρου 85 της Συνθήκης (νυν άρθρο 105 ΣΛΕΕ) είναι επαρκή. Η εφαρμογή της διατάξεως αυτής επί πραγματικών περιστατικών για τα οποία η παράβαση είναι ανεπαρκώς θεμελιωμένη συνιστά παράβαση των διατάξεων αυτών. Η παράβαση των εφαρμοστέων περί αποδείξεως διατάξεων άγει, επομένως, και αυτή, μέσω της διευρύνσεως του πεδίου εφαρμογής τους, σε παράβαση των περί ανταγωνισμού διατάξεων».⁹⁵

Δ. Η αιτιολογία της απόφασης

⁹⁰ ΔΕΚ, 8-7-1999, Hoechst AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-227/92P, Συλλ. 1999 I-04443, σκ. 41, ΔΕΚ, 8-7-1999, Imperial Chemical Industries plc (ICI) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-200/92P, Συλλ. 1999 I-04399, σκ. 59.

⁹¹ ΔΕΚ, 10-1-2002, Gerry Plant και άλλοι κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-480/99P, Συλλ. 2002 I-00265, σκ. 19-20.

⁹² ΔΕΚ, 6-1-2004, Bundesverband der Arzneimittel-Importeure eV και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Bayer AG, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-2/01P και C-3/01P, Συλλ. 2004 I-00023, σκ. 61.

⁹³ ΔΕΚ, 11-12-2008, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Département du Loiret και Scott SA, C-295/07P, Συλλ. 2008 I-09363, σκ. 56.

⁹⁴ BREALY M., The burden of proof before the European Court, *ELR*, 1985, vol 4, σελ. 250.

⁹⁵ ΔΕΚ, 8-7-1999, Hüls AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-199/92P, Συλλ. 1999 I-04287, σκ. 64.

Είναι άλλο ζήτημα η υποχρέωση αιτιολόγησης των πράξεων της Διοίκησης στο πλαίσιο της ενωσιακής έννομης τάξης και άλλο η υποχρέωση αιτιολογίας της ίδιας της δικαστικής απόφασης. Η αιτιολογία της προσβαλλόμενης απόφασης αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο νομιμότητας της τελευταίας και *condition sine qua non* για την επέλευση εν γένει των εννόμων αποτελεσμάτων από τις δικαστικές αποφάσεις που εκδίδονται στο πλαίσιο ένδικων διαφορών. Σύμφωνα με το άρθρο 36 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, οι αποφάσεις πρέπει να είναι αιτιολογημένες. Η υποχρέωση αυτή ισχύει και προκειμένου περί αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου (άρθρο 53 πρώτο εδάφιο του Οργανισμού και άρθρο 81 του ΚανΔιαδΓενΔικ) αλλά και του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης (άρθρο 7 παρ. 1 του Παραρτήματος Ι και άρθρο 79 Κανονισμού Διαδικασίας Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης).

Στο δεύτερο κεφάλαιο του Μέρους Ι θα παρουσιασθούν αποφάσεις, στις οποίες αναδεικνύεται η σημασία της ορθής και χωρίς πλημμέλειες αιτιολογίας της απόφασης του δικαστή της ουσίας και η οποία αποτέλεσε ουκ ολίγες φορές τη βάση ευδοκίμησης ενός προβαλλόμενου λόγου αναίρεσης.

Κατά πάγια νομολογία, «...η υποχρέωση του Πρωτοδικείου να αιτιολογεί τις αποφάσεις του δεν μπορεί να ερμηνεύεται ως συνεπαγόμενη την υποχρέωσή του να απαντά λεπτομερώς σε κάθε προβαλλόμενο από τον διάδικο επιχείρημα, ειδικότερα αν δεν είναι αρκούντως σαφές και ακριβές».⁹⁶ Αποφασιστικό κριτήριο της επάρκειας, άρα και του νομίμου, της αιτιολογίας είναι η *ratio decidendi* της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης να δίνει τη δυνατότητα στον αναιρετικό δικαστή να γνωρίζει τους λόγους που οδήγησαν το δικαστή της ουσίας να προβεί στην έκδοση της απόφασης και να παρέχει στον πρώτο επαρκή στοιχεία, ώστε να ασκήσει τον έλεγχο νομικής ορθότητας της απόφασης.⁹⁷

Παγίως γίνεται δεκτό ότι η αιτιολογία της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστή και ειδικότερα το αν η αιτιολογία είναι αντιφατική ή ανεπαρκής, αποτελεί νομικό ζήτημα, το οποίο μπορεί, ως εκ τούτου, να προβληθεί στο πλαίσιο αίτησης αναίρεσης.⁹⁸ Σε ορισμένες αποφάσεις, αντί του όρου «αιτιολογία», χρησιμοποιείται ο όρος «συλλογιστική» του δικαστηρίου.⁹⁹

⁹⁶ ΔΕΚ, 9-9-2008, Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio SpA (FIAMM) και Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies LLC, Giorgio Fedon & Figli SpA και Fedon America, Inc. κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-120/06P και C-121/06P, Συλλ. 2008 I-06513, σκ. 91.

⁹⁷ ΔΕΕ, 28-7-2011, Mediaset SpA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-403/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 88.

⁹⁸ ΔΕΕ, 5-7-2001, Edwin Co. Ltd κατά Γραφείου εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-263/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 63, ΔΕΕ, 14-10-2010, Deutsche Telekom AG κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-280/08P, Συλλ. 2010 I-09555, σκ. 123, ΔΕΕ, 31-3-2011, Volker Mauerhofer κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-433/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 76, ΓενΔικ, 13-10-2011, Επιτροπή κατά Q, T-80/09P, συνοπτική δημοσίευση,

Έτσι, παραδεκτός προβάλλεται ελλιπής αιτιολογία της απόφασης σε σχέση με το διαρκή χαρακτήρα του συλλογικού καθεστώτος αποκλειστικότητας σε υπόθεση εναρμονισμένης πρακτικής επιχειρήσεων,¹⁰⁰ ή η ελλιπής αιτιολόγηση της απόφασης του δικαστή της ουσίας εν σχέσει με το χαρακτηρισμό δεσμευτικών αποφάσεων επιχειρήσεων ως «ενιαίας παράβασης».¹⁰¹ Ειδικότερη περίπτωση πλημμελούς αιτιολογίας συνιστά η παράλειψη του δικάζοντος δικαστηρίου να αποφανθεί επί προβληθέντος αιτήματος.¹⁰² Έτσι, σε υπαλληλική διαφορά, η παράλειψη του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης να αποφανθεί επί αιτήματος του αναιρεσιώντος για καταβολή χρηματικής ικανοποίησης, λόγω δυσμενούς αξιολόγησής του με Έκθεση Εξέλιξης Σταδιοδρομίας (ΕΕΣ), αλλά και η μη επαρκής αιτιολόγηση της παράλειψης αυτής, αποτελεί νομικό ζήτημα εξεταζόμενο κατ' αναίρεση από το Γενικό Δικαστήριο.¹⁰³

Πάντως, σε ορισμένες περιπτώσεις, το αντιφατικό της αιτιολογίας συμπλέκεται με το λόγο αναίρεσης που αντλείται από εσφαλμένη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης. Έτσι, όταν υφίσταται αντίφαση μεταξύ του κανόνα δικαίου που παρατίθεται σε μία σκέψη της προσβαλλόμενης απόφασης και της εφαρμογής του κανόνα αυτού σε σκέψη που έπεται, τίθεται υπό αμφισβήτηση η «συνοχή του συλλογισμού» του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, το δε νομικό ζήτημα που εγείρεται είναι η εσφαλμένη εφαρμογή του δικαίου αυτού.¹⁰⁴

σκ. 27-36, ΔΕΚ, 16-12-2008, Masdar (UK) Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-47/07P, Συλλ. 2008 I-09761, σκ. 76, ΔΕΚ, 9-9-2008, Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio SpA (FIAMM) και Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies LLC, Giorgio Fedon & Figli SpA και Fedon America, Inc. κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενωσης και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-120/06P και C-121/06P, Συλλ. 2008 I-06513, σκ. 90, ΔΕΚ, 10-7-2008, Bertelsmann AG και Sony Corporation of America κατά Independent Music Publishers and Labels Association (Impala), C-413/06P, Συλλ. 2008 I-04951, σκ. 30, ΔΕΚ, 8-2-2007, Groupe Danone κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-3/06P, Συλλ. 2007 I-01331, σκ. 45, ΔΕΚ, 25-1-2007, Sumitomo Metal Industries Ltd και Nippon Steel Corp. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-403/04P και C-405/04P, Συλλ. 2007 I-00729, σκ. 77, ΔΕΚ, 26-4-2007, Alcon Inc. κατά Γραφείου εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-412/05P, Συλλ. 2007 I-03569, σκ. 97.

⁹⁹ ΔΕΕ, 29-7-2010, Ελληνική Δημοκρατία κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-54/09P, Συλλ. 2010 I-07537, σκ. 87, ΔΕΚ, 2-4-2009, Mebrom NV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-373/07P, Συλλ. 2009 I-00054, (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 85, ΔΕΚ, 20-1-2009, Mebrom NV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-374/07P, Συλλ. 2009 I-00003 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 87.

¹⁰⁰ ΔΕΚ, 21-9-2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-105/04P, Συλλ. 2006 I-08725, σκ. 90.

¹⁰¹ ΔΕΚ, 21-9-2006, όπ.π., υποσημείωση 90, σκ. 153.

¹⁰² Όπως θα δούμε και παρακάτω, η περίπτωση αυτή συνιστά και «αρνητική υπέρβαση εξουσίας».

¹⁰³ ΠΕΚ, 19-11-2009, Χρήστος Μιχαήλ κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, T-49/08P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 80.

¹⁰⁴ ΔΕΕ, 22-11-2012, E.ON Energie κατά Επιτροπής, C-89/11 P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 84.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

A. Η βασιμότητα *sticto sensu* των προβαλλόμενων λόγων αναίρεσης

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετασθούν οι λόγοι αναίρεσης που έχουν γίνει δεκτοί από τη νομολογία των κεντρικών δικαιοδοτικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για τα νομικά σφάλματα στα οποία έχει υποπέσει το Γενικό Δικαστήριο και το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης, τη νομική βάση ευδοκίμησης μίας αίτησης αναίρεσης. Το «κανονικό» του σχήματος: κατάφαση του βασίμου του προβαλλόμενου λόγου και συνακόλουθη εν όλω ή εν μέρει αναίρεση της προσβαλλόμενης απόφασης, προσδίδει στους αναφερόμενους στο υποκεφάλαιο αυτό λόγους αναίρεσης το *stricto sensu* χαρακτήρα, όπως μαρτυρά και ο τίτλος. Από την άλλη, η *lato sensu* βασιμότητα των προβαλλόμενων λόγων, με την έννοια της επιπρόσθετης απαίτησης της λυσιτέλειας του βασίμου, κατά τα άλλα, λόγου αναίρεσης, ώστε να οδηγήσει εν τέλει στην ακύρωση της απόφασης, εξετάζεται στο δεύτερο υποκεφάλαιο.

Η παράθεση των βασίμων λόγων αναίρεσης, όπως αυτοί προκύπτουν μέσα από τη νομολογία της ενωσιακής δικαιοταξίας, με τη μορφή κατηγοριοποίησης, είναι ενδεικτική και χωρίς νομική επιρροή. Εξυπηρετεί αποκλειστικώς ακαδημαϊκούς σκοπούς και τις ανάγκες του παρόντος εγχειρήματος, ώστε η παρουσίασή τους να είναι εύληπτη και κατανοητή. Οποιαδήποτε εμμονή σε αυστηρές και στεγανοποιημένες κατηγορίες είναι ατελέσφορη και άνευ πρακτικών εννόμων αποτελεσμάτων και τούτο για τους εξής λόγους:

Πρώτον, το άρθρο 58 του Οργανισμού και το αντίστοιχο άρθρο 11 του Παραρτήματος I, στην ουσία απαριθμεί όλα τα πιθανά νομικά σφάλματα στα οποία ενδέχεται να υποπέσει ο πρωτοβάθμιος δικαστής, χωρίς διαφοροποιήσεις και κατηγοριοποιήσεις, με μόνη την επιφύλαξη των διαδικαστικών πλημμελειών, η βασιμότητα των οποίων, όπως είδαμε, συναρτάται με την επιπλέον επέλευση προσβολής των δικαιωμάτων του αναιρεσιόντος. Επομένως, η ένταξη των αναφερόμενων στο δικόγραφο της αίτησης αναίρεσης λόγων σε κάποια νομική κατηγορία εννόμων σχέσεων, καίτοι συχνή στην πράξη, εντούτοις δεν είναι νομικώς απαραίτητη.

Δεύτερον, δεν υπάρχει στο δίκαιο της αναίρεσης ειδική πρόβλεψη περί αυτεπάγγελτης εξέτασης από τον αναιρετικό δικαστή λόγων αναίρεσης μίας συγκεκριμένης κατηγορίας, όπως συμβαίνει εν προκειμένω στις εσωτερικές έννομες τάξεις.

Τρίτον, αν κριθεί βάσιμος και λυσιτελής τουλάχιστον ένας προβαλλόμενος λόγος και το αναιρετικό δικαστήριο αναιρέσει εν όλω ή εν μέρει την προσβαλλόμενη απόφαση, οι δικονομικές δυνατότητες του τελευταίου, όπως θα δούμε στον οικείο τόπο, είναι πάντοτε συγκεκριμένες και ανεξάρτητες από το είδος των νομικών σφαλμάτων, η ύπαρξη των οποίων

έχει γίνει δεκτή. Συνεπώς, η εμμονή στην αυστηρή κατηγοριοποίηση παρέλκει και δεν είναι αποφασιστικής σημασίας.

Τέλος, μία επισήμανση σε σχέση με τις κατηγορίες του παραδεκτού, οι οποίες παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο: ορισμένες από τις αποφάσεις του παραδεκτού εμφανίζονται και στο κεφάλαιο αυτό, ωστόσο σε αρκετές περιπτώσεις το αναιρετικό δικαστήριο απέρριψε τελικώς τον παραδεκτό κατά τα άλλα λόγο, επομένως δεν εμπλουτίστηκε ως προς το ζήτημα του βασίμου ή σχετική νομολογία. Από την άλλη, όταν το Δικαστήριο ή το Γενικό Δικαστήριο προχωρά στην εξέταση της ουσίας του λόγου αναίρεσης, ανεξαρτήτως ευδοκίμησης ή όχι, σιωπηρώς έχει αποδεχθεί τη φυσιογνωμία του λόγου αυτού ως νομικού ζητήματος παραδεκτώς προβαλλομένου, χωρίς ωστόσο να κάνει ειδική περί αυτού μνεία. Η ειδική αναφορά στο παραδεκτό γίνεται σχεδόν πάντοτε όταν ένας εκ των διαδίκων προβάλλει τη σχετική ένσταση απαραδέκτου, ή όταν πρόκειται περί ενός λόγου με ρευστό περιεχόμενο, ώστε η δυσκολία ένταξης του στην κατηγορία των νομικών ζητημάτων ή στην κρίση περί τα πράγματα, να επιβάλλει την *proprio motu* εξέταση από τον αναιρετικό δικαστή, ώστε να αρθεί οποιαδήποτε αμφιβολία.

Μετά από τις αναγκαίες αυτές διευκρινίσεις, ακολουθεί μία σταχυολόγηση των λόγων αναίρεσης που έκαναν την εμφάνισή τους στη νομολογία των δικαιοδοτικών οργάνων. Για τη διάκριση σε κατηγορίες, υιοθετήθηκε η μεθοδολογία της κατηγοριοποίησης που υφίσταται στο εσωτερικό δίκαιο αναίρεσης, ώστε το ομόηχο των σχετικών όρων να δημιουργήσει την αίσθηση οικειότητας. Και εκεί ακριβώς εξαντλείται και η χρησιμότητα της επίκλησης των εθνικών νομικών εννοιών. Μία έννομη σχέση είναι δυνατόν να υπάγεται σε περισσότερες της μιας κατηγορίες, ωστόσο ακολουθήθηκε το τρόπον τινά αυθαίρετο και χάριν ευχερούς κατανομής της ύλης κριτήριο του «ενεργού» νομικού ζητήματος, δηλαδή αυτού που κρίθηκε ως βαρύνον, ώστε να υποδείξει την κατηγορία. Τονίζεται, πάλι, ότι η διάκριση και κατηγοριοποίηση εξυπηρετεί ακαδημαϊκούς σκοπούς, ενώ ορισμένες έννομες σχέσεις μπορεί να εντάσσονται σε περισσότερες της μίας από τις παρακάτω αναφερόμενες κατηγορίες.

(1) Εσφαλμένη ερμηνεία ή εφαρμογή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

(1-α) Νομοθεσία για το κοινοτικό (ενωσιακό) σήμα

Ο γνωστός από το προηγούμενο κεφάλαιο Κανονισμός 40/94, διαδραματίζει και εδώ κεντρικό ρόλο.

Το άρθρο 58 του εν λόγω Κανονισμού ορίζει ότι κάθε διάδικος σε διαδικασία για την οποία εκδόθηκε απόφαση, μπορεί να ασκήσει προσφυγή στο Τμήμα Προσφυγών του ΓΕΕΑ,

κατά το μέρος που η απόφαση αυτή δεν τον δικαιώνει, ενώ οι λοιποί διάδικοι στην εν λόγω διαδικασία καθίστανται αυτοδικαίως διάδικοι στη διαδικασία της προσφυγής. Το άρθρο 49 παρ. 1 και 2 του εκτελεστικού Κανονισμού 2868/95 της Επιτροπής της 13ης Δεκεμβρίου 1995 (*EE L 303 της 15.12.1995, σ. 1 έως 32*), ορίζει τις περιπτώσεις απόρριψης ως απαράδεκτης της προσφυγής και την εμπρόθεσμη θεραπεία των ελλείψεων. Η μη λήψη υπόψη από το Γενικό Δικαστήριο της δυνατότητας εφαρμογής του άρθρου 49 παράγραφος 1 του Κανονισμού 2868/95 και η κρίση ότι το Τμήμα Προσφυγών του ΓΕΕΑ όφειλε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 50 παράγραφος 1, το οποίο ορίζει τα της διαδικασίας της προσφυγής, να παράσχει στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση τη δυνατότητα να υποβάλει παρατηρήσεις ή να προσκομίσει συμπληρωματικές αποδείξεις ικανές να στοιχειοθετήσουν τη μεταβίβαση του προγενέστερου δικαιώματος που είχε επικαλεσθεί για να δικαιολογήσει την ενεργητική νομιμοποίησή της, συνιστά παραβίαση του άρθρου 58 του Κανονισμού 40/94 καθώς και του άρθρου 49 παράγραφοι 1 και 2 του Κανονισμού 2868/95.¹⁰⁵

Το άρθρο 7 παρ. 1, στοιχείο γ' του Κανονισμού 40/94 απαγορεύει την καταχώρηση σήματος που αποτελείται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν στις συναλλαγές για τη δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών αυτών. Έχει κριθεί ότι για να αρνηθεί το ΓΕΕΑ την καταχώριση με βάση τη διάταξη αυτή, δεν απαιτείται τα σημεία και οι ενδείξεις που συνθέτουν το σήμα να χρησιμοποιούνται όντως, κατά τον χρόνο της αίτησης περί καταχώρισης, για περιγραφικούς σκοπούς προϊόντων ή υπηρεσιών. Αρκεί να μπορούν να χρησιμοποιούνται για τους ως άνω σκοπούς. Έτσι, κατ' εφαρμογή της οικείας διάταξης, είναι απαράδεκτη η καταχώριση προφορικού σημείου αν, σε μία τουλάχιστον από τις ενδεχόμενες σημασίες του, είναι δηλωτικό χαρακτηριστικού γνωρίσματος των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών. Επομένως, η ερμηνεία την οποία προσδίδει το Γενικό Δικαστήριο στη διάταξη αυτή, σύμφωνα με την οποία τα σημεία ή οι ενδείξεις, η σημασία των οποίων «βαίνει πέραν του αποκλειστικά περιγραφικού χαρακτήρα», μπορούν να καταχωριστούν ως ενωσιακά σήματα, εφαρμόζοντας στην ουσία ως αποφασιστικό κριτήριο του επιτρεπτού της καταχώρισης τον «αποκλειστικά περιγραφικό χαρακτήρα», συνιστά πλάνη περί το δίκαιο.¹⁰⁶ Ομοίως, λεκτικά συμπλέγματα δεν δύναται να θεωρηθούν ότι έχουν, ως σύνολο, περιγραφικό χαρακτήρα, αλλά αποτελούν λεξιλογικά

¹⁰⁵ ΔΕΕ, 19-1-2012, Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (ΓΕΕΑ) κατά Nike, C-53/11 P, σκ. 58-59, δεν έχει δημοσιευθεί.

¹⁰⁶ ΔΕΚ, 23-10-2003, Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (ΓΕΕΑ) κατά Wm. Wrigley Jr. Company, C-191/01P, Συλλ. 2003 I-12447, σκ. 32-34.

εφευρήματα που προσδίδουν διακριτική δύναμη στο σήμα και δεν πρέπει να απορριφθεί η καταχώρισή τους κατά το άρθρο 7 παράγραφος 1 στοιχείο γ' του Κανονισμού 40/94.¹⁰⁷

Το άρθρο 7 παρ. 1 στοιχείο β' του Κανονισμού 40/94 δεν επιτρέπει την καταχώρηση σήματος που στερείται διακριτικού χαρακτήρα. Η ερμηνεία της διάταξης αυτής από το Γενικό Δικαστήριο, σύμφωνα με την οποία ένα σήμα στερείται διακριτικού χαρακτήρα μόνο στην περίπτωση που αποδεικνύεται ότι το σχετικό λεκτικό σύμπλεγμα χρησιμοποιείται κοινώς στις εμπορικές και ιδίως στις διαφημιστικές ανακοινώσεις, στηρίζεται σε νομικώς εσφαλμένο κριτήριο.¹⁰⁸

Η σαφής οριοθέτηση των περιπτώσεων του άρθρου 7 παρ. 1 στοιχεία β' και γ' έχει οδηγήσει σε αναίρεση αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου. Κατά τη νομολογία, η έννοια του γενικού συμφέροντος που διέπει το στοιχείο β' αναφέρεται στη βασική λειτουργία του σήματος, η οποία συνίσταται στην εγγύηση υπέρ του καταναλωτή ή του τελικού χρήστη της ταυτότητας του αντίστοιχου προϊόντος ή υπηρεσίας που φέρει το σήμα, ώστε να αποτρέπεται ο κίνδυνος σύγχυσης κατά τη στιγμή της επιλογής στο στάδιο της κατανάλωσης. Επομένως, δεν αποτελεί αποφασιστικό κριτήριο που ασκεί επιρροή το γεγονός ότι το σήμα χρησιμοποιείται κατά συνήθεια στο εμπόριο. Ένα τέτοιο κριτήριο λαμβάνεται μεν υπόψη στο πλαίσιο εφαρμογής του στοιχείου γ' και όχι του στοιχείου β', άλλως πρόκειται περί νομικού σφάλματος.¹⁰⁹

Εξάλλου, κατά το άρθρο 73 δεύτερη περίοδος του Κανονισμού 40/94, οι αποφάσεις του ΓΕΕΑ μπορούν να στηρίζονται μόνο στους λόγους επί των οποίων οι διάδικοι είχαν τη δυνατότητα να λάβουν θέση. Επομένως, η απόφαση του Τμήματος Προσφυγών μπορεί να βασίζεται μόνο στα πραγματικά περιστατικά ή νομικά ζητήματα επί των οποίων οι διάδικοι είχαν τη δυνατότητα να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους, όταν δε εξετάζονται αυτεπαγγέλτως πραγματικά περιστατικά επί των οποίων πρόκειται να θεμελιωθεί η απόφαση του Τμήματος Προσφυγών, το τελευταίο οφείλει να τα κοινοποιήσει στους διαδίκους, προκειμένου αυτοί να μπορέσουν να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους. Έτσι, λοιπόν, η μη κοινοποίηση από το Τμήμα Προσφυγών ούτε των αποτελεσμάτων των σχετικών ερευνών του ούτε του περιεχομένου του διαδικτυακού τόπου, για τον οποίο γίνεται αναφορά στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και στον

¹⁰⁷ ΔΕΚ, 20-9-2001, Procter & Gamble Company κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς, C-383/99P, Συλλ. 2001 I-06251, σκ. 43-45.

¹⁰⁸ ΔΕΚ, 21-10-2004, Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (ΓΕΕΑ) κατά Ergo Möbelwerk GmbH, C-64/02P, Συλλ. 2004 I-10031, σκ. 46.

¹⁰⁹ ΔΕΚ, 15-9-2005, BioID AG κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-37/03P, Συλλ. 2005 I-07975, σκ. 60-63.

οποίο προβάλλονται τα επίμαχα προϊόντα, συνιστά παραβίαση του άρθρου 73 και η περί του αντιθέτου κρίση του Γενικού Δικαστηρίου βαρύνεται με πλάνη περί το δίκαιο.¹¹⁰

Το άρθρο 59 του Κανονισμού 40/94 αφορά στις προϋποθέσεις άσκησης προσφυγής ενώπιον του Τμήματος Προσφυγών και κάνει λόγο για κατάθεση υπομνήματος, στο οποίο εκτίθενται οι λόγοι της προσφυγής, εντός προθεσμίας τεσσάρων μηνών από την κοινοποίηση της απόφασης απόρριψης της αίτησης καταχώρησης. Δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι τάσσει στον προσφεύγοντα νέα προθεσμία προκειμένου να προβάλει πραγματικά περιστατικά και να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία, σε αντίστιξη προς το άρθρο 42 περί της ανακοπής, όπου τέτοια δυνατότητα υφίσταται και εντός της προθεσμίας που τάσσει το ΓΕΕΑ, προς επίρρωση της ανακοπής του.¹¹¹

Βλ. επίσης ΔΕΕ, 18-10-2012, Jager & Polacek GmbH κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-402/11 P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 70-71, ΔΕΚ, 26-4-2007, Alcon Inc. κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (εμπορικά σήματα, σχέδια και υποδείγματα) (ΓΕΕΑ), C-412/05P, Συλλ. 2007 I-03569, σκ. 40, ΔΕΕ, 24-5-2012, Formula One Licensing BV κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ) και Global Sports Media Ltd, C-196/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 51-52, ΔΕΕ, 29-3-2011, Anheuser-Busch Inc. κατά Budějovický Budvar, národní podnik, C-96/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 169, ΔΕΕ, 16-6-2011, Union Investment Privatfonds GmbH κατά UniCredito Italiano SpA, C-317/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 61, ΔΕΕ, 20-10-2011, Freixenet, SA κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), συνεκδικασθείσες C-344/10P και C-345/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 49-52, ΔΕΕ, 24-6-2010, Barbara Becker κατά Harman International Industries Inc, C-51/09P, Συλλ. 2010 I-05805, σκ. 40-41, ΔΕΚ, 16-7-2009, American Clothing Associates NV κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ) και Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (ΓΕΕΑ) κατά American Clothing Associates NV, C-202/08P και C-208/08 P, Συλλ. 2009 I-06933, σκ. 80-81.

(1-β) Το δίκαιο της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης

Η θεμελίωση της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης εξαρτάται από τη συνδρομή προϋποθέσεων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται η κατάφωρη παραβίαση νομικού κανόνα,

¹¹⁰ ΔΕΚ, 21-10-2004, KWS Saat AG κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-447/02P, Συλλ. 2004 I-10107, σκ. 46.

¹¹¹ ΔΕΚ, 13-3-2007, Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (ΓΕΕΑ) κατά Kaul GmbH, C-29/05P, Συλλ. 2007 I-02213, σκ. 59-62.

σκοπός του οποίου είναι η απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες. Κατ' αρχήν, η παραβίαση διατάξεων του ενωσιακού δικαίου, οι οποίες σκοπούν στη διασφάλιση της θεσμικής ισορροπίας των οργάνων και όχι στην προστασία των ιδιωτών, δεν εγείρει ζήτημα εξωσυμβατικής ευθύνης, εντούτοις ο κανόνας αυτός ατονεί στην περίπτωση που η υπό κρίση συμπεριφορά του θεσμικού οργάνου δεν παραβιάζει αποκλειστικά κανόνες κατανομής αρμοδιοτήτων αλλά συγχρόνως και ουσιαστικές διατάξεις ενός υπέρτερου κανόνα δικαίου που προστατεύει τους ιδιώτες. Η μη συνεκτίμηση από το Γενικό Δικαστήριο της εξαίρεσης αυτής και ο άνευ ετέρου αποκλεισμός της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης για μόνο το λόγο ότι έχει παραβιασθεί η Οδηγία 75/319 του Συμβουλίου της 20ής Μαΐου 1975 περί προσεγγίσεως των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν στα φαρμακευτικά ιδιοσκευάσματα (*EE L 147 της 9.6.1975, σ. 13 έως 22*) και συγκεκριμένα των διατάξεών της που προσδιορίζουν τη διάκριση αρμοδιοτήτων μεταξύ Επιτροπής και κρατών μελών, συνιστά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης.¹¹²

Για περίπτωση εσφαλμένου νομικού χαρακτηρισμού πραγματικών περιστατικών ως συνδεομένων αιτιωδώς με την επέλευση της ζημίας, βλ. ΔΕΕ, 9-6-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Schneider Electric SA, C-440/07P, Συλλ. 2010 I-00073 (συνολική δημοσίευση), σκ. 203 επ.

Η στοιχειοθέτηση ευθύνης λόγω νόμιμης πράξης ή παράλειψης, ιδίως όταν πρόκειται για πράξη ή παράλειψη κανονιστικής φύσης, αναγνωρίζεται κατ' εξαίρεση και εφόσον υφίσταται μη φυσιολογική και ειδική ζημία για συγκεκριμένες κατηγορίες επιχειρηματιών.¹¹³ Πρόκειται για θεσμό που έλκει την καταγωγή του από το γαλλικό δίκαιο.¹¹⁴ Με εξαίρεση τις περιπτώσεις αυτές, οι οποίες βαίνουν πέραν των συνήθων οικονομικών κινδύνων, το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι στο παρόν στάδιο εξέλιξης του ενωσιακού δικαίου, «δεν υφίσταται καθεστώς ευθύνης που να καθιστά δυνατή τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης της Κοινότητας λόγω συμπεριφοράς της που εμπίπτει στο πεδίο της κανονιστικής αρμοδιότητάς της, σε περίπτωση κατά την οποία η ενδεχόμενη ασυμφωνία της συμπεριφοράς αυτής προς τις συμφωνίες Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου δεν μπορεί να προβληθεί ενώπιον του κοινοτικού δικαστή», είναι δε αδιάφορο το αν η εν λόγω συμπεριφορά πρέπει να ερμηνευθεί ως θετική πράξη, δηλαδή ότι συνίσταται στην έκδοση Κανονισμών στο πλαίσιο μιας κοινής οργάνωσης αγοράς ή ως παράλειψη έκδοσης των πρόσφορων πράξεων, διότι «...η παράλειψη των κοινοτικών οργάνων

¹¹² ΔΕΕ, 19-4-2012, Artgodan GmbH κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής et Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, C-221/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 80-82.

¹¹³ ΠΕΚ, 28-4-1998, Dorsch Consult Ingenieurgesellschaft mbH κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, T-184/95, Συλλ 1998 II-00667.

¹¹⁴ Β.Α. Χριστιανός, όπ.π., υποσημείωση 2, σελ. 137.

μπορεί, επίσης, να εμπίπτει στην άσκηση των νομοθετικών αρμοδιοτήτων της Κοινότητας, ιδίως στο πλαίσιο των ενδίκων διαφορών περί της στοιχειοθέσεως ευθύνης». Η παραβίαση από μέρους του Γενικού Δικαστηρίου της νομολογίας αυτής συνιστά νομικό σφάλμα.¹¹⁵

Σε σχέση με την απόδειξη της ζημίας, το Δικαστήριο νομολόγησε ότι, ακόμη και αν το θεσμικό όργανο (εν προκειμένω η Επιτροπή) διαθέτει ευρεία εξουσία εκτίμησης στον τομέα της κοινής οργάνωσης της αγοράς προϊόντων και εφαρμογής καθεστώτος ενισχύσεων, σε περίπτωση παράνομης συμπεριφοράς του οργάνου και συνακόλουθης έγερσης ζητήματος εξωσυμβατικής ευθύνης, δεν μπορεί να αποκλειστεί *a priori* ο βέβαιος χαρακτήρας της προβαλλόμενης ζημίας. Σε αντίθετη περίπτωση, το Γενικό Δικαστήριο σφάλλει.¹¹⁶

Δυνάμει του άρθρου 46 του Οργανισμού, η πενταετής προθεσμία παραγραφής των αξιώσεων κατά της Ένωσης λόγω εξωσυμβατικής ευθύνης διακόπτεται, μεταξύ άλλων, όταν ο ζημιωθείς απευθύνει σχετική αίτηση στο αρμόδιο θεσμικό όργανο. Η εσφαλμένη ερμηνεία από πλευράς Γενικού Δικαστηρίου απαντητικού εγγράφου της Επιτροπής επί τέτοιας αίτησης, υπό την έννοια ότι ο δικαστής της ουσίας έδωσε ερμηνεία σύμφωνα με την οποία η επιστολή αφορά μόνο στα πρόσωπα (ζημιωθέντες παραγωγοί από έκδοση Κανονισμού σχετικού με την εμπορία γάλακτος) από τα οποία η Επιτροπή και το Συμβούλιο είχαν ζητήσει να μην ασκήσουν αγωγή αποζημίωσης, αναμένοντας τη διευθέτηση της κατ' αποκοπήν αποζημίωσης, θεμελίωσε νομικό σφάλμα, καθιστώντας αναιρετέα την απόφαση.¹¹⁷

(1-γ) Ο έλεγχος νομιμότητας της δράσης της Ένωσης

Στην κατηγορία αυτή συστεγάζεται ένα σημαντικό τμήμα της ενωσιακής ύλης με πλούσια συναφή νομολογία και ορισμένες ιστορικές αποφάσεις για την έννομη τάξη της Ένωσης. Πρόκειται για τον έλεγχο νομιμότητας της δράσης της Ένωσης, πυρήνας του οποίου είναι το άρθρο 263 ΣΛΕΕ. Έκπτυξη της νόμιμης δράσης αποτελεί βεβαίως και η διάταξη του άρθρου 296 ΣΛΕΕ, η οποία επιβάλλει την αιτιολόγηση των πράξεων των θεσμικών οργάνων. Σημειώνεται ότι στην παρούσα ενότητα θα παρουσιασθούν αποφάσεις που αφορούν στην εσφαλμένη νομική κρίση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου σε σχέση με την υποχρέωση

¹¹⁵ ΔΕΚ, 9-9-2008, Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio SpA (FIAMM) και Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies LLC, Giorgio Fedon & Figli SpA και Fedon America, Inc. κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-120/06P και C-121/06 P, Συλλ. 2008 I-06513, σκ. 175-179.

¹¹⁶ ΔΕΚ, 9-11-2006, Agraz, SA και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-243/05P, Συλλ. 2006 I-10833, σκ. 40-41.

¹¹⁷ ΔΕΚ, 28-10-2004, G. van den Berg κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-164/01P, Συλλ. 2004 I-10225, σκ. 92-94.

αιτιολόγησης των πράξεων των θεσμικών οργάνων, πλην των δικαιοδοτικών. Οι πλημμέλειες των δικαστικών αποφάσεων που καθιστούν ανααιρετέα την απόφαση, θα εξετασθούν παρακάτω στην αντίστοιχη ενότητα.

Η «νομολογιακή σκαπάνη» αρκούντως αποκαλυπτική:

- Οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 263 ΣΛΕΕ.

Ο έλεγχος νομιμότητας των πράξεων των θεσμικών οργάνων αποτελεί ένα από τα θεμέλια της ενωσιακής έννομης τάξης και ενόψει της αρχής της ισότητας των κρατών μελών που διακηρύσσεται στο άρθρο 4 παρ. 2 ΣΕΕ, τα νέα κράτη μέλη πρέπει να τυγχάνουν ίσης μεταχειρίσεως με τα παλαιά κράτη μέλη.¹¹⁸ Το δικαίωμα προσφυγής κατά πράξης απονέμεται και στα νέα κράτη μέλη, δεδομένου δε ότι η ιδιότητά του κράτους μέλους κτάται μόλις από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της Συνθήκης Προσχώρησης, γίνεται δεκτό ότι η προθεσμία άσκησης προσφυγής του άρθρου 263 ΣΛΕΕ αρχίζει να τρέχει μόνον από την ημερομηνία αυτή. Η αποστέρηση από νέο κράτος μέλος του δικαιώματος προσφυγής κατά Κανονισμού, για την προσβολή του οποίου έχει ήδη παρέλθει η δίμηνη προθεσμία πριν από την κτήση της ιδιότητας του κράτους μέλους, συνιστά εσφαλμένη ερμηνεία των σχετικών διατάξεων.¹¹⁹

Οι νομικές πράξεις απολαύουν κατ' αρχήν τεκμηρίου νομιμότητας και παράγουν έννομα αποτελέσματα μέχρι την ακύρωση ή την ανάκλησή τους, ακόμη και αν πάσχουν από πλημμέλειες. Η εξαίρεση δεν ισχύει στην περίπτωση των ανυπόστατων πράξεων, οι οποίες βαρύνονται με τόσο πρόδηλο ελάττωμα, ώστε δεν πρέπει να παράγουν έννομα αποτελέσματα. Δεν αρκούν για την κατάφαση του ανυπόστατου χαρακτήρα μίας πράξης πλημμέλειες που αφορούν στην εσωτερική διαδικασία επεξεργασίας της επίμαχης απόφασης, οπότε οι αποδέκτες τους δεν θα μπορούν να τις επισημάνουν με απλή ανάγνωση του κειμένου της κοινοποιηθείσας απόφασης.¹²⁰

Η μη αναγνώριση εννόμων αποτελεσμάτων σε έγγραφο της Επιτροπής, με το οποίο γνωστοποιεί στον ενδιαφερόμενο την πρόθεσή της να θέσει τέρμα οριστικά και ανεπιφύλακτα στη συνέχιση της διαδικασίας ελέγχου κρατικών ενισχύσεων, δυνάμει του άρθρου 106 ΣΛΕΕ

¹¹⁸ Το ζήτημα καθίσταται επίκαιρο ενόψει της ένταξης της Κροατίας το 2013.

¹¹⁹ ΔΕΕ, 26-6-2012, Δημοκρατία της Πολωνίας κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-335/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 48-52. Ομοίως, ΔΕΕ, 26-6-2012, Δημοκρατία της Πολωνίας κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-336/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 40.

¹²⁰ ΔΕΚ, 15-6-1994, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά BASF AG, Limburgse Vinyl Maatschappij NV, DSM NV, DSM Kunststoffen BV, Hüls AG, Elf Atochem SA, Société artésienne de vinyle SA, Wacker Chemie GmbH, Enichem SpA, Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc, Shell International Chemical Company Ltd και Montedison SpA, C-137/92P, Συλλ. 1994 I-02555, σκ. 47-53.

και η συνακόλουθη απόρριψη ως απαράδεκτης της προσφυγής ακύρωσης, ενέχει πλάνη περί το δίκαιο.¹²¹

Ως πράξη παράγουσα δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα, άρα δεκτική προσφυγής ακύρωσης, θεωρείται και εκείνη που εντάσσεται στο πλαίσιο διαδικασίας συμβατικής φύσης (όπως η προκήρυξη διαγωνισμού για την προμήθεια τεχνικών μέσων, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για την ενίσχυση της οικονομίας κράτους μέλους), η οποία καταλήγει σε σύναψη σύμβασης από το κράτος μέλος, εφόσον η πράξη εκδίδεται από το θεσμικό όργανο στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του δυνάμει του παραγώγου δικαίου.¹²²

Η ανάστροφη περίπτωση συνιστά επίσης πλάνη περί το δίκαιο, όταν δηλαδή το δικαστήριο δέχεται ότι μία πράξη παράγει δεσμευτικά νομικά αποτελέσματα και άρα υπόκειται σε προσφυγή ακύρωσης, ενώ στην πραγματικότητα δεν συμβαίνει αυτό.¹²³ Για παράδειγμα, εσφαλμένως δέχθηκε το Γενικό Δικαστήριο ότι οι επιστολές της Επιτροπής προς επιχείρηση, στην οποία επιβλήθηκε ήδη πρόστιμο για αντιανταγωνιστική συμπεριφορά και με τις οποίες η πρώτη ζητά από την τελευταία την καταβολή του υπολοίπου οφειλομένου ποσού, είναι δεκτικές προσφυγής ακύρωσης. Οι εν λόγω πράξεις θεωρούνται ως οχλήσεις για την εκτέλεση προηγούμενης απόφασης, προπαρασκευαστικές των αμιγώς πράξεων εκτέλεσης και ως τέτοιες, ανεξαρτήτως του αν εκδόθηκαν πριν ή μετά τη συμπλήρωση του χρόνου ενδεχόμενης παραγραφής, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι παρήγαγαν υποχρεωτικά έννομα αποτελέσματα ικανά να θίξουν τα συμφέροντα της επιχείρησης. Μάλιστα, «...μολονότι η προϋπόθεση περί υποχρεωτικών εννόμων αποτελεσμάτων ικανών να θίξουν τα συμφέροντα του προσφεύγοντος μεταβάλλοντας χαρακτηριστικώς τη νομική του κατάσταση πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα της αρχής της παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, η ερμηνεία αυτή δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια να μη λαμβάνεται υπόψη η εν λόγω προϋπόθεση χωρίς υπέρβαση των αρμοδιοτήτων που η Συνθήκη απονέμει στον κοινοτικό δικαστή».¹²⁴

¹²¹ ΔΕΚ, 16-6-1994, Syndicat français de l'Express international, DHL International SA, Service Crie-LFAL SA και May Courier International SARL κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-39/93P, Συλλ. 1994 I-02681, σκ. 29-32. Για περίπτωση απόφασης της Επιτροπής σχετικά με αντιανταγωνιστική συμπεριφορά, βλ. ΔΕΚ, 24-4-1996, Rendo NV, Centraal Overijsselse Nutsbedrijven NV και Regionaal Energiebedrijf Salland NV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-19/93P, Συλλ. 1996 I-01997, σκ. 25-29

¹²² ΔΕΚ, 22-4-1997, Geotronics SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-395/95P, Συλλ. 1997 I-02271, σκ. 14-16.

¹²³ Βλ. και BALTHASAR S., Locus standi rules for challenges to regulatory acts by private applicants: the new art. 263 (4) TFEU, *ELR* 2010, 35 (4), σελ. 542-550.

¹²⁴ ΔΕΚ, 6-12-2007, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ferriere Nord SpA, C-516/06P, Συλλ. 2007 I-10685, σκ. 29-34.

Για την προϋπόθεση του «άμεσου» του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, αναφορικά με τους μη προνομιούχους διαδίκους (φυσικά ή νομικά πρόσωπα), η νομολογία παγίως κάνει δεκτό ότι η ύπαρξη ατομικού και άμεσου συνδέσμου δεν επηρεάζεται ούτε από την παρεμβολή ενός κράτους (ή των εκπροσώπων του), ούτε από την έλλειψη εννόμων σχέσεων μεταξύ του προσφεύγοντος και του θεσμικού οργάνου του οποίου η απόφαση προσβάλλεται. Υποπίπτει σε νομική πλάνη του Γενικό Δικαστήριο όταν, κατά την εξέταση της προϋπόθεσης του «άμεσου», λαμβάνει αποκλειστικώς υπόψη την ύπαρξη συμβατικών δεσμών με έννομα αποτελέσματα. Και τούτο διότι, κατά το Δικαστήριο, για να επηρεάζεται ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο άμεσα από ορισμένη ενωσιακή πράξη, απαιτείται να επηρεάζεται άμεσα η νομική του κατάσταση και να μην καταλείπεται καμία εξουσία εκτίμησης στους αποδέκτες του εν λόγω μέτρου που είναι επιφορτισμένοι με την εφαρμογή του, όταν αυτή *«...έχει καθαρά αυτόματο χαρακτήρα και απορρέει αποκλειστικά από την κοινοτική ρύθμιση χωρίς εφαρμογή άλλων παρεμβαλλομένων κανόνων»*.¹²⁵

Από την άλλη, πρόκειται περί πλάνης περί το δίκαιο, όταν το Γενικό Δικαστήριο δέχεται στην κρινόμενη υπόθεση ότι ένας Κανονισμός αφορά άμεσα και ατομικά μία επιχείρηση, άρα είναι δεκτικός προσφυγής ακύρωσης, ενώ στην πραγματικότητα με μόνο το περιεχόμενο του Κανονισμού αυτού δεν μπορεί να προσδιορισθεί το άμεσο και ατομικό αποτέλεσμα (όπως π.χ. η ποσότητα μπανανών που κατανέμεται σε επιχειρηματίες στο πλαίσιο δασμολογικών ποσοτώσεων).¹²⁶ Ούτε το γεγονός ότι ένας Κανονισμός δεν απαιτεί εκτελεστικά μέτρα, αρκεί για να γίνει δεκτός ο όρος του «άμεσου», όταν ο ίδιος ορίζει ότι έχει έννομα αποτελέσματα μόνο σε σχέση με τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και όχι έναντι των εθνικών πολιτικών κομμάτων, με τα οποία εξελέγησαν τα μέλη αυτά και τα οποία, ενδεχομένως, συνέβαλαν στην εκλογή.¹²⁷

Σε σχέση με τον όρο «ατομικά», έχει κριθεί ότι πράξεις γενικής ισχύος, όπως για παράδειγμα οι Κανονισμοί, μπορούν να αφορούν ατομικώς σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα, μόνο αν τα θίγουν λόγω ορισμένων ιδιαιτέρων ιδιοτήτων τους ή μιας πραγματικής κατάστασης που τα χαρακτηρίζει σε σχέση με κάθε άλλο πρόσωπο και έτσι τα εξατομικεύει κατά τρόπο ανάλογο προς αυτόν του αποδέκτη. Συναφώς, δεν αρκεί η επίκληση γενικά δυσμενών συνεπειών για ένα

¹²⁵ ΔΕΚ, 5-5-1998, *Compagnie Continentale (France) SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-391/96P, Συλλ. 1998 I-02377, σκ. 41-53. Ομοίως, ΔΕΚ, 5-5-1998, *Glencore Grain Ltd, πρώην Richco Commodities Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-404/96P, Συλλ. 1998 I-02435, σκ. 53 και ΔΕΚ, 5-5-1998, *Société Louis Dreyfus & Cie κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-386/96P, Συλλ. 1998 I-02309, σκ. 55.

¹²⁶ ΔΕΚ, 21-1-1999, *Γαλλική Δημοκρατία κατά Comafrika SpA και Dole Fresh Fruit Europe Ltd & Co. και Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-73/97P, Συλλ. 1999 I-00185, σκ. 16-40.

¹²⁷ ΔΕΚ, 29-6-2004, *Front national κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου*, C-486/01P, Συλλ. 2004 I-06289, σκ. 43-44.

σημαντικό τομέα της οικονομίας μίας κρατικής οντότητας, ώστε να θεωρηθεί ότι ο Κανονισμός αφορά σε αυτή ατομικά.¹²⁸ Αντιθέτως, ναι μεν οι Κανονισμοί περί επιβολής δασμών αντιντάμπινγκ έχουν, λόγω της φύσης και του περιεχομένου τους, κανονιστικό χαρακτήρα, καθόσον εφαρμόζονται γενικώς σε όλους τους επιχειρηματίες, πλην όμως μπορούν να αφορούν ατομικώς όχι μόνον στους παραγωγούς, ως καταγγέλλοντες, αλλά και υπό ορισμένες περιστάσεις στους παραγωγούς και εξαγωγείς του οικείου προϊόντος στους οποίους καταλογίζονται οι πρακτικές ντάμπινγκ, καθώς και υπό ορισμένες περιστάσεις στους εισαγωγείς του εν λόγω προϊόντος, συνεπώς δεν μπορεί νομίμως να αποκλεισθεί ενεργητική τους νομιμοποίηση σε δίκη με αντικείμενο προσφυγή ακύρωσης.¹²⁹

Οι παράνομες διοικητικές πράξεις ανακαλούνται εντός ευλόγου χρόνου από την έκδοσή τους. Ωστόσο, το δικαίωμα αυτό της Διοίκησης μπορεί να περιορίζεται από την ανάγκη σεβασμού της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του έλκοντος δικαίωμα από την πράξη, προς την οποία έχει πίστη νομιμότητας. Κρίσιμος χρόνος για την εκτίμηση της γένεσης της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης είναι ο χρόνος κοινοποίησης της έκδοσης της πράξης και όχι ο χρόνος ανάκλησης και εφόσον ο διοικούμενος δεν προκάλεσε την έκδοση της πράξης με την παροχή εσφαλμένων ή ελλιπών στοιχείων. Εφόσον δεν συντρέχει *in concreto* υπέρτερο δημόσιο συμφέρον που να υπερισχύει του συμφέροντος του ωφελουμένου προς διατήρηση της έννομης κατάστασης που δημιουργήθηκε με την έστω παράνομη πράξη, η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη άπαξ δημιουργηθείσα, δεν κλονίζεται. Η παραβίαση της νομολογίας αυτής συνιστά πλάνη περί το δίκαιο.¹³⁰

Το άρθρο 277 ΣΛΕΕ αναφέρεται στον παρεμπόδιον έλεγχο νομιμότητας των πράξεων γενικής ισχύος (κανονιστικών πράξεων), ως προς τις οποίες έχει παρέλθει η δίμηνη προθεσμία άσκησης προσφυγής του άρθρου 263 ΣΛΕΕ. Αν, σε περίπτωση ένδικης διαφοράς στο πλαίσιο της οποίας αμφισβητείται πράξη άμεση και ατομική, το Γενικό Δικαστήριο προβεί στην εξέταση ένστασης νομιμότητας Κανονισμού, ο οποίος όμως δεν αποτελεί το νόμιμο έρεισμα των κρινομένων πράξεων, εφαρμόζει εσφαλμένως το άρθρο 277 ΣΛΕΕ.¹³¹

- Η αιτιολογία των πράξεων των θεσμικών οργάνων

¹²⁸ ΔΕΚ, 10-4-2003, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Nederlandse Antillen, C-142/00P, Συλλ. 2003 I-03483, σκ. 68-79.

¹²⁹ ΔΕΚ, 30-9-2003, Comité des industries du coton et des fibres connexes de l'Union européenne (Eurocoton) και λοιπών κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-76/01P, Συλλ. 2003 I-10091, σκ. 73-74 και 80, ΔΕΚ, 1-4-2004, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Jégo-Quére & Cie SA, C-263/02P, Συλλ. 2004 I-03425, σκ. 37-38.

¹³⁰ ΔΕΚ, 17-4-1997, Henri de Compte κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-90/95P, Συλλ. 1997 I-01999, σκ. 35-40.

¹³¹ ΔΕΚ, 5-10-2000, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως κατά Christiane Chvatal κ.λπ., Antoinette Losch και Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-432/98P και C-433/98P, Συλλ. 2000 I-08535, σκ. 33-34.

Στο πλαίσιο του ελέγχου νομιμότητας, όπως προβλέπεται στο άρθρο 263 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο και το Γενικό Δικαστήριο είναι αρμόδια να αποφαινόμενοι επί των προσφυγών λόγω αναρμοδιότητας, παράβασης ουσιώδους τύπου, παράβασης των Συνθηκών ή οποιουδήποτε κανόνα δικαίου σχετικού με την εφαρμογή τους ή για κατάχρηση εξουσίας. Το άρθρο 264 ΣΛΕΕ προβλέπει ότι αν μια προσφυγή είναι βάσιμη, το Δικαστήριο κηρύσσει την προσβαλλόμενη πράξη άκυρη. Επομένως, το Δικαστήριο και το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορούν, εν πάση περιπτώσει, να υποκαταστήσουν με τη δική τους αιτιολογία αυτήν του εκδόντος την προσβαλλόμενη πράξη οργάνου.¹³²

Κατά τη διαδικασία προκήρυξης διαγωνισμού για την πρόσληψη υπαλλήλων, ο πίνακας επιτυχόντων που καταρτίζεται από την αρμόδια εξεταστική επιτροπή υπόκειται σε αξιολόγηση από την αρχή διορισμού. Όταν παρατύπως εγγράφονται στον πίνακα μη διαθέτοντες τα απαιτούμενα προσόντα υποψήφιοι, περιορίζεται παρανόμως η εξουσία της αρχής διορισμού και σε καμία περίπτωση το θεσμικό όργανο δεν μπορεί να υποκατασταθεί στην κρίση της εξεταστικής επιτροπής, ώστε να θεραπεύσει την παρανομία. Μόνη η διαπίστωση από μέρος του της διαδικαστικής παρατυπίας αρκεί για το αιτιολογημένο της απόφασής του.¹³³ Από την άλλη, από τις διατάξεις του ΚΥΚ και του Κανονισμού 1/58 (ΕΕ 17 της 6.10.1958, σ. 385 έως 386), όπως ισχύει σήμερα, περί του γλωσσικού καθεστώτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, προκύπτει ο άνευ εξαιρέσεων κανόνας ότι οι προκηρύξεις πρόσληψης υπαλλήλων πρέπει να δημοσιεύονται σε όλες τις επίσημες γλώσσες και τυχόν σχετικές παραλείψεις δεν θεραπεύονται με την εκ των υστέρων δημοσίευση τροποποιητικών ανακοινώσεων, οι οποίες περιέχουν σύντομες πληροφορίες. Δεχόμενο το δικαστήριο της ουσίας τη θεραπεία της παράλειψης αυτής, υποπίπτει σε πλάνη περί το δίκαιο, διότι «...ένας εν δυνάμει υποψήφιος του οποίου η μητρική γλώσσα δεν ήταν μία από τις γλώσσες στις οποίες δημοσιεύτηκαν πλήρως οι επίδικες προκηρύξεις ήταν υποχρεωμένος να αναζητήσει την εφημερίδα σε μία από τις γλώσσες αυτές και να διαβάσει την προκήρυξη στη γλώσσα αυτή πριν αποφασίσει αν επιθυμεί να υποβάλει υποψηφιότητα σε έναν από τους διαγωνισμούς», ενώ «...[η] μειονεκτική αυτή θέση είναι απόρροια της διαφορετικής μεταχειρίσεως λόγω γλώσσας, την οποία απαγορεύει το άρθρο 21 του Χάρτη και το άρθρο 1δ, παράγραφος 1, του ΚΥΚ, και η οποία οφείλεται στις ανωτέρω δημοσιεύσεις. Το εν λόγω άρθρο 1δ ορίζει, στην παράγραφο 6, ότι, τηρουμένης της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων και της αρχής της αναλογικότητας, κάθε περιορισμός στην εφαρμογή των αρχών αυτών πρέπει να είναι

¹³² ΔΕΚ, 27-1-2000, DIR International Film Srl, Nostradamus Enterprises Ltd, Union PN Srl, United International Pictures BV, United International Pictures AB, United International Pictures APS, United International Pictures A/S, United International Pictures EPE, United International Pictures OY και United International Pictures y Cía SRC κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-164/98P, Συλλ. 2000 I-00447, σκ. 37.

¹³³ ΔΕΚ, 20-2-1992, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Jack Hanning, C-345/90P, Συλλ. 1992 I-00949, σκ. 24-33.

*εύλογα και αντικειμενικά δικαιολογημένος και να ανταποκρίνεται σε θεμιτούς σκοπούς γενικού συμφέροντος στο πλαίσιο της πολιτικής προσωπικού».*¹³⁴

Η υποχρέωση αιτιολόγησης μιας βλαπτικής απόφασης πρέπει να παρέχει στο δικαστή τη δυνατότητα να ασκήσει τον έλεγχο της νομιμότητάς της και να παρέχει στον ενδιαφερόμενο τις αναγκαίες ενδείξεις ώστε να γνωρίζει αν η απόφαση είναι βάσιμη. Όταν στο πλαίσιο πειθαρχικού ελέγχου, η αρμόδια αρχή παραθέτει αναλυτικά πλησμονή λόγων, επί των οποίων θεμελιώνεται η επιβληθείσα πειθαρχική ποινή και πάντοτε σε συνάρτηση με το σύνολο των συνθηκών της συγκεκριμένης υπόθεσης, κακώς το Γενικό Δικαστήριο ακυρώνει την απόφαση του θεσμικού οργάνου.¹³⁵

Το λακωνικό της αιτιολογίας δεν αρκεί από μόνο του να οδηγήσει σε ακύρωση της πράξης του οργάνου, ειδικά στην περίπτωση κατά την οποία η κοινοποίηση ενός εγγράφου, το οποίο συνεκτιμήθηκε για την έκδοση της απόφασης, παραλείφθηκε μεν κατά τη διοικητική διαδικασία, έλαβε όμως χώρα κατά την ένδικη. Η ακύρωση από το Γενικό Δικαστήριο της επίμαχης απόφασης λόγω έλλειψης αιτιολογίας, καθιστά αναιρετέα την απόφασή του.¹³⁶

Για περιπτώσεις εσφαλμένης κρίσης περί αιτιολόγησης Κανονισμών antidumping, βλ. ΔΕΚ, 10-1-2003, Petrotub SA και Republica SA κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-76/00P, Συλλ. 2003 I-00079, σκ. 62 και 91.

- Η προστασία του διοικουμένου

Ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας στο πλαίσιο οποιασδήποτε διαδικασίας που κινείται εναντίον ενός προσώπου και είναι ικανή να καταλήξει σε βλαπτική γι' αυτό πράξη, συνιστά θεμελιώδη αρχή του ενωσιακού δικαίου και πρέπει να διασφαλίζεται, ακόμη και ελλείψει ειδικής κανονιστικής ρύθμισης. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, ο διοικούμενος-αποδέκτης αποφάσεων, πρέπει να έχει τη δυνατότητα να καθιστά λυσιτελώς και αποτελεσματικώς γνωστή την άποψή του.¹³⁷ Επομένως, εσφαλμένως κρίνει το Γενικό Δικαστήριο ότι δεν παραβιάζεται το δικαίωμα αυτό, όταν η Επιτροπή κοινοποιεί το φάκελο της υπόθεσης στον ενδιαφερόμενο, χωρίς να του τάσσει εύλογη προθεσμία διατύπωσης των απόψεών του.¹³⁸

¹³⁴ ΔΕΕ, 27-11-2012, Ιταλία κατά Επιτροπής, C-566/10 P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 71-78.

¹³⁵ ΔΕΚ, 20-11-1997, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά V, C-188/96P, Συλλ. 1997 I-06561, σκ. 26-29, ΔΕΚ, 20-2-1997, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Frédéric Daffix, C-166/95P, Συλλ. 1997 I-00983, σκ. 27-38.

¹³⁶ ΔΕΚ, 19-11-1998, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Giuliana Gaspari, C-316/97P, Συλλ. 1998 I-07597, σκ. 29-30.

¹³⁷ ΔΕΕ, 22-11-2012, M. M. κατά Minister for Justice, Equality and Law Reform, Ireland και Attorney General, C-277/11, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 85-87.

¹³⁸ ΔΕΚ, 21-9-2000, Mediocurso - Establecimiento de Ensino Particular Ld.^a κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-462/98P, Συλλ. 2000 I-07183, σκ. 36-44.

Ειδικότερα, η ανωτέρω αρχή επιβάλλει ιδίως την υποχρέωση η κοινοποίηση των αιτιάσεων που απευθύνει η Επιτροπή σε επιχείρηση, έναντι της οποίας μελετά την επιβολή κύρωσης λόγω παράβασης των κανόνων περί ανταγωνισμού, να περιλαμβάνει τα ουσιώδη στοιχεία που βαρύνουν την εν λόγω επιχείρηση, όπως τα προσαπτόμενα πραγματικά περιστατικά, ο χαρακτηρισμός που τους αποδίδεται και τα αποδεικτικά στοιχεία επί των οποίων στηρίζεται η Επιτροπή, ώστε η εν λόγω επιχείρηση να είναι σε θέση να προβάλλει λυσιτελώς τα επιχειρήματά της στο πλαίσιο της κινηθείσας σε βάρος της διοικητικής διαδικασίας. Η κοινοποίηση πρέπει να προσδιορίζει κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτησης το νομικό πρόσωπο στο οποίο πρόκειται ενδεχομένως να επιβληθούν πρόστιμα και να απευθύνεται προς αυτό, άλλως, δεν μπορεί να δεχθεί το Γενικό Δικαστήριο το σεβασμό του δικαιώματος άμυνας, χωρίς να υποπέσει κατ' ανάγκη σε πλάνη περί το δίκαιο.¹³⁹

Η Επιτροπή εξέδωσε την Απόφαση 94/90 της 8ης Φεβρουαρίου 1994 σχετικά με την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα της Επιτροπής (*EE L 46 της 18.2.1994, σ. 58 έως 61*). Στην Απόφαση προβλέπονται και περιπτώσεις άρνησης πρόσβασης, όταν η κοινολόγηση του εγγράφου μπορεί να αποβεί σε βάρος της προστασίας του δημοσίου συμφέροντος (δημόσια ασφάλεια, διεθνείς σχέσεις, νομισματική σταθερότητα, δικαστικές διαδικασίες, επιθεωρήσεις και έρευνες), της προστασίας του προσώπου και της ιδιωτικής ζωής, της προστασίας του απορρήτου στον εμπορικό και βιομηχανικό τομέα, της προστασίας των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης, της προστασίας της εχεμύθειας που ζητά το φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο παρέσχε την πληροφορία ή που απαιτείται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους το οποίο παρέσχε την πληροφορία. Τα θεσμικά όργανα μπορούν επίσης να αρνηθούν την πρόσβαση για να εξασφαλίσουν προστασία του συμφέροντος του θεσμικού οργάνου σε συνάρτηση με το απόρρητο των διαβουλεύσεών του.

Κατά πάγια νομολογία, κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, το οποίο εμπνέεται από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, αλλά κατοχυρώνεται πλέον και στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εντούτοις, από το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί να συναχθεί ότι το δικαστήριο που εκδικάζει μια διαφορά είναι αναγκαστικά ο μόνος αρμόδιος να επιτρέψει την πρόσβαση στα έγγραφα της σχετικής δικαστικής διαδικασίας. Ούτε μπορεί να συναχθεί τέτοια γενική αρχή από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών. Εξάλλου, στο πλαίσιο εφαρμογής του ενωσιακού δικαίου ανταγωνισμού, η πρόσβαση σε έγγραφα που έχουν καταρτισθεί για τις ανάγκες εθνικής δικαστικής διαδικασίας μπορεί να αποκλεισθεί χάριν δημοσίου συμφέροντος. Σε ορισμένες όμως περιπτώσεις και στο πλαίσιο της προβλεπόμενης συνεργασίας μεταξύ εθνικών δικαιοδοτικών οργάνων και Επιτροπής, για την

¹³⁹ ΔΕΚ, 2-10-2003, ARBED SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-176/99P, Συλλ. 2003 I-10687, σκ. 20-24.

ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου ανταγωνισμού, ζητείται η συνδρομή της Επιτροπής, η οποία τότε ενεργεί ως νομικός ή οικονομικός σύμβουλος του εθνικού δικαστηρίου. Και ναι μεν το εθνικό δίκαιο μπορεί να αντιτάσσεται στην κοινολόγηση των σχετικών εγγράφων, όμως αυτό δεν είναι αρκετό για να απαλλαγεί πλήρως η Επιτροπή από την υποχρέωση της κοινολόγησης των εγγράφων αυτών. Εφόσον κατέχονται από την Επιτροπή, τα έγγραφα αυτά εμπίπτουν στην Απόφαση 94/90, η οποία προβλέπει υπέρ του κοινού τη μεγαλύτερη δυνατή πρόσβαση, δεδομένου ότι κάθε εξαίρεση από το δικαίωμα πρόσβασης πρέπει να ερμηνεύεται και να εφαρμόζεται στενά. Επομένως, η ερμηνεία την οποία προσδίδει το Γενικό Δικαστήριο στην Απόφαση 94/90, σύμφωνα με την οποία αρκεί και μόνο η επίκληση από μέρους της Επιτροπής των εθνικών δικονομικών κανόνων προκειμένου να αποκλείσει την πρόσβαση σε έγγραφα που αυτή κατέχει, ενέχει πλάνη περί το δίκαιο.¹⁴⁰

Συναφώς, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περίπτωση του Κανονισμού 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 30ής Μαΐου 2001 για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα των θεσμικών οργάνων (*EE L 145 της 31.5.2001, σ. 43 έως 48*). Κατά το άρθρο 4 παρ. 5, ένα κράτος μέλος μπορεί να ζητήσει από το θεσμικό όργανο να μην δημοσιοποιήσει ένα έγγραφο προερχόμενο από αυτό χωρίς προηγούμενη συμφωνία του, ωστόσο η άρνηση αυτή του κράτους μέλους πρέπει να συνοδεύεται από επαρκή αιτιολογία και δεν έχει την έννοια της επιταγής προς το θεσμικό όργανο περί μη κοινολόγησης.¹⁴¹

Βλ. και πρόσφατες αποφάσεις ΔΕΕ, 13-10-2011, Deutsche Post AG και Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συνεκδικασθείσες C-463/10P και C-475/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 62-63, ΔΕΕ, 29-9-2011, Elf Aquitaine SA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-521/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 170, ΔΕΕ, 18-11-2010, NDSHT Nya Destination Stockholm Hotell & Teaterpaket AB κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-322/09P, Συλλ. 2010 I-11911, σκ. 60, ΔΕΕ, 16-12-2010, Αθηναϊκή Τεχνική ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-362/09P, Συλλ. 2010 I-13275, σκ. 70-74.

Για υποθέσεις σχετικά με τις ελεγκτικές αρμοδιότητες της Επιτροπής βλ. ΔΕΕ, 3-5-2012, Βασίλειο της Ισπανίας κατά Επιτροπής C-24/11P, σκ. 34, δεν έχει δημοσιευθεί, ΔΕΕ, 29-6-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά The Bavarian Lager Co. Ltd, C-28/08P, Συλλ. 2010 I-06055, σκ. 80, ΔΕΕ, 29-6-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Technische Glaswerke Ilmenau GmbH, C-139/07P, Συλλ. 2010 I-05885, σκ. 63, ΔΕΕ, 2-9-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Scott SA, C-290/07P, Συλλ. 2010 I-07763, σκ. 97-98, ΔΕΚ, 9-7-2009, Archer Daniels Midland Co. κατά

¹⁴⁰ ΔΕΚ, 11-1-2000, Βασίλειο των Κάτω Χωρών και Gerard van der Wal κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-174/98P και C-189/98P, Συλλ. 2000 I-00001, σκ. 17-30.

¹⁴¹ ΔΕΚ, 18-12-2007, Βασίλειο της Σουηδίας κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και λοιπών, C-64/05P, Συλλ. 2007 I-11389, σκ. 95.

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-511/06P, Συλλ. 2009 I-05843, σκ. 94-95, ΔΕΚ, 13-11-2008, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ευφροσύνης Αλεξιάδου, C-436/07P, Συλλ. 2008 I-00152 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 22-23, ΔΕΚ, 10-7-2008, Bertelsmann AG και Sony Corporation of America κατά Independent Music Publishers and Labels Association (Impala), C-413/06P, Συλλ. 2008 I-04951, σκ. 94-95 και 101-102.

(1-δ) Ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης

Σημαντικές αποφάσεις για το νομικό κόσμο και όχι μόνο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, εκδόθηκαν στο πλαίσιο του πρώην τρίτου πυλώνα, νυν «Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης» του Τίτλου IV της ΣΛΕΕ.

Είναι ήδη γνωστό ότι με νομική βάση τα άρθρα 75 και 215 ΣΛΕΕ, εκδίδονται Κανονισμοί που επιβάλλουν περιοριστικά μέτρα οικονομικής φύσης, σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα και μη κρατικές οντότητες, με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και συναφών δραστηριοτήτων. Η συντριπτική πλειοψηφία των αποφάσεων αυτών εκδικάζονται από το Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, ενδεικτικό της σημασίας που αποδίδουν οι δικαστές της Ένωσης στην πτυχή αυτή της ενωσιακής δράσης, καταλυτικής για τη νομιμοποίηση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος και την περαιτέρω προώθησή του.

Προκειμένου να θεμελιωθεί το όφελος φυσικών προσώπων από την οικονομική πολιτική κράτους, στο οποίο έχουν επιβληθεί περιοριστικά μέτρα από την Ένωση λόγω έλλειψης προόδου εκδημοκρατισμού και παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και συνεπώς να είναι νομικώς δυνατή η δέσμευση κεφαλαίων και οικονομικών πόρων των προσώπων αυτών, απαιτούνται σαφή και συγκεκριμένα στοιχεία, ικανά να θεμελιώσουν το όφελος αυτό. Το τεκμήριο οφέλους που συναγάγει το Γενικό Δικαστήριο λόγω της ιδιότητας των προσώπων αυτών ως μελών της οικογένειας συμβούλων, οι οποίοι συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την κυβέρνηση του κράτους, είναι νομικώς ανέρειστο.¹⁴²

Αντιθέτως, παραβιάζεται το δίκαιο της Ένωσης και ειδικότερα οι διατάξεις του Κανονισμού 423/2007 του Συμβουλίου της 19ης Απριλίου 2007 σχετικά με περιοριστικά μέτρα σε βάρος του Ιράν (*EE L 103 της 20.4.2007, σ. 1 έως 23*), όταν, καίτοι το Γενικό Δικαστήριο δέχεται ότι μία οντότητα ανήκει κατά 100% σε άλλη οντότητα θεωρούμενη ότι μετέχει στη διάδοση πυρηνικών όπλων και συνεπώς πληρούται η προϋπόθεση κατοχής, όρος απαιτούμενος από τον εν λόγω Κανονισμό για την επιβολή κυρώσεων, εντούτοις θεωρεί αναγκαίο να προβεί σε συμπληρωματικό έλεγχο διαπίστωσης των προϋποθέσεων εφαρμογής του Κανονισμού. Για

¹⁴² ΔΕΕ, 13-3-2012, Pye Phyto Tay Za κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-376/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 70-71.

τον όρο της κατοχής γίνεται λόγος στο άρθρο 7 παράγραφος 2 στοιχείο δ' του Κανονισμού 423/2007.¹⁴³

Στην υπόθεση C-402/05P και C-415/05P, το Γενικό Δικαστήριο είχε δεχθεί ότι υφίστατο μία δίοδος επικοινωνίας μεταξύ των δράσεων της (τότε) Κοινότητας που συνίσταται στην επιβολή οικονομικών μέτρων δυνάμει των άρθρων 60 ΕΚ (νυν 75 ΣΛΕΕ) και 301 ΕΚ (νυν 215 ΣΛΕΕ) και των σκοπών της Συνθήκης ΕΕ στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων, δηλαδή της ΚΕΠΠΑ (πρώην δεύτερος πυλώνας), ικανή να θεμελιώσει τη νομική βάση έκδοσης Κανονισμού επιβολής περιοριστικών μέτρων σε πρόσωπα και οντότητες συνδεδεμένα με δίκτυο τρομοκρατίας στο συνδυασμό των προαναφερομένων άρθρων και του άρθρου 308 ΕΚ (νυν 352 ΣΛΕΕ). Ωστόσο, το Δικαστήριο δέχθηκε τελικώς ότι «...αν γινόταν δεκτή η άποψη του Πρωτοδικείου, η διάταξη αυτή θα καθιστούσε δυνατή, στο ειδικότερο πλαίσιο των άρθρων 60 ΕΚ και 301 ΕΚ, την έκδοση κοινοτικών πράξεων που δεν θα απέβλεπαν στην υλοποίηση ενός από τους σκοπούς της Κοινότητας, αλλά ενός από τους σκοπούς της Συνθήκης ΕΕ στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων, στους οποίους περιλαμβάνεται η ΚΕΠΠΑ», δημιουργώντας έτσι μία διατάραξη της θεσμικής ισορροπίας μεταξύ της τότε Κοινότητας και της Ένωσης, «η οποία στηρίζεται στη συνταγματικής περιωπής κατανομή αρμοδιοτήτων και διακριτών επιδιωκόμενων σκοπών».¹⁴⁴ Στην ίδια υπόθεση, κρίθηκε ότι ενέχει νομικό σφάλμα (και συνεπώς είναι αναιρετέα η απόφαση), η κρίση του Γενικού Δικαστηρίου, σύμφωνα με την οποία «...από τις αρχές που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ της διεθνούς εννόμου τάξεως της απορρέουσας από τα Ηνωμένα Έθνη και της κοινοτικής εννόμου τάξεως προκύπτει ότι ο προσβαλλόμενος κανονισμός, καθόσον αποσκοπεί στην εφαρμογή ψηφίσματος που εξέδωσε το Συμβούλιο Ασφαλείας δυνάμει του κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών που δεν παρέχει κανένα περιθώριο διακρίσεως, απολαύει δικαστικής ασυλίας όσον αφορά τον έλεγχο της εσωτερικής του νομιμότητας, πλην του ελέγχου της συμφωνίας του με τους κανόνες του *jus cogens*». Αντιθέτως, «... τα κοινοτικά όργανα οφείλουν, σύμφωνα με τις αρμοδιότητες που τους έχουν ανατεθεί από τη Συνθήκη ΕΚ, να διασφαλίζουν τον, κατ' αρχήν πλήρη, έλεγχο της νομιμότητας όλων των κοινοτικών πράξεων με κριτήρια τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου, περιλαμβανομένων των κοινοτικών πράξεων οι οποίες, όπως ο προσβαλλόμενος κανονισμός,

¹⁴³ ΔΕΕ, 13-3-2012, Melli Bank plc κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-380/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 76-79.

¹⁴⁴ ΔΕΚ, 3-9-2008, Yassin Abdullah Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-402/05P και C-415/05P, Συλλ. 2008 I-06351, σκ. 197-205.

αποσκοπούν στην εφαρμογή ψηφισμάτων που εξέδωσε το Συμβούλιο Ασφαλείας δυνάμει του κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».¹⁴⁵

(1-ε) Το δίκαιο του ανταγωνισμού

Τα άρθρα 105 και 106 ΣΛΕΕ μπορούν να εφαρμοστούν, αν προκύπτει ότι η εθνική νομοθεσία αφήνει τη δυνατότητα ανταγωνισμού, ο οποίος ενδέχεται να εμποδίζεται, να περιορίζεται ή να στρεβλώνεται από αυτόβουλη συμπεριφορά των επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο της εξέτασης από την Επιτροπή του ενδεχομένου εφαρμογής των άρθρων αυτών, η προηγούμενη εκτίμηση ορισμένης εθνικής νομοθεσίας που επηρεάζει τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων, αφορά μόνο στο ζήτημα αν η νομοθεσία αυτή αφήνει τη δυνατότητα ανταγωνισμού, ο οποίος ενδέχεται να εμποδίζεται, να περιορίζεται ή να στρεβλώνεται από αυτόβουλη συμπεριφορά των επιχειρήσεων. Ερμηνεία, σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή οφείλει, πριν απορρίψει την καταγγελία λόγω μη εφαρμογής των άρθρων 105 και 106 ΣΛΕΕ, να ολοκληρώσει την εξέταση του ζητήματος συμβατότητας της εθνικής νομοθεσίας προς τους ενωσιακούς κανόνες ανταγωνισμού, είναι εσφαλμένη.¹⁴⁶

Στην περίπτωση αντιανταγωνιστικής συμπεριφοράς, για την παράβαση ευθύνεται, κατ' αρχήν, το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που διηύθυνε την οικεία επιχείρηση κατά τον χρόνο διάπραξης της, έστω και αν, κατά τον χρόνο έκδοσης της απόφασης της Επιτροπής περί διαπίστωσης της παράβασης, η εκμετάλλευση της επιχείρησης τελούσε υπό την ευθύνη άλλου προσώπου. Το γεγονός ότι μία επιχείρηση προβαίνει σε εξαγορά επιχειρήσεων που μετέχουν ήδη σε απαγορευμένη σύμπραξη και δεν μπορούσε η ίδια να αγνοεί τη συμμετοχή των τελευταίων στη σύμπραξη, διότι και η ίδια μετείχε σε αυτή από ένα χρονικό σημείο και μετά, δεν αρκεί από μόνο του για τον καταλογισμό σε αυτή της παράβασης για το προ εξαγοράς χρονικό διάστημα.¹⁴⁷

Η έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ ενέχει, πέρα από τη διαβούλευση μεταξύ επιχειρήσεων και συμπεριφορά στην αγορά συνακόλουθη προς αυτή τη διαβούλευση και σχέση αιτίου και αιτιατού μεταξύ των δύο αυτών στοιχείων. Υποπίπτει σε

¹⁴⁵ ΔΕΚ, C-402/05P και C-415/05P, όπ.π., σκ. 326-327. Βλ. και Ρ.-Ε. Παπαδοπούλου, «Εξυπνες κυρώσεις» και κοινοτικό δίκαιο: ξετυλίγοντας το «μίτο της Αριάδνης». Μια συνολική θεώρηση με αφορμή την απόφαση του ΔΕΚ της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 2008 στην υπόθεση Kadi και Al Barakaat, *Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου 1/2009*, σελ. 21-59.

¹⁴⁶ ΔΕΚ, 11-11-1997, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Γαλλική Δημοκρατία κατά Ladbroke Racing Ltd, C-359/95P και C-379/95P, Συλλ. 1997 I-06265, σκ. 35-36.

¹⁴⁷ ΔΕΚ, 16-11-2000, Stora Kopparbergs Bergslags AB κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-286/98P, Συλλ. 2000 I-09925, σκ. 39-40, ΔΕΚ, 16-11-2000, Cascades SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-279/98P, Συλλ. 2000 I-09693, σκ. 80.

πλάνη περί το δίκαιο ως προς την ερμηνεία της έννοιας της εναρμονισμένης πρακτικής το Γενικό Δικαστήριο, κρίνοντας ότι η μία διαβούλευση *per se* κατ' ανάγκη επενεργεί στη συμπεριφορά των επιχειρήσεων που μετέχουν σε αυτή.¹⁴⁸

Στην απόφαση C-39/94, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι «...η παροχή υλικοτεχνικής και εμπορικής υποστηρίξεως, χωρίς τη συνήθη αντιπαροχή, εκ μέρους δημοσίας επιχειρήσεως προς τις ιδιωτικού δικαίου θυγατρικές της, οι οποίες ασκούν δραστηριότητα για την οποία επιτρέπεται ο ανταγωνισμός, μπορεί να συνιστά κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης», ενώ «...σκοπός της διατάξεως αυτής είναι η αποτροπή του ενδεχομένου να επηρεάζεται το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο από πλεονεκτήματα παρεχόμενα από τις δημόσιες αρχές τα οποία, υπό διάφορες μορφές, νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό ενισχύοντας ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένους κλάδους παραγωγής».¹⁴⁹ Σε κάθε περίπτωση, για την εκτίμηση του αν ορισμένο κρατικό μέτρο συνιστά ενίσχυση, πρέπει να προσδιορισθεί εάν η ωφελούμενη επιχείρηση αντλεί οικονομικό όφελος, το οποίο δεν θα είχε αποκομίσει υπό τις συνθήκες της αγοράς.¹⁵⁰ Η εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου και προκειμένου να εφαρμοσθεί η εν λόγω νομολογία σε σχέση με τον όρο «συνήθεις συνθήκες αγοράς», σύγκριση υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος, υπό την έννοια του άρθρου 106 ΣΛΕΕ (όπως π.χ. τα Γαλλικά Ταχυδρομεία), προς μια ιδιωτική χρηματοπιστωτική επιχείρηση ή ιδιωτικό όμιλο επιχειρήσεων που δεν ασκούν τη δραστηριότητά τους σε τομέα όπου δεν υφίσταται ανταγωνισμός, ενέχει πλάνη περί το δίκαιο. Και τούτο διότι, λόγω των χαρακτηριστικών και της φύσης της παρεχόμενης υπηρεσίας, η σύσταση και η συντήρηση του δικτύου που απαιτείται, ώστε να καταστεί εφικτή η υλοποίηση της αποστολής της επιχείρησης, δεν ανταποκρίνονται σε μια αμιγώς εμπορική λογική.¹⁵¹

Κρίνοντας το Γενικό Δικαστήριο ότι μία κανονιστική ρύθμιση είναι ξένη προς την οικονομική δραστηριότητα, συνεπώς εκτός *ratione materiae* των διατάξεων του πρωτογενούς δικαίου περί των θεμελιωδών οικονομικών ελευθεριών και συνάγοντας αυτομάτως και άνευ ετέρου ότι η ρύθμιση αυτή δεν μπορεί να εμπίπτει ούτε και στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, χωρίς να εξετάσει σε δεύτερο επίπεδο αν πράγματι πληρούνται ή όχι οι

¹⁴⁸ ΔΕΚ, 8-7-1999, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Anic Partecipazioni SpA, C-49/92P, Συλλ. 1999 I-04125, σκ. 119.

¹⁴⁹ ΔΕΚ, 11-7-1996, Syndicat français de l'Express international (SFEI) και λοιποί κατά La Poste και λοιπών, C-39/94, Συλλ. 1996 I-03547, σκ. 57-58.

¹⁵⁰ ΔΕΚ, C-39/94, όπ.π. σκ. 60.

¹⁵¹ ΔΕΚ, 3-7-2003, Chronopost SA, La Poste και Γαλλική Δημοκρατία κατά Union française de l'express (Ufex), DHL International, Federal express international (France) SNC και CRIE SA, C-83/01P, C-93/01P και C-94/01P, Συλλ. 2003 I-06993, σκ. 35-41.

προϋποθέσεις εφαρμογής των άρθρων αυτών, σφάλει κατά το νόμο.¹⁵² Ομοίως, ενέχει νομικό σφάλμα η συλλογιστική του δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία ρήτρες σε σύμβαση εμπορικής αντιπροσώπευσης, οι οποίες είναι σύμφωνες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού, δεν μπορούν να θεωρούνται ως επιτρέπουσες αντίθετες προς τους κανόνες αυτούς συστάσεις προς τους αντιπροσώπους της επιχείρησης.¹⁵³

Το άρθρο 20 του πρώτου Κανονισμού 17/1962 του Συμβουλίου (*ΕΕ 13 της 21.2.1962, σ. 204 έως 211*) για την εφαρμογή του δικαίου ανταγωνισμού, όριζε περί του επαγγελματικού απορρήτου και απαγόρευε την κοινοποίηση των πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν στο πλαίσιο των διαδικασιών ελέγχου για αλλότριους σκοπούς. Ερμηνεύοντας το Δικαστήριο τη διάταξη αυτή και αντιθέτως προς την ερμηνεία που είχε δώσει το Γενικό Δικαστήριο, έκρινε ότι η διαδικαστική αυτή εγγύηση, δεν μπορεί να εξικνεύεται μέχρι του σημείου να αγνοήσουν πλήρως οι εθνικές αρχές τις διαβιβασθείσες πληροφορίες, πάσχοντας έτσι από «οξεία αμνησία». Επομένως, οι πληροφορίες αυτές συνιστούν ενδείξεις οι οποίες μπορούν ενδεχομένως να δικαιολογήσουν την κίνηση εθνικής διαδικασίας.¹⁵⁴

Βλ. και πρόσφατες αποφάσεις ΔΕΕ, 28-6-2012, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Editions Odile Jacob SAS, C-404/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 131-135, ΔΕΕ, 28-6-2012, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Agrofert Holding a.s., C-477/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 72 και 70, ΔΕΕ, 21-6-2012, BNP Paribas και Banca Nazionale del Lavoro SpA (BNL) κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-452/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 103-105, ΔΕΕ, 15-11-2011, Ευρωπαϊκή Επιτροπή και Βασίλειο της Ισπανίας κατά Government of Gibraltar και Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας, συνεκδικασθείσες C-106/09P και C-107/09 P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 86-88 και 107-108, ΔΕΕ, 25-10-2011, Solvay SA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-110/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 67-69, ΔΕΕ, 8-9-2011, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Βασιλείου των Κάτω Χωρών, C-279/08P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 61-68, ΔΕΕ, 21-7-2011, Βασίλειο της Σουηδίας κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής και MyTravel Group plc, C-506/08P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 89-90 και 113-118.

(1-στ) Το δίκαιο των ασφαλιστικών μέτρων

¹⁵² ΔΕΚ, 18-7-2006, David Meca-Medina και Igor Majcen κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-519/04P, Συλλ. 2006 I-06991, σκ. 34.

¹⁵³ ΔΕΚ, 13-7-2006, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Volkswagen AG, C-74/04P, Συλλ. 2006 I-06585, σκ. 53.

¹⁵⁴ ΔΕΚ, 19-5-1994, Samenwerkende Elektriciteits-Productiebedrijven (SEP) NV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-36/92P, Συλλ. 1994 I-01911, σκ. 29-32.

Κατά πάγια νομολογία, «...η αναστολή εκτέλεσεως και τα προσωρινά μέτρα μπορούν να διαταχθούν από τον κρίνοντα κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων δικαστή, αν έχει αποδειχθεί ότι η λήψη τους δικαιολογείται εκ πρώτης όψεως (*fumus boni juris*) βάσει των προβαλλομένων πραγματικών και νομικών ισχυρισμών και ότι τα μέτρα αυτά είναι επείγοντα, υπό την έννοια ότι είναι αναγκαίο, προκειμένου να αποφευχθεί σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία των συμφερόντων του αιτούντος, να διαταχθούν και να παραγάγουν τα αποτελέσματά τους πριν από την έκδοση της αποφάσεως επί της κυρίας δίκης. Εξάλλου, πρέπει να είναι προσωρινά, υπό την έννοια ότι δεν προδικάζουν τα επίδικα νομικά ή πραγματικά ζητήματα ούτε εξουδετερώνουν εκ των προτέρων τις συνέπειες της μεταγενέστερης αποφάσεως επί της κυρίας δίκης», ενώ «...ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως και είναι ελεύθερος να καθορίσει, ενόψει των ιδιαιτεροτήτων της υποθέσεως, τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να εξακριβωθεί η συνδρομή των διαφορών αυτών προϋποθέσεων, καθώς και τη σειρά με την οποία θα διεξαχθεί η εξέταση αυτή, εφόσον κανένας κανόνας κοινοτικού δικαίου δεν του επιβάλλει προκαθορισμένο σχέδιο αναλύσεως για να εκτιμήσει την ανάγκη της εκδόσεως διατάξεως προσωρινών μέτρων».¹⁵⁵ Συνεπώς, οι προϋποθέσεις χορήγησης αναστολής εκτέλεσης ή άλλου προσωρινού μέτρου είναι σωρευτικές και η σύνδεση της ύπαρξης διακριτικής εξουσίας του θεσμικού οργάνου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη με το βαθμό του επείγοντος που πρέπει να αποδειχθεί ως προϋπόθεση για τη χορήγηση προσωρινού μέτρου, στο πλαίσιο μόνο της εξέτασης του επείγοντος των ζητούμενων μέτρων, ενέχει πλάνη περί το δίκαιο.¹⁵⁶

Η προϋπόθεση του επείγοντος πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με την αναγκαιότητα που υπάρχει για την έκδοση προσωρινής απόφασης, προκειμένου να αποφευχθεί σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία των συμφερόντων του αιτούντος την προσωρινή προστασία. Η στοιχειοθέτηση του όρου της σοβαρής και ανεπανόρθωτης ζημίας, άρα και του επείγοντος, στην ενδεχόμενη δημοσιοποίηση εγγράφων που καλύπτονται από το επαγγελματικό απόρρητο, όταν η Επιτροπή δεν μπορεί ούτως ή άλλως να χρησιμοποιήσει τις πληροφορίες που περιέχονται σε αυτά, συνιστά χρησιμοποίηση λανθασμένης μεθόδου απόδειξης του όρου αυτού χορήγησης προσωρινής δικαστικής προστασίας.¹⁵⁷

¹⁵⁵ ΔΕΚ, 17-12-1998, Emesa Sugar (Free Zone) NV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-363/98P (R), Συλλ. 1998 I-08787, σκ. 49-50. Βλ. και Δ. Σινανιώτης, *The interim protection of individuals before the European and national courts*, Kluwer Law International, 2006.

¹⁵⁶ ΔΕΚ, C-363/98P (R), όπ.π., σκ. 52-55. Ομοίως, ΔΕΚ, 17-12-1998, Emesa Sugar (Free Zone) NV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-364/98P (R), Συλλ. 1998 I-08815, σκ. 57.

¹⁵⁷ ΔΕΚ, 27-9-2004, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Akzo Nobel Chemicals Ltd και Akcros Chemicals Ltd, C-7/04P(R), Συλλ. 2004 I-08739, σκ. 43-44.

Στην περίπτωση που ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων αποφαινεται μεν ότι τα προβαλλόμενα πραγματικά και νομικά επιχειρήματα του προσφεύγοντος (και μετέπειτα αναιρεσιόντος) είναι σοβαρά, εντούτοις δεν δέχεται ότι η μη υποβολή πλήρους φακέλου συνιστά δυσμενές στοιχείο σε βάρος του αιτούντος την προσωρινή δικαστική προστασία στο πλαίσιο στάθμισης των εμπλεκόμενων συμφερόντων, βαρύνεται με πλάνη περί το δίκαιο.¹⁵⁸

Το άρθρο 108 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου και το άρθρο 163 του νέου Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, ορίζουν ότι διάταξη που εκδίδεται επί της αίτησης των ασφαλιστικών μέτρων, μπορεί, με αίτηση του διαδίκου, οποτεδήποτε να μεταρρυθμισθεί ή να ανακληθεί, λόγω μεταβολής των περιστάσεων. Η αίτηση αυτή, ακόμη και αν στηρίζεται σε νέους νομικούς λόγους, διαφέρει από την αναίρεση τόσο από άποψη σκοπού όσο και από άποψη αποτελεσμάτων. Συγκεκριμένα, όπως έχει δεχθεί το Δικαστήριο, με την αναίρεση επιδιώκεται η αναδρομική ακύρωση της αναιρεσιβαλλόμενης διάταξης, ενώ με την εν λόγω αίτηση, η οποία μπορεί να υποβάλλεται «οποτεδήποτε» εν αντιθέσει με την προθεσμία δημόσιας τάξης που τάσσεται επί αναίρεσης, επιδιώκεται μόνον η εκ μέρους του δικαστή των ασφαλιστικών μέτρων επανεξέταση και αναθεώρηση, αποκλειστικά για το μέλλον, διάταξης με την οποία διατάχθηκε προσωρινό μέτρο, περιλαμβανομένης ενδεχομένως της επανεξέτασης των πραγματικών και νομικών ισχυρισμών που δικαιολογούσαν εκ πρώτης όψεως τη λήψη του εν λόγω μέτρου. Συνεπώς, δεν μπορεί να προσδοθεί στη διάταξη αυτή η ισχύς δεδικασμένου, μέσω της ανάλογης εφαρμογής της νομολογίας για τις συνέπειες της λήξης προθεσμίας άσκησης ενδίκων μέσων ή βοηθημάτων και στην περίπτωση της αίτησης μεταρρύθμισης ή ανάκλησης της Διάταξης των ασφαλιστικών μέτρων. Μία τέτοια εξομοίωση, συνιστά πλάνη περί το δίκαιο.¹⁵⁹

Ο Κανονισμός 961/2010 του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2010 (*EE L 281 της 27.10.2010, σ. 1 έως 77*) και η Απόφαση 2010/413 του Συμβουλίου της 26ης Ιουλίου 2010 (*EE L 195 της 27.7.2010, σ. 39 έως 73*) σχετικά με τα περιοριστικά μέτρα κατά του Ιράν, περιέχουν διατάξεις που επιτρέπουν στις αρμόδιες εθνικές αρχές να εγκρίνουν την αποδέσμευση περιουσιακών στοιχείων προσώπων ή οντοτήτων, ώστε να καλυφθούν βασικές ανάγκες ή να εκπληρωθούν συμβατικές υποχρεώσεις που είχαν αναληφθεί πριν από την επιβολή των περιοριστικών μέτρων. Στο πλαίσιο δίκης ασφαλιστικών μέτρων ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, το να επιτραπεί σε νομικό πρόσωπο να χρηματοδοτείται από την οικονομική οντότητα στην οποία ανήκει ή από το μοναδικό μέτοχο, σε περιπτώσεις διάφορες από τις ρητώς προβλεπόμενες από τους προαναφερόμενους ενωσιακούς κανόνες, διαταράσσει την ισορροπία

¹⁵⁸ ΔΕΚ, 21-10-2003, Industrias Químicas del Vallés SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-365/03P (R), Συλλ. 2003 I-12389, σκ. 12-13.

¹⁵⁹ ΔΕΚ, 14-2-2002, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Artogodan GmbH, C-440/01P (R), Συλλ. 2002 I-01489, σκ. 70.

μεταξύ του σκοπού μείωσης των πυρηνικών όπλων και της οικονομικής επιβίωσης του νομικού προσώπου. Συνεπώς, ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων δεν έχει την εξουσία να απορρίψει την αίτηση αναστολής εκτέλεσης, περιορίζοντας την έρευνα στην οικονομική κατάσταση της οντότητας στην οποία ανήκει το νομικό πρόσωπο ή του μοναδικού μετόχου, χωρίς να λάβει υπόψη τις ειδικές περιστάσεις που αφορούν στη φύση των περιοριστικών μέτρων οικονομικής φύσης.¹⁶⁰

Σε δίκη για την ανάκληση από την Επιτροπή της άδειας κυκλοφορίας φαρμακευτικών προϊόντων για ανθρώπινη χρήση, η παράλειψη αναφοράς στην προσβαλλόμενη απόφαση της μεταβολής επιστημονικών κριτηρίων αξιολόγησης των φαρμακευτικών προϊόντων και της έλλειψης θεραπευτικής ενέργειας, κριτήριο αποφασιστικό για την αξιολόγηση των τελευταίων, αποτελεί νομικό σφάλμα της απόφασης του δικαστή των ασφαλιστικών μέτρων, στο βαθμό που αποδεικνύει έλλειψη εκτίμησης ουσιαστικών πλευρών της αιτιολογίας της προσβαλλομένης απόφασης και, συνεπώς, αλλοίωση του περιεχομένου της.¹⁶¹

Εξάλλου, στο στάδιο των ασφαλιστικών μέτρων, η δυνατότητα του ενδιαφερομένου να επιτύχει αργότερα αποκατάσταση της χρηματικής ζημίας στο πλαίσιο αγωγής αποζημίωσης, η οποία θα μπορούσε να ασκηθεί κατόπιν ενδεχόμενης ακύρωσης της προσβαλλόμενης πράξης, είναι ασφαλώς αβέβαιη. Ο σκοπός των ασφαλιστικών μέτρων δεν είναι η υποκατάσταση σε μία τέτοια αγωγή αποζημίωσης, αλλά μόνον η εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της μελλοντικής οριστικής απόφασης στην κύρια δίκη, με την οποία συνδέεται η διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων, εν προκειμένω της προσφυγής ακύρωσης. Έτσι, πάσχει λόγω νομικών σφαλμάτων η απόφαση η οποία στηρίζεται αποκλειστικά στην αβέβαιη έκβαση μιας ενδεχόμενης αγωγής αποζημίωσης, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση της επίδικης απόφασης, προκειμένου να συναγάγει ότι η ζημία έχει ανεπανόρθωτο χαρακτήρα.¹⁶²

¹⁶⁰ ΔΕΕ, 14-6-2012, Qualitest FZE κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-644/11P(R), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 44-46.

¹⁶¹ ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Laboratoires pharmaceutiques Trenker SA, C-459/00P(R), Συλλ. 2001 I-02823, σκ.71. Ομοίως, ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Cambridge Healthcare Supplies Ltd, C-471/00P(R), Συλλ. 2001 I-02865, σκ. 67, ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Bruno Farmaceutici SpA και λοιπών, C-474/00P(R), Συλλ. 2001 I-02909, σκ. 69, ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Hänseler GmbH, C-475/00P(R), Συλλ. 2001 I-02953, σκ. 69, ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Schuck GmbH, C-476/00P(R), Συλλ. 2001 I-02995, σκ. 69, ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Laboratórios Roussel Ld^a και Laboratoires Roussel Diamant SARL, C-477/00P(R), Συλλ. 2001 I-03037, σκ. 69, ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Laboratórios Roussel Ld^a και Roussel Iberica SA, C-478/00P(R), Συλλ. 2001 I-03079, σκ. 69, ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Gerot Pharmazeutika GmbH, C-479/00P(R), Συλλ. 2001 I-03121, σκ. 64.

¹⁶² ΔΕΚ, 14-12-2001, C-404/01P (R), Συλλ. 2001 I-10367, σκ. 75.

(1-ζ) Το υπαλληλικό δίκαιο

Όπως είναι αναμενόμενο, ο καταλογισμός νομικών σφαλμάτων της κατηγορίας αυτής περιστρέφεται γύρω από τον ΚΥΚ, για τον οποίο έγινε ήδη λόγος στο προηγούμενο κεφάλαιο.¹⁶³

Έτσι:

Ο ΚΥΚ προβλέπει τη δυνατότητα λήψης προσωρινών μέτρων απομάκρυνσης των υπαλλήλων, σκοπός των οποίων είναι η υπό μορφή πρόληψης προστασία της υγείας και ασφάλειας αυτών, οι οποίοι φέρονται να είναι θύματα πράξεων επίθεσης και γενικά επιλήψιμων πράξεων. Τα μέτρα αυτά δεν εξαρτώνται από την ύπαρξη κενής θέσης και δεν πρέπει να συγχέονται με πράξεις μετάθεσης. Η Επιτροπή δεν μπορεί να λάβει προσωρινό μέτρο απομάκρυνσης, χωρίς προηγούμενη έρευνα της συνδρομής της προϋπόθεσης του αναγκαίου του μέτρου για την προστασία της υγείας και ασφάλειας του υπαλλήλου.¹⁶⁴

Η έννοια της «επαγγελματικής νόσου» έχει το ίδιο περιεχόμενο είτε πρόκειται για συνταξιοδοτικά δικαιώματα αναπηρίας είτε για την ασφαλιστική κάλυψη έναντι των κινδύνων επαγγελματικής νόσου. Η διαφορετική ερμηνεία στην οποία προβαίνει ο δικαστής της ουσίας, ανάλογα με τις διακρίσεις αυτές, δεν στηρίζεται ούτε στο γράμμα των διατάξεων ούτε στην οικονομία τους, επομένως υποπίπτει σε πλάνη περί το δίκαιο το δικαστήριο, όταν δέχεται ότι για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων δεν απαιτείται η πλήρωση του όρου της αιτιώδους συνάφειας μεταξύ εκδήλωσης νόσου ή επιδείνωσής της και της άσκησης των καθηκόντων, προϋπόθεση που απαιτείται εν προκειμένω στην περίπτωση της ασφαλιστικής κάλυψης.¹⁶⁵

Όταν τίθεται ζήτημα ακύρωσης διαγωνισμού πρόσληψης, επιβάλλεται η στάθμιση των συμφερόντων των υποψηφίων που τίθενται σε μειονεκτική θέση λόγω της πλημμέλειας του διαγωνισμού και των συμφερόντων των λοιπών υποψηφίων. Δεν λαμβάνεται υπόψη μόνο η ανάγκη αποκατάστασης των θιγομένων υποψηφίων στα δικαιώματά τους, αλλά και η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των ήδη επιλεγέντων υποψηφίων. Έτσι, εσφαλμένως ακυρώνει το διαγωνισμό το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, χωρίς προηγουμένως να έχει προβεί σε αυτή τη στάθμιση και αξιολόγηση των συμφερόντων.¹⁶⁶

¹⁶³ Βλ. Π. Σκουρής, *Το Ευρωπαϊκό Υπαλληλικό Δίκαιο και το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκή Ένωσης*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006.

¹⁶⁴ ΓενΔικ, 12-7-2001, Επιτροπή κατά Q, T-80/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 96-97.

¹⁶⁵ ΔΕΚ, 4-10-1991, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Walter Gill, C-185/90P, Συλλ. 1991 I-04779, σκ. 13-20.

¹⁶⁶ ΔΕΚ, 6-7-1993, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Alessandro Albani και λοιπών, C-242/90P, Συλλ. 1993 I-03839, σκ. 13-16.

Κατά πάγια νομολογία, για την πλήρωση κενής θέσης πρέπει να ληφθούν υπόψη, πέραν των γενικών αναγκών της υπηρεσίας και τα συμφέροντα του προσώπου που πρόκειται να διορισθεί, ήτοι τα ιδιαίτερα προσόντα του και η προσωπική του κατάσταση. Κατά παράβαση του δικαίου της Ένωσης ο δικαστής της ουσίας δέχεται ως μοναδικό κριτήριο το συμφέρον της υπηρεσίας, αποφαινόμενο ότι τα προσόντα του προσφεύγοντος δεν ασκούν αποφασιστική επιρροή.¹⁶⁷

Η έκδοση πράξεων που επηρεάζουν την υπηρεσιακή κατάσταση και τη σταδιοδρομία του υπαλλήλου, πρέπει να στηρίζεται σε στοιχεία και έγγραφα που περιλαμβάνονται στον ατομικό του φάκελο και κοινοποιούνται προηγουμένως σε αυτόν. Μία απόφαση περί νέας τοποθέτησης επηρεάζει κατ' ανάγκη την υπηρεσιακή κατάσταση του ενδιαφερομένου και μπορεί να έχει επιπτώσεις στη σταδιοδρομία του, στο μέτρο κατά το οποίο μπορεί να ασκήσει επιρροή στη μελλοντική επαγγελματική προοπτική. Δεχόμενο το δικαστήριο ότι η νέα τοποθέτηση σε υπηρεσιακή θέση δεν επηρεάζει την υπηρεσιακή κατάσταση και σταδιοδρομία, μη απαιτώντας προηγούμενη κοινοποίηση στον υπάλληλο εγγράφων, τα οποία ελήφθησαν υπόψη από το αρμόδιο όργανο για την έκδοση της πράξης, ερμηνεύει εσφαλμένως τις διατάξεις του ΚΥΚ.¹⁶⁸

Βλ. και ΔΕΚ, 18-12-2007, Roderich Weibenfels κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-135/06P, Συλλ. 2007 I-12041, σκ. 100, ΔΕΚ, 11-9-2007, Maria-Luise Lindorfer κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-227/04P, Συλλ. 2007 I-06767, σκ. 55-59, ΔΕΚ, 29-4-2004, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Patrick Reynolds, C-111/02P, Συλλ. 2004 I-05475, σκ. 61, ΔΕΚ, 9-11-2006, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Joël De Bry, C-344/05P, Συλλ. 2006 I-10915, σκ. 48, ΔΕΚ, 14-9-2006, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Maria Dolores Fernández Gómez, C-417/05P, Συλλ. 2006 I-08481, σκ. 47, ΔΕΚ, 29-9-2004, Chantal Hectors κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-150/03P, Συλλ. 2004 I-08691, σκ. 51, ΓενΔικ, 8-7-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Françoise Putterie-De-Beukelaer, T-160/08P, Συλλ. 2010 II-03751, σκ. 101-102, ΠΕΚ, 5-10-2009, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Anton Pieter Roodhuijzen, T-58/08P, Συλλ. 2009 II-03797, σκ. 98-99.

(2) Οι πλημμέλειες της αιτιολογίας της απόφασης του δικαστή της ουσίας

¹⁶⁷ ΔΕΚ, 29-6-1994, Ulrich Klinke κατά Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-298/93P, Συλλ. 1994 I-03009, σκ. 13-16.

¹⁶⁸ ΔΕΚ, 12-11-1996, Girish Ojha κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-294/95P, Συλλ. 1996 I-05863, σκ. 58-61.

Η συλλογιστική του δικαστή της ουσίας πρέπει να προκύπτει κατά τρόπο σαφή και μη διαφορούμενο από την αιτιολογία της απόφασης, ούτως ώστε οι ενδιαφερόμενοι να γνωρίζουν τους λόγους στους οποίους στηρίζεται η απόφαση αυτή και ο αναιρετικός δικαστής να είναι σε θέση να ασκήσει το δικαστικό του έλεγχο.

Όταν το δικαστήριο δέχεται ότι μία απλή εντολή επιχείρησης προς μία άλλη, μετά τη διενέργεια ελέγχου στην τελευταία, περί παύσης κάθε ενέργειας που παραβιάζει τους κανόνες του ανταγωνισμού, αποδεικνύει ότι η πρώτη επιχείρηση ασκεί αποφασιστική επιρροή επί της πολιτικής της δεύτερης, όχι μόνον όσον αφορά στην εμπορική πολιτική, αλλά και τις παράνομες ενέργειες που αποτελούν αντικείμενο της επίδικης απόφασης, προβαίνει απλώς σε μία γενική διαπίστωση, χωρίς να παραθέτει κατά τρόπο σαφή και μη διαφορούμενο τους λόγους για τους οποίους καταλήγει στη διαπίστωση αυτή. Πρόκειται για περίπτωση πλημμελούς αιτιολογίας.¹⁶⁹

Σε δίκη αποζημίωσης, το δικαστήριο δεν μπορεί να θεμελιώσει την απόρριψη του αιτήματος στην καθυστερημένη αντίδραση του προσφεύγοντος έναντι της βλαπτικής πράξης, όταν η καθυστέρηση αυτή είναι μεταγενέστερη της επικαλούμενης ζημίας και αποτελεί αντικείμενο άλλης επίδικης διαδικασίας με διαφορετική αιτία ζημίας. Συγκεκριμένα, το δικαστήριο δεν μπορεί να θεμελιώσει την κρίση του σε γεγονότα μεταγενέστερα της ενώπιόν του διαφοράς, διότι με τον τρόπο αυτό στην ουσία δεν απαντά επί των ισχυρισμών του προσφεύγοντος περί ύπαρξης ζημίας και αιτήματος αποζημίωσης.¹⁷⁰

Σε κάθε περίπτωση, υφίσταται πλημμελής αιτιολογία όταν ο δικαστής της ουσίας δεν ελέγχει την ακρίβεια των προβαλλόμενων ισχυρισμών του προσφεύγοντος,¹⁷¹ ενώ σε δίκες ασφαλιστικών μέτρων, πρέπει να προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση ότι η στάθμιση των εμπλεκόμενων συμφερόντων, προκειμένου να αποφασισθεί αν θα χορηγηθεί αναστολή εκτέλεσης ή όχι, κρίθηκε επί τη βάση των πραγματικών περιστατικών της συγκεκριμένης υπόθεσης.¹⁷²

Εξάλλου, πάσχει η αιτιολογία όταν ο πρωτοβάθμιος δικαστής προσδιορίζει το ύψος της ζημίας μετά από εκτίμηση κατά δίκαιη κρίση, χωρίς να αναφέρει ειδικότερα τα κριτήρια που

¹⁶⁹ ΔΕΕ, 20-1-2001, General Química SA και λοιπών κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-90/09P, Συλλ. 2011 I-00001, σκ. 59-62.

¹⁷⁰ ΔΕΚ, 17-12-1992, Heinz-Jörg Moritz κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-68/91P, Συλλ. 1992 I-06849, σκ. 33-39. Περίπτωση «έλλειψης ακρόασης» περί της οποίας παρακάτω.

¹⁷¹ ΔΕΚ, 17-1-1995, The Publishers Association κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-360/92P, Συλλ. 1995 I-00023, σκ. 31.

¹⁷² ΔΕΚ, 29-1-1997, J. Antonissen κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-393/96P(R), Συλλ. 1997 I-00441, σκ. 42-43.

ελήφθησαν υπόψη για τον υπολογισμό αυτό, αποστερώντας τη δυνατότητα από τον αναιρετικό δικαστή να κρίνει αν παραβιάστηκε ή όχι η αρχή της αναλογικότητας.¹⁷³

Αποτελεί πλημμέλεια της αιτιολογίας η μη διάκριση των δυνατών προβαλλόμενων λόγων ακύρωσης μίας πράξης θεσμικού οργάνου, σύμφωνα το άρθρο 263 ΣΛΕΕ. Η παράβαση του άρθρου 296 ΣΛΕΕ και η πρόδηλη πλάνη εκτίμησης στο πλαίσιο προσφυγής του άρθρου 263 ΣΛΕΕ είναι δύο αυτοτελείς λόγοι ακύρωσης. Ο μεν πρώτος αφορά στην έλλειψη ή την ανεπάρκεια της αιτιολογίας και εμπίπτει στην παράβαση ουσιώδους τύπου, ο δε δεύτερος αφορά στην ουσιαστική νομιμότητας της επίδικης απόφασης και εμπίπτει στην παράβαση κανόνα δικαίου σχετικού με την εφαρμογή των Συνθηκών. Η ορολογική σύγχυση των λόγων αυτών, πλήττει το νόμιμο της αιτιολογίας.¹⁷⁴

Ελλιπής αιτιολογία υπάρχει στην περίπτωση της λεγόμενης «έλλειψης ακρόασης», όταν δηλαδή το δικαστήριο παραλείπει να αποφανθεί επί αιτήματος ή ισχυρισμού του προσφεύγοντος. Πρόκειται για ειδική περίπτωση «αρνητικής υπέρβασης εξουσίας», κατά την οποία το δικαστήριο δεν ασκεί την αρμοδιότητα που του απονέμεται από το δίκαιο της Ένωσης. Για παράδειγμα, το δικαστήριο οφείλει να απαντήσει στον ισχυρισμό του προσφεύγοντος περί παράνομης μεταβίβασης νομοθετικής εξουσίας στην Επιτροπή. Από την απλή μνεία στο σκεπτικό της πρωτόδικης απόφασης του γεγονότος ότι οι ενάγουσες ισχυρίστηκαν την παραβίαση του δικαιώματος νομοθετικής πρωτοβουλίας της Επιτροπής και του δικαιώματος διαβούλευσης με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, δεν συνάγεται ότι το δικαστήριο έλαβε υπόψη τον ισχυρισμό περί παράνομης μεταβίβασης νομοθετικής εξουσίας.¹⁷⁵

Έλλειψη ακρόασης υφίσταται και στην περίπτωση που το δικαστήριο παραλείπει να αποφανθεί επί αιτήματος χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης, υπολαμβάνοντας πεπλανημένως ότι η ηθική βλάβη ικανοποιήθηκε επαρκώς και προσηκόντως με την ακύρωση πράξης, χωρίς έλεγχο της δυνατότητας διαχωρισμού της ηθικής βλάβης από την παρανομία επί της οποίας στηρίχθηκε η εν λόγω ακύρωση.¹⁷⁶

Βλ. και πρόσφατες αποφάσεις ΔΕΕ, 5-5-2011, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής,

¹⁷³ ΔΕΚ, 14-5-1998, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως κατά Lieve de Nil και Christiane Impens, C-259/96P, Συλλ. 1998 I-02915, σκ. 33.

¹⁷⁴ ΔΕΚ, 30-3-2000, Coöperatieve Vereniging De Verenigde Bloemenveilingen Aalsmeer BA (VBA) κατά Florimex BV και Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijproducten (VGB), C-265/97P, Συλλ. 2000 I-02061, σκ. 114-115.

¹⁷⁵ ΔΕΚ, 14-10-1999, Atlanta AG και λοιποί κατά Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-104/97P, Συλλ. 1999 I-06983, σκ. 61-62.

¹⁷⁶ ΠΕΚ, 19-11-2009, Χρήστος Μιχαήλ κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, T-49/08P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 92.

C-200/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 54, ΔΕΕ, 16-6-2011, Union Investment Privatfonds GmbH κατά UniCredito Italiano SpA, C-317/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 52 και 56-61, ΔΕΕ, 21-1-2010, Audi AG κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-398/08P, Συλλ. 2010 I-00535, σκ. 48-49, ΔΕΕ, C-109/10P, όπ.π., σκ 71, ΔΕΕ, C-110/10P, όπ.π., σκ. 68, ΔΕΚ, 1-10-2009, Foshan Shunde Yongjian Housewares & Hardware Co. Ltd κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-141/08P, Συλλ. 2009 I-09147, σκ. 103-104, ΓενΔικ, 21-9-2011, Vahan Adjemian e.a κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, T-325/09P, σκ. 43-44.

(3) Η υπέρβαση εξουσίας

Η υπέρβαση εξουσίας είναι διττής μορφολογίας: μπορεί να είναι είτε **θετική**, όταν το δικαστήριο ασκεί αρμοδιότητα που δεν του απονέμεται από το δίκαιο της Ένωσης, πρωτογενές ή παράγωγο, είτε **αρνητική**, όταν το δικαστήριο δεν ασκεί την αρμοδιότητα που έχει εκ του νόμου και είναι υποχρεωμένο να ασκήσει. Τόσο η θετική όσο και η αρνητική υπέρβαση εξουσίας απαντάται στην αναιρετική νομολογία των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης. Ειδική περίπτωση της αρνητικής υπέρβασης εξουσίας αποτελεί, όπως είδαμε, η έλλειψη ακρόασης.

Ως προς την έκταση της εξουσίας επίλυσης της επίδικης διαφοράς, πρέπει να υπομνησθεί ότι ο δικαστής οφείλει κατ' αρχήν να αποφαινεται μόνο επί των αιτημάτων των διαδίκων στους οποίους απόκειται ο καθορισμός του πλαισίου της διαφοράς. Ωστόσο, ο κανόνας αυτός δεν είναι απόλυτος. Γίνεται εν γένει δεκτό ότι ο ενωσιακός δικαστής δεν δεσμεύεται μόνο από τα επιχειρήματα που προβάλλουν οι διάδικοι προς στήριξη των ισχυρισμών τους, διότι, σε αντίθετη περίπτωση, θα μπορούσε να θεμελιώσει την απόφασή του σε εσφαλμένους νομικούς ισχυρισμούς.¹⁷⁷

Θετική υπέρβαση:

Αναφερθήκαμε ήδη παραπάνω στην ειδική ρύθμιση του ΚΥΚ (άρθρο 24), η οποία θεσπίζει καθεστώς ευθύνης των υπαλλήλων, σε περίπτωση που οι αυτοί μετέρχονται επιθετικών ή επιλήψιμων πράξεων σε βάρος συναδέλφων τους. Πρόκειται για καθεστώς ευθύνης άνευ πταίσματος που διαφοροποιείται από το καθεστώς του κοινού δικαίου της εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης, το οποίο απαιτεί τη θεμελίωση πταίσματος θεσμικού οργάνου. Σε περίπτωση, λοιπόν, κατά την οποία το δικαστήριο επιλαμβάνεται προσφυγής ακύρωσης σιωπηρής απόρριψης της Διοίκησης αιτήματος αρωγής δυνάμει του άρθρου 24 ΚΥΚ, δεν μπορεί

¹⁷⁷ ΔΕΕ, 21-9-2010, Βασίλειο της Σουηδίας κατά Association de la presse internationale ASBL (API) και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Association de la presse internationale ASBL (API) κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Association de la presse internationale ASBL (API), C-514/07 P, C-528/07 P και C-532/07 P, Συλλ. 2010 I-08533, σκ.65.

να αποφανθεί περί υπηρεσιακού πταίσματος του θεσμικού οργάνου και να επιδικάσει χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Σε αντίθετη περίπτωση, αποφαίνεται *ultra petita* και η απόφαση είναι αναιρετέα.¹⁷⁸

Ομοίως, το δικαστήριο νοσφίζεται εξουσιών όταν προκειμένου να εκδώσει την απόφαση, λαμβάνει υπόψη και επικαλείται διατάξεις του εθνικού δικαίου για ζήτημα που εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών εννόμων τάξεων (π.χ. συνταξιοδοτικά ζητήματα, εμπίπτοντα στην αποκλειστική αρμοδιότητα κράτους μέλους).¹⁷⁹

Εξάλλου, ο ενωσιακός δικαστής αποφαίνεται *ultra petita* όταν εκδίδει απόφαση περί ακύρωσης βαίνουσα πέραν του ακυρωτικού αιτήματος που υπέβαλε ο προσφεύγων.¹⁸⁰

Ο δικαστής της ουσίας υπερβαίνει την εξουσία του και στην περίπτωση που στηρίζει την απόφασή του όχι σε ισχυρισμό προβαλλόμενο από τον αναιρεσειόντα, αλλά σε άλλο, μη προβληθέντα. Βεβαίως, οι περιπτώσεις αυτές μπορούν να θεωρηθούν τόσο ως συνδυασμός θετικής και αρνητικής υπέρβασης, με την έννοια ότι το δικαστήριο αφενός μεν στηρίζεται σε ισχυρισμό μη προβληθέντα αφετέρου δε παραλείπει να τοποθετηθεί επί προβληθέντος επιχειρήματος, όσο και πλημμελής αιτιολογία. Για παράδειγμα, σε δίκη για ακύρωση πράξης διορισμού, ο προσφεύγων προβάλλει ισχυρισμό περί δυσμενούς διάκρισης, ενώ το δικαστήριο στηρίζεται στις «ειδικές απαιτήσεις των διαφόρων προς πλήρωση θέσεων», μη απαντώντας στην ουσία στον προβαλλόμενο ισχυρισμό.¹⁸¹

Το δικαστήριο υπερβαίνει τα όρια που επιβάλλονται κατά τη άσκηση του δικαστικού του ελέγχου, όταν δέχεται παράβαση του καθήκοντος επιμέλειας από θεσμικό όργανο, χωρίς προηγουμένως να έχει αποδείξει πρόδηλη πλάνη εκτίμησης του οργάνου αυτού.¹⁸²

Σε υπόθεση ανταγωνισμού, το Γενικό Δικαστήριο δεν μπορεί να υποκατασταθεί στην ουσιαστική κρίση της Επιτροπής ώστε να προβεί το ίδιο σε εκτιμήσεις για τη δεσπόζουσα θέση επιχειρήσεων, επικαλούμενο περίπλοκες οικονομικές συνθήκες. Υπερβαίνει κατ' αυτόν τον τρόπο την εξουσία του, μη περιοριζόμενο σε έλεγχο της νομιμότητας της εκτίμησης της Επιτροπής.¹⁸³

Αρνητική υπέρβαση:

¹⁷⁸ ΓενΔικ, T-80/09P, όπ.π., σκ. 68-73.

¹⁷⁹ ΠΕΚ., 18-12-2008, Βασίλειο του Βελγίου και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Emmanuel Genette, T-90/07P και T-99/07P, Συλλ. 2008 II-03859, σκ. 54-60.

¹⁸⁰ *ibid*, σκ. 72-75.

¹⁸¹ ΔΕΚ, 29-6-1994, Ulrich Klinker κατά Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-298/93P, Συλλ. 1994 I-03009, σκ. 19-20.

¹⁸² ΔΕΕ, 2-9-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Scott SA, C-290/07P, Συλλ. 2010 I-07763, σκ. 81-84.

¹⁸³ ΔΕΕ, 29-6-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Alrosa Company Ltd, C-441/07P, Συλλ. 2010 I-05949, σκ. 66-67.

Μία άλλη ειδική περίπτωση αρνητικής υπέρβασης συνιστά ο παράνομος περιορισμός του αντικειμένου της διαφοράς. Η ενωσιακή ύλη στην οποία εμφανίζεται πρωτίστως τέτοιας μορφής υπέρβαση εξουσίας, είναι το διοικητικό δίκαιο και οι περιπτώσεις της σιωπηρής διοικητικής πράξης, της οποίας έπεται και η ρητή επιβεβαιωτική. Κατά πάγια νομολογία, τα αιτήματα κατά της ρητής επιβεβαιωτικής πράξης είναι απαράδεκτα μόνον αν η επιβεβαιούμενη σιωπηρή πράξη έχει καταστεί αμετάκλητη έναντι του ενδιαφερομένου, εφόσον δεν έχει προσβληθεί εμπροθέσμως με ένδικη προσφυγή. Σε αντίθετη περίπτωση, ο ενδιαφερόμενος δικαιούται να προσβάλει είτε την επιβεβαιούμενη είτε την επιβεβαιωτική απόφαση είτε και τις δύο. Όταν όμως προσβάλλεται η ρητή πράξη πρόωρα, ήτοι μόλις κατά το στάδιο του υπομνήματος απάντησης στο πλαίσιο δίκης για την ακύρωση της σιωπηρής πράξης, αντιβαίνει στις αρχές της ορθής απονομής της δικαιοσύνης η επιβολή στον ενδιαφερόμενο της υποχρέωσης άσκησης νέας προσφυγής ενώπιον του ήδη δικάζοντος δικαστηρίου, προκειμένου για πράξη αφορώσα στο ίδιο ζήτημα (εν προκειμένω το δικαίωμα του ενδιαφερομένου να εισπράξει για διάφορα χρονικά διαστήματα το σύνολο του προσαυξημένου επιδόματος συντηρουμένου τέκνου). Πρόκειται για παράνομο περιορισμό του αντικειμένου της διαφοράς.¹⁸⁴

Ο ΚΥΚ απονέμει στα αρμόδια δικαιοδοτικά όργανα αρμοδιότητα πλήρους δικαιοδοσίας και ειδικά στην περίπτωση των «χρηματικών διαφορών» (άρθρο 91 ΚΥΚ). Συνιστούν χρηματικές διαφορές όχι μόνο οι αγωγές αποζημίωσης που ασκούν οι υπάλληλοι κατά θεσμικού οργάνου, αλλά και οι ένδικες προσφυγές με τις οποίες ζητείται να καταβάλλει το όργανο σε υπάλληλο ποσό, το οποίο ο τελευταίος θεωρεί ότι του οφείλεται δυνάμει του ΚΥΚ ή άλλης πράξης που διέπει τις εργασιακές του σχέσεις. Συνεπώς, όταν τα αιτήματα έχουν προδήλως ως μοναδικό στόχο την καταβολή ποσών, είναι αδιάφορο το αν η αρχική διατύπωση έχει το χαρακτήρα απόδοσης ποσών με βάση τον ΚΥΚ και σε ύστερο στάδιο της δίκης έλαβε το χαρακτήρα αιτήματος αποζημίωσης. Τυχόν απόρριψη του νέου αναμορφωθέντος αιτήματος, συνιστά αρνητική υπέρβαση εξουσίας.¹⁸⁵

(4) Διαδικαστικές πλημμέλειες

Προϋπόθεση του βασίμου του λόγου αναίρεσης που στηρίζεται σε διαδικαστικές πλημμέλειες είναι, βάσει των διατάξεων του άρθρου 58 του Οργανισμού και του άρθρου 11 του Παραρτήματος Ι, η προσβολή των συμφερόντων του διαδίκου και εν πάση περιπτώσει θα πρέπει

¹⁸⁴ ΔΕΚ, 18-12-2007, Roderich Weiffenfels κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-135/06P, Συλλ. 2007 I-12041, σκ. 51-57.

¹⁸⁵ *ibid*, σκ. 61-69.

το προβαλλόμενο διαδικαστικό σφάλμα να είναι πρόσφορο να επηρεάσει με οποιονδήποτε τρόπο την έκβαση της δίκης.¹⁸⁶

Δεν προκαλεί, για παράδειγμα, αναίρεση της προσβαλλόμενης απόφασης, η κατά παράβαση του άρθρου 116 παρ. 6 ΚανΔιαδΓενΔικ απόφαση του δικαστηρίου να επιτρέψει στην παρεμβαίνουσα μετά την λήξη της προθεσμίας των έξι εβδομάδων του άρθρου 115 παρ. 1, να λάβει γνώση των δικογράφων και να καταθέσει υπόμνημα παρέμβασης.¹⁸⁷

Παρά την έλλειψη της ακυρωτικής επίδρασης επί του συνόλου της αναιρεσιβάλλομενης απόφασης, δεν αποκλείεται, για λόγους οικονομίας της διαδικασίας και άμεσης θεραπείας της διαδικαστικής πλημμέλειας, η τελευταία να οδηγεί σε ακύρωση μέρους του διατακτικού της απόφασης του δικαστή της ουσίας.¹⁸⁸

Στο πλαίσιο άσκησης του δικαιώματος πρόσβασης σε έγγραφα του φακέλου, επί τη βάση των οποίων εκδίδεται από θεσμικό όργανο απόφαση για τον προσφεύγοντα, η σχετική αίτηση μπορεί να απορριφθεί από το θεσμικό όργανο λόγω εναντίωσης κράτους μέλους στη δημοσιοποίηση του επίμαχου εγγράφου. Η διασφάλιση της αρχής της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας του αιτούντος προϋποθέτει ότι ο δικαστής της Ένωσης εκτιμά τη νομιμότητα της απόφασης περί άρνησης πρόσβασης στο οικείο έγγραφο *in concreto*, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα χρήσιμα για την κρίση του στοιχεία, στα οποία περιλαμβάνονται κατά κύριο λόγο τα έγγραφα των οποίων δεν επιτρέπεται η δημοσιοποίηση. Τελεσφόρο μέσο για την πραγματοποίηση του ελέγχου αυτού είναι η εξέταση των εν λόγω εγγράφων κεκλεισμένων των θυρών, ώστε να μην έχουν πρόσβαση στα έγγραφα οι διάδικοι, όπως προβλέπει το άρθρο 67 παράγραφος 3 τρίτο εδάφιο του ΚανΔιαδΓενΔικ. Σε αντίθετη περίπτωση, η διαδικαστική αυτή παράλειψη καθιστά αναιρετέα την απόφαση.¹⁸⁹

Η διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του δικαιοδοτικού οργάνου επιδρά στο κύρος της απόφασης. Κατ' αρχήν, το Γενικό Δικαστήριο, το οποίο έχει την ευθύνη διαπίστωσης των πραγματικών περιστατικών και ουσιαστικής εξέτασης της διαφοράς, μπορεί να διαθέτει σχετικά περισσότερο χρόνο για την εκδίκαση προσφυγών που απαιτούν εμπειριστατωμένη εξέταση περίπλοκων περιστατικών, λαμβανομένων υπόψη και περιορισμών σχετικά με το γλωσσικό καθεστώς της διαδικασίας και τη δημοσίευση των αποφάσεων στις προβλεπόμενες γλώσσες, κατ' άρθρο 36 παρ. 2 ΚανΔιαδΓενΔικ. Παρ' όλα αυτά, εξακολουθεί υπάρχουσα η υποχρέωση

¹⁸⁶ ΔΕΚ, 26-3-2009, SELEX Sistemi Integrati SpA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Organisation européenne pour la sécurité de la navigation aérienne (Eurocontrol), C-113/07P, Συλλ. 2009 I-02207, σκ. 40.

¹⁸⁷ *ibid*, σκ. 37-39.

¹⁸⁸ ΔΕΚ, 17-12-1998, Baustahlgewebe GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-185/95P, Συλλ. 1998 I-08417, σκ. 48-49.

¹⁸⁹ ΔΕΕ, 21-6-2012, IFAW Internationaler Tierschutz-Fonds gGmbH κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-135/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 73-76.

για έκδοση της απόφασης εντός ευλόγου χρόνου. Σε κάθε περίπτωση και ενόψει έλλειψης αναστολής της διαδικασίας κατά τα άρθρα 77 και 78 του ΚανΔιαδΓενΔικ, το χρονικό διάστημα των 32 μηνών μεταξύ πέρατος έγγραφης διαδικασίας και απόφασης περί έναρξης της προφορικής διαδικασίας και 22 μηνών μεταξύ πέρατος της προφορικής διαδικασίας και δημοσίευσης της απόφασης, δεν μπορεί να θεωρηθεί εύλογος χρόνος, επιδρώντας έτσι στο κύρος της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστή.¹⁹⁰

Στο δίκαιο των κρατικών ενισχύσεων, οι προθεσμίες που τάσσονται από το παράγωγο δίκαιο, εντός των οποίων οφείλουν τα κράτη μέλη να κοινοποιήσουν προς έγκριση σχέδια ενισχύσεων, έχουν το χαρακτήρα αποσβεστικής προθεσμίας, υπό την έννοια ότι μετά την παρέλευσή της, δεν είναι νομικώς δυνατή η έγκριση της ενίσχυσης από την Επιτροπή. Κατά την ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου διαδικασία, η αρμοδιότητα αυτή της Επιτροπής πρέπει να εξεταστεί αυτεπαγγέλτως, ανεξαρτήτως προβολής σχετικής ένστασης ή αιτήματος των διαδίκων, άλλως το δικαστήριο υποπίπτει σε νομικό σφάλμα διαδικαστικής φύσης.¹⁹¹

Το άρθρο 14 παράγραφος 2 σημείο 2 στοιχείο α' του ΚανΔιαδΓενΔικ, ορίζει ότι δεν μπορούν να υπαχθούν σε μονομελές τμήμα υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα σχετικά με το κύρος πράξεων γενικής ισχύος. Κατά πάγια νομολογία, ένα μέτρο θεωρείται ότι είναι γενικής ισχύος όταν εφαρμόζεται επί αντικειμενικώς προσδιοριζομένων καταστάσεων και παράγει έννομα αποτελέσματα έναντι κατηγοριών προσώπων που καθορίζονται γενικά και αφηρημένα. Εξάλλου, μία υπόθεση «εγείρει» ζήτημα σχετικό με το κύρος πράξης γενικής ισχύος, όταν ασκείται προσφυγή ακύρωσης κατά μιας τέτοιας πράξης ή προβάλλεται εμπειριστατωμένη και αιτιολογημένη ένσταση έλλειψης νομιμότητας κατ' αυτής. Σε μια τέτοια περίπτωση, η υπόθεση δεν μπορεί να εκδικαστεί από μονομελές τμήμα. Τούτο συμβαίνει και όταν, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, τίθεται παρεμπιπτόντως το ζήτημα της νομιμότητας πράξης γενικής ισχύος. Σε τέτοια περίπτωση, το μονομελές τμήμα οφείλει, σύμφωνα με το άρθρο 14 παράγραφος 2 σημείο 3 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, να διαπιστώσει ότι οι προϋποθέσεις εκδίκασης δεν πληρούνται και να αναπέμψει την υπόθεση ενώπιον του τμήματος. Η μη αναπομπή οδηγεί, ως διαδικαστική πλημμέλεια θίγουσα τα συμφέροντα των διαδίκων, σε αναίρεση της απόφασης.¹⁹²

¹⁹⁰ ΔΕΚ, 17-12-1998, Baustahlgewebe GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-185/95P, Συλλ. 1998 I-08417, σκ. 42-47.

¹⁹¹ ΔΕΚ, 13-7-2000, Salzgitter AG, πρώην Preussag Stahl AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, C-210/98P, Συλλ. 2000 I-05843, σκ. 56-57.

¹⁹² ΔΕΚ, 15-1-2002, Alain Libéros κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-171/00P, Συλλ. 2002 I-00451, σκ. 28-38.

Το άρθρο 48 παρ. 2 ΚανΔιαδΓενΔικ επιτρέπει κατ' εξαίρεση την προβολή νέων ισχυρισμών, οι οποίοι στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά περιστατικά ανακλύπτοντα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Μάλιστα, τα γεγονότα αυτά μπορούν αν ενσκήψουν και κατά τη λήψη από το δικάζον δικαστήριο μέτρων οργάνωσης της διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 64 ΚανΔιαδΓενΔικ. Συνεπώς, η απόρριψη από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο νέων λόγων που ανακλύπτον κατά τη διαδικασία και αφού έχει ληφθεί απόφαση περί προσκόμισης εγγράφου, αποτελεί παραβίαση του άρθρου 48 παρ. 2 ΚανΔιαδΓενΔικ.¹⁹³

Κατά το άρθρο 44 παράγραφος 2 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης:

«Όταν το Δικαστήριο [Δημόσιας Διοίκησης] καλείται να ελέγξει τον εμπιστευτικό χαρακτήρα, έναντι ενός ή περισσότερων διαδίκων, ενός εγγράφου που ενδέχεται να είναι ουσιώδους σημασίας προκειμένου να ληφθεί απόφαση επί διαφοράς, το έγγραφο αυτό δεν κοινοποιείται στους διαδίκους πριν το πέρας αυτού του ελέγχου. Το Δικαστήριο [Δημόσιας Διοίκησης] μπορεί να ζητήσει την προσκόμιση του εν λόγω εγγράφου με διάταξη».

Επομένως, στην περίπτωση που ένας διάδικος δεν επιθυμεί να διαβιβασθούν στον αντίδικο έγγραφα που περιέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες, το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης μπορεί να εκδώσει διάταξη περί προσκόμισης εγγράφων που φέρονται ως εμπιστευτικά, ελέγχοντας αν ο διάδικος που επικαλείται τον εμπιστευτικό χαρακτήρα τους εναντιώνεται βασίμως στη γνωστοποίησή τους προς τον αντίδικο. Ναι μεν δεν προβλέπεται δυνατότητα επιβολής κύρωσης σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς τη διάταξη, δεδομένου ότι η μόνη δυνατή «κύρωση» είναι η συναγωγή των αντίστοιχων συμπερασμάτων στην απόφαση περί τερματισμού της διαδικασίας, ωστόσο, το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης έχει υποχρέωση να εξαντλήσει όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή του για να επιτύχει την προσκόμιση των επίμαχων εγγράφων. Όταν ανακλύπει το ζήτημα της εμπιστευτικότητας εγγράφων κατά την ένδικη διαδικασία, η μη προσφυγή στη διάταξη αυτή ενέχει πλάνη περί το δίκαιο.¹⁹⁴

Τέλος, η ακύρωση από τον πρωτοβάθμιο δικαστή ενωσιακής πράξης για παράβαση του άρθρου 296 ΣΛΕΕ (ελλιπής αιτιολογία), χωρίς προηγουμένως να κληθούν οι διάδικοι, κατά τη γραπτή ή την προφορική διαδικασία, να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους επί του λόγου αυτού, αποτελεί παραβίαση της αρχής της εκατέρωθεν ακρόασης, η οποία θίγει τα συμφέροντα του θεσμικού οργάνου που εξέδωσε την πράξη. Βεβαίως, είναι αληθές ότι η ελλιπής αιτιολογία της πράξης αποτελεί πλημμέλεια μη δυνάμενη κατ' αρχήν να θεραπευθεί, ωστόσο η εκτίμηση αυτή μπορεί να αμφισβητηθεί, ιδίως όταν δεν αφορά στην πλήρη έλλειψη αιτιολογίας, αλλά στην

¹⁹³ ΠΕΚ, 13-10-2008, Neophytos Neophytou κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, T-43/07P, Συλλ. δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 75-91.

¹⁹⁴ ΓενΔικ, 12-5-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Stefan Meierhofer, T-560/08P, Συλλ. 2010 II-01739, σκ. 65-78.

αιτιολογία συγκεκριμένου πραγματικού και νομικού ζητήματος. Συνεπώς το όργανο, η πράξη του οποίου ακυρώθηκε, θα μπορούσε, αν του είχε δοθεί η δυνατότητα να υποβάλει τις παρατηρήσεις του, να προβάλλει, μεταξύ άλλων, λόγους που προβάλλει το πρώτον με τη αίτηση αναίρεσης, οι οποίοι βάλλουν κατά της νομιμότητας της απόφασης του δικαστηρίου, με την οποία ακυρώθηκε η πράξη.¹⁹⁵

(5) Η αλλοίωση των αποδείξεων

Σημειώθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, ότι η αλλοίωση ή παραμόρφωση των αποδείξεων θα πρέπει να είναι πρόδηλη και να προκύπτει από απλή ανάγνωση του *corpus* της δικογραφίας.

Συντρέχει αλλοίωση των αποδείξεων όταν από το φάκελο της υπόθεσης και συγκεκριμένα από απόφαση της Επιτροπής περί επιβολής προστίμου σε επιχειρήσεις για αντανταγωνιστική συμπεριφορά προκύπτει η απόκτηση ελέγχου θυγατρικής εταιρείας, ενώ ο δικαστής της ουσίας εξαιρεί κατά τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων τον κύκλο εργασιών της τελευταίας.¹⁹⁶

Αλλοίωση των αποδείξεων υφίσταται και στην περίπτωση κατά την οποία ο δικαστής της ουσίας δέχεται μεν ορθώς το ασυμβίβαστο με την εσωτερική αγορά μίας κρατικής ενίσχυσης διατάσσοντας την ανάκτηση, εντούτοις προβαίνει σε εσφαλμένο προσδιορισμό των δανείων που συνιστούν την παράνομη ενίσχυση, άρα και του ποσού που πρέπει τελικώς να επιστραφεί.¹⁹⁷

Η Οδηγία 91/414 του Συμβουλίου της 15ης Ιουλίου 1991 (*EE L 230 της 19.8.1991, σ. 1 έως 32*) σχετικά με τη διάθεση στην αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων, καθιερώνει το ενωσιακό σύστημα που εφαρμόζεται στη χορήγηση και ανάκληση της έγκρισης διάθεσης φυτοπροστατευτικών προϊόντων στην αγορά. Σύμφωνα με το άρθρο 4 της Οδηγίας αυτής, τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε κάθε φυτοπροστατευτικό προϊόν να εγκρίνεται μόνον εφόσον «οι δραστικές του ουσίες περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι», ενώ το άρθρο 5 καθορίζει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την καταχώρηση των ουσιών αυτών στο εν λόγω παράρτημα. Στην περίπτωση που το δικαστήριο κρίνει ότι η Επιτροπή υποχρεώνει την αιτούσα σε κατάρτιση πλήρους φακέλου, ώστε να συντελεσθεί τελικώς η καταχώρηση, ενώ στην πραγματικότητα η

¹⁹⁵ ΔΕΕ, 2-12-2009, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ιρλανδίας και λοιπών, C-89/08P, Συλλ. 2009 I-11245, σκ. 60-61.

¹⁹⁶ ΔΕΚ, 7-1-2004, Aalborg Portland A/S, Irish Cement Ltd, Ciments français SA, Italcementi - Fabbriche Riunite Cemento SpA, Buzzi Unicem SpA και Cementir - Cementerie del Tirreno SpA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-204/00P, C-205/00P, C-211/00P, C-213/00P, C-217/00P και C-219/00P, Συλλ. 2004 I-00123, σκ. 383-384.

¹⁹⁷ ΔΕΚ, 11-9-2003, Βασίλειο του Βελγίου κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-197/99P, Συλλ. 2003 I-08461, σκ. 67.

Επιτροπή απαιτεί τούτο μόνο εφόσον ζητηθεί και εν πάση περιπτώσει ο ελλιπής χαρακτήρας του φακέλου δε συνιστά εμπόδιο για τη συνέχιση της διαδικασίας αξιολόγησης της αίτησης, συντρέχει αλλοίωση του περιεχομένου του αποδεικτικού υλικού που υποβλήθηκε ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου.¹⁹⁸

Η Απόφαση 90/685 του Συμβουλίου της 21ης Δεκεμβρίου 1990 (*EE L 380 της 31.12.1990, σ. 37 έως 44*) αφορά στην εφαρμογή προγράμματος δράσης για την ενθάρρυνση της ανάπτυξης της ευρωπαϊκής οπτικοακουστικής βιομηχανίας (MEDIA). Το άρθρο 7 παρ. 1 της Απόφασης ορίζει ότι η Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή του προγράμματος MEDIA, στο πλαίσιο του οποίου προβλέπεται η χρηματοδότηση στους διανομείς ταινιών με τη μορφή δανείων. Ο δικαστής της ουσίας αλλοιώνει το αποδεικτικό υλικό, όταν δέχεται ότι η απόρριψη ενός δανείου οφείλεται στη μη ανανέωση του καθεστώτος απαλλαγής κατά το άρθρο 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ (περιπτώσεις του ανεφάρμοστου των κανόνων ανταγωνισμού), ενώ στην πραγματικότητα η ίδια η Επιτροπή με έγγραφό της δηλώνει ότι η μη ανανέωση του καθεστώτος απαλλαγής δεν θα έχει *per se* ως συνέπεια τη μη χρηματοδότηση.¹⁹⁹

Όταν η Επιτροπή αξιολογεί στο πλαίσιο ελέγχου της συμβατότητας με την εσωτερική αγορά, δύο διακριτές επίδικες συμφωνίες μεταξύ των αρχών της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων και επιχείρησης ναυσιπλοΐας, δεχόμενο στη μεν πρώτη περίπτωση την ακύρωση της συμφωνίας και την επιστροφή των ποσών στη δε δεύτερη τη συμβατότητα της κρατικής ενίσχυσης, το δικαστήριο δεν μπορεί, χωρίς να παραμορφώσει τα αποδεικτικά στοιχεία της δικογραφίας, να αποφανθεί ότι η αρχική και η νέα συμφωνία συνιστούν μία και μοναδική ενίσχυση, θεσπισθείσα και εφαρμοσθείσα κατά το χρόνο σύναψης της πρώτης συμφωνίας.²⁰⁰

B. Η λυσιτέλεια των προβαλλόμενων λόγων

Μία υπόρρητη προϋπόθεση του βασίμου των προβαλλόμενων λόγων αναίρεσης και ευδοκίμησης της σχετικής αίτησης, είναι η λυσιτέλεια αυτών. Το προαπαιτούμενο αυτό είναι νομολογιακό δημιούργημα και δεν αναφέρεται ρητώς στα ενωσιακά νομοθετήματα. Εξάιρεση αποτελεί η περίπτωση των πλημμελειών της διαδικασίας, όρος της λυσιτέλειας των οποίων

¹⁹⁸ ΔΕΚ, 18-7-2007, *Industrias Químicas del Vallés SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-326/05P, Συλλ. 2007 I-06557, σκ. 68.

¹⁹⁹ ΔΕΚ, 27-1-2000, *DIR International Film Srl, Nostradamus Enterprises Ltd, Union PN Srl, United International Pictures BV, United International Pictures AB, United International Pictures APS, United International Pictures A/S, United International Pictures EPE, United International Pictures OY και United International Pictures y Cía SRC κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-164/98P, Συλλ. 2000 I-00447, σκ. 31-48.

²⁰⁰ ΔΕΚ, 1-6-2006, *P & O European Ferries (Vizcaya) SA και Diputación Foral de Vizcaya κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* C-442/03P και C-471/03P, Συλλ. 2006 I-04845, σκ. 63-67.

είναι, όπως είδαμε, το επίσημο της θέσης των διαδίκων. Έτσι, λοιπόν, ο αναιρεσείων μπορεί να επικαλείται «...κάθε λυσιτελής (ο τονισμός δικός μας) επιχείρημα υπό την προϋπόθεση και μόνον ότι η αίτηση αναιρέσεως δεν μεταβάλλει το αντικείμενο της διαφοράς...».²⁰¹

Η λυσιτέλεια κρίνεται είτε *in abstracto* είτε *in concreto*.

Η *in abstracto* λυσιτέλεια αφορά στην πάγια νομολογία κατά την οποία, όταν το σκεπτικό της απόφασης του δικαστή της ουσίας ενέχει παράβαση του δικαίου της Ένωσης ή εν πάση περιπτώσει είναι αντιφατικό,²⁰² αλλά το διατακτικό της είναι προφανώς βάσιμο για άλλους νομικούς λόγους, η αίτηση αναίρεσης απορρίπτεται ως αλυσιτελής.²⁰³ Διαμορφώνεται, δηλαδή, ο κανόνας, κατά τον οποίο αρκεί και ένας μόνο ισχυρισμός προς δικαιολόγηση του διατακτικού της απόφασης του δικαστή της ουσίας, η ύπαρξη του οποίου θεωρείται ικανή συνθήκη ώστε να αποκλεισθεί το νόμο ανέριστο της πρωτόδικης απόφασης.²⁰⁴ Είναι η λεγόμενη «αναγκαία βάση» του διατακτικού και μόνο η προσβολή αυτού ακριβώς του συλλογιστικού πυρήνα μπορεί να οδηγήσει λυσιτελώς στην αναίρεση της προσβαλλόμενης απόφασης.²⁰⁵

Κατά συναφή διατύπωση, όταν ο λόγος αναίρεσης βάλλει κατά του τμήματος εκείνου του σκεπτικού της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης το οποίο τίθεται εκ περισσού, δεδομένου ότι το διατακτικό δομήθηκε επί επαρκούς νομίμου ερείσματος, μη πληττόμενου κατά τα άλλα από την αίτηση αναίρεσης, δημιουργείται τεκμήριο υπέρ του αλυσιτελούς.²⁰⁶ Ενδεικτής μίας τέτοιας εκ περισσού παράθεσης, είναι η χρησιμοποίηση της λέξης «επιπλέον»,²⁰⁷ ή «εξάλλου»,²⁰⁸ στην αρκτική πρόταση της οικείας σκέψης της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

²⁰¹ ΔΕΕ, 18-11-2010, NDSHT Nya Destination Stockholm Hotell & Teaterpaket AB κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-322/09P, Συλλ. 2010 I-11911, σκ. 41.

²⁰² ΔΕΚ, 16-11-2000, NV Koninklijke KNP BT κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-248/98P, Συλλ. 2000 I-09641, σκ. 47-50.

²⁰³ ΔΕΕ, C-416/11P, όπ.π., σκ. 45, ΔΕΕ, 19-4-2012, Artogodan GmbH κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής et Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, C-221/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 94, 109-110, ΔΕΕ, 29-3-2011, ThyssenKrupp Nirosta GmbH κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-352/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 136, ΔΕΕ, 8-12-2011, Χαλκός ΑΕ Επεξεργασίας Μετάλλων κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-386/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 48.

²⁰⁴ ΔΕΚ, 28-9-2006, Unilever Bestfoods (Ireland) Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-552/03P, Συλλ. 2006 I-09091, σκ. 148-151.

²⁰⁵ ΔΕΚ, 12-2-2003, Luigi Marcuccio κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-399/02P(R), Συλλ. 2003 I-01417, σκ. 16-17.

²⁰⁶ ΔΕΕ, C-89/11P, όπ.π., ΔΕΕ, 29-3-2012, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Δημοκρατίας της Πολωνίας, C-504/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 90, ΔΕΕ, 2-9-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Deutsche Post AG, C-399/08P, Συλλ. 2010 I-07831, σκ. 75-78, ΠΕΚ, 19-11-2009, Χρήστος Μιχαήλ κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, T-50/08P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 66-68.

²⁰⁷ ΔΕΕ, 15-4-2010, Claudia Gualtieri κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-485/08P, Συλλ. 2010 I-03009, σκ. 52-54.

²⁰⁸ ΔΕΚ, 4-7-2000, Laboratoires pharmaceutiques Bergaderm SA και Jean-Jacques Goupiil κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-352/98P, Συλλ. 2000 I-05291, σκ. 53-54.

Η *in concreto* λυσιτέλεια εξαρτάται από το περιεχόμενο των προβαλλόμενων κάθε φορά λόγων και τη μεταξύ τους αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση. Ειδικότερα, η απόρριψη ενός λόγου αναίρεσης από τον αναιρετικό δικαστή, η ευδοκίμηση του οποίου αποτελούσε το κατά νόμο προαπαιτούμενο για την αποδοχή άλλου προβαλλόμενου λόγου, συνεπάγεται αυτομάτως την απώλεια της λυσιτέλειας του τελευταίου.²⁰⁹

Έτσι είναι αλυσιτελής το επιχείρημα στο οποίο εδράζει ο αναιρεσείων το νομικό σφάλμα που καταλογίζει στο δικαστή της ουσίας, όταν αυτό δεν αποτελεί στοιχείο του πραγματικού του ενωσιακού κανόνα δικαίου, την παραβίαση του οποίου επικαλείται ο διάδικος αυτός. Για παράδειγμα, η επιμέλεια του ζημιωθέντος δεν αρκεί για την απόδειξη της παράνομης συμπεριφοράς των ενωσιακών οργάνων,²¹⁰ ενώ ο δυνητικός επηρεασμός του ενδοενωσιακού εμπορίου δεν συνεπάγεται *per se* τη δυνητική ύπαρξη σημαντικών δυσλειτουργιών στην εσωτερική αγορά.²¹¹ Η επίκληση εσφαλμένης (φερόμενης ως παραβιασθείσας) διάταξης του πρωτογενούς δικαίου, προς θεμελίωση του βασίμου λόγου αναίρεσης, καθιστά αυτόν αλυσιτελή.²¹²

Επιπλέον, όταν ο αναιρεσείων διατείνεται ότι η πρωτόδικη δικαιοδοτική κρίση θα ήταν διαφορετική, αν είχαν ληφθεί υπόψη ορισμένα στοιχεία, οι προβαλλόμενοι λόγοι απορρίπτονται ως αλυσιτελείς, αν η αιτίαση αυτή δεν συνοδεύεται από απόδειξη του τρόπου με τον οποίο ο δικαστής της ουσίας θα κατέληγε σε διαφορετική κρίση.²¹³ Όταν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο παραπέμπει σε νομολογία ή διεθνείς συμφωνίες προς συμπλήρωση και μόνο της συλλογιστικής του, μη προσδίδοντας οίκοθεν νομικώς δεσμευτική ισχύ στις παραπομπές αυτές, η προσβολή τους είναι αλυσιτελής.²¹⁴ Ομοίως, όταν προσβάλλεται στο πλαίσιο αναίρεσης η νομική βάση

²⁰⁹ ΔΕΚ, 18-10-2007, Nordspedizionieri di Danielis Livio & C. Snc, Livio Danielis και Domenico D'Alessandro κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-62/05P, Συλλ. 2007 I-08647, σκ. 67-68.

²¹⁰ ΔΕΕ, 12-5-2010, Πήγασος Αλιευτική Ναυτική Εταιρεία κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-451/09P, Συλλ. 2010 I-00062 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 40-42.

²¹¹ ΔΕΚ, 23-4-2009, ΑΕΠΙ Ελληνική Εταιρία προς Προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας ΑΕ κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-425/07P, Συλλ. 2009 I-03205, σκ. 67-69.

²¹² ΔΕΚ, 8-2-2007, Groupe Danone κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-3/06P, Συλλ. 2007 I-01331, σκ. 53-54, ΔΕΚ, 29-4-2004, Edouard Bouma και Bernard M. J. B. Beusmans κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-162/01P και C-163/01P, Συλλ. 2004 I-04509, σκ. 72-73.

²¹³ ΔΕΚ, 24-9-2009, Erste Group Bank AG, Raiffeisen Zentralbank Österreich AG, Bank Austria Creditanstalt AG και Österreichische Volksbanken AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-125/07P, C-133/07P, C-135/07P και C-137/07P, Συλλ. 2009 I-08681, σκ. 109.

²¹⁴ ΠΕΚ, 8-9-2009, Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ETF) κατά Pia Landgren, T-404/06P, Συλλ. 2009 II-02841, σκ. 172-174.

Κανονισμού, ο οποίος εν τω μεταξύ έχει ήδη καταργηθεί,²¹⁵ ή επιχειρείται η ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης επί τη βάσει αποφάσεων εθνικών αρχών των κρατών μελών και όχι της ενωσιακής νομοθεσίας.²¹⁶

²¹⁵ ΔΕΚ, C-402/05P και C-415/05P, όπ.π., σκ. 158-160.

²¹⁶ ΔΕΚ, 25-10-2007, Develey Holding GmbH & Co. Beteiligungs KG κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-238/06P, Συλλ. 2007 I-09375, σκ. 65-67.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΙΡΕΣΗΣ

Η αναίρεση και εν γένει το αναιρετικό φαινόμενο της ευρωπαϊκής δικαιοταξίας, διέπεται από τις διατάξεις του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 3 «περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης» και το Παράρτημα Ι αυτού καθώς και από τις σχετικές διατάξεις των Κανονισμών Διαδικασίας του Δικαστηρίου και του Γενικού Δικαστηρίου. Από την 1 Νοεμβρίου 2012, τέθηκε σε ισχύ ο νέος Κανονισμός Διαδικασίας του Δικαστηρίου (εφεξής «νέος Κανονισμός») και όπως είναι προφανές, το σύνολο της νομολογίας που παρατίθεται στις γραμμές που έπονται, έχει διαμορφωθεί εντός του νομικού πλαισίου του παλαιού Κανονισμού. Δεδομένης όμως της ομοιότητας των ρυθμίσεων και τις ελάχιστες διαφοροποιήσεις, οι νομικοί κανόνες που διαπλάσθηκαν νομολογιακά, ισχύουν και υπό το νέο καθεστώς, με την επιφύλαξη τυχόν νέων ρυθμίσεων, οι οποίες μεταβάλλοντας το νομικό πλαίσιο, καθιστούν άνευ αντικειμένου προηγούμενους νομολογιακούς κανόνες. Οι εν λόγω μεταβολές θα επισημαίνονται, ώστε να συναχθούν τα αναγκαία συμπεράσματα.

Ο νέος Κανονισμός δεν περιέχει διατάξεις διαχρονικού δικαίου. Ωστόσο, από το γεγονός ότι το Δικαστήριο σε απόφαση δημοσιευθείσα μετά την έναρξη ισχύος του νέου Κανονισμού, παραπέμπει σε διατάξεις του παλαιού Κανονισμού Διαδικασίας,²¹⁷ συνάγεται το συμπέρασμα ότι το ατέλεστο μέρος των εκκρεμών αναιρετικών δικών διέπεται από τον παλαιό Κανονισμό.

Επιπλέον, υφίσταται σε πολύ μεγάλο βαθμό ομοιότητα μεταξύ των ρυθμίσεων των Κανονισμών Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου και του Δικαστηρίου και εν γένει των διατάξεων του δικαίου της αναίρεσης που αφορά στα δύο αναιρετικά δικαστήρια της ενωσιακής έννομης τάξης. Η ομοιότητα αυτή θεωρήθηκε επαρκής λόγος ώστε κατά την διατύπωση του σχετικού κανόνα, όπως αυτός προκύπτει μέσα από τη νομολογία, να χρησιμοποιείται αφενός μεν ο όρος «πρωτοβάθμιο δικαστήριο» ή «δικαστής της ουσίας» ή ισοδύναμοι και παραπλήσιοι όροι, χωρίς περαιτέρω διάκριση μεταξύ Γενικού Δικαστηρίου και Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, αφετέρου δε ο όρος «αναιρετικό δικαστήριο», χωρίς περαιτέρω διάκριση μεταξύ Δικαστηρίου και Γενικού Δικαστηρίου, χάριν της «αντικειμενικοποίησης» του κανόνα δικαίου. Εννοείται ότι και στην περίπτωση αυτή, τυχόν διάκριση επιβαλλόμενη από διατάξεις που διαφοροποιούνται, θα τονίζεται ειδικώς.

²¹⁷ ΔΕΕ, 15-11-2012, ΑΙ-Αqsa κατά Συμβουλίου, συνεκδικασθείσες C-539/10P και C-550/10P, σκ. 43 και 94.

Διευκρινίζεται ότι οι γενικές διατάξεις των Κανονισμών Διαδικασίας, εφαρμόζονται *mutatis mutandis* και στην αναιρετική δίκη, στο βαθμό και την έκταση που οι ειδικότερες (άρα και υπερισχύουσες) διατάξεις του δικαίου της αναίρεσης παραπέμπουν σε αυτές.

Κρίνεται σκόπιμη μία σταχυολόγηση και συνοπτική παρουσίαση των παραπομπών αυτών, καθώς η περιπτωσιολογική αναφορά τους σε κάθε οικείο τόπο μπορεί να αποβαίνει σε βάρος της σαφήνειας του όλου κειμένου και να κουράζει τον αναγνώστη. Έτσι, λοιπόν, το πλέγμα των γενικών διατάξεων των Κανονισμών Διαδικασίας, οι οποίες διέπουν το αναιρετικό φαινόμενο παράλληλα με τις ειδικότερες διατάξεις που αφορούν αποκλειστικά στην αναίρεση, έχει ως εξής:

Αναιρετική δίκη ενώπιον του Δικαστηρίου (άρθρο 190 παρ. 1 νέου Κανονισμού):

- Νέοι ισχυρισμοί στο δικόγραφο της αναίρεσης (άρθρο 127).
- Παρέμβαση-ταχεία Διαδικασία (άρθρα 129-136).
- Φιλικός διακανονισμός-παραίτηση-κατάργηση δίκης-λόγοι απαραδέκτου δημόσιας τάξης (άρθρα 147-150).
- Αρμόδιος δικαστικός σχηματισμός-διόρθωση αποφάσεων-παράλειψη Δικαστηρίου να αποφανθεί (153-155).
- Τριτακοπή-αίτηση ερμηνείας/αναθεώρησης-προσωρινή δικαστική προστασία (άρθρα 157-166).

Αναιρετική δίκη ενώπιον Γενικού Δικαστηρίου (άρθρο 144 ΚανΔιαδΓενΔικ):

- Νέοι ισχυρισμοί στο δικόγραφο της αναίρεσης (άρθρο 48 παρ. 2).
- Μέτρα οργάνωσης διαδικασίας-συνεκδίκηση-παραπομπή στην Ολομέλεια ή το Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως (άρθρα 49, 50, 51 παρ. 1).
- Προκαταρκτική έκθεση (άρθρο 52).
- Προφορική διαδικασία-μέτρα οργάνωσης διαδικασίας (άρθρα 55-64).
- Ταχείες διαδικασίες-αναστολή διαδικασίας και αποχή από την εκδίκαση (άρθρα 76α-80)
- Αποφάσεις-δικαστικά έξοδα-ευεργέτημα πενίας (άρθρα 81-97)
- Παραίτηση-επιδόσεις-προθεσμίες (άρθρα 98-103)
- Προσωρινή δικαστική προστασία (άρθρα 104-110).
- Παρέμβαση (άρθρα 115 παρ. 2 και 3 και 116).
- Τριτακοπή-αίτηση αναθεώρησης (άρθρα 123-127)
- Ερμηνεία των αποφάσεων (άρθρο 129).

Διαπιστώνουμε, δηλαδή, ότι οι αναιρετικές δίκες διεξάγονται *grosso modo* επί τη βάση των γενικώς ισχυόντων ως προς τη διαδικασία ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο Μέρος II θα εξετασθεί το αναιρετικό φαινόμενο στη δικονομική του διάσταση, η οποία οριοθετείται αφενός μεν από την έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης του δικαστή της ουσίας (Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης και Γενικό Δικαστήριο), αφετέρου δε από την αποδοχή τουλάχιστον ενός βάσιμου και λυσιτελούς λόγου αναίρεσης, ο οποίος προκαλεί την ακύρωση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης. Τα αποτελέσματα της ακύρωσης αυτής και η νομική κατάσταση που διαμορφώνεται συνεπεία αυτής, θα αποτελέσουν το αντικείμενο εξέτασης του Μέρους III της παρούσας εργασίας.

Το Μέρος II χωρίζεται σε δύο κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο πραγματεύεται την εγκαθίδρυση της αναιρετικής δίκης, η κάταρξη της οποίας θα πρέπει να ταυτισθεί με την διαμόρφωση της αναιρετέας ύλης, ήτοι την έκδοση της απόφασης του πρώτου βαθμού και περιλαμβάνει τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων και φυσικά τις νόμιμες διατυπώσεις άσκησης. Το δεύτερο κεφάλαιο αφορά στην εξέλιξη της αναιρετικής δίκης και αποτελείται από τη διαδικασία της παρέμβασης, την εκατέρωθεν ακρόαση των διαδίκων και τέλος την εκδίκαση της αίτησης αναίρεσης. Ειδική αναφορά θα γίνει στην λεγόμενη «αναίρεση υπέρ του νόμου», δηλαδή την επανεξέταση της απόφασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η εγκαθίδρυση της αναιρετικής δίκης

A. Η προσβαλλόμενη απόφαση

Η αναιρετέα ύλη προσδιορίζεται τόσο στο άρθρο 56 του Οργανισμού, όσο και στο άρθρο 9 του Παραρτήματος I. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 56 του Οργανισμού, υπόκεινται σε αναίρεση οι οριστικές αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου, καθώς και οι αποφάσεις οι οποίες επιλύουν εν μέρει τη διαφορά ως προς την ουσία ή επιλύουν δικονομικό ζήτημα που αφορά σε ένσταση αναρμοδιότητας ή απαραδέκτου. Η ρύθμιση αυτή είναι η γενικού περιεχομένου διάταξη που οριοθετεί το γενικό περίγραμμα των υποκείμενων σε αναίρεση αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου.

Δεν υπάγεται σε καμία από τις προαναφερόμενες κατηγορίες η διάταξη περί προσκόμισης εγγράφου. Ακόμη και αν υποθεθεί ότι η διάταξη αυτή επιλύει νομικό ζήτημα, ήτοι το χαρακτηρισμό των επίμαχων εγγράφων ως εμπιστευτικών, δεν πρόκειται για νομικό ζήτημα περί του οποίου μνημονεύει ο Οργανισμός, δηλαδή δικονομικό ζήτημα που αφορά σε ένσταση αναρμοδιότητας ή απαραδέκτου.²¹⁸

Η χωριστή απαρίθμηση του είδους των αποφάσεων που υπόκεινται σε αναίρεση, δεν αποτελεί περιττολογία, αλλά έχει ουσιαστικό νομικό αντίκρισμα. Πρόθεση του ενωσιακού νομοθέτη ήταν να αναδείξει την αυτοτέλεια των αποφάσεων με τις οποίες επιλύονται δικονομικά ζητήματα σε σχέση με την οριστική απόφαση που θα ακολουθήσει. Με άλλα λόγια, καθιερώνει την αυτοτέλεια του προσβλητού των παρεμπιπτούσων σε σχέση με τις οριστικές αποφάσεις στην ίδια δίκη. Έχει κριθεί παραδεκτή αίτηση αναίρεσης στρεφόμενη κατά παρεμπίπτουσας απόφασης η οποία απέρριπτε την ένσταση απαραδέκτου, μολοντί στη συνέχεια και με την ίδια απόφαση, απορρίφθηκε η προσφυγή ως αβάσιμη.²¹⁹ Σε κάθε περίπτωση, οι αποφάσεις που επιλύουν δικονομικό ζήτημα που αφορά σε ένσταση απαραδέκτου, είναι αποφάσεις που ζημιώνουν τον έναν από τους διαδίκους, διότι είτε θα δέχονται είτε θα απορρίπτουν αυτή την ένσταση. Αν για παράδειγμα ο δικαστής της ουσίας κρίνει, για λόγους ορθής απονομής της δικαιοσύνης, ότι παρέλκει η εξέταση της ένστασης απαραδέκτου, διότι τα αιτήματα πρέπει να

²¹⁸ ΔΕΚ, 4-10-1999, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά ADT Projekt Gesellschaft der Arbeitsgemeinschaft Deutscher Tierzüchter mbH, C-349/99P, Συλλ. 1999 I-06467, σκ. 4-11.

²¹⁹ ΔΕΚ, 21-1-1999, Γαλλική Δημοκρατία κατά Comafrika SpA και Dole Fresh Fruit Europe Ltd & Co. και Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-73/97P, Συλλ. 1999 I-00185.

απορριφθούν επί της ουσίας, δεν θεμελιώνεται ανααιρετέα ύλη (βεβαίως ο ηττηθείς διάδικος μπορεί πάντοτε να αναηρεσιβάλλει την οριστική απόφαση).²²⁰

Εξάλλου, το αμέσως επόμενο άρθρο του Οργανισμού του Δικαστηρίου, περιλαμβάνει δύο ειδικότερες κατηγορίες αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου, οι οποίες είναι προσβλητές με αναίρεση: (i) οι αποφάσεις του τελευταίου, με τις οποίες απορρίπτεται η αίτηση παρέμβασης προσώπου κατά τη διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Οι διατυπώσεις και η διαδικασία της παρέμβασης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου ορίζονται στα άρθρα 115 και 116 του Κανονισμού Διαδικασίας του, οπότε και η θεμελίωση του νομίμου ερείσματος της απόρριψης της αίτησης παρέμβασης, η οποία με τη σειρά της ενεργοποιηθεί το δικαίωμα προσβολής της απορριπτικής απόφασης ή διάταξης, πρέπει να αναζητηθεί στις διατάξεις αυτές. (ii) οι αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου που εκδίδονται δυνάμει του άρθρου 278 ή 279 (πρόκειται αντιστοίχως για αποφάσεις που εκδίδονται επί αναστολής εκτέλεσης πράξης και για αποφάσεις που διατάσσουν προσωρινά μέτρα) ή το άρθρο 299 τέταρτο εδάφιο της ΣΛΕΕ (αποφάσεις που διατάσσουν την αναστολή της αναγκαστικής εκτέλεσης που λαμβάνει χώρα βάσει πράξης θεσμικού οργάνου επιβάλλουσας χρηματική υποχρέωση σε πρόσωπα, πλην κρατών) ή με βάση το άρθρο 157 ή 164 τρίτο εδάφιο της ΣΕΚΑΕ (αποφάσεις περί αναστολής εκτέλεσης και αναστολής της αναγκαστικής εκτέλεσης εκτελεστού τίτλου αντιστοίχως).

Αντίστοιχες ρυθμίσεις, ως προς τη συζυγία Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης – Γενικό Δικαστήριο, περιέχει ο Κανονισμός Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, ο οποίος παραπέμπει στα άρθρα 9 και 10 του Παραρτήματος I του Οργανισμού (άρθρο 136α).²²¹ Το αντίστοιχο άρθρο 110 του παλαιού Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, δεν περιλαμβάνεται πλέον στο νέο Κανονισμό. Στο σημείο αυτό επιβάλλεται μία επισήμανση σε σχέση με το ελληνικό κείμενο του Παραρτήματος I του Οργανισμού, το οποίο αναφέρεται στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης. Το άρθρο 9 εδάφιο πρώτο του Παραρτήματος I στην αγγλική έκδοση, έχει ως εξής:

«An appeal may be brought before the General Court, within two months of notification of the decision appealed against, against final decisions of the Civil Service Tribunal and decisions of that Tribunal disposing of the substantive issues in part only or disposing of a procedural issue concerning a plea of lack of jurisdiction or inadmissibility», ενώ κατά το άρθρο 10 παρ. 1 του Παραρτήματος I:

²²⁰ ΔΕΚ, 26-2-1999, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως κατά Boehringer Ingelheim Vetmedica GmbH και C. H. Boehringer Sohn, C-23/00P, Συλλ. 2002 I-01873, σκ. 44-54. Πάντως, η αίτηση αναίρεσης κατά οριστικής απόφασης επιλύοντας εν μέρει τη διαφορά, παρεμπίπτουσας απόφασης ή απόφασης περί απόρριψης της παρέμβασης, μπορεί να αναστείλει την πρωτόδικη διαδικασία (άρθρα 77 ΚανΔιαδΓενΔικ και 74 ΚανΔιαδΔΔΔ).

²²¹ Και ο Κανονισμός Διαδικασίας του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης ορίζει στο άρθρο 112 ότι οι αποφάσεις του τελευταίου υπόκεινται σε αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου.

«Any person whose application to intervene has been dismissed by the Civil Service Tribunal may appeal to the General Court within two weeks of notification of the decision dismissing the application».

Στην ελληνική απόδοση, προφανώς εκ παραδρομής δεν μεταφράστηκε ο όρος «Civil Service Tribunal» ως «Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης», αλλά ως «Γενικό Δικαστήριο», ώστε από την ανάγνωση των διατάξεων αυτών να δημιουργείται η εντύπωση ότι οι αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου υπόκεινται σε αναίρεση ενώπιον του ίδιου του Γενικού Δικαστηρίου! Φυσικά εμφιλοχώρησε μεταφραστικό λάθος, το οποίο δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη, διότι, όπως το ίδιο το Δικαστήριο έχει κρίνει, «...η ανάγκη μιας ομοιόμορφης ερμηνείας επιβάλλει, όταν υφίσταται διάσταση μεταξύ των αποδόσεων μιας διατάξεως του δικαίου της Ένωσης στις διάφορες γλώσσες, να ερμηνεύεται η επίμαχη διάταξη σε συνάρτηση με την όλη οικονομία και τον σκοπό της ρυθμίσεως της οποίας αποτελεί μέρος».²²²

B. Οι διατυπώσεις άσκησης

Οι διατυπώσεις υποβολής αίτησης αναίρεσης βρίσκονται στο επίκεντρο της δικονομικής διάστασης του αναιρετικού φαινομένου. Η «εξωτερική διάσταση» αυτών αφορά σε προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται και οι οποίες κείνται εκτός του περιεχομένου του σώματος του δικογράφου της αίτησης αναίρεσης και αναφέρονται στη διενέργεια και την ύπαρξη νομικών καταστάσεων άσχετων με αυτό. Αντιθέτως, το περιεχόμενο του *corpus* του δικογράφου συνιστά την «εσωτερική διάσταση» των διατυπώσεων του αναιρετικού φαινομένου.

Ο κανόνας της άπαξ άσκησης της αίτησης αναίρεσης θα πρέπει να γίνει δεκτός και στο ενωσιακό δίκαιο. Η ασφάλεια δικαίου που αποπνέει η οριστική απόφαση του δικαστή της ουσίας, η οποία διεκδικεί την από κάποιο χρονικό σημείο και έπειτα επέλευση εννόμων συνεπειών, χωρίς να αναμένει εις στο διηνεκές την ευδοκίμηση ατέρμονων αιτήσεων αναίρεσης, πρέπει να ισχύσει και στο αναιρετικό φαινόμενο της ενωσιακής έννομης τάξης. Στην εσωτερική έννομη τάξη, ο κανόνας της άπαξ άσκησης του ενδίκου μέσου έχει μία εξαίρεση: όταν απορριφθεί το ασκηθέν ένδικο μέσο ως απαράδεκτο λόγω μη πλήρωσης των προϋποθέσεων άσκησης, γίνεται δεκτή η εκ νέου άσκηση εφόσον αποκατασταθούν οι πλημμέλειες και υπό την αυτονόητη προϋπόθεση της μη παρέλευσης της αντίστοιχης προθεσμίας άσκησης.²²³ Ωστόσο,

²²² ΔΕΕ, 22-5-2012, Aitie Penteo, SA κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-585/10, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 26.

²²³ Βλ. ενδεικτικά για το ποινικό δικονομικό δίκαιο Α. Καρρά, *Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο*, 3^η έκδοση, Αθήνα-Κομοτηνή 2007, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ. 870 και για το αστικό δικονομικό δίκαιο Ν. Κλαμαρή, *Ο κανών της άπαξ μόνο ασκήσεως των ενδίκων μέσων*, Αθήνα, Α. Σάκκουλας, 1981, σελ. 308.

έχουμε την άποψη ότι η εξαίρεση αυτή δεν πρέπει να ισχύσει στο αναιρετικό φαινόμενο του ενωσιακού δικαίου για τους εξής λόγους:

Πρώτον, τόσο ο νέος Κανονισμός του Δικαστηρίου όσο και ο Κανονισμός Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, παρέχουν τη δικονομική δυνατότητα θεραπείας τυχόν διαδικαστικών πλημμελειών ή εν γένει πλημμελειών σχετικά με τις διατυπώσεις άσκησης της αίτησης αναίρεσης. Συγκεκριμένα, ο γραμματέας ο οποίος είναι αποδέκτης του δικογράφου της αίτησης αναίρεσης, τάσσει εύλογη προθεσμία προς αποκατάσταση των πλημμελειών αυτών (άρθρο 138 παρ. 3 σε συνδυασμό με άρθρο 44 παρ. 6 του ΚανΔιαδΓενΔικ και άρθρο 168 παρ. 4 του νέου Κανονισμού).

Δεύτερον, από τις προαναφερόμενες διατάξεις προκύπτει επίσης ότι ακόμη και στην περίπτωση ελλείψεων στο δικόγραφο της αίτησης αναίρεσης, η αναιρετική δίκη μπορεί να «διασωθεί» και να εξελιχθεί, διότι παρέχεται η ευχέρεια στον αναιρετικό δικαστή να κρίνει αν οι ελλείψεις αυτές επιδρούν ή όχι στο παραδεκτό της αίτησης αναίρεσης.

Τρίτον, οι πράξεις που απαιτείται να συντελεσθούν προκειμένου μία αίτηση αναίρεσης να είναι νομότυπη, ανάγονται όλες στη σφαίρα εξουσίας του αναιρεσειόντος και όχι τρίτων προσώπων, όπως για παράδειγμα θα συνέβαινε στην περίπτωση που απαιτείτο και η υπογραφή του γραμματέα του δικαστηρίου που δέχεται την αίτηση αναίρεσης. Έτσι, δεν υφίσταται ο κίνδυνος να καταλογισθούν στον αναιρεσειόντα πλημμέλειες ή ελλείψεις τις οποίες εκ των πραγμάτων δεν μπορούσε να αποφύγει, οποιοδήποτε βαθμό επιμέλειας και αν επεδείκνυε.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι τυχόν αναγνώριση δικαιώματος εκ νέου άσκησης αίτησης αναίρεσης, καίτοι εμπρόθεσμης, θα αποτελούσε, στην καλύτερη περίπτωση περιττή δικονομική πολυτέλεια μη συνάδουσα προς την οικονομία της δίκης και την ανάγκη ταχείας περαίωσης των διαφορών και στη χειρότερη περίπτωση καταστρατηγική συμπεριφορά του αναιρεσειόντος.

(1) Η «εξωτερική διάσταση»

(1-α) Η ενεργητική νομιμοποίηση

Η τελική έκβαση της πρωτόδικης διαδικασίας, διαμορφώνει και το *locus standi* της αναιρετικής δίκης. Έτσι, όπως ρητώς αναφέρεται στα άρθρα 56 εδ. δεύτερο του Οργανισμού και 9 εδ. δεύτερο του Παραρτήματος I, το δικαίωμα άσκησης αναίρεσης απονέμεται στο διάδικο, ο οποίος ηττήθηκε εν όλω ή εν μέρει κατά την ενώπιον του δικαστή της ουσίας διαδικασία. Πάντως, οι παρεμβαίνοντες, εξαιρέσει των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων της

Ένωσης, δεν μπορούν να αναιρεσιβάλλουν την πρωτόδικη απόφαση, εκτός αν η τελευταία τους θίγει απευθείας.

Από την συνδυασμένη ανάγνωση των διατάξεων αυτών με το άρθρο 40 δεύτερο εδάφιο του Οργανισμού (το οποίο ισχύει και στην περίπτωση του Γενικού Δικαστηρίου σύμφωνα με το άρθρο 53 πρώτο εδάφιο του Οργανισμού και στην περίπτωση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 1 του Παραρτήματος Ι), προκύπτει ότι προκειμένου περί φυσικών ή νομικών προσώπων που άσκησαν παρέμβαση πρωτοδίκως, δεν αρκεί η προϋπόθεση του συμφέροντος στην επίλυση της διαφοράς, ώστε να θεμελιώσουν *locus standi* στην αναιρετική δίκη, αλλά προσαπαιτείται η πρωτόδικη απόφαση να τους θίγει απευθείας, όρος εξ ορισμού στενότερος από την έννοια του απλού συμφέροντος.²²⁴ Για παράδειγμα, οι πρωτοδίκως παρεμβαίνοντες θίγονται από την πρωτοβάθμια απόφαση, αν η Επιτροπή, σε εκτέλεση της προσβαλλόμενης απόφασης, θα υποχρεωθεί να προβεί σε εκ νέου εξέταση καταγγελίας για παράβαση του δικαίου της Ένωσης, η οποία μπορεί να απολήξει σε έκδοση μη ευνοϊκής για αυτούς πράξης, με ενδεχόμενο να ασκηθούν αγωγές κατά αυτών ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.²²⁵

Επίσης, ο περιορισμός που εισάγει η δεύτερη φράση του άρθρου 56, εδάφιο δεύτερο του Οργανισμού, δεν είναι αναγκαίος παρά μόνον αν ο όρος «διάδικος» του πρώτου εδαφίου περιλαμβάνει τους παρεμβαίνοντες ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Συνεπώς, από το άρθρο 56 του Οργανισμού προκύπτει ότι οι παρεμβαίνοντες ενώπιον του δικαστή της ουσίας θεωρούνται ως διάδικοι ενώπιον του δικαστηρίου αυτού.²²⁶

Κατά το τρίτο εδάφιο του άρθρου 56 του Οργανισμού:

«Με εξαίρεση τις περιπτώσεις δικών μεταξύ της Ένωσης και των υπαλλήλων τους, αναίρεση μπορούν να ασκήσουν και τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της Ένωσης που δεν παρενέβησαν στη δίκη ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα ευρίσκονται στην ίδια ακριβώς θέση με τα κράτη μέλη ή τα θεσμικά όργανα που παρενέβησαν πρωτοδίκως».

Με επιχείρημα της τελολογικής μεθόδου ερμηνείας, διαπιστώνουμε ότι, εφόσον το δίκαιο της Ένωσης επιτρέπει το «μείζον» (άσκηση αναίρεσης από μη παρεμβαίνοντες πρωτοδίκως, άρα και χωρίς θεμελίωση εννόμου συμφέροντος), πολλώ δε μάλλον επιτρέπει το «έλασσον»

²²⁴ ΔΕΚ, 24-9-2002, Falck SpA και Acciaierie di Bolzano SpA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-74/00P και C-75/00P, Συλλ. 2002 I-07869, σκ. 50-58.

²²⁵ ΔΕΚ, 2-10-2003, International Power plc, British Coal Corporation, PowerGen (UK) plc και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά National Association of Licensed Opencast Operators (NALOO), συνεκδικασθείσες C-172/01P, C-175/01P, C-176/01P και C-180/01P, Συλλ. 2003 I-11421, σκ. 51-53.

²²⁶ ΔΕΚ, 22-12-2003, Giorgio Pincherle κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-244/91P, Συλλ. 1993 I-06965, σκ. 116.

(άσκηση αναίρεσης από διαδίκους στην πρωτοβάθμια δίκη, έστω και χωρίς θεμελίωση εννόμου συμφέροντος). Επομένως και με την επιφύλαξη της προαναφερθείσας εξαίρεσης, τα όργανα της Ένωσης και τα κράτη μέλη, **είτε ήταν διάδικοι είτε όχι** στην πρωτοβάθμια δίκη ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, δεν υποχρεούνται να θεμελιώνουν έννομο συμφέρον για να μπορούν να αναιρεσιβάλλουν την απόφαση. Η άποψη αυτή επιβεβαιώθηκε νομολογιακά.²²⁷ Πρόκειται, δηλαδή, «για προνομιούχους αναιρεσιείοντες». Σε δίκες μεταξύ υπαλλήλων και θεσμικών οργάνων, η υποχρέωση θεμελίωσης εννόμου συμφέροντος, εξακολουθεί υπάρχουσα.

Επιπλέον, κάθε διάδικος είναι ελεύθερος να εκτιμήσει τη σκοπιμότητα της άσκησης αναίρεσης, ώστε αν επιλέξει να αναιρεσιβάλλει μία απόφαση, χωρίς ταυτόχρονη προσβολή με αναίρεση άλλης απόφασης με όμοιο ή ανάλογο σκεπτικό, η επιλογή αυτή δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο δικαστικού ελέγχου.²²⁸

Σε περίπτωση θανάτου του αναιρεσιείοντος, έχει γίνει δεκτή η συνέχιση της αναιρετικής δίκης από τους κληρονόμους και κληροδόχους. Το σχετικό *dictum* της απόφασης, το οποίο αναφέρει τη δυνατότητα, με βάση το εσωτερικό δίκαιο, του κληρονομητού του περιουσιακού δικαιώματος (αίτηση καταχώρισης ενωσιακού σήματος στη συγκεκριμένη περίπτωση), φαίνεται πως το θέτει ως προαπαιτούμενο για τέτοιου είδους υποκατάσταση.²²⁹

Η έλλειψη συμφέροντος του διαδίκου που αναιρεσιβάλλει την πρωτόδικη απόφαση αποτελεί προϋπόθεση του παραδεκτού της αίτησης αναίρεσης, η οποία λαμβάνεται αυτεπαγγέλτως υπόψη²³⁰ σε κάθε στάση της δίκης.²³¹

Η ύπαρξη συμφέροντος προϋποθέτει ωφέλιμο αποτέλεσμα για το διάδικο, σε περίπτωση ευδοκίμησης της αναίρεσης.²³² Ερμηνεύοντας το Δικαστήριο την έννοια του εννόμου συμφέροντος στην περίπτωση της προσφυγής στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας, νομολόγησε ότι αυτό πρέπει να υφίσταται τόσο κατά το χρόνο άσκησης της προσφυγής όσο και κατά το χρόνο

²²⁷ ΔΕΚ, 8-7-1999, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Anic Partecipazioni SpA, C-49/92P, Συλλ. 1999 I-04125, σκ. 171, ΔΕΕ, 21-12-2011, Γαλλική Δημοκρατία κατά People's Mojahedin Organization of Iran, C-27/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 44-45.

²²⁸ ΔΕΚ, C-49/92P, όπ.π., σκ. 169-172.

²²⁹ ΔΕΚ, 9-9-2003, Christina Kik κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-361/01P, Συλλ. 2003 I-08283, σκ. 19.

²³⁰ ΔΕΕ, 27-10-2011, Inuit Tapiriit Kanatami και λοιπών κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-605/10 P(R), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 15.

²³¹ ΓενΔικ, 13-10-2001, Επιτροπή κατά Q, T-80/09P, συνοπτική δημοσίευση, σκ. 129.

²³² ΔΕΚ, 24-4-1996, Rendo NV, Centraal Overijsselse Nutsbedrijven NV και Regionaal Energiebedrijf Salland NV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-19/93P, Συλλ. 1996 I-01997, σκ. 13-16, ΔΕΕ, C-27/09P, όπ.π., σκ. 43.

έκδοσης της δικαστικής απόφασης.²³³ Η νομολογία αυτή θα πρέπει να ισχύσει *mutatis mutandis* και στην αναιρετική δίκη και να γίνει δεκτό ότι το έννομο συμφέρον του αναιρεσιδόντος πρέπει να διατηρείται μέχρι το χρόνο έκδοσης της απόφασης του αναιρετικού δικαστή. Προς τούτο, συνηγορούν ορισμένοι λόγοι: ήδη προελέχθη ότι κατά τη νομολογία, η ύπαρξη συμφέροντος προϋποθέτει ωφέλιμο αποτέλεσμα για το διάδικο, σε περίπτωση ευδοκίμησης της αναίρεσης. Η φράση «ευδοκίμηση της αναίρεσης» κατ' ανάγκη αναφέρεται όχι στο αρκτικό χρονικό διάστημα της άσκησης, αλλά σε αυτό της έκδοσης απόφασης επί της αίτησης αναίρεσης, διότι μόνο τότε μπορεί αληθώς να κριθεί εν τέλει αν η αναίρεση ευδοκίμησε ή όχι. Εξάλλου, εφόσον συνέπεια της αναίρεσης είναι η επαναφορά της νομικής κατάστασης που προϋπήρχε της έκδοσης της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστή, αν διαρκούσης της αναιρετικής δίκης εκλείπει το έννομο συμφέρον λόγω του ότι επήλθε με άλλο τρόπο η επαναφορά αυτή (π.χ. με νομοθετική μεταβολή ή επέλευση δεδικασμένου από παράλληλη δίκη), τότε δεν μπορεί λυσιτελώς να υποστηριχθεί ότι η ενδεχόμενη ευδοκίμηση της αναίρεσης έχει ωφέλιμο αποτέλεσμα, καθώς αυτό έχει ήδη επέλθει σε πρότερο χρόνο! Τέλος, επιχείρημα αντλείται και από τη διατύπωση που χρησιμοποιεί η επί του ζητήματος του εννόμου συμφέροντος νομολογία: *«Πρέπει να υπομνηστεί ότι το Δικαστήριο μπορεί να λάβει υπόψη αυτεπαγγέλτως την έλλειψη συμφέροντος εκ μέρους του διαδίκου για την άσκηση αναίρεσεως ή τη συνέχιση της εκδικάσεώς της (ο τονισμός δικός μας), λόγω γεγονότος μεταγενεστέρου της αποφάσεως του Πρωτοδικείου δυναμένου να άρει τον βλαπτικό για τον αναιρεσιδόντα χαρακτήρα της αποφάσεως αυτής και να κρίνει την αίτηση αναίρεσεως απαράδεκτη ή άνευ αντικειμένου για τον λόγο αυτόν»*.²³⁴ Ο μοναδικός τρόπος να μην κηρυχθεί απαράδεκτη η αίτηση αναίρεσης κατά τη διάρκεια της εκδίκασης, είναι η διατήρηση του εννόμου συμφέροντος μέχρι και την έκδοση της απόφασης του αναιρετικού δικαστηρίου. Στην πρόσφατη απόφαση C-552/09, το Δικαστήριο επαναλαμβάνει τον κανόνα ότι *«...το έννομο συμφέρον συνιστά προϋπόθεση του παραδεκτού η οποία πρέπει να εξακολουθεί να υφίσταται μέχρι την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως επί της ουσίας»*, ναι μεν χωρίς να διακρίνει μεταξύ αίτησης αναίρεσης ή προσφυγής, την οποία ρητώς μνημονεύει στην αμέσως επόμενη πρόταση, ωστόσο το σκεπτικό αυτό παρατίθεται στο πλαίσιο εξέτασης του εννόμου συμφέροντος του αναιρεσιδόντος, ώστε πλέον να μην καταλείπεται αμφιβολία ότι ο θεμελιώδης αυτός κανόνας ισχύει και επί αναίρεσεων.²³⁵ Άλλωστε, το κατά τα ανωτέρω αποφασιστικό γεγονός αρκεί να

²³³ ΔΕΚ, 17-4-2008, Thomas Flaherty, Larry Murphy και Ocean Trawlers Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-373/06P, C-379/06P και C-382/06P, Συλλ. 2008 I-02649, σκ. 25.

²³⁴ ΔΕΚ, 3-9-2009, Moser Baer India Ltd κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-535/06P, Συλλ. 2009 I-07051, σκ. 24.

²³⁵ ΔΕΕ, 34-3-2011, Ferrero SpA κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-552/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 39-44.

είναι μεταγενέστερο της πρωτόδικης απόφασης, ουδόλως αποκλεισμένης της περίπτωσης να είναι μεταγενέστερο και από αυτόν τον ίδιο το χρόνο άσκησης αναίρεσης, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις η διαπίστωση της έλλειψης εννόμου συμφέροντος δεν καταστέλλεται με κήρυξη απαραδέκτου, αλλά το δικαστήριο περιορίζεται στο να αποφανθεί ότι η αίτηση αναίρεσης κατέστη άνευ αντικειμένου.²³⁶ Η φράση «κατέστη άνευ αντικειμένου» υπορρητώς αποδεικνύει ότι η αναίρεση «είχε αντικείμενο» κατά το χρόνο άσκησης, αλλά δεν έχει πλέον.

Η νομολογιακή αυτή αποσαφήνιση της έννοιας του εννόμου συμφέροντος για άσκηση αναίρεσης είναι αυτοτελής και εξετάζεται σε συνάρτηση με την *in concreto* πρωτόδικη απόφαση. Δεν λαμβάνονται υπόψη οι προϋποθέσεις ενεργητικής νομιμοποίησης σε πρότερο διαδικαστικό στάδιο και δη κατά το στάδιο προσφυγής ακύρωσης πράξης θεσμικού οργάνου ενώπιον του δικαστή της ουσίας. Έτσι, η απόρριψη ως απαράδεκτης της προσφυγής ακύρωσης λόγω μη πλήρωσης των προϋποθέσεων του άμεσου και ατομικού που τάσσει το άρθρο 263 τέταρτο εδάφιο ΣΛΕΕ, δεν συνεπάγεται αυτόχρονα την έλλειψη εννόμου συμφέροντος του αναιρεσιόοντος, δεδομένου ότι, σε περίπτωση ευδοκίμησης της αίτησης αναίρεσης, ο ασκών την αναίρεση αντλεί όφελος, συνιστάμενο στην επί της ουσίας εξέταση της προσφυγής του.²³⁷ Εφόσον ο διάδικος υποβάλλει αιτήματα πρωτοδίκως, τα οποία απορρίπτονται, νομιμοποιείται να αναιρεσιβάλλει την πρωτόδικη απόφαση, χωρίς να χρειάζεται, προκειμένου να κριθεί παραδεκτή η αίτηση αναίρεσης, να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 263 ΣΛΕΕ.²³⁸

Το συμφέρον οριστικής αποτροπής μελλοντικών αποζημιώσεων, η οποία θα επιτευχθεί με την τελική έκβαση της αναιρετικής δίκης, αρκεί για τη θεμελίωση του δικαιώματος άσκησης αναίρεσης.²³⁹ Ομοίως, η αναζήτηση αναδρομικών ποσών που καταβλήθηκαν σε υπάλληλο, σε εκτέλεση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης,²⁴⁰ και η ανατροπή του κανόνα της εις ολόκληρον ευθύνης μητρικής και θυγατρικών εταιρειών, ο οποίος τέθηκε με την πρωτόδικη απόφαση.²⁴¹

²³⁶ ΔΕΚ, 27-2-2002, Commerzbank AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-480/01P(R), Συλλ. 2002 I-02129, σκ. 27.

²³⁷ ΔΕΚ, 25-7-2002, Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-50/00P, Συλλ. 2002 I-06677, σκ. 19-24.

²³⁸ ΔΕΕ, 15-4-2010, Makhteshim-Agan Holding BV και λοιπών κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-517/08P, Συλλ. 2010 I-00045 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 43-45.

²³⁹ ΔΕΚ, 13-7-2000, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Pierre Richard, C-174/99P, Συλλ. 2000 I-06189, σκ. 34-35.

²⁴⁰ ΔΕΚ, 3-4-2003, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Ignacio Samper, C-277/01P, Συλλ. 2003 I-03019, σκ. 25-32.

²⁴¹ ΔΕΚ, 10-9-2009, Akzo Nobel NV και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-97/08P, Συλλ. 2009 I-08237, σκ. 32-36.

Έννομο συμφέρον έχει ο διάδικος της πρωτόδικης δίκης, τα αιτήματα του οποίου δεν έγιναν δεκτά,²⁴² ανεξαρτήτως τυχόν δικαιώματος που παρέχεται από το ενωσιακό δίκαιο για ικανοποίηση του αιτήματος σε εσωτερική διαδικασία κράτους μέλους, όπως συμβαίνει επί παραδείγματι με την περίπτωση του ενωσιακού σήματος, η αίτηση καταχώρισης του οποίου μπορεί, σε περίπτωση απόρριψης, να μετατραπεί σε αίτηση εθνικού σήματος (άρθρο 108 παρ. 1 εδάφιο α' του Κανονισμού 40/94).²⁴³ Κρίθηκε ότι η παραίτηση από το κοινοτικό (ενωσιακό) σήμα κατά τον Κανονισμό 40/94 επιφέρει διαφορετικά έννομα αποτελέσματα από την κήρυξη της ακυρότητας του σήματος (η παραίτηση παράγει αποτελέσματα μόνο μετά την καταχώρηση αυτής, ενώ το κηρυχθέν άκυρο σήμα θεωρείται ότι ουδέποτε παρήγαγε έννομα αποτελέσματα), ώστε να δικαιολογείται η επίκληση του εννόμου συμφέροντος, όταν με την αναίρεση επιδιώκεται η ακύρωση καταχώρισης σήματος, από το οποίο παραιτήθηκε ο δικαιούχος μετά την έκδοση της ανααιρεσιβαλλόμενης απόφασης.²⁴⁴

Θεμελιώνει έννομο συμφέρον και ο διάδικος, η ένσταση απαραδέκτου του οποίου απορρίφθηκε πρωτοδίκως με παρεμπίπτουσα απόφαση, ενόψει και της ρύθμισης του άρθρου 56 πρώτο εδάφιο του Οργανισμού²⁴⁵ και μάλιστα ασχέτως του αν ο συγκεκριμένος διάδικος ωφελήθηκε στη συνέχεια από την οριστική απόφαση.²⁴⁶ Ίδια λύση επιβάλλεται και στην περίπτωση της ένστασης κατάργησης της δίκης λόγω του ότι αυτή κατέστη άνευ αντικειμένου,²⁴⁷ ή την ένσταση δεδικασμένου, το οποίο καλύπτει μόνο τα πραγματικά και νομικά ζητήματα που επιλύθηκαν όντως ή κατ' ανάγκη με τη δικαστική απόφαση.²⁴⁸

Αντιθέτως, αν το πρωτόδικο αίτημα ήταν η ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης του οργάνου και από το διατακτικό της ανααιρεσιβαλλόμενης απόφασης προκύπτει σαφώς ότι η

²⁴² ΔΕΚ, 14-12-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Euroalliances και λοιπών, C-404/01P(R), Συλλ. 2001 I-10367, σκ. 52.

²⁴³ ΔΕΚ, 18-9-2008, Armacell Enterprise GmbH κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-514/06P, Συλλ. 2008 I-00128 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 50-53.

²⁴⁴ ΔΕΕ, 34-3-2011, Ferrero SpA κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-552/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 44-45.

²⁴⁵ ΔΕΚ, 23-3-2004, Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής κατά Frank Lamberts, C-234/02P, Συλλ. 2004 I-02803, σκ. 31-33.

²⁴⁶ ΔΕΚ, 22-2-2005, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά T-Mobile Austria GmbH, C-141/02P, Συλλ. 2005 I-01283, σκ. 50, ΔΕΚ, 10-9-2009, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ente per le Ville Vesuviane και Ente per le Ville Vesuviane κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-445/07P και C-455/07P, Συλλ. 2009 I-07993, σκ. 39-41.

²⁴⁷ ΔΕΚ, 7-6-2007, Jacques Wunenburger κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-362/05P, Συλλ. 2007 I-04333, σκ. 36-40.

²⁴⁸ ΔΕΕ, 9-6-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Schneider Electric SA, C-440/07P, Συλλ. 2010 I-00073 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 102.

πράξη πρέπει να ακυρωθεί στο σύνολό της, ο αναιρεσείων δε θεμελιώνει έννομο συμφέρον, διότι το πρωτοδίκως υποβληθέν αίτημά του έχει γίνει πλήρως δεκτό.²⁴⁹

Εν μέρει ήττα του διαδίκου υφίσταται στην περίπτωση της μερικής ικανοποίησης των πρωτοδίκως υποβληθέντων αιτημάτων. Όταν προβάλλεται ένα κύριο και ένα επικουρικό επιχείρημα, από τα οποία το μεν πρώτο απορρίπτεται το δε δεύτερο γίνεται δεκτό, θεμελιώνεται έννομο συμφέρον όταν το διατακτικό της πρωτόδικης απόφασης, ως ενιαία πράξη, είναι εν τέλει βλαπτικό για τον αναιρεσείοντα, διότι η αποδοχή του επικουρικού αιτήματος δεν μπορεί από μόνη της να αποτρέψει κατά τα άλλα την επέλευση του βλαπτικού αποτελέσματος. Επί παραδείγματι, σε περίπτωση που το Γενικό Δικαστήριο κάνει δεκτό το επικουρικό αίτημα και δέχεται εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή διατάξεων του Κανονισμού 94/40, αλλά παρ' όλα αυτά το Γ.Ε.Ε.Α. είναι υποχρεωμένο να μην δεχθεί την καταχώριση του σήματος, σε εκτέλεση του τμήματος εκείνου του διατακτικού της πρωτόδικης απόφασης, με την οποία απορρίφθηκε το κύριο αίτημα, η θιγόμενη εταιρεία έχει έννομο συμφέρον για άσκηση αίτησης αναίρεσης.²⁵⁰ Σε περίπτωση απόρριψης από την Επιτροπή καταγγελίας επιχείρησης σε βάρος άλλης για κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης, λόγω μη σωρευτικής συνδρομής των προϋποθέσεων που τάσσουν τα κριτήρια της σχετικής αγοράς του προϊόντος και της γεωγραφικής αγοράς, υφίσταται έννομο συμφέρον όταν η καταγγέλλουσα και μετέπειτα αναιρεσείουσα, επικαλείται μεν μόνο την εσφαλμένη εφαρμογή του γεωγραφικού κριτηρίου, εντούτοις οι διαδικαστικής φύσεως λόγοι που επιπλέον προβάλλει, μπορούν, αν ευδοκιμήσουν, να θίξουν τη νομιμότητα της απόφασης της Επιτροπής σε σχέση και με το κριτήριο της σχετικής αγοράς.²⁵¹

Εξάλλου, η έλλειψη εννόμου συμφέροντος και η συνεπαγόμενη κήρυξη του απαραδέκτου της αίτησης αναίρεσης, μπορεί να συντελεσθεί και όταν ένα γεγονός μεταγενέστερο της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, ήρε το βλαπτικό για τον αναιρεσείοντα χαρακτήρα της απόφασης αυτής, αρκεί το γεγονός να είναι «...αποδεδειγμένο και αδιαμφισβήτητο από νομικής απόψεως...».²⁵² Πάντως, σε περίπτωση μεταγενέστερης έκδοσης πράξης θεσμικού οργάνου, εξακολουθεί να υφίσταται έννομο συμφέρον, όταν η νέα πράξη δεν αντικαθιστά αλλά απλώς τροποποιεί εν μέρει την αρχική πράξη, η οποία και προκάλεσε την

²⁴⁹ ΔΕΚ, 2-4-2004, IPK-München GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-199/01P και C-200/01P, Συλλ. 2004 I-04627, σκ. 40-43.

²⁵⁰ ΔΕΚ, 20-9-2001, Procter & Gamble Company κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς C-383/99P, Συλλ. 2001 I-06251, σκ. 16-27.

²⁵¹ ΔΕΚ, 18-10-2001, Kish Glass Co. Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-241/00P, Συλλ. 2001 I-07759, σκ. 20-23.

²⁵² ΔΕΚ, 25-1-2001, Lech-Stahlwerke GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-111/99P, Συλλ. 2001 I-00727, σκ. 18-20, ΔΕΕ, 27-10-2011, Inuit Tapiriit Kanatami και λοιπών κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-605/10P (R), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 15.

αναιρετική δίκη.²⁵³ Το έννομο συμφέρον διατηρείται, όταν η ενωσιακή πράξη που εκδίδεται μετά την έκδοση της πρωτοβάθμιας απόφασης ενεργεί *ex nunc*, με αποτέλεσμα να διατηρούνται σε ισχύ ορισμένα βλαπτικά έννομα αποτελέσματα, ενώ συμφέρον στοιχειοθετείται και στην περίπτωση κατά την οποία επιδιώκεται η ακύρωση της πράξης για να αποφευχθεί η επανάληψη παράτυπων πρακτικών των ενωσιακών οργάνων.²⁵⁴

Θεωρείται ότι εκλείπει το έννομο συμφέρον όταν ο αναιρεσιών αποδέχεται την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Ωστόσο, ενόψει και της νομικής υποχρέωσης των θεσμικών οργάνων, η πράξη ή παράλειψη των οποίων κηρύχθηκε άκυρη, να λάβουν τα αναγκαία μέτρα συμμόρφωσης (άρθρο 266 ΣΛΕΕ), μόνη η εκπόνηση από θεσμικό όργανο προπαρασκευαστικών πράξεων (π.χ. σχέδιο Κανονισμού) σε συμμόρφωση προς την προσβαλλόμενη απόφαση, δεν του αποστερεί το έννομο συμφέρον για συνέχιση της αναιρετικής δίκης, αν δεν συνοδεύεται από συγκεκριμένα στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι πλέον δεν υφίσταται συμφέρον για τη νομική επίλυση της διαφοράς.²⁵⁵ Από την άλλη, αν το θεσμικό όργανο δεν έχει εκδώσει ακόμη τη νέα συμμορφωτική πράξη, σε εκτέλεση της ακυρωτικής απόφασης του δικαστή της ουσίας, νομιμοποιείται να αναιρεσιβάλλει την τελευταία, διότι σε περίπτωση εξαφάνισής της, εγκυροποιείται οριστικά η αρχικώς ακυρωθείσα πράξη.²⁵⁶

Δεν μπορεί να είναι επωφελής η αίτηση αναίρεσης, όταν ο αναιρεσιών επιδιώκει απλώς την τροποποίηση του σκεπτικού μη προσδοκώντας άλλο όφελος, ιδία δε όταν δεν ζητά την εξαφάνιση ή τροποποίηση του τμήματος εκείνου του διατακτικού, το οποίο επέφερε τα δυσμενή για την έννομη θέση του αποτελέσματα (π.χ. η διαπίστωση αντιανταγωνιστικής συμπεριφοράς).²⁵⁷

Ειδική περίπτωση απώλειας του εννόμου συμφέροντος συνιστά η παραίτηση από την ασκηθείσα αναίρεση, η οποία συνεπάγεται και την κήρυξη του απαραδέκτου, υπό την

²⁵³ ΔΕΚ, 8-4-2008, Saint-Gobain Glass Deutschland GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-503/07P, Συλλ. 2008 I-02217, σκ. 48-51.

²⁵⁴ ΔΕΚ, 3-9-2009, Moser Baer India Ltd κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-535/06P, Συλλ. 2009 I-07051, σκ. 23-26, ΔΕΕ, 19-7-2012, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως κατά Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group Co. Ltd, C-337/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 44-53.

²⁵⁵ ΔΕΚ, 8-1-2002, Γαλλική Δημοκρατία κατά Monsanto Company και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-248/99P, Συλλ. 2002 I-00001, σκ. 31-32.

²⁵⁶ ΓενΔικ, 12-5-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Stefan Meierhofer, T-560/08P, Συλλ. 2010 II-01739, σκ. 39-48.

²⁵⁷ ΔΕΚ, 6-10-2009, GlaxoSmithKline Services Unlimited κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά GlaxoSmithKline Services Unlimited και European Association of Euro Pharmaceutical Companies (EAEP) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Asociación de exportadores españoles de productos farmacéuticos (Aseprofar) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-501/06P, C-513/06P, C-515/06P και C-519/06P, Συλλ. 2009 I-09291, σκ. 23-26.

προϋπόθεση ότι η δήλωση περί παραίτησης προκύπτει «...κατά τρόπο σαφή και αναμφίβολο».²⁵⁸ Τα περί παραίτησης ρυθμίζονται από τα άρθρα 98 και 99 του ΚανΔιαδΓενΔικ (άρθρο 144) και από το άρθρο 148 του νέου Κανονισμού (άρθρο 190).

Ιδιαίτερη σημασία έχει η εκτίμηση του εννόμου συμφέροντος του αναιρεσείοντος, στην περίπτωση άσκησης αναίρεσης κατά απόφασης δικαστηρίου, με την οποία απορρίπτεται αίτηση λήψης ασφαλιστικών μέτρων. Αν δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις χορήγησης προσωρινής δικαστικής προστασίας, περί των οποίων έγινε ήδη λόγος, αναστολή εκτέλεσης δεν χορηγείται, όταν δε ο αιτών δεν έχει πλέον συμφέρον για τη λήψη προσωρινών μέτρων, δεν ικανοποιείται ο όρος του επείγοντος. Στην περίπτωση, λοιπόν, που με την αίτηση προσωρινής δικαστικής προστασίας επιδιώκεται η παρεμπόδιση λήψης οριστικής απόφασης από θεσμικό όργανο, η οποία όμως απόφαση εκδίδεται την επόμενη ημέρα της κατάθεσης της αίτησης αναίρεσης, ο αναιρεσείων αποστερείται του εννόμου συμφέροντος να συνεχίσει την αναιρετική δίκη. Η λύση αυτή ισχύει *a fortiori* στην περίπτωση που ο αναιρεσείων γνώριζε την επικείμενη έκδοση της οριστικής απόφασης, ωστόσο δεν προέβαλε με το δικόγραφο της αίτησης ιδιαίτερες περιστάσεις δικαιολογούσες τη συνέχιση της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων.²⁵⁹ Αν η αναστολή εκτέλεσης πράξης θεσμικού οργάνου είχε ζητηθεί μέχρι την εκδίκαση της κύριας προσφυγής ακύρωσης, σε περίπτωση που ασκηθεί αίτηση αναίρεσης κατά της απορριπτικής του αιτήματος αναστολής εκτέλεσης διάταξης και της εκδίκασης της αναίρεσης αυτής προηγηθεί η έκδοση της απόφασης για την κύρια προσφυγή ακύρωσης, η οποία είναι απορριπτική για τον προσφεύγοντα – αναιρεσείοντα, εκλείπει το έννομο συμφέρον στην εκκρεμούσα αναιρετική δίκη.²⁶⁰

Τέλος, στις υπαλληλικές διαφορές, ζημιούμενος διάδικος θεωρείται πάντοτε το εκάστοτε θεσμικό όργανο και όχι το δευτερεύον όργανο, εξαρτώμενο οργανικά από το θεσμικό.²⁶¹

(1-β) Η κατάθεση του δικογράφου

Η αναίρεση ασκείται με το σχετικό δικόγραφο, το οποίο κατατίθεται είτε στη γραμματεία του δικαιοδοτικού οργάνου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση είτε στη γραμματεία του οργάνου που είναι αρμόδιο για την εκδίκασή της.²⁶² Σε κάθε περίπτωση

²⁵⁸ ΠΕΚ, 8-9-2009, Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ETF) κατά Pia Landgren, T-404/06P, Συλλ. 2009 II-02841, σκ. 80.

²⁵⁹ ΔΕΚ, C-480/01 P(R), όπ.π., σκ. 19-27, ΔΕΚ, 27-2-2002, Reisebank AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-477/01 P(R), Συλλ. 2002 I-02117, σκ. 21-28

²⁶⁰ ΔΕΕ, C-605/10P (R), όπ.π., σκ. 17-18.

²⁶¹ ΔΕΚ, C-174/99P, όπ.π., σκ. 29.

²⁶² Άρθρο 167 παρ. 1 νέου Κανονισμού και άρθρο 137 παρ. 1 ΚανΔιαδΓενΔικ.

άσκησης αναίρεσης, η γραμματεία του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου διαβιβάζει αμέσως τη σχετική δικογραφία στη γραμματεία του αναιρετικού δικαστηρίου, ενώ σε περίπτωση που η πρώτη έχει γίνει αποδέκτης του δικογράφου της αίτησης αναίρεσης, διαβιβάζει και το δικόγραφο αυτό.²⁶³

Το άρθρο 141 του ΚανΔιαδΓενΔικ παραπέμπει και στο άρθρο 43 του ίδιου Κανονισμού, από το οποίο προκύπτει ότι η διαβίβαση δικογράφων προς τη γραμματεία, μπορεί να γίνει με τηλεομοιοτυπία ή οποιοδήποτε άλλο τεχνικό μέσο επικοινωνίας διαθέτει το Γενικό Δικαστήριο, υπό τους εκεί αναφερόμενους όρους.²⁶⁴ Ο νέος Κανονισμός δεν περιλαμβάνει πλέον σχετική διάταξη παραπομπής στο αντίστοιχο άρθρο, συνεπώς μπορεί να ισχυρισθεί κανείς *a contrario* ότι πλέον η δικονομική αυτή δυνατότητα δεν υφίσταται στην αναιρετική δίκη ενώπιον του Δικαστηρίου. Από την άλλη, το νέο Κανονισμό διήκει το πνεύμα της αρχής της οικονομίας της δίκης, συνεπώς δε φαίνεται λογικό να μπορεί να αποκλεισθεί μία τέτοια δυνατότητα. Άλλωστε, η χρήση τεχνικών μέσων επιτρέπεται για την επίδοση εγγράφων στον αντίκλητο, κατ' άρθρο 121 του νέου Κανονισμού, στο οποίο το δίκαιο αναίρεσης του νέου Κανονισμού παραπέμπει τρεις φορές!

Στο δικόγραφο της αίτησης αναίρεσης που ασκείται κατά απόφασης του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, επισυνάπτεται η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και γίνεται μνεία της ημερομηνίας κοινοποίησης της απόφασης αυτής στον αναιρεσείοντα.²⁶⁵ Είναι προφανές ότι η ειδική μνεία της ημερομηνίας κοινοποίησης επιτρέπει στον αναιρετικό δικαστή να εξετάσει το εμπρόθεσμο ή μη της ασκηθείσας αίτησης αναίρεσης. Αν δεν τηρηθούν τα προαπαιτούμενα αυτά, ο γραμματέας τάσσει στον αναιρεσείοντα εύλογη προθεσμία προκειμένου οι διαδικαστικές αυτές ελλείψεις να θεραπευθούν. Αν παρέλθει άπρακτη η προθεσμία ή αν δεν προσκομισθούν τα ελλείποντα έγγραφα, το δικαστήριο κρίνει, αφού ακούσει το Γενικό Εισαγγελέα, αν η μη τήρηση αυτών των προϋποθέσεων συνεπάγεται το απαράδεκτο της αίτησης (άρθρο 138 παρ. 3 ΚανΔιαδΓενΔικ).

Στο σημείο αυτό μπορούμε να κάνουμε τις εξής παρατηρήσεις: (i) του νόμου μη διακρίνοντος, ως «γραμματέας», ο οποίος τάσσει την εύλογη προθεσμία θεραπείας των πλημμελειών πρέπει να νοηθεί και ο γραμματέας του δικαστηρίου που εκδίδει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, δεδομένου ότι και αυτός μπορεί να γίνει αποδέκτης του

²⁶³ Άρθρο 167 παρ. 2 νέου Κανονισμού και άρθρο 137 παρ. 2 ΚανΔιαδΓενΔικ.

²⁶⁴ ΔΕΚ, 15-5-2003, Αθανάσιος Πιτσιόρλας κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, C-193/01P, Συλλ. 2003 I-04837, σκ. 15-18.

²⁶⁵ Άρθρο 138 παρ. 2 ΚανΔιαδΓενΔικ Βλ. και ΔΕΚ, 1-4-2004, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Jégo-Quéré & Cie SA, C-263/02P, Συλλ. 2004 I-03425, σκ. 18-22.

δικογράφου της αίτησης αναίρεσης. Η λύση αυτή υπαγορεύεται και από την αρχή της οικονομίας της δίκης, καθώς η αποκατάσταση πλημμελειών που εντοπίζονται στα πρώιμα στάδια της διαδικασίας και μπορούν να αποκατασταθούν ευχερώς και χωρίς βλάβη των συμφερόντων των μερών, δεν πρέπει να αναβάλλεται για τα ύστερα στάδια και από ανώτερους δικαστικούς σχηματισμούς. (ii) Η κήρυξη του απαραδέκτου της ασκηθείσας αναίρεσης απόκειται στην τελική κρίση του Δικαστηρίου και του Γενικού Δικαστηρίου, ρύθμιση που φαίνεται *prima facie* να υπακούει στα κελεύσματα της αρχής της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, όταν για παράδειγμα το διακύβευμα στην υπό κρίση υπόθεση είναι συμφέροντα της Ένωσης όπως η θεσμική ισορροπία των οργάνων ή μέτρα επαχθή για φυσικά ή νομικά πρόσωπα, κυρίως στο πλαίσιο του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης. Η ανάγκη επιβεβαίωσης ή ακύρωσης των πρωτοδίκως δοθεισών νομικών λύσεων υπερακοντίζει την τυπολογία.

Η υποχρέωση επισύναψης της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης στην περίπτωση της αναιρετικής δίκης ενώπιον του Δικαστηρίου, αντικαταστάθηκε με το νέο Κανονισμό από την υποχρέωση προσδιορισμού της προσβαλλόμενης απόφασης στο δικόγραφο της αναίρεσης (άρθρο 168 παρ. 1 περ. β' νέου Κανονισμού). Παρ' όλα αυτά, το άρθρο 168 παρ. 2 του νέου Κανονισμού, παραπέμπει στο άρθρο 122 παρ. 1, το οποίο με τη σειρά του παραπέμπει στο άρθρο 21 εδ. δεύτερο του Οργανισμού. Η τελευταία διάταξη ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι το έγγραφο της προσφυγής πρέπει να συνοδεύεται, όπου απαιτείται, από την πράξη της οποίας ζητείται η ακύρωση. Η φράση «όπου απαιτείται», φαίνεται πως επιτρέπει στη ρύθμιση του νέου Κανονισμού περί υποχρέωσης απλώς προσδιορισμού της προσβαλλόμενης απόφασης να εφαρμοσθεί στην πράξη απρόσκοπτα.

Το δικόγραφο της αίτησης αναίρεσης που ασκείται κατά της απόφασης του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης πρέπει να υπογράφεται από τον εκπρόσωπο ή το δικηγόρο του διαδίκου (άρθρο 43 σε συνδυασμό με το άρθρο 141 παρ. 2 ΚανΔιαδΓενΔικ). Ο νέος Κανονισμός δεν περιλαμβάνει πλέον αντίστοιχη διάταξη, εντούτοις εξακολουθεί να υφίσταται η υποχρέωση για εκπροσώπηση μόνο από τον εκπρόσωπο ή το δικηγόρο του διαδίκου (άρθρο 119 σε συνδυασμό με το άρθρο 168 παρ. 2), οι οποίοι υποχρεούνται να υποβάλλουν στη γραμματεία τα νομιμοποιητικά της συμμετοχής τους στη διαδικασία έγγραφα (επίσημο έγγραφο εκπροσώπησης). Άλλωστε, αυτό επιτάσσει το άρθρο 19 παρ. 3 του Οργανισμού, όταν προβλέπει ότι οι διάδικοι, πλην των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων, εκπροσωπούνται από δικηγόρο, αρκεί ο τελευταίος να έχει δικαίωμα παράστασης ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων των κρατών μελών ή δικαστηρίων συμβαλλομένου κράτους στη συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο. Η υποχρέωση αυτή υφίσταται ακόμη και στην περίπτωση που ο ίδιος ο αναιρεσείων έχει την ιδιότητα του δικηγόρου, οπότε πρέπει να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες

τρίτου προσώπου, εν προκειμένω ενός άλλου δικηγόρου, ο οποίος να πληροί τις προαναφερθείσες προϋποθέσεις, δεδομένου ότι δεν προβλέπεται καμία παρέκκλιση ή εξαίρεση από τον κανόνα της εκπροσώπησης. Ο κανόνας αυτός δεν προσβάλλει το δικαίωμα άμυνας του αναιρεσειόντος, διότι «...η επίδικη υποχρέωση δεν απονέμει στον εκπρόσωπο του διαδίκου περισσότερα δικαιώματα από αυτά που έχει ο ίδιος ο εκπροσωπούμενος διάδικος, ακόμα και αν ο τελευταίος είναι δικηγόρος. Τέλος, η υποχρέωση αυτή, που θέτει τους διαδίκους σε ίση μοίρα από τη σκοπιά της άμυνας ενώπιον του Δικαστηρίου, ανεξάρτητα από την επαγγελματική τους ιδιότητα, δεν συνιστά παραβίαση της αρχής της ισότητας».²⁶⁶ Η δικονομική κύρωση που επισείεται στην περίπτωση παραβίασης του κανόνα εκπροσώπησης, είναι το απαράδεκτο της ασκηθείσας αναίρεσης.²⁶⁷ Πάντως, είναι αυτονόητο ότι, όταν η προσφυγή ακύρωσης απορρίπτεται ως απαράδεκτη από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο λόγω μη πλήρωσης των προϋποθέσεων εκπροσώπησης του άρθρου 19 του Οργανισμού, σε περίπτωση που ο ίδιος «εκπρόσωπος» αναιρεσιβάλλει την απορριπτική αυτή απόφαση, ο αναιρετικός δικαστής δεν θα εξετάσει το παραδεκτό της αίτησης αναίρεσης, διότι «...το νομικό ζήτημα περί του παραδεκτού αποτελεί ακριβώς το αντικείμενο της παρούσας αιτήσεως αναιρέσεως».²⁶⁸

Όταν ο αναιρεσίων είναι νομικό πρόσωπο, δεν απαιτείται στο δικόγραφο της αναίρεσης να επισυνάπτεται «αποδεικτικό ότι η εντολή προς το δικηγόρο δόθηκε προσηκόντως από εκπρόσωπό του εξουσιοδοτημένου προς τούτο», καθώς οι διατάξεις περί της αναίρεσης δεν παραπέμπουν στις σχετικές προς τούτο ρυθμίσεις που ισχύουν γενικά για τα διαδικαστικά δικόγραφα.²⁶⁹

Εξάλλου, όταν η αρχικώς δοθείσα πληρεξουσιότητα περιλαμβάνει, όπως προκύπτει από το έγγραφό της, «την εξάντληση όλων των ενδεχόμενων νομικών μέσων» και ρήτρα περί ισχύος «καθ' όλο το αναγκαίο διάστημα ωσότου ολοκληρωθούν όλες οι νομικές διαδικασίες, σύμφωνα με τις εφαρμοστέες διατάξεις», θεωρείται ότι καλύπτει και το στάδιο της αναίρεσης, συνεπώς η αίτηση είναι παραδεκτή.²⁷⁰

Η αναίρεση κατά της απόφασης του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης πρέπει να συνοδεύεται από τα συνημμένα διαδικαστικά έγγραφα, στα οποία επισυνάπτεται φάκελος με τα

²⁶⁶ ΔΕΚ, 5-12-1996, Orlando Lopes κατά Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-174/96P, Συλλ. 1996 I-06401, σκ. 2-13.

²⁶⁷ ΔΕΚ, C-174/96P, όπ.π., σκ. 13.

²⁶⁸ ΔΕΕ, 6-9-2012, Prezes Urzędu Komunikacji Elektronicznej και Δημοκρατία της Πολωνίας κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συνεκδικασθείσες C-422/11 P και C-423/11 P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 20.

²⁶⁹ ΔΕΚ, 16-11-2000, Metsä-Serla Oyj, UPM-Kymmene Oyj, Tamrock Oy και Kyro Oyj Abp κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-294/98P, Συλλ. 2000 I-10065, σκ. 15-16.

²⁷⁰ ΔΕΕ, 9-6-2011, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), C-401/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 34-39.

στοιχεία και τα έγγραφα των οποίων γίνεται επίκληση, συνοδευόμενος από κατάσταση των στοιχείων και εγγράφων αυτών (άρθρο 141 σε συνδυασμό με το άρθρο 43 ΚανΔιαδΓενΔικ). Η μη τήρηση των διατυπώσεων αυτών δεν συνεπάγεται το απαράδεκτο της αίτησης αναίρεσης, καθ' όσον τούτο δε προβλέπεται ρητώς.²⁷¹

(1-γ) Η προθεσμία άσκησης

Η προθεσμία άσκησης της αίτησης αναίρεσης είναι 2μηνη και υπολογίζεται από την ημερομηνία κοινοποίησης της προσβαλλόμενης απόφασης (άρθρο 56 Οργανισμού και 9 Παραρτήματος Ι).

Οι δικονομικές προθεσμίες ανταποκρίνονται στις επιταγές της ασφάλειας δικαίου²⁷² και θεσπίστηκαν με σκοπό «...τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της δικαιοσύνης, της σαφήνειας και της ασφάλειας των εννόμων καταστάσεων...Επομένως, ιδίως οι προθεσμίες ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος πρωτοδίκως, όπως η προβλεπόμενη στο άρθρο 263, έκτο εδάφιο, ΣΛΕΕ και οι προθεσμίες ασκήσεως αναίρεσεως, όπως αυτή του άρθρου 56, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου σκοπούν να διασφαλίσουν το απρόσβλητο των διοικητικών και δικαστικών αποφάσεων και, ως εκ τούτου, σκοπούν στην προστασία του δημοσίου συμφέροντος. Κατά συνέπεια, οι δικονομικές προθεσμίες άπτονται της δημοσίας τάξεως, οι δε διάδικοι και ο δικαστής δεν μπορούν, ως εκ τούτου, να τις μεταβάλλουν κατά την κρίση τους, ενώ η τήρησή τους πρέπει να εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το δικαιοδοτικό όργανο της Ένωσης...».²⁷³

Άλλωστε, η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας (άρθρο 47 του Χάρτη και 6 της Ε.Σ.Δ.Α.) δεν απαγορεύει την πρόβλεψη προθεσμίας για την άσκηση ένδικου βοηθήματος, ενώ οι σχετικές διατάξεις περί δικονομικών προθεσμιών αποτελούν ζητήματα δημόσιας τάξης και όρους του παραδεκτού, από τις οποίες δε χωρεί παρέκκλιση λόγω του ότι διακυβεύονται θεμελιώδη δικαιώματα.

Το περιεχόμενο του δικαιώματος ένδικης προστασίας δεν είναι απόλυτο, αλλά «...υπόκειται σε περιορισμούς οι οποίοι γίνονται εμμέσως δεκτοί, μεταξύ άλλων όσον αφορά τις

²⁷¹ ΔΕΚ, 24-10-2002, Aéroports de Paris κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-82/01P, Συλλ. 2002 I-09297, σκ. 9-13 και 54.

²⁷² ΔΕΚ, 15-6-1994, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά BASF AG, Limburgse Vinyl Maatschappij NV, DSM NV, DSM Kunststoffen BV, Hüls AG, Elf Atochem SA, Société artésienne de vinyle SA, Wacker Chemie GmbH, Enichem SpA, Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc, Shell International Chemical Company Ltd και Montedison SpA, C-137/92P, Συλλ. 1994 I-02555, σκ. 40, ΔΕΕ, 22-9-2011, Bell & Ross BV κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-426/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 43.

²⁷³ ΔΕΕ, 8-11-2012, Enropaiki Dynamiki - Proigmena Systimata Tilepikoionion Pliroforikis kai Tilematikis AE κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-469/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 50.

προϋποθέσεις του παραδεκτού ενδίκου βοηθήματος, διότι ως εκ της φύσεώς του προϋποθέτει ρύθμιση εκ μέρους του κράτους, το οποίο διαθέτει προς τούτο ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως. Οι περιορισμοί αυτοί δεν μπορούν να περιορίζουν τη δυνατότητα του πολίτη να προσφύγει στη δικαιοσύνη κατά τρόπο που να θίγεται η ίδια η υπόσταση του δικαιώματός του ένδικης προστασίας. Τέλος, πρέπει να κατατείνουν στην επίτευξη θεμιτού σκοπού, ενώ πρέπει να υφίσταται εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού...Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι οι πολίτες πρέπει να αναμένουν ότι θα έχει εφαρμογή η νομοθεσία περί προθεσμιών για την άσκηση ενδίκου βοηθήματος, δεδομένου ότι αυτή σκοπεί στη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της δικαιοσύνης και στην τήρηση, ιδίως, της αρχής της ασφάλειας δικαίου. Πάντως, η νομοθεσία αυτή ή η εφαρμογή της δεν πρέπει να παρακωλύει την εκ μέρους του πολίτη άσκηση διαθέσιμου ενδίκου βοηθήματος».²⁷⁴ Ως ζήτημα δημόσιας τάξης, η τήρηση της προθεσμίας άσκησης αίτησης αναίρεσης δεν εξαρτάται από τη βούληση των διαδίκων ή του δικαστηρίου, το οποίο, σε κάθε περίπτωση, εξετάζει αυτεπαγγέλτως το εμπρόθεσμο της αίτησης.²⁷⁵

Στην αναιρετική δίκη εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις περί παρέκτασης της προθεσμίας λόγω απόστασης αλλά και παράτασης αυτής (άρθρα 102 και 103 σε συνδυασμό με το άρθρο 144 του ΚανΔιαδΓενΔικ). Η παράταση αυτή καλύπτει, για παράδειγμα, τις πιθανές καθυστερήσεις που οφείλονται στην πραγματοποίηση των επιδόσεων μέσω ταχυδρομικής επιστολής.²⁷⁶

Παρόμοια διάταξη απαλείφθηκε από το νέο Κανονισμό, ωστόσο, σε κάθε περίπτωση και ενόψει του άρθρου 45 του Οργανισμού, πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν μπορεί να αντιταχθεί στον αναιρεσιόντα το εκπρόθεσμο της ασκηθείσας αίτησης, όταν αυτό οφείλεται στ τυχαίο συμβάν ή ανωτέρα βία. Άλλωστε, *impossibilium nulla obligatio est*. Η άποψη αυτή επιβεβαιώνεται και από τη νομολογία, σύμφωνα με την οποία «...δεν χωρεί παρέκκλιση από την εφαρμογή των κοινοτικών διατάξεων περί δικονομικών προθεσμιών παρά μόνον υπό περιστάσεις εντελώς εξαιρετικές, τυχαίου συμβάντος ή ανωτέρας βίας, κατά το άρθρο 45, δεύτερο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, δεδομένου ότι η αυστηρή εφαρμογή των κανόνων αυτών ανταποκρίνεται στην επιταγή ασφαλείας δικαίου και στην ανάγκη να αποφεύγεται κάθε δυσμενής

²⁷⁴ ΔΕΕ, 16-10-2010, internationale Fruchtimport Gesellschaft Weichert GmbH & Co. KG κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-73/10P, Συλλ. 2010 I-11535, σκ. 48-54.

²⁷⁵ ΓενΔικ, T-560/08P, όπ.π., σκ. 37-38, ΓενΔικ, 12-12-2011, ΑΟ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, T-365/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 21-45.

²⁷⁶ ΔΕΚ, 3-7-2008, Αθανάσιος Πιτσιόρλας κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, C-84/08P, Συλλ. 2008 I-00104 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 18.

διάκριση ή κάθε αυθαίρετη μεταχείριση κατά την απονομή της δικαιοσύνης».²⁷⁷ Επιπρόσθετα, «...οι έννοιες της ανωτέρας βίας και του τυχαίου συμβάντος εμπεριέχουν ένα αντικειμενικό στοιχείο, το οποίο σχετίζεται με μη φυσιολογικές και ξένες προς τον ενδιαφερόμενο περιστάσεις, και ένα υποκειμενικό στοιχείο, το οποίο συνδέεται με την υποχρέωση του ενδιαφερομένου να προφυλαχθεί από τις συνέπειες του μη φυσιολογικού γεγονότος, λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα χωρίς να υποβληθεί σε υπερβολικές θυσίες».²⁷⁸

Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί η συγγνωστή πλάνη, δυνάμει της οποίας χωρεί παρέκκλιση από την ως άνω προθεσμία, όταν συντρέχουν «...αποκλειστικώς εξαιρετικές περιστάσεις στις οποίες, ιδίως, το οικείο θεσμικό όργανο επέδειξε συμπεριφορά η οποία, αφεαυτής ή καθοριστικώς, μπορούσε να προκαλέσει επιτρεπτή σύγχυση σε καλόπιστο πολίτη ο οποίος επέδειξε καθόλα την επιμέλεια που απαιτείται από επαρκώς ενημερωμένο συναλλασσόμενο».²⁷⁹

Το αφετήριο γεγονός της έναρξης της προθεσμίας υποβολής αίτησης αναίρεσης, είναι η ημερομηνία παραλαβής της απόφασης από τον αναιρεσιόντα, οπότε τότε θεωρείται ότι έχει συντελεσθεί η κοινοποίηση. Αποδεικτική λειτουργία στην περίπτωση αυτή επιτελεί επί παραδείγματι η απόδειξη παραλαβής, η οποία επικυρώνεται με τη σφραγίδα ταχυδρομικού γραφείου.²⁸⁰ Εντός της προθεσμίας προσβολής της απόφασης του δικαστή της ουσίας, ο αναιρεσιών διατηρεί πάντοτε το δικαίωμα να αποσύρει το πρώτο εισαγωγικό και ελλιπές δικόγραφο και να το αντικαταστήσει με νέο διορθωμένο κείμενο της αίτησης αναίρεσης, η οποία είναι παραδεκτή.²⁸¹

Όπως ήδη ειπώθηκε, η χρήση της τεχνολογίας τίθεται στη διάθεση των δικονομικών κανόνων και στο δίκαιο της Ένωσης. Η κρίση περί του εμπροθέσμου σε περίπτωση χρήσης της τεχνολογίας, όπως ορίζει η προμνημονευθείσα διάταξη, εξαρτάται από την εντός δέκα ημερών, από την ημερομηνία αποστολής της αίτησης αναίρεσης μέσω *fax* ή ενδεχομένως με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, του πρωτοτύπου εγγράφου στη γραμματεία του αναιρετικού δικαστηρίου. Σε αντίθετη περίπτωση, η μετά την παρέλευση της 10ήμερης αυτής προθεσμίας αποστολή του

²⁷⁷ ΔΕΚ, 19-2-2004, Forum des migrants de l'Union européenne κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-369/03P, Συλλ. 2004 I-01981, σκ. 16.

²⁷⁸ ΔΕΚ, 8-11-2007, Βασίλειο του Βελγίου κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-242/07P, Συλλ. 2007 I-09757, σκ. 17, ΔΕΕ, 22-9-2011, Bell & Ross BV κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-426/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 48.

²⁷⁹ ΔΕΕ, C-73/10P, όπ.π., σκ. 41-42.

²⁸⁰ ΔΕΚ, 30-4-1999, Franco Campoli κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-7/99P, Συλλ. 1999 I-02679, σκ. 6-8.

²⁸¹ ΔΕΚ, 27-6-2002, Odette Simon κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-274/00P, Συλλ. 2002 I-05999, σκ. 29-32.

πρωτοτύπου της αίτησης αναίρεσης, λογίζεται ως η μόνη ημερομηνία υποβολής της αίτησης, συνεπώς αν έχει παρέλθει το 2μηνο, κηρύσσεται απαράδεκτη.²⁸²

Η επίδοση της προσβαλλόμενης απόφασης στον ενδιαφερόμενο διάδικο διέπεται από τις γενικές διατάξεις του άρθρου 100 του ΚανΔιαδΓενΔικ και του άρθρου 121 του νέου Κανονισμού, στα οποία παραπέμπουν αντιστοίχως τα άρθρα 144 και 168.²⁸³

(2) Η «εσωτερική διάσταση»

Η «εσωτερική διάσταση» των διατυπώσεων άσκησης αφορά αφενός μεν στο περιεχόμενο του δικογράφου της αναίρεσης, αφετέρου δε στη φύση των αιτημάτων. Πρόκειται για όρους και προϋποθέσεις που συνυφαίνονται με το παραδεκτό της αίτησης αναίρεσης για λόγους «μη εξωτερικούς», όπως αυτοί που εξετάστηκαν ανωτέρω, αλλά αναγόμενους στο ίδιο το διανοητικό περιεχόμενο του σχετικού δικογράφου. Η πληρότητα και το νομικώς πρόσφορο ενός τέτοιου διανοητικού περιεχομένου, δεν εξαντλείται στην εμπρόθεσμη προβολή νομικών ζητημάτων, όπως αυτά που παρουσιάστηκαν στο Μέρος I, αλλά απαιτείται επιπλέον και μία συγκεκριμένη νοηματική δομή και μορφολογία.

(2-α) Το περιεχόμενο του δικογράφου της αίτησης αναίρεσης

Το άρθρο 138 παρ. 1 ΚανΔιαδΓενΔικ απαριθμεί τα στοιχεία που πρέπει να περιέχει το δικόγραφο της αίτησης αναίρεσης: α) το ονοματεπώνυμο και τη διεύθυνση κατοικίας του αναιρεσιόντος, β) τον προσδιορισμό των λοιπών διαδίκων στην ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου δίκη, γ) τους προβαλλόμενους νομικούς λόγους και επιχειρήματα και δ) τα αιτήματα του αναιρεσιόντος. Το άρθρο 168 παρ. 1 του νέου Κανονισμού προσθέτει στα στοιχεία αυτά και άλλα δύο, ήτοι τον προσδιορισμό της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου και συνοπτική έκθεση των προβαλλόμενων λόγων και επιχειρημάτων. Επίσης, καινοφανής είναι και η ρύθμιση του άρθρου 169 παρ. 2 του νέου Κανονισμού, σύμφωνα με την οποία οι προβαλλόμενοι λόγοι και τα επιχειρήματα, πρέπει να προσδιορίζουν με ακρίβεια τα σημεία του διατακτικού της απόφασης ή διάταξης του Γενικού Δικαστηρίου, η οποία αμφισβητείται.

²⁸² ΔΕΚ, C-369/03P, όπ.π., σκ. 13-16, ΔΕΚ, 18-7-2007, Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ανασυγκρότησης (EYA) κατά Georgios Karatzoglou, C-213/06P, Συλλ. 2007 I-06733, σκ. 26-29.

²⁸³ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΚ, 1-6-2006, P & O European Ferries (Vizcaya) SA και Diputación Foral de Vizcaya κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-442/03P και C-471/03P, Συλλ. 2006 I-04845, σκ. 21-29.

Η τελευταία διάταξη στην ουσία αποτελεί αποτύπωση στο γραπτό δίκαιο της αποκρυσταλλωμένης νομολογίας των δικαιοδοτικών οργάνων,²⁸⁴ ενδεικτικό του εσωτερικού θεσμικού διαλόγου δικαστή και νομοθέτη στο δίκαιο της Ένωσης.²⁸⁵ Από τη σχετική νομολογία, διαφαίνεται η τάση του ενωσιακού δικαστή να εξαρτά την κήρυξη του απαραδέκτου της αίτησης αναίρεσης λόγω έλλειψης σαφήνειας, από τη δυνατότητα ή μη των λοιπών διαδίκων να διατυπώσουν τις απόψεις τους επί των προβαλλομένων επιχειρημάτων του αναιρεσιδόντος. Θα μπορούσε να λεχθεί ότι η ευθεία τοποθέτηση των αντιδίκων στους προβαλλόμενους λόγους, ενδύει αυτούς με το μανδύα της σαφήνειας, άρα και του παραδεκτού.²⁸⁶ Πάντως, ασάφεια²⁸⁷ ή γενική αναφορά λόγου αναίρεσης δεν αρκεί, αν δεν συνοδεύεται από συγκεκριμένα στοιχεία και πληροφορίες.²⁸⁸ Τα ουσιώδη, τουλάχιστον, στοιχεία στα οποία στηρίζεται ο λόγος αναίρεσης, θα πρέπει να προκύπτουν κατά τρόπο επαρκώς συγκροτημένο και κατανοητό από το ίδιο το κείμενο της αίτησης αναίρεσης, χωρίς αμφισημίες και ασάφειες, άλλως δεν είναι σε θέση ο αναιρετικός δικαστής να ασκήσει έλεγχο νομιμότητας.²⁸⁹ Είναι αδιάφορο αν ορισμένα χωρία της επιχειρηματολογίας στερούνται ακρίβειας, αρκεί στο σύνολό της να είναι αρκούντως σαφής, «...ώστε να μπορούν να προσδιοριστούν με την απαιτούμενη ακρίβεια τα επικρινόμενα σημεία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως όπως και τα νομικά επιχειρήματα προς στήριξη των σχετικών αιτιάσεων, οπότε το Δικαστήριο μπορεί να ασκήσει έλεγχο νομιμότητας».²⁹⁰

Επιπλέον, το δικόγραφο της αίτησης αναίρεσης δεν παύει να αποτελεί διαδικαστικό έγγραφο, διεπόμενο κατά τα άλλα από τις γενικές διατάξεις περί του περιεχομένου και των

²⁸⁴ ΔΕΚ, 3-10-2010, Industrie des poudres sphériques κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Pechiney électrometallurgie και Chambre syndicale de l'électrometallurgie et de l'électrochimie, C-458/98P, Συλλ. 2000 I-08147, σκ. 66, ΔΕΚ, 23-4-2009, ΑΕΠΙ Ελληνική Εταιρία προς Προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας ΑΕ κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-425/07P, Συλλ. 2009 I-03205, σκ. 22-27, ΔΕΕ, 14-10-2010, Deutsche Telekom AG κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-280/08P, Συλλ. 2010 I-09555, σκ. 26-27, ΔΕΕ, 24-3-2011, ISD Polska sp. z o.o. και λοιπών κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-369/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 66, ΔΕΕ, 26-6-2012, Δημοκρατία της Πολωνίας κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-335/09P, Συλλ. δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 25, ΔΕΕ, 13-1-2012, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΑΕΕ), C-462/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 19 και 35.

²⁸⁵ Β. Α. Χριστιανός, *Η δυναμική των σχέσεων δικαστή και νομοθέτη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, 2005, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκουλα.

²⁸⁶ ΔΕΚ, 26-10-2000, Molkerei Großbraunshain GmbH και Bene Nahrungsmittel GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-447/98P, Συλλ. 2000 I-09097, σκ. 61.

²⁸⁷ ΔΕΕ, 31-3-2011, EMC Development AB κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-367/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 40.

²⁸⁸ ΔΕΕ, 13-10-2011, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών, Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-560/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 26.

²⁸⁹ ΔΕΕ, 29-9-2011, Arkema SA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-520/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 61.

²⁹⁰ ΔΕΕ, C-369/09P, όπ.π., σκ. 68.

διαδικαστικής φύσεως προϋποθέσεων όλων των δικογράφων των ένδικων διαδικασιών στην ενωσιακή έννομη τάξη. Οι σχετικές, γενικού χαρακτήρα και καθολικής εφαρμογής διατάξεις, συστεγάζονται στα άρθρα 43 επ. του ΚανΔιαδΓενΔικ. Οι διατάξεις αυτές ρυθμίζουν με τρόπο λεπτομερειακό και τεχνικό τις απαιτούμενες υπογραφές των ενδιαφερομένων (διάδικος, εκπρόσωπος, πληρεξούσιος), τα επισυναπτόμενα έγγραφα, τη βάση υπολογισμού των δικονομικών προθεσμιών, τον τρόπο αποστολής του δικογράφου στη γραμματεία του δικαστηρίου, τα της επίδοσης και τον ορισμό αντικλήτου και νομιμοποίηση παράστασης. Αντίστοιχη διάταξη δεν υπάρχει πλέον στο νέο Κανονισμό.

Αν το περιεχόμενο του δικογράφου δεν περιλαμβάνει τα απαιτούμενα από τον Κανονισμό στοιχεία, τότε ο γραμματέας του αναιρετικού δικαστηρίου τάσσει στον αναιρεσείοντα εύλογη προθεσμία για την τακτοποίηση. Σε περίπτωση άπρακτης παρέλευσης, ο αναιρετικός δικαστής κρίνει το κατά πόσο η πλημμέλεια αυτή επιδρά στο παραδεκτό της ασκηθείσας αναίρεσης, με την επισήμανση ότι αν πρόκειται για το Δικαστήριο, απαιτείται προηγούμενη ακρόαση του εισηγητή δικαστή και του Γενικού Εισαγγελέα (άρθρο 168 παρ. 4 του νέου Κανονισμού και 44 παρ. 6 σε συνδυασμό με 138 παρ. 3 του ΚανΔιαδΓενΔικ). Διαπιστώνεται, δηλαδή, ότι η παράλειψη αναφοράς στοιχείων στο δικόγραφο της αίτησης, δεν επιφέρει αυτομάτως και αυτοδικαίως την κύρωση του απαραδέκτου, αλλά ακόμη και μετά την παρέλευση απράκτου της προθεσμίας θεραπείας, η εγκαθίδρυση της αναιρετικής δίκης δεν ματαιώνεται οριστικά. Έχει κριθεί, λοιπόν, ότι η παράλειψη αναφοράς των λοιπών διαδίκων, ειδικά στην περίπτωση κατά την οποία δεν προκύπτει από κάποιο έγγραφο της δικογραφίας ζημία των τελευταίων από την παράλειψη αυτή ή η μη αναφορά της ημερομηνίας κοινοποίησης της προσβαλλόμενης απόφασης, όπως επιτάσσουν τα άρθρα 168 παρ. 3 του νέου Κανονισμού και 138 παρ. 2 του ΚανΔιαδΓενΔικ, δεν επιφέρει το απαράδεκτο.²⁹¹

Το παραδεκτό της αίτησης αναίρεσης εκτιμάται σε σχέση με τη διαφορά που αποτελεί αντικείμενο της δίκης και μόνο με αυτή, ώστε το γεγονός ότι «...το σκεπτικό μιας διατάξεως του Πρωτοδικείου, η οποία κατέστη απρόσβλητη, ταυτίζεται με εκείνο διατάξεως που αποτελεί αντικείμενο αιτήσεως αναίρεσεως δεν απαγορεύει στον ασκούντα την αναίρεση αυτή να αμφισβητήσει το σκεπτικό αυτό».²⁹²

²⁹¹ ΔΕΚ, 24-10-1996, Roger Tremblay, Harry Kestenberg και Syndicat des exploitants de lieux de loisirs (SELL) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-91/95P, Συλλ. 1996 I-05547, σκ. 11-12.

²⁹² ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Bruno Farmaceutici SpA και λοιπών, C-474/00P(R), Συλλ. 2001 I-02909, σκ. 52-54, ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Hänseler GmbH, C-475/00P(R), Συλλ. 2001 I-02953, σκ. 52-54, ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Laboratórios Roussel Ld^a και Laboratoires Roussel Diamant SARL, C-477/00P(R), Συλλ. 2001 I-03037, σκ. 52-54, ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Laboratórios Roussel Ld^a και

Παγίως γίνεται δεκτό ότι δεν πληρούται ο απαιτούμενος από τους Κανονισμούς Διαδικασίας όρος της προβολής των λόγων και επιχειρημάτων, επί των οποίων στηρίζεται η αίτηση αναίρεσης, όταν ο αναιρεσείων περιορίζεται στην κατά λέξη παράθεση των λόγων ακυρώσεως και των επιχειρημάτων που προβλήθηκαν ήδη ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, διότι μία τέτοια αίτηση αναίρεσης συνιστά στην πραγματικότητα αίτηση απλής επανεξέτασης της προσφυγής που ασκήθηκε πρωτοδίκως και η οποία δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα του αναιρετικού δικαστή.²⁹³ Τέτοιας μορφής επανεξέταση μπορεί να είναι και συγκεκαλυμμένη, όπως είναι δυνατόν να συμβεί στην περίπτωση που ο αναιρεσείων θέτει υπό αμφισβήτηση την αποδεικτική αξία που αναγνωρίσθηκε από το δικαστή της ουσίας σε έγγραφα της δικογραφίας, με επιχειρήματα που τείνουν να αποδείξουν ότι οι δηλώσεις που αποτυπώνονται στα έγγραφα αυτά δεν είναι αξιόπιστες ή, εν πάση περιπτώσει, είναι λιγότερο αξιόπιστες από ότι εκτιμήθηκε πρωτοδίκως.²⁹⁴

Εντούτοις, εφόσον ο αναιρεσείων αμφισβητεί την ερμηνεία ή την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, τα νομικά ζητήματα που εξετάστηκαν πρωτοδίκως μπορούν να αποτελέσουν εκ νέου αντικείμενο συζήτησης, ώστε ακριβώς ο αναιρεσείων να μπορεί να αποδείξει το νομικό σφάλμα στο οποίο υπέπεσε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο,²⁹⁵ διότι «...αν ο αναιρεσείων δεν μπορούσε να στηρίξει, κατά τον τρόπο αυτό, την αίτηση αναίρεσεως σε λόγους και επιχειρήματα που προέβαλε ήδη ενώπιον του Πρωτοδικείου, η διαδικασία της αναίρεσεως θα στερούνταν μέρος του νοήματος της».²⁹⁶ Έτσι, λοιπόν, ο

Roussel Iberica SA, C-478/00P(R), Συλλ. 2001 I-03079, σκ. 52-54, ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Gerot Pharmazeutika GmbH, C-479/00P(R), Συλλ. 2001 I-03121, σκ. 47-49.

²⁹³ ΔΕΚ, 26-4-1993, Leonella Kupka-Floridi κατά Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, C-244/92P, Συλλ. 1993 I-02041, σκ. 10, ΔΕΚ, 30-9-2003, Comité des industries du coton et des fibres connexes de l'Union européenne (Eurocoton) και λοιπών κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-76/01P, Συλλ. 2003 I-10091, σκ. 47, ΔΕΚ, 22-12-2008, Isabel Clara Centeno Mediavilla και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-443/07P, Συλλ. 2008 I-10945, σκ. 40, ΔΕΕ, 21-7-2011, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκού Οργανισμού Ασφάλειας της Ναυσιπλοΐας (EMSA), C-252/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 54, ΔΕΕ, 12-9-2011, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-289/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 63.

²⁹⁴ ΔΕΚ, 25-1-2007, Sumitomo Metal Industries Ltd και Nippon Steel Corp. κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-403/04P και C-405/04P, Συλλ. 2007 I-00729, σκ. 100.

²⁹⁵ ΔΕΕ, 29-6-2011, adp Gauselmann GmbH κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-532/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 38.

²⁹⁶ ΔΕΚ, 16-5-2002, Associação dos Refinadores de Açúcar Portugueses (ARAP), Alcântara Refinarias - Açúcares SA και Refinarias de Açúcar Reunidas SA (RAR) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-321/99P, Συλλ. 2002 I-04287, σκ. 48-51.

αναιρεσείων μπορεί να στηρίζεται σε επιχειρηματολογία που εκτέθηκε ήδη πρωτοδίκως, για να αποδειχθεί ότι ο δικαστής της ουσίας παρέβη το δίκαιο της Ένωσης απορρίπτοντας τους λόγους και τα επιχειρήματα που ο αναιρεσείων προέβαλε ενώπιόν του,²⁹⁷ είτε να αναπτύσσει νέα επιχειρηματολογία, σε σχέση κυρίως με τα συμπεράσματα του πρώτου βαθμού. Δεν είναι δε, απαραίτητο, να έχει συζητηθεί πρωτοδίκως κάθε επιχείρημα που προβάλλεται κατ' αναίρεση, ούτε το γεγονός ότι η αίτηση αναίρεσης ή ο λόγος αναίρεσης δεν αφορά σε όλους τους λόγους που οδήγησαν το δικαστή της ουσίας να λάβει θέση επί ενός ζητήματος, οδηγεί σε απαράδεκτο.²⁹⁸ Αντίθετη άποψη, θα αποστερούσε εν μέρει από την αναιρετική διαδικασία το νόημα και το σκοπό της.²⁹⁹

Ωστόσο, αν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο παρέλειψε να αποφανθεί επί προβληθέντος ισχυρισμού, για παράδειγμα περί πλήρωσης της προϋπόθεσης του «άμεσου και ατομικού» κατά το άρθρο 263 ΣΛΕΕ, μόνη η επαναφορά του ισχυρισμού αυτού με την αίτηση αναίρεσης, δεν αρκεί για την κήρυξη του απαράδεκτου.³⁰⁰ Σύμφωνα με τη νομολογία, εντάσσεται στους σκοπούς της αναιρετικής δίκης ο έλεγχος συμμόρφωσης του πρωτοβάθμιου δικαστή προς το καθήκον αξιολόγησης του συνόλου των προβαλλομένων πρωτοδίκως λόγων, απόρροια της υποχρέωσης αιτιολογίας κατ' άρθρο 36 του Οργανισμού. Προς τούτο, η επανάληψη κατ' αναίρεση λόγου που προβλήθηκε πρωτοδίκως, μπορεί να συνοδεύεται από αιτίαση περί παράβασης της υποχρέωσης αιτιολόγησης της δικαστικής απόφασης, στην οποία υπέπεσε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο.³⁰¹

Από την άλλη, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως προβαλλόμενος λόγος αναίρεσης δήλωση του αναιρεσιζήτοντος, σύμφωνα με την οποία, αναφερόμενος στην εκ μέρους του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου απόρριψη του λόγου ακύρωσης, *«επαφίεται στην κρίση του Δικαστηρίου να εξετάσει αν, εν όψει των επιχειρημάτων που προέβαλε, το Πρωτοδικείο δεν υπερέβη τα όρια της εξουσίας εκτιμής που διαθέτει»*.³⁰² Η δήλωση αυτή δεν προσάπτει συγκεκριμένο σφάλμα στην

²⁹⁷ ΔΕΚ, 25-5-2000, Max Kögler κατά Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-82/98P, Συλλ. 2000 I-03855, σκ. 23, ΔΕΚ, 29-4-2004, Drouvis κατά Επιτροπής, C-187/03P, συνοπτική δημοσίευση, σκ. 18

²⁹⁸ ΔΕΚ, 6-11-2008, Βασίλειο των Κάτω Χωρών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-405/07P, Συλλ. 2008 I-08301, σκ. 45.

²⁹⁹ ΔΕΚ, 28-1-2007, Osman Ocalan, εξ ονόματος του Kurdistan Workers' Party (PKK) και Serif Vanly, εξ ονόματος του Kurdistan National Congress (KNK) κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-229/05P, Συλλ. 2007 I-00439, σκ. 64-68.

³⁰⁰ ΔΕΚ, 31-5-2001, Sadam Zuccherifici, divisione della SECI - Società Esercizi Commerciali Industriali SpA, Sadam Castiglione SpA, Sadam Abruzzo SpA, Zuccherificio del Molise SpA και Società Fondiaria Industriale Romagnola SpA (SFIR) κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-41/99P, Συλλ. 2001 I-04239, σκ. 18-19.

³⁰¹ ΔΕΕ, 31-3-2011, EMC Development AB κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-367/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 46.

³⁰² ΔΕΚ, 2-6-1994, Henri de Compte κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-326/91P, Συλλ. 1994 I-02091, σκ. 113-114.

αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Εν πάση περιπτώσει, η προβολή των λόγων και επιχειρημάτων μπορεί να είναι και λακωνική.³⁰³ Υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες οι διάδικοι δεν αναλίσκονται στην παράθεση λόγων που αφορούν στο σύνολο του σκεπτικού της προσβαλλόμενης απόφασης, αλλά επικεντρώνονται στα σημεία εκείνα που θεωρούν σημαντικά, όπως π.χ. συμβαίνει με τις προϋποθέσεις χορήγησης ασφαλιστικών μέτρων, τις οποίες παραθέσαμε παραπάνω,³⁰⁴ αρκεί δε και η παράθεση στο δικόγραφο της αναίρεσης ένιων σκέψεων της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.³⁰⁵

Πάντως, η εσφαλμένη αναφορά του δικογράφου σε συγκεκριμένη διάταξη του Οργανισμού του Δικαστηρίου ως βάση της αίτησης αναίρεσης, μολονότι οι Κανονισμοί Διαδικασίας δεν επιβάλλουν τη μνεία τέτοιας διάταξης, συνιστά λάθος εκ παραδρομής, μη συνεπαγόμενο το απαράδεκτο της αίτησης αναίρεσης.³⁰⁶ Ομοίως, η εσφαλμένη αναφορά της πόλης, στην οποία είναι εγκατεστημένη η εταιρεία - αναιρεσιβούσα, δεν ασκεί ουσιώδη επιρροή στο τύπος παραδεκτό της αίτησης αναίρεσης.³⁰⁷

Ιδιαίτερος σημαντική και με πλούσια συμπαρομαρτούσα νομολογία είναι η ρητή απαγόρευση προβολής νέων ισχυρισμών, εκτός αν αυτοί στηρίζονται σε νομικά ή πραγματικά περιστατικά που ανέκυσαν κατά τη διαδικασία (άρθρα 127 σε συνδυασμό με 190 παρ. 1 του νέου Κανονισμού και 48 παρ. 2 σε συνδυασμό με 144 του ΚανΔιαδΓενΔικ). Αν επιτρεπόταν στο διάδικο να προβάλλει για πρώτη φορά ενώπιον του αναιρετικού δικαστηρίου ισχυρισμό που δεν είχε προβάλλει ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας, «...τούτο θα σήμαινε ότι ο διάδικος αυτός θα είχε τη δυνατότητα να υποβάλει στην κρίση του Δικαστηρίου, του οποίου η αρμοδιότητα επί των αιτήσεων αναίρεσεως είναι περιορισμένη, διαφορά με ευρύτερο περιεχόμενο από τη διαφορά που εκδίκασε το Πρωτοδικείο. Συνεπώς, όταν έχει ασκηθεί αναίρεση, η αρμοδιότητα του

³⁰³ ΔΕΚ, 9-12-1999, CPL Imperial 2 SpA και Unifrigo Gadus Srl κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-299/98P, Συλλ. 1999 I-08683, σκ. 36.

³⁰⁴ ΔΕΚ, 14-12-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Euroalliances και λοιπών, C-404/01P(R), Συλλ. 2001 I-10367, σκ. 54-55.

³⁰⁵ ΔΕΚ, 10-7-2008, Bertelsmann AG και Sony Corporation of America κατά Independent Music Publishers and Labels Association (Impala), C-413/06P, Συλλ. 2008 I-04951, σκ. 33-34, ΔΕΕ, 5-5-2011, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-200/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 17-19.

³⁰⁶ ΔΕΚ, 19-7-1995, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Atlantic Container Line AB και λοιπών, C-149/95P(R), Συλλ. 1995 I-02165, σκ. 14-15, ΔΕΚ, C-404/01P(R), όπ.π., σκ. 51.

³⁰⁷ ΔΕΚ, 22-4-1999, Kernkraftwerke Lippe-Ems GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-161/97P, Συλλ. 1999 I-02057, σκ. 55.

*Δικαστηρίου περιορίζεται στον έλεγχο της εκτιμήσεως του Πρωτοδικείου επί των ισχυρισμών που προβλήθηκαν και εξετάστηκαν ενώπιον του».*³⁰⁸

Σκοπός της αναιρετικής δίκης δεν είναι, κατ' αρχήν, ο έλεγχος νομιμότητας του δικαστή του πρώτου βαθμού, βάσει λόγων που δεν είχαν υποβληθεί πρωτοδίκως και επί των οποίων, συνεπώς, ο τελευταίος δεν είχε τη δυνατότητα να εκφέρει νομική κρίση.³⁰⁹ Εξυπακούεται ότι, ακόμη και αν προβάλλεται το πρώτον ισχυρισμός ενώπιον του αναιρετικού δικαστή, δεν τίθεται θέμα απαραδέκτου αν πρόκειται για ζήτημα δημόσιας τάξης, το οποίο ο δικαστής είναι υποχρεωμένος *proprio motu* να εξετάσει.³¹⁰

Ακόμη και η έμμεση προβολή του λόγου πρωτοδίκως, δεν καθιστά εν συνεχεία το λόγο αυτό νέο, στο πλαίσιο αίτησης αναίρεσης,³¹¹ ενώ δεν αποκλείεται ο αναιρεσείων να προβάλλει με το δικόγραφο της αναίρεσης λόγο που απλώς αποσαφηνίζει τον πρωτοδίκως προβληθέντα, για παράδειγμα όταν έχει ισχυρισθεί πρωτοδίκως εσφαλμένη ερμηνεία ουσιαστικών διατάξεων Κανονισμού και ισχυρίζεται στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας πλάνη περί το δίκαιο όσον αφορά στην υποχρέωση αιτιολογίας της απόφασης του δικαστή της ουσίας, παραθέτοντας μία πιο εμπειρισταωμένη ερμηνεία των διατάξεων αυτών, οι οποίες πρέπει να ληφθούν υπόψη ώστε η αιτιολογία να είναι σύννομη.³¹² Δεν καλύπτονται από τον περιορισμό αυτό και προβαλλόμενοι κατ' αναίρεση λόγοι, οι οποίοι απλώς στηρίζουν πρωτόδικους ισχυρισμούς,³¹³ ούτε και οι παραπλήσιες διατυπώσεις των επιχειρημάτων.³¹⁴ Δεδομένου ότι ένας διάδικος δύναται να αμφισβητήσει το σύνολο του σκεπτικού της βλαπτικής γι' αυτόν απόφασης, σε περίπτωση

³⁰⁸ ΔΕΚ, 3-10-2000, *Industrie des poudres sphériques κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Pechiney électrometallurgie και Chambre syndicale de l'électrometallurgie et de l'électrochimie*, C-458/98P, Συλλ. 2000 I-08147, σκ. 74, ΔΕΚ, C-321/99P, όπ.π., σκ. 111-113, ΔΕΕ, 13-3-2012, *Melli Bank plc κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως*, C-380/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 92.

³⁰⁹ ΔΕΕ, 21-7-2011, *Alcoa Trasformazioni Srl κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, C-194/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 88.

³¹⁰ ΔΕΕ, 29-11-2011, *Tresplain Investments Ltd κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ)*, C-76/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 51-53. Βλ. πλέον και τα άρθρα 150 και 190 παρ. 1 του νέου Κανονισμού.

³¹¹ ΔΕΚ, 18-10-2002, *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Technische Glaswerke Ilmenau GmbH*, C-232/02P(R), Συλλ. 2002 I-08977, σκ. 71-72.

³¹² ΔΕΚ, 9-1-2003, *Petrotub SA και Republica SA κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως*, C-76/00P, Συλλ. 2003 I-00079, σκ. 37-40.

³¹³ ΔΕΚ, 30-9-2003, *Freistaat Sachsen και Volkswagen AG και Volkswagen Sachsen GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-57/00P και C-61/00P*, Συλλ. 2003 I-09975, σκ. 20.

³¹⁴ ΔΕΕ, 18-11-2010, *NDSHT Nya Destination Stockholm Hotell & Teaterpaket AB κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, C-322/09P, Συλλ. 2010 I-11911, σκ. 43, ΔΕΚ, 20-10-1994, *Piera Scaramuzza κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-76/93P, Συλλ. 1994 I-05173, σκ. 18.

συνεκδίκασης υποθέσεων από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο και έκδοσης ενιαίας απόφασης, η οποία απαντά στο σύνολο των ισχυρισμών που προβλήθηκαν από τους διαδίκους, καθένας από αυτούς δύναται να επικρίνει τη συλλογιστική που αφορά στους ισχυρισμούς που προβλήθηκαν μόνο από τους διαδίκους της άλλης συνεκδικασθείσας υπόθεσης, χωρίς ο ισχυρισμός αυτός να θεωρείται νέος.³¹⁵

Η έννοια της «διαδικασίας», κατά τη διάρκεια της οποίας ανακύπτει γεγονός θεμελιωτικό δικαιώματος προβολής νέου ισχυρισμού, είναι διττή: περιλαμβάνει τόσο τη διαδικασία ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου,³¹⁶ όσο και τη διαδικασία ενώπιον του αναιρετικού δικαστή.³¹⁷ Έτσι, λοιπόν, μπορεί ο αναιρεσίειων να επικαλεσθεί μία απόφαση του Κοινοβουλίου, την οποία πληροφορήθηκε μετά την υποβολή υπομνήματος απάντησης.³¹⁸

(2-β) Τα αιτήματα της αίτησης αναίρεσης

Ως προς τα αιτήματα των διαδίκων, δεδομένης της φύσης και του σκοπού του αναιρετικού φαινομένου, αναγκαίως περιλαμβάνουν το γνωστό αναιρετικό αίτημα που δεν είναι άλλο από την αναίρεση της προσβαλλόμενης απόφασης. Στην ουσία πρόκειται για ακύρωση της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστή, αλλά προφανώς για λόγους αποφυγής ορολογικής σύγχυσης με το διακριτό ένδικο μέσο της προσφυγής ακύρωσης του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, το οποίο τείνει στην ακύρωση πράξεων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, καθιερώθηκε στην επίσημη ελληνική μετάφραση ο όρος «αναίρεση». Το άρθρο 139 παρ. 1 Καν. Διαδ. Γεν. Δικ. ρητώς ορίζει ότι αίτημα της αίτησης αναίρεσης είναι η ολική ή μερική αναίρεση της απόφασης του Δικαστηρίου της Δημόσιας Διοίκησης, καθώς και η ολική ή μερική αποδοχή των αιτημάτων που υποβλήθηκαν πρωτοδίκως, αποκλεισμένης της υποβολής οποιουδήποτε νέου αιτήματος. Ομοίως, κατ' άρθρο 169 παρ. 1 του νέου Κανονισμού, αίτημα της αναίρεσης κατά της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου είναι η ολική ή μερική αναίρεση της απόφασης του τελευταίου, όπως αυτή περιλαμβάνεται στο διατακτικό της,³¹⁹ ενώ σε περίπτωση που κριθεί βάσιμη, το αίτημα και στην περίπτωση της αναιρετικής δίκης ενώπιον του Δικαστηρίου, είναι η

³¹⁵ ΔΕΕ, C-369/09P, όπ.π., σκ. 85-87.

³¹⁶ ΔΕΚ, 2-10-2001, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων κατά Michel Hautem, C-449/99P, Συλλ. 2001 I-06733, σκ. 87-89.

³¹⁷ ΔΕΚ, 3-10-2000, Industrie des poudres sphériques κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Pechiney électrometallurgie και Chambre syndicale de l'électrometallurgie et de l'électrochimie, C-458/98P, Συλλ. 2000 I-08147, σκ. 71.

³¹⁸ ΔΕΚ, C-174/99P, όπ.π., σκ. 31-32.

³¹⁹ Η προσθήκη της φράσης «...όπως αυτή περιλαμβάνεται στο διατακτικό της», δεν υπήρχε στον παλαιό Κανονισμό, ούτε υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη στο Κανονισμό του Γενικού Δικαστηρίου.

ολική ή μερική αποδοχή των αιτημάτων που υποβλήθηκαν πρωτοδίκως, αποκλεισμένης της υποβολής οποιουδήποτε νέου αιτήματος (άρθρο 170 παρ. 1 του νέου Κανονισμού).

Ειδικότερα, το αίτημα του αναιρεσειόντος περί αναίρεσης της προσβαλλόμενης απόφασης πρέπει να στρέφεται κατά του τμήματος της προσβαλλόμενης απόφασης, από το οποίο απορρέει το δεδικασμένο. Το δεδικασμένο παράγεται από το διατακτικό της απόφασης και από εκείνα τα σημεία του σκεπτικού, επί των οποίων στηρίζεται λογικώς το διατακτικό, με το οποίο, ως εκ τούτου, είναι αρρήκτως συνδεδεμένα. Σε κάθε άλλη περίπτωση, είναι απαράδεκτο το αίτημα, όταν επιδιώκεται απλώς η τροποποίηση ορισμένων σημείων του σκεπτικού του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, με απώτερο στόχο την αντικατάστασή του.³²⁰

Είναι παραδεκτό το αίτημα του αναιρεσειόντος περί «πλήρους ακύρωσης» επίδικης πράξης θεσμικού οργάνου, όταν στην πραγματικότητα βάλλεται τμήμα της πράξης αυτής, το οποίο δεν ακυρώθηκε από την πρωτοβάθμια απόφαση.³²¹ Εξάλλου, σε περίπτωση που πρωτοδίκως έχει γίνει δεκτή η ύπαρξη κινδύνου σύγχυσης υπό καταχώριση σήματος με προγενέστερο, κατά την έννοια του άρθρου 8 παρ. 1 εδ. β' του Κανονισμού 40/94, ασχέτως συνεκτίμησης του αγγλόφωνου ή μη του κοινού στο οποίο απευθύνεται, δεν αποτελεί νέο αίτημα ο ισχυρισμός του αναιρεσειόντος περί ύπαρξης τέτοιου κινδύνου, σε σχέση με το αγγλόφωνο κοινό, διότι το αίτημα αυτό αποτελεί τμήμα της ουσίας της πρωτοβάθμιας δίκης.³²²

Όταν η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση παραπέμπει στη *ratio decidendi* άλλης απόφασης, η τελευταία αποτελεί αναγκαίως τμήμα του σκεπτικού της πρώτης και παραδεκτώς προσβάλλεται με την αίτηση αναίρεσης.³²³

Νεοπαγής είναι η διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 170 του νέου Κανονισμού, σύμφωνα με την οποία όταν ο αναιρεσειών ζητά την αναπομπή της υπόθεσης στο Γενικό Δικαστήριο, εκθέτει και τους λόγους για τους οποίους η διαφορά δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση. Τα ακυρωτικά αποτελέσματα της αναιρετικής απόφασης θα εξετασθούν στο Μέρος III.

Η φύση και το είδος των υποβαλλόμενων αιτημάτων αλλά και το δικαίωμα προβολής νέων ισχυρισμών, σύμφωνα με τους όρους που αναφέρθηκαν ανωτέρω, βρίσκουν το απώτατο όριό τους στη μεταβολή του αντικειμένου της ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου δίκης, δεδομένου ότι μία τέτοια μεταβολή απαγορεύεται (άρθρο 170 παρ. 1 του νέου Κανονισμού και

³²⁰ ΔΕΕ, συνεκδικασθείσες C-539/10P και C-550/10P, όπ.π., σκ. 44-50.

³²¹ ΔΕΚ, 6-3-2003, Interporc Im- und Export GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-41/00P, Συλλ. 2003 I-02125, σκ. 18-23.

³²² ΔΕΚ, 18-9-2008, Armacell Enterprise GmbH κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-514/06P, Συλλ. 2008 I-00128 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 45-49.

³²³ ΔΕΚ, 8-1-2002, Γαλλική Δημοκρατία κατά Monsanto Company και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-248/99P, Συλλ. 2002 I-00001, σκ. 35-38.

άρθρο 139 παρ. 2 του ΚανΔιαδΓενΔικ). Η δικονομική κύρωση που επισύρει η παράβαση της απαγόρευσης αυτής, είναι το απαράδεκτο του αιτήματος. Έχει κριθεί για παράδειγμα ότι συνιστά ανεπίτρεπτη μεταβολή του αντικειμένου της δίκης, η υποβολή αιτήματος αποζημίωσης, όταν πρωτοδίκως το αντικείμενο της δίκης ήταν η ακύρωση πράξης θεσμικού οργάνου.³²⁴ Από την άλλη, δε συνιστά μεταβολή του αντικειμένου της δίκης ο καταλογισμός διαδικαστικών πλημμελειών στο δικαστή της ουσίας, όταν ο τελευταίος εκτίμησε υποβληθέν αίτημα επανάληψης της προφορικής διαδικασίας και διενέργειας αποδείξεων, διότι η επίκληση διαδικαστικών πλημμελειών αποτελεί στην πραγματικότητα παραπομπή στην εκτίμηση αυτή.³²⁵ Ο πρωτοδίκως υποβληθείς ισχυρισμός περί προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας και της αρχής της ισότητας των όπλων, κατά τη διαδικασία επιβολής προστίμων από την Επιτροπή λόγω αντιανταγωνιστικής συμπεριφοράς, κατά βάση ταυτίζεται με τον κατ' αναίρεση ισχυρισμό περί μη λήψης υπόψη του κατασταλτικού χαρακτήρα των συνεπειών των κυρώσεων στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, διότι με τον ισχυρισμό αυτό δεν προσάπτεται στο Γενικό Δικαστήριο η άρνηση του «ποινικού» χαρακτήρα των εν λόγω κυρώσεων, αλλά η προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων της επίμαχης επιχείρησης. Συνεπώς, δεν μεταβάλλεται το αντικείμενο της πρωτόδικης διαφοράς.³²⁶

Σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί να γίνει λόγος περί υποβολής νέου αιτήματος και ανεπίτρεπτης μεταβολής του αντικειμένου της δίκης, όταν ο αναιρεσείων δεν είχε τη δικονομική δυνατότητα να προβάλλει πρωτοδίκως το αίτημα, το οποίο θέτει το πρώτον στην κρίση του αναιρετικού δικαστή. Για παράδειγμα, η διάταξη του άρθρου 111 του ΚανΔιαδΓενΔικ (περίπτωση πρόδηλης αναρμοδιότητας ή προδήλως απαραδέκτου ή αβασίμου της προσφυγής), μπορεί να εκδοθεί και χωρίς ακρόαση των διαδίκων, επομένως δεν μπορεί να αντιταχθεί στον αναιρεσείοντα που την προσβάλλει η μη προηγούμενη προβολή επιχειρημάτων.³²⁷

Ως προς το ερώτημα αν η αναφορά των δύο κατηγοριών αιτημάτων (αναίρεση απόφασης – αποδοχή αιτημάτων) είναι σωρευτική ή αρκεί η αναφορά του αναιρετικού αιτήματος, την απάντηση δίνει η νομολογία: *«Το γεγονός ότι οι υπό κρίση αιτήσεις αναιρέσεως δεν περιέχουν αιτήματα με αντικείμενο την ολική ή μερική αποδοχή αιτημάτων που υποβλήθηκαν πρωτοδίκως, κατά την έννοια του άρθρου 139, παράγραφος 1, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, δεν σημαίνει ότι είναι απορριπτέες ως απαράδεκτες, δεδομένου*

³²⁴ ΔΕΚ, 1-10-1991, Raimund Vidrányi κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-283/90P, Συλλ. 1991 I-04339, σκ. 10.

³²⁵ ΔΕΚ, 8-7-1999, Shell International Chemical Company Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-234/92P, Συλλ. 1999 I-04501, σκ. 49-52.

³²⁶ ΔΕΕ, 29-9-2011, Elf Aquitaine SA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-521/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 36.

³²⁷ ΔΕΕ, 22-9-2011, Bell & Ross BV κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-426/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 37.

ότι περιέχουν αίτημα περί αναιρέσεως της αποφάσεως του Δικαστηρίου ΔΔ, σύμφωνα με το άρθρο 139, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού αυτού. Πράγματι, μια τέτοια αίτηση αναιρέσεως διατηρεί και υπ' αυτές τις συνθήκες την πρακτική της αποτελεσματικότητα, στο μέτρο που, αν το Πρωτοδικείο δεχθεί το αίτημα αυτό των αναιρεσειουσών, δεν θα περατώσει τη δίκη, αλλά θα επαναφέρει τους διαδίκους στην προ της εκδόσεως της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως κατάσταση τους. Το δικαστήριο που θα κληθεί να αποφανθεί οριστικώς επί της διαφοράς, είτε πρόκειται για το Δικαστήριο ΔΔ είτε για το ίδιο το Πρωτοδικείο, ανάλογα με τον τρόπο που αυτό θα κάνει χρήση της ευχέρειας που του παρέχει το άρθρο 13, παράγραφος 1, του παραρτήματος I του Οργανισμού του Δικαστηρίου, θα πρέπει να λάβει υπόψη τα αιτήματα που υποβλήθηκαν πρωτοδίκως είτε για να τα δεχθεί εν όλω ή εν μέρει είτε για να τα απορρίψει, χωρίς όμως η τυχόν απόρριψή τους να μπορεί να στηριχθεί στο γεγονός ότι δεν διατυπώθηκαν εκ νέου ενώπιόν του... Επομένως, αν το Πρωτοδικείο δεχθεί το αίτημα και αναιρέσει εν όλω ή εν μέρει την απόφαση αυτή, το δικαστήριο που θα κληθεί να αποφανθεί οριστικώς επί της διαφοράς θα πρέπει να λάβει υπόψη του τα αιτήματα που υπέβαλε πρωτοδίκως η Επιτροπή, απορρίπτοντας τους ισχυρισμούς που προβάλλονται το πρώτον κατ' αναιρέση προς στήριξη των αιτημάτων αυτών».³²⁸ Η άποψη αυτή είναι ορθή και τοποθετεί την αναίρεση στην πραγματική της θέση στο κανονιστικό *corpus* του ενωσιακού δικαίου: δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά μέσο προς επίτευξη μίας έννομης κατάστασης, η οποία θα είχε διαμορφωθεί κατά τρόπο διαφορετικό από αυτόν με τον οποίο έταμε τη διαφορά ο δικαστής της ουσίας. Επομένως, η παράλειψη του αιτήματος αποδοχής των πρωτοδίκως υποβληθέντων αιτημάτων, δεν είναι ουσιώδης, καθώς ενυπάρχει εννοιολογικώς και δογματικώς στην ίδια τη φύση του αναιρετικού αιτήματος.

Γ. Προσωρινή δικαστική προστασία

Κατά κανόνα, η άσκηση αναίρεσης δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα, *a fortiori* ούτε και η προθεσμία άσκησης (άρθρο 60 εδ. πρώτο του Οργανισμού, άρθρο 12 παρ. 1 Παραρτήματος I). Κατ' εξαίρεση, στην περίπτωση ακύρωσης Κανονισμού από το Γενικό Δικαστήριο, τόσο η προθεσμία της αίτησης αναίρεσης όσο και η εμπρόθεσμη άσκησής της, αναστέλλουν την επέλευση των ακυρωτικών αποτελεσμάτων. Η αναστολή λόγω εμπρόθεσμης άσκησης αναίρεσης διαρκεί μέχρι την απόρριψή της (άρθρο 60 εδ. δεύτερο του Οργανισμού).

Σε κάθε περίπτωση, είναι δυνατή η προσωρινή δικαστική προστασία είτε με τη μορφή αναστολής εκτέλεσης της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης κατ' άρθρο 278 ΣΛΕΕ είτε με τη

³²⁸ ΔΕΚ, 18-12-2008, Βασιλείο του Βελγίου και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Emmanuel Genette, T-90/07P και T-99/07P, Συλλ. 2008 II-03859, σκ. 40-44.

μορφή κάθε άλλου προσωρινού μέτρου κατ' άρθρο 279 ΣΛΕΕ.³²⁹ Σκοπός των ασφαλιστικών μέτρων είναι μόνο η εξασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της οριστικής απόφασης της κύριας δίκης με την οποία συνδέεται η διαδικασία λήψης ασφαλιστικών μέτρων.³³⁰

Η προσωρινή δικαστική προστασία στο πλαίσιο της αναίρεσης προβλέπεται στα άρθρα 160-166 του νέου Κανονισμού και στα άρθρα 104-110 του ΚανΔιαδΓενΔικ. Οι διατάξεις αυτές περιέχουν λεπτομερείς ρυθμίσεις περί των διατυπώσεων της αίτησης αναστολής εκτέλεσης και των άλλων προσωρινών μέτρων.

Από το γράμμα των διατάξεων των άρθρων 160 παρ. 1 και 190 παρ. 1 του νέου Κανονισμού και των αντίστοιχων άρθρων 104 παρ. 1 και 144 του ΚανΔιαδΓενΔικ., προκύπτει ότι ο αναιρετικός δικαστής δεν μπορεί να χορηγήσει αναστολή εκτέλεσης, αν προηγουμένως δεν έχει ασκηθεί αναίρεση κατά της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Το δικαίωμα υποβολής αίτησης για λήψη άλλων μέτρων παρέχεται στο διάδικο σε εκκρεμή ήδη υπόθεση ενώπιον του αρμοδίου για την εκδίκαση της αναίρεσης δικαστηρίου (άρθρα 160 παρ. 2 του νέου Κανονισμού και 104 παρ. 1 εδ. δεύτερο του ΚανΔιαδΓενΔικ).

Επί της αίτησης επιλαμβάνεται το δικαιοδοτικό όργανο, το οποίο είναι αρμόδιο να κρίνει την αίτηση αναίρεσης. Ο δικαστής της ουσίας έχει την εξουσία να χορηγήσει αναστολή εκτέλεσης πράξης, με αιτιολογημένη διάταξη, στο πλαίσιο εκκρεμούς ενώπιόν του δίκης, χωρίς να μπορεί να επεκτείνει τα αποτελέσματα μιας τέτοιας διάταξης σε αίτηση αναίρεσης που θα μπορούσε να ασκηθεί ενώπιον του αναιρετικού δικαστή, ο οποίος είναι και ο μόνος αρμόδιος να αποφαινεται επί κάθε αιτήματος αναστολής εκτέλεσης που υποβάλλεται στο πλαίσιο αναίρεσης.³³¹

Προκειμένου να χορηγηθεί αναστολή εκτέλεσης, λαμβάνονται υπόψη οι προϋποθέσεις του άρθρου 160 παρ. 3 του νέου Κανονισμού και του άρθρου 104 παρ. 2 του ΚανΔιαδΓενΔικ. Επομένως, αναστολή εκτέλεσης και προσωρινά μέτρα μπορούν να διαταχθούν «...αν έχει αποδειχθεί ότι η λήψη τους δικαιολογείται εκ πρώτης όψεως (*fumus boni juris*) βάσει των προβαλλομένων πραγματικών και νομικών ισχυρισμών και ότι τα μέτρα αυτά είναι επείγοντα, υπό την έννοια ότι είναι αναγκαία, προκειμένου να αποφευχθεί σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία των συμφερόντων του αιτούντος, να διαταχθούν και να παραγάγουν τα αποτελέσματά τους πριν την έκδοση της αποφάσεως επί της κυρίας δίκης. Πρέπει να είναι προσωρινά, υπό την έννοια ότι δεν προδικάζουν τα επίδικα νομικά ή πραγματικά ζητήματα ούτε εξουδετερώνουν εκ των προτέρων τις

³²⁹ Αντίστοιχη είναι η ρύθμιση του άρθρου 157 ΣΕΚΑΕ.

³³⁰ ΔΕΚ, 29-6-2004, *Front national* κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-486/01P-R και C-488/01P-R, Συλλ. 2004 I-06289, σκ. 87.

³³¹ ΔΕΚ, 15-12-2000, *Cho Yang Shipping Co. Ltd* κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-361/00P(R), Συλλ. 2000 I-11657, σκ. 99.

*συνέπειες της μεταγενέστερης αποφάσεως επί της κυρίας δίκης. Ο δικαστής των ασφαλιστικών μέτρων διαθέτει ευρεία εξουσία εκτιμήσεως και είναι ελεύθερος να καθορίσει, ενόψει των ιδιαιτεροτήτων της υποθέσεως, τον τρόπο κατά τον οποίο πρέπει να εξακριβωθεί η συνδρομή των διαφορών αυτών προϋποθέσεων καθώς και τη σειρά με την οποία θα διεξαχθεί η εξέταση αυτή, εφόσον κανένας κανόνας κοινοτικού (ενωσιακού) δικαίου δεν του επιβάλλει προκαθορισμένο σχέδιο αναλύσεως για να εκτιμήσει την αναγκαιότητα της εκδόσεως διατάξεως προσωρινών μέτρων».*³³²

Για τη στοιχειοθέτηση του επείγοντος, λαμβάνονται υπόψη μόνο τα συμφέροντα του αναιρεσειόντος, ειδικότερα δε ο κίνδυνος πρόκλησης σοβαρής και ανεπανόρθωτης ζημίας σε αυτά τα συμφέροντα, χωρίς να συνεκτιμώνται άλλα στοιχεία γενικού χαρακτήρα (όπως για παράδειγμα η συνέχεια της πολιτικής εκπροσώπησης στην περίπτωση ευρωβουλευτή), τα οποία θα μπορούσαν, ενδεχομένως, να ληφθούν υπόψη μόνο στο πλαίσιο της στάθμισης των εμπλεκόμενων συμφερόντων.³³³ Από την άλλη, ο κίνδυνος επέλευσης αποκλειστικά αποτιμητής σε χρήμα ζημίας, δεν αρκεί κατά κανόνα για τη θεμελίωση του όρου της σοβαρής και ανεπανόρθωτης ζημίας, δεδομένου ότι μπορεί να καταβληθεί εκ των υστέρων χρηματική αποζημίωση.³³⁴

Εφόσον σκοπός της διαδικασίας λήψης ασφαλιστικών μέτρων είναι η διασφάλιση της πλήρους αποτελεσματικότητας της μελλοντικής οριστικής απόφασης, «...προκειμένου να αποφεύγονται τα κενά στη δικαστική προστασία που διασφαλίζει το Δικαστήριο... το επείγον πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με την αναγκαιότητα που υπάρχει για την έκδοση προσωρινής αποφάσεως προκειμένου να αποφευχθεί σοβαρή και ανεπανόρθωτη ζημία των συμφερόντων του αιτούντος την προσωρινή προστασία».³³⁵

Οι προϋποθέσεις χορήγησης αναστολής εκτέλεσης είναι σωρευτικές και όταν δεν συντρέχει κάποια από αυτές, η αίτηση απορρίπτεται.³³⁶ Αν η προϋπόθεση του επείγοντος δεν

³³² ΔΕΚ, C-149/95P(R), όπ.π., σκ. 21-24, ΔΕΚ, 4-7-1996, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Angelo Innamorati, C-254/95P-R, Συλλ. 1996 I-03423, σκ. 14-16, ΔΕΚ, 7-7-2005, Jean-Marie Le Pen κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-208/03P-R, Συλλ. 2005 I-06051, σκ. 73-77, ΔΕΚ, 20-6-2003, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Les Laboratoires Servier SA, C-156/03P(R), Συλλ. 2003 I-06575, σκ. 30-31.

³³³ ΔΕΚ, 13-1-2009, Achille Occhetto και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Beniamino Donnici, συνεκδικασθείσες C-512/07P(R) και C-15/08P(R), Συλλ. 2009 I-00001, σκ. 57-58.

³³⁴ ΔΕΚ, 24-3-2009, Cheminova A/S και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-60/08P(R), Συλλ. 2009 I-00043 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 63.

³³⁵ ΔΕΚ, C-208/03P-R, όπ.π., σκ. 101-104, ΔΕΚ, 27-9-2004, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Akzo Nobel Chemicals Ltd και Akros Chemicals Ltd, C-7/04P(R), Συλλ. 2004 I-08739, σκ. 36.

³³⁶ ΔΕΚ, 12-2-2003, Luigi Marcuccio κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-399/02P(R), Συλλ. 2003 I-01417, σκ. 56.

πληρούται, η αίτηση για προσωρινά μέτρα απορρίπτεται, χωρίς να είναι αναγκαίο να εξετασθούν οι λοιπές προϋποθέσεις.³³⁷

Κατά κανόνα, δεν μπορεί να ευδοκιμήσει μία αίτηση αναστολής, όταν επαναλαμβάνει τους λόγους ακύρωσης που έχουν ήδη προβληθεί πρωτοδίκως, χωρίς να περιέχει επιπρόσθετο επιχείρημα που να βάζει ειδικώς κατά της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.³³⁸ Εξάλλου, δεν απόκειται στο δικάζον κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων δικαστήριο να διευκρινίσει τους όρους εκτέλεσης της απόφασης του δικαστή της ουσίας,³³⁹ ενώ αν μετά την υποβολή αίτησης αναστολής εκτέλεσης, εκδίδεται ενωσιακή πράξη, με την οποία αναστέλλονται τα αποτελέσματα προηγούμενης πράξης, η προσφυγή ακύρωσης κατά της οποίας δεν ευδοκίμησε και επακολούθησε η αναιρετική διαδικασία, η δίκη των ασφαλιστικών μέτρων καταργείται.³⁴⁰

Η αίτηση αναστολής έχει ως αίτημα την αναστολή εκτέλεσης της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, δηλαδή τη μη επέλευση των εννόμων συνεπειών, όπως αυτές προσδιορίζονται από την απόφαση του δικαστή της ουσίας. Αν ο αιτών δεν έχει εκ του νόμου υποχρέωση να προβεί σε ενέργειες ώστε να επέλθει το ακυρωτικό αποτέλεσμα της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστή (π.χ. σε περίπτωση ακύρωσης πράξεων διαδικασίας διαγωνισμού, το όργανο δεν είναι υποχρεωμένο να ανακαλέσει όλες τις πράξεις διορισμού πριν από τη έκδοση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης), η αίτηση αναστολής είναι άνευ αντικειμένου και απορρίπτεται.³⁴¹ Από την άλλη, αίτηση αναστολής εκτέλεσης δεν είναι νοητή κατά αρνητικής διοικητικής πράξης, «...δεδομένου ότι η αναστολή δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβολή της καταστάσεως του αιτούντος»³⁴² και με «αρνητική πράξη» εξομοιώνεται και η απόφαση του δικαστή της ουσίας με την οποία απορρίπτει στο σύνολό της προσφυγή ακύρωσης κατά πράξης του θεσμικού οργάνου.³⁴³

Είναι μεν ευνόητο ότι η προσωρινή δικαστική προστασία που παρέχεται στο στάδιο μετά την άσκηση αίτησης αναιρέσης και πριν από την οριστική της εκδίκαση, συμποσούται στην

³³⁷ ΔΕΚ, C-7/04P(R), όπ.π., σκ. 28-29, ΔΕΚ, 3-4-2007, C-459/06P(R), Συλλ. 2007 I-00053 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 23.

³³⁸ ΔΕΚ, C-486/01P-R και C-488/01P-R, όπ.π., σκ. 79-80.

³³⁹ ΔΕΚ, C-254/95P-R, όπ.π. σκ.18.

³⁴⁰ ΔΕΕ, 19-7-2012, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως κατά Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group Co. Ltd, C-337/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 39.

³⁴¹ ΔΕΚ, 6-7-1993, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Alessandro Albani και λοιπών, C-242/90P-R, Συλλ. 1993 I-03839, σκ. 24-25.

³⁴² ΔΕΚ, C-486/01P-R και C-488/01P-R, όπ.π., σκ. 71-88.

³⁴³ ΔΕΚ, 11-1-2007, Technische Glaswerke Ilmenau GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-404/04P(R), Συλλ. 2007 I-00001 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 14.

αναστολή εκτέλεσης της προσβαλλόμενης απόφασης, ωστόσο η νομολογία δεν εξαντλεί σε κάθε περίπτωση την προσωρινή αυτή προστασία στο αίτημα αυτό. Έτσι, όταν στο αίτημα αναστολής εκτέλεσης της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης σωρεύεται και αίτημα προσωρινής αναστολής εκτέλεσης της επίδικης πράξης θεσμικού οργάνου, η προσφυγή ακύρωσης κατά της οποίας απορρίφθηκε ως απαράδεκτη από το δικαστή της ουσίας, ναι μεν τίθεται θέμα υπέρβασης των τυπικών ορίων της προσωρινής δικαστικής προστασίας της αναιρετικής διαδικασίας, εντούτοις το δικαίωμα αποτελεσματικής ένδικης προστασίας επιτάσσει το παραδεκτό μίας τέτοιας αίτησης, όταν η αναστολή εκτέλεσης της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης αποτελεί μέτρο που, αν διατασσόταν, δεν θα αρκούσε για την προστασία των δικαιωμάτων του αιτούντος, εφόσον τα αιτήματα του γίνονταν τελικά δεκτά. Άλλωστε, το δικαίωμα πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, συνεπάγεται, *inter alia*, τη διασφάλιση της προσωρινής προστασίας των προσώπων, εάν είναι απαραίτητη για την πλήρη αποτελεσματικότητα της μελλοντικής οριστικής απόφασης. Εν πάση περιπτώσει και η αίτηση με το «διφυή» αυτό χαρακτήρα, εντάσσεται στην έννοια του «αναγκαίου προσωρινού μέτρου» του άρθρου 279 ΣΛΕΕ.³⁴⁴ Βεβαίως, στην περίπτωση αυτή, η εκτίμηση της ύπαρξης *fumus boni juris* μετατίθεται «σε πρότερο στάδιο» της διαδικασίας, δεδομένου ότι για τη χορήγηση αναστολής εκτέλεσης δεν αρκεί το βάσιμο των επιχειρημάτων που βάλλουν κατά της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης, αλλά προσαπαιτείται και η απόδειξη της βασιμότητας των ισχυρισμών που στρέφονται κατά της πράξης του θεσμικού οργάνου, κατά της οποίας η ασκηθείσα προσφυγή ακύρωσης απορρίφθηκε πρωτοδίκως.³⁴⁵

³⁴⁴ ΔΕΚ, 31-7-2003, Jean-Marie Le Pen κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-208/03P-R, Συλλ. 2003 I-07939, σκ. 78-88. Η υπόθεση αφορά σε έκπτωση από το αξίωμα του βουλευτή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

³⁴⁵ ΔΕΚ, C-404/04P(R), όπ.π., σκ. 17-18.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η εξέλιξη της αναιρετικής δίκης

A. Η παρέμβαση

Η παρέμβαση στην αναιρετική δίκη προβλέπεται ρητώς στα άρθρα 129-132 του νέου Κανονισμού, στα οποία παραπέμπει το άρθρο 190 και αντιστοίχως στα άρθρα 115 παρ. 2 και 3 και 116 του ΚανΔιαδΓενΔικ, στα οποία παραπέμπει το άρθρο 144. Σε κάθε περίπτωση, ισχύει και εφαρμόζεται και η γενική διάταξη του άρθρου 40 του Οργανισμού, η οποία διακρίνει μεταξύ των «προνομιούχων παρεμβαινόντων», ήτοι των κρατών μελών και των θεσμικών οργάνων και των «μη προνομιούχων», ήτοι των λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης και των φυσικών ή νομικών προσώπων, οι οποίοι θα πρέπει να αποδείξουν συμφέρον στην επίλυση της διαφοράς³⁴⁶. Ως συμφέρον για την επίλυση της διαφοράς, νοείται το άμεσο και ενεστώδες συμφέρον για την ευδοκίμηση των αιτημάτων της παρέμβασης αυτών καθ' εαυτών και όχι σε σχέση με τους προβαλλόμενους λόγους. Κρίσιμη είναι η διάκριση μεταξύ αμέσου συμφέροντος για εξαφάνιση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης και εμμέσου μόνο συμφέροντος στην επίλυση της διαφοράς λόγω των ομοιοτήτων μεταξύ της έννομης κατάστασης των παρεμβαινόντων και της κατάστασης των διαδίκων. Απαιτείται επίκληση συγκεκριμένων στοιχείων και όχι η απλή αναφορά επί παραδείγματι στη γεωγραφική γειτνίαση με το έδαφος, στο οποίο θα αναπτυχθούν τα έννομα αποτελέσματα της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.³⁴⁷ Σε ορισμένες περιπτώσεις, αρκεί και η *prima facie* ύπαρξη συμφέροντος.³⁴⁸

³⁴⁶ Πάντως, τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα δεν δύνανται να παρεμβαίνουν στις υποθέσεις μεταξύ κρατών μελών, μεταξύ θεσμικών οργάνων ή μεταξύ κρατών μελών και θεσμικών οργάνων (άρθρο 40 εδ. δεύτερο Οργανισμού).

³⁴⁷ ΔΕΚ, 6-3-2003, Ramondín SA και Ramondín Cápsulas SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-186/02 P(I), Συλλ. 2003 I -2418.σκ. 14-18, ΔΕΚ, 25-1-2008, Provincia di Ascoli Piceno και Comune di Monte Urano κατά Sun Sang Kong Yuen Shoes Factory (Hui Yang) Corp., Ltd και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-461/07 P(I), Συλλ. 2008 I-00011, (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 5, ΔΕΕ, 8-6-2012, Schenker AG κατά Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV και Ευρωπαϊκή Επιτροπή, C-596/11P(I), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 10, ΔΕΕ, 8-6-2012, Schenker AG κατά Lan Airlines SA και λοιπών, C-600/11P(I), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 10, ΔΕΕ, 17-10-2011, Lück GmbH & Co KG, Sandler AG και Gesamtverband der Deutschen Textil- und Modeindustrie eV κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και λοιπών, C-2/11P (I), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 10, ΔΕΕ, 17-10-2011, Lück GmbH & Co KG, Sandler AG και Gesamtverband der Deutschen Textil- und Modeindustrie eV κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και λοιπών, C-3/11P(I), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 10.

³⁴⁸ ΔΕΚ, 24-3-2009, Cheminova A/S και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-60/08P (R), Συλλ. 2009 I-00043 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 15.

Το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 40 ορίζει ότι η παρέμβαση έχει ως αντικείμενο την υποστήριξη των αιτημάτων ενός εκ των διαδίκων, ακόμη και αν προβάλλονται διαφορετικά επιχειρήματα από τον υποστηριζόμενο διάδικο.³⁴⁹ Αν για παράδειγμα προβάλλεται το ανυπόστατο μίας ενωσιακής πράξης, θεωρείται ότι το αίτημα είναι ίδιο, εφόσον ο παρεμβαίνων προσάπτει νομικά σφάλματα στο δικαστή της ουσίας, τα οποία αν δεν είχαν εμφιλοχωρήσει, το πρωτοβάθμιο δικαστήριο θα είχε διαπιστώσει το ανυπόστατο ούτως ή άλλως.³⁵⁰

Η υπό τον παλαιό Κανονισμό ομοιότητα των ρυθμίσεων της παρέμβασης στο Δικαστήριο και το Γενικό Δικαστήριο, έχει διαταραχθεί εν μέρει από το νέο Κανονισμό. Σημαντικό μέρος των διατάξεων εξακολουθεί να είναι το ίδιο, οπότε η παράλληλη αναφορά αυτών ενδείκνυται, με ιδιαίτερη μνεία των νέων διατάξεων που αφορούν στην παρέμβαση ενώπιον του Δικαστηρίου.

Αίτηση παρέμβασης ενώπιον του Δικαστηρίου υποβάλλεται εντός μηνός από τη δημοσίευση του δικογράφου της αναίρεσης στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρα 190 παρ. 1 νέου Κανονισμού). Ομοίως και στην περίπτωση του Γενικού Δικαστηρίου (άρθρο 149 ΚανΔιαδΓενΔικ). Εκπρόθεσμη άσκηση παρέμβασης ενώπιον του Δικαστηρίου, αλλά πριν από την απόφαση για την έναρξη της προφορικής διαδικασίας, μπορεί να ληφθεί υπόψη. Ο παρεμβαίνων υποβάλλει παρατηρήσεις κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία, εφόσον διεξαχθεί τέτοια (άρθρο 129 παρ. 4 νέου Κανονισμού).

Το δικόγραφο της παρέμβασης περιέχει: α) μνεία της υπόθεσης, β) μνεία των κυρίων διαδίκων, γ) στοιχεία και κατοικία του παρεμβαίνοντος, δ) διορισμό αντικλήτου, ε) αιτήματα προς υποστήριξη της παρέμβασης, στ) έκθεση των περιστάσεων που θεμελιώνουν το δικαίωμα παρέμβασης, όταν αυτή υποβάλλεται δυνάμει του άρθρου 40 δεύτερο ή τρίτο εδάφιο του Οργανισμού. (άρθρα 115 ΚανΔιαδΓενΔικ και 130 νέου Κανονισμού) και επιδίδεται στους διαδίκους, προκειμένου αυτοί να υποβάλλουν γραπτώς ή προφορικώς παρατηρήσεις (άρθρα 131 παρ. 1 νέου Κανονισμού και 116 παρ. 1 ΚανΔιαδΓενΔικ).

Αν η παρέμβαση γίνει δεκτή, ανακοινώνονται στον παρεμβαίνοντα τα έγγραφα της διαδικασίας που έχουν επιδοθεί στους διαδίκους, πλην, ενδεχομένως, των απόρρητων ή εμπιστευτικών εγγράφων (άρθρα 131 παρ. 4 νέου Κανονισμού και 116 παρ. 2 ΚανΔιαδΓενΔικ). Εντός μηνός από την κοινοποίηση αυτή, αν πρόκειται για το Δικαστήριο (με δυνατότητα

³⁴⁹ ΔΕΚ, 8-7-1999, Chemie Linz GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-245/92P, Συλλ. 1999 I-04643, σκ. 32.

³⁵⁰ ΔΕΚ, 8-7-1999, Hoechst AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-227/92P, Συλλ. 1999 I-04443, σκ. 28-34, ΔΕΚ, 8-7-1999, Imperial Chemical Industries plc (ICI) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-200/92P, Συλλ. 1999 I-04399, σκ. 25-31.

παράτασης της προθεσμίας) ή εντός της προθεσμίας που τάσσει ο Πρόεδρος, αν πρόκειται για το Γενικό Δικαστήριο, ο παρεμβαίνων μπορεί να υποβάλλει υπόμνημα (άρθρα 132 παρ. 1 νέου Κανονισμού και 116 παρ. 4 ΚανΔιαδΓενΔικ). Το υπόμνημα παρέμβασης περιέχει: α) τα αιτήματα του παρεμβαίνοντος, με τα οποία υποστηρίζονται εν όλω ή εν μέρει τα αιτήματα ενός εκ των διαδίκων, β) ισχυρισμούς και επιχειρήματα, γ) ενδεχομένως τα αποδεικτικά στοιχεία και προτεινόμενα αποδεικτικά μέσα. Μετά την υποβολή του υπομνήματος παρέμβασης, μπορεί να ταχθεί προθεσμία στους διαδίκους, ώστε να απαντήσουν σε αυτό (άρθρα 132 νέου Κανονισμού και 116 ΚανΔιαδΓενΔικ). Στο σημείο αυτό επιβάλλεται μία επισήμανση: η παρέμβαση ενώπιον του αναιρετικού δικαστηρίου είναι διακριτό νομικό φαινόμενο από την παρέμβαση ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Στις γραμμές που προηγήθηκαν ελέχθη ότι οι παρεμβαίνοντες στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας θεωρούνται διάδικοι στο δικαστήριο της ουσίας, συνεπώς νομιμοποιούνται να υποβάλλουν υπόμνημα κατά την αναιρετική δίκη (άρθρο 141 παρ. 1 ΚανΔιαδΓενΔικ και άρθρο 172 νέου Κανονισμού), χωρίς να απαιτείται η προηγούμενη εκ νέου κατάθεση δικογράφου παρέμβασης.³⁵¹ Πάντως, ακόμη και στην περίπτωση που η παρέμβαση γίνεται δεκτή, δεν εμποδίζεται το δικάζον δικαστήριο να εξετάσει εκ νέου το παραδεκτό αυτής.³⁵²

Στην αναιρετική δίκη ενώπιον του Δικαστηρίου και εφόσον έχει ασκηθεί παρέμβαση από κράτος μέλος ή θεσμικό όργανο (άρθρο 40 εδάφιο πρώτο του Οργανισμού) ή από συμβαλλόμενο κράτος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου ή την Εποπτεύουσα Αρχή της Ε.Ζ.Ε.Σ. (άρθρο 40 εδάφιο τρίτο του Οργανισμού), η παρέμβαση γίνεται δεκτή με απόφαση του Προέδρου, στο δε παρεμβαίνοντα κοινοποιούνται όλα τα διαδικαστικά έγγραφα που έχουν επιδοθεί στους διαδίκους, εφόσον αυτοί δεν διατύπωσαν παρατηρήσεις επί της αίτησης παρέμβασης εντός 10 ημερών από την επίδοση σε αυτούς της τελευταίας ή δεν επισήμαναν, εντός της ίδιας προθεσμίας, απόρρητα ή εμπιστευτικά έγγραφα ή στοιχεία, η κοινοποίηση των οποίων στον παρεμβαίνοντα θεωρούν ότι μπορεί να τους βλάψει (άρθρο 131 παρ. 2 νέου Κανονισμού).

Ο παρεμβαίνων αποδέχεται τη δίκη στο στάδιο στο οποίο βρίσκεται κατά το χρόνο της παρέμβασής του (άρθρα 129 παρ. 3 νέου Κανονισμού και 116 παρ. 3 ΚανΔιαδΓενΔικ). Η νέα ρύθμιση του άρθρου 129 παρ. 1 του νέου Κανονισμού, ορίζει ότι η παρέμβαση έχει ως αντικείμενο αποκλειστικά την υποστήριξη, εν όλω ή εν μέρει, των αιτημάτων ενός εκ των διαδίκων και δεν συνεπάγεται τα ίδια δικονομικά δικαιώματα με αυτούς, ιδίως δε το δικαίωμα να ζητηθεί η διεξαγωγή επ' ακροατηρίου συζήτησης. Η παράγραφος 2 του ίδιου άρθρου

³⁵¹ ΔΕΚ, 22-12-1993, Giorgio Pincherle κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-244/91P, Συλλ. 1993 I-06965, σκ. 16.

³⁵² ΔΕΚ, C-245/92P, όπ.π., σκ. 26.

προβλέπει ότι η παρέμβαση είναι παρεπόμενη της κύριας διαφοράς και καθίσταται άνευ αντικειμένου σε περίπτωση διαγραφής της υπόθεσης από το πρωτόκολλο του Δικαστηρίου, κατόπιν παραίτησης ή συμφωνίας μεταξύ των διαδίκων ή σε περίπτωση που η προσφυγή (η αίτηση αναίρεσης) κριθεί απαράδεκτη.

Σε αναιρετική δίκη κατόπιν ασκηθείσας αναίρεσης κατά διάταξης με την οποία απορρίφθηκε ως απαράδεκτη η αίτηση ασφαλιστικών μέτρων και εφόσον το συμφέρον που επικαλούνται οι αιτούντες την παρέμβαση συνδέεται με την ουσία της διαφοράς, οι αιτήσεις αυτές λαμβάνονται υπόψη μόνο στην περίπτωση κατά την οποία γίνει δεκτή η αναίρεση όσον αφορά στο παραδεκτό της αίτησης αναστολής εκτέλεσης. Σε περίπτωση οριστικής επικύρωσης της διάταξης αυτής, παρέλκει η έκδοση απόφασης επί των αιτήσεων παρέμβασης.³⁵³ Βεβαίως, παραμένει πάντοτε η δικονομική δυνατότητα της παρέμβασης στην αναιρετική δίκη που τυχόν θα διεξαχθεί κατόπιν προσβολής της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου επί της ουσίας της πρωτόδικης διαφοράς.

B. Η εκατέρωθεν ακρόαση

Ουσιαστικό τμήμα της διαδικασίας της αναιρετικής δίκης, το οποίο και κατά το μάλλον ή ήττον θα κρίνει την οριστική τύχη της ασκηθείσας αίτησης αναίρεσης, είναι η εκατέρωθεν ακρόαση των συμμετεχόντων. Το δικαίωμα ακρόασης αποτελεί συστατικό στοιχείο της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας.³⁵⁴ Υλοποίηση της βασικής αυτής αρχής του δικαίου της Ένωσης αποτελούν οι διατάξεις των Κανονισμών Διαδικασίας που αφορούν στα υπομνήματα και την αντανάιρεση. Ο νέος Κανονισμός επέφερε τροποποιήσεις, οι οποίες μπορεί εκ πρώτης όψεως να φαντάζουν καινοτόμες, στην πραγματικότητα όμως αποτελούν αποτύπωση και στην περίπτωση αυτή της ήδη παγιωθείσας νομολογίας. Ειδικότερα, σύμφωνα με το νέο Κανονισμό, το υπόμνημα αντίκρουσης, το οποίο εξακολουθεί να ισχύει ως έχει στην περίπτωση του Γενικού Δικαστηρίου, υφίσταται μετάλλαξη τόσο τυπική, καθώς πλέον ονομάζεται υπόμνημα επί της αίτησης αναίρεσης, όσο και ουσιαστική, δεδομένου ότι αίτημά του μπορεί να είναι αποκλειστικώς η μερική ή ολική απόρριψη της αναίρεσης. Ωστόσο, ήδη υπό το παλαιό νομικό καθεστώς, η νομολογία είχε διαπλάσει την έννοια της αντανάιρεσης (cross-appeal),³⁵⁵ ως τέτοια δε χαρακτηριζόταν το υπόμνημα αντίκρουσης, αίτημα του οποίου ήταν η ολική ή μερική

³⁵³ ΔΕΕ, 12-10-2000, Federaci3n de Cofradías de Pescadores de Guirúzcoa και λοιποί κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-300/00P(R), Συλλ. 2000 I-08797, σκ. 51-52.

³⁵⁴ ΔΕΕ, 6-11-2012, Otis κ.λπ., C-199/11, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 48.

³⁵⁵ Σε ορισμένες περιπτώσεις αντί όρου «αντανάιρεση», χρησιμοποιείται ο όρος «παρεμπίπτουσα αναίρεση», σε προφανή αντιδιαστολή προς την «κύρια αναίρεση», η οποία έθεσε σε κίνηση το μηχανισμό της αναιρετικής δίκης.

αναίρεση της το πρώτον προσβληθείσας με κύρια αναίρεση απόφασης. Για λόγους ορολογικής καθαρότητας και προς αποφυγή σύγχυσης, το υπόμνημα επί της αναίρεσης στο Δικαστήριο θα εξετασθεί από κοινού με το ισοδύναμο λειτουργικά υπόμνημα αντίκρουσης, αίτημα του οποίου είναι απλώς η αποδοχή ή απόρριψη της (κύριας) αίτησης αναίρεσης, ενώ το υπόμνημα αντίκρουσης με αναιρετικό αίτημα, θα εξετασθεί από κοινού με τη θεσμοθετημένη πλέον αντανάιρεση ενώπιον του Δικαστηρίου.

Ο πυρήνας της εκατέρωθεν ακρόασης έγκειται στη δυνατότητα εκάστου μέρους να διατυπώνει παρατηρήσεις και απόψεις σε επιχειρήματα και ισχυρισμούς του αντιδίκου. Παρ' όλα αυτά, δεν παρέχεται δυνατότητα υποβολής παρατηρήσεων επί των προτάσεων του Γενικού Εισαγγελέα.³⁵⁶

(1) Υπόμνημα αντίκρουσης και επί της αίτησης αναίρεσης

Κάθε διάδικος κατά την ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου δίκη, έχει δικαίωμα να υποβάλλει κατ' αναίρεση υπόμνημα αντίκρουσης, αν πρόκειται για το Γενικό Δικαστήριο και υπόμνημα επί της αναίρεσης, αν πρόκειται για το Δικαστήριο, εντός δύο μηνών από την επίδοση της αίτησης αναίρεσης. Η προθεσμία είναι αποκλειστική. Ειδικώς στην περίπτωση του Δικαστηρίου, απαιτείται επιπλέον ο υποβάλλων το υπόμνημα να έχει συμφέρον αποδοχής ή απόρριψης της αναίρεσης (άρθρα 172 νέου Κανονισμού και 141 παρ. 1 ΚανΔιαδΓενΔικ). Ήδη αναφέρθηκε ότι στην έννοια του «διαδίκου» της πρωτόδικης διαδικασίας περιλαμβάνονται και οι παρεμβάντες πρωτοδίκως, οι οποίοι, για το λόγο αυτό, απαλλάσσονται της υποχρέωσης κατάθεσης νέου δικογράφου παρέμβασης και κατά την αναιρετική δίκη, ώστε να νομιμοποιούνται προς υποβολή υπομνήματος.³⁵⁷

Το περιεχόμενο των υπομνημάτων δεν διαφέρει κατά βάση από αυτό του δικογράφου της αναίρεσης (άρθρα 173 νέου Κανονισμού και 141 παρ. 2 ΚανΔιαδΓενΔικ). Σαφώς πιο περιορισμένο είναι πλέον του αίτημα του υπομνήματος επί της αίτησης αναίρεσης: η ολική ή μερική αποδοχή ή απόρριψη της τελευταίας (άρθρο 174 νέου Κανονισμού). Από την άλλη, το υπόμνημα αντίκρουσης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, εκτός από το αίτημα αυτό μπορεί να σωρεύει και την ολική ή μερική αποδοχή των αιτημάτων που υποβλήθηκαν πρωτοδίκως, αποκλεισμένης της υποβολής νέου αιτήματος και υπό τον όρο της μη μεταβολής του αντικειμένου της διαφοράς ενώπιον του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης (άρθρο 142 ΚανΔιαδΓενΔικ).

³⁵⁶ ΔΕΚ, 14-7-2005, Compañía española para la fabricación de aceros inoxidables SA (Acerinox) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-57/02P, Συλλ. 2005 I-06689, σκ. 24-27.

³⁵⁷ ΔΕΚ, C-244/91P, όπ.π., σκ. 16.

Ο παρεμβαίνων πρωτοδίκως, ο οποίος δικαιούται να υποβάλλει υπόμνημα αντίκρουσης χωρίς τήρηση επιπρόσθετων διατυπώσεων, μπορεί να προβάλλει λόγους που αφορούν σε όλα τα νομικά ζητήματα επί των οποίων στηρίχθηκε η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, όπως π.χ. ένσταση απαραδέκτου της προσφυγής, ακόμη και αν ο διάδικος τον οποίο υποστήριξε πρωτοδίκως δεν την είχε προβάλλει ενώπιον του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας.³⁵⁸

Τα υπομνήματα μπορούν να συμπληρωθούν με υπόμνημα απάντησης και ανταπάντησης, αν ο Πρόεδρος, κατόπιν σχετικής αίτησης του αναιρεσειόντος η οποία υποβάλλεται εντός επτά ημερών από την επίδοση του υπομνήματος αντίκρουσης ή επί της αναίρεσης, το κρίνει αναγκαίο είτε για να υποστηρίξει ο αναιρεσειών την άποψή του είτε για να παρασχεθούν χρήσιμα στοιχεία για την απόφαση επί της αναίρεσης.³⁵⁹

Και στην περίπτωση των υπομνημάτων ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου εφαρμόζεται το άρθρο 43 παρ. 6 του ΚανΔιαδΓενΔικ σχετικά με την αποστολή μέσω τεχνικών μέσων και την υποχρέωση κατάθεσης του πρωτοτύπου εντός δεκαήμερου (άρθρο 138 παρ. 1 ΚανΔιαδΓενΔικ).³⁶⁰ Αντίστοιχη παραπομπή δεν υπάρχει πλέον στο νέο Κανονισμό και ισχύουν και εδώ οι σκέψεις που παρατέθηκαν στον οικείο τόπο.

Στην περίπτωση του Δικαστηρίου, ενδεικτικώς αναφέρεται ότι με τη διαδικασία αυτή μπορεί ο αναιρεσειών να λάβει θέση επί ένστασης απαραδέκτου ή επί των νέων στοιχείων που προβάλλονται με το υπόμνημα επί της αίτησης αναίρεσης. Ο Πρόεδρος καθορίζει το χρονικό διάστημα, εντός του οποίου πρέπει να υποβληθούν τα υπομνήματα απάντησης και ανταπάντησης, αν δε πρόκειται για αναιρετική δίκη ενώπιον του Δικαστηρίου, μπορεί να θέσει περιορισμό σελίδων και αντικειμένου των εν λόγω υπομνημάτων. Η απόφαση του Προέδρου για υποβολή υπομνημάτων απάντησης και ανταπάντησης ενώπιον του Δικαστηρίου, προϋποθέτει προηγούμενη ακρόαση του εισηγητή δικαστή και του Γενικού Εισαγγελέα (άρθρα 175 νέου Κανονισμού και 143 παρ. 1 ΚανΔιαδΓενΔικ).

(2) Υπόμνημα αντίκρουσης και αντανάιρεση

³⁵⁸ ΔΕΚ, 11-2-1999, Antillean Rice Mills NV, European Rice Brokers AVV και Guyana Investments AVV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-390/95P, Συλλ. 1999 I-00769, σκ. 20-24.

³⁵⁹ Υπάρχουν στη νομολογία περιπτώσεις απόρριψης του αιτήματος αυτού, βλ. π.χ. ΔΕΚ, 19-1-2006, Asian Institute of Technology (AIT) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-547/03P, Συλλ. 2006 I-00845, σκ. 25.

³⁶⁰ ΔΕΚ, 9-9-2008, Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio SpA (FIAMM) και Fabbrica italiana accumulatori motocarri Montecchio Technologies LLC, Giorgio Fedon & Figli SpA και Fedon America, Inc. κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-120/06P και C-121/06P, Συλλ. 2008 I-06513, σκ. 66.

Υπόμνημα αντίκρουσης με ανααιρετικό αίτημα ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, χαρακτηρίζεται από τη νομολογία ως αντανάιρεση ή αντίθετη αναίρεση, για την οποία πλέον προβλέπει ρητώς ο νέος Κανονισμός (ήδη και δεύτερη περίπτωση στο πλαίσιο του αντικειμένου της παρούσας εργασίας, όπου δικαστής και νομοθέτης συν-διαμορφώνουν το γραπτό δίκαιο).

Όταν το αίτημα στο υπόμνημα αντίκρουσης είναι η ολική ή μερική αναίρεση της απόφασης του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης στηριζόμενο σε λόγο που δεν υποβλήθηκε με το δικόγραφο της αναίρεσης, ο ανααιρεσείων ή οποιοσδήποτε άλλος διάδικος, μπορεί να υποβάλλει υπόμνημα απάντησης αποκλειστικά επί του λόγου αυτού, εντός διμήνου από την επίδοση του υπομνήματος αντίκρουσης. Και στην περίπτωση αυτή παρέχεται η δυνατότητα υποβολής υπομνήματος απάντησης (άρθρο 143 παρ. 2 ΚανΔιαδΓενΔικ).

Εξάλλου, αντανάιρεση ενώπιον του Δικαστηρίου νομιμοποιούνται να υποβάλλουν οι ίδιοι διάδικοι, οι οποίοι έχουν δικαίωμα υποβολής υπομνήματος επί της αναίρεσης και εντός της ίδιας προθεσμίας (άρθρο 176 παρ. 1 νέου Κανονισμού). Η προθεσμία αυτή είναι η μόνη προβλεπόμενη.³⁶¹

Ο διάδικος μπορεί να ασκήσει σωρευτικά αναίρεση και αντανάιρεση κατά της ίδιας απόφασης, χωρίς να καταστρατηγεί τους Κανονισμούς Διαδικασίας, καθώς κάτι τέτοιο δεν απαγορεύεται. Μάλιστα, η δικονομική αυτή ευχέρεια δεν εξαρτάται από το γεγονός της συνεκδίκασης υποθέσεων στον πρώτο βαθμό, οι οποίες, εν πάση περιπτώσει, διατηρούν την αυτοτέλειά τους.³⁶² Είναι νοητή μία τέτοια σώρευση, δοθέντος ότι ο διάδικος ο οποίος ασκεί αντανάιρεση, μπορεί σε πρότερο δικονομικό στάδιο να έχει ήδη ασκήσει αυτοτελή αναίρεση κατά της πρωτόδικης απόφασης. Άλλωστε, κατά τα άρθρα 56 του Οργανισμού και 9 το Παραρτήματος I και ο εν μέρει ηττηθείς μπορεί να αναηρεσιβάλλει την απόφαση, όμως σε κάθε εν μέρει ήττα διαδίκου κατά κανόνα θα αντιστοιχεί μία εν μέρει νίκη αντιδίκου, ο οποίος με τη σειρά του θα είναι και αυτός εν μέρει ηττηθείς, άρα νομιμοποιούμενος σε άσκηση αναίρεσης. Συμπερασματικά, η απόφαση του δικαστή της ουσίας δεν είναι αναγκαίο να αναηρεσιβληθεί μόνο από έναν διάδικο. Η προθεσμία άσκησης αυτοτελούς αναίρεσης άρχεται, όπως είδαμε, από

³⁶¹ ΔΕΚ, 1-6-1994, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Augusto Brazzelli Lualdi και λοιπών, C-136/92P, Συλλ. 1994 I-01981, σκ. 72-73.

³⁶² ΔΕΚ, 6-10-2009, GlaxoSmithKline Services Unlimited κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά GlaxoSmithKline Services Unlimited και European Association of Euro Pharmaceutical Companies (EAEP) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Asociación de exportadores españoles de productos farmacéuticos (Aseprofar) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-501/06P, C-513/06P, C-515/06P και C-519/06P, Συλλ. 2009 I-09291, σκ. 31.

την κοινοποίηση της πρωτόδικης απόφασης, ενώ η προθεσμία αντανάιρεσης από την επίδοση της αίτησης αναίρεσης του αντιδίκου.³⁶³

Η αντανάιρεση ενώπιον του Δικαστηρίου κατατίθεται με χωριστό δικόγραφο (άρθρο 176 παρ. 2 νέου Κανονισμού), έχει δε το ίδιο περιεχόμενο με το υπόμνημα επί της αναίρεσης, με τη διαφορά ότι το αίτημά της συνίσταται είτε σε ολική ή μερική αναίρεση απόφασης ή διάταξης του Γενικού Δικαστηρίου, είτε σε αναίρεση ρητής ή σιωπηρής απόφανσης περί του παραδεκτού της ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου προσφυγής (άρθρο 178 παρ. 1 και 2 νέου Κανονισμού). Η τελευταία διάταξη αφορά προφανώς στην περίπτωση κατά την οποία η παρεμπίπτουσα απόφαση επί ένστασης απαραδέκτου δεν είχε αναιρεσιβληθεί αυτοτελώς, οπότε και συμπροσβάλλεται το πρώτον με την οριστική απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου. Η ιδιαιτερότητα αυτής της (συμ)προσβολής συνίσταται στο ότι δεν γίνεται με αυτοτελή αίτηση αναίρεσης αλλά με το χωριστό δικόγραφο της αντανάιρεσης.

Ενόψει της θεσμοθέτησης του ενδίκου μέσου της αντανάιρεσης κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία και την υποχρέωση κατάθεσης χωριστού δικογράφου, δεν θα δημιουργούνται ζητήματα στην πράξη σχετικά με το χαρακτηρισμό ενός υποβληθέντος υπομνήματος ως «αντανάιρεσης». Τουναντίον, το ζήτημα του νομικού αυτού χαρακτηρισμού εξακολουθεί να επιπολάζει στις αναιρετικές δίκες ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, όπου ο όρος «αντανάιρεση» ή «παρεμπίπτουσα αναίρεση», παραμένει νομολογιακό δημιούργημα. Έτσι, πέραν της περίπτωσης του σαφώς και ρητώς διατυπωμένου αναιρετικού αιτήματος, λαμβάνεται υπόψη η εν γένει διατύπωση και ο σκοπός του επίμαχου χωρίου του υπομνήματος, το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, το αν το έρεισμα του προβαλλόμενου ισχυρισμού είναι λόγος που ήδη διατυπώθηκε με την αυτοτελή αναίρεση,³⁶⁴ ενώ αποφασιστικής σημασίας είναι και η βούληση του ίδιου του διαδίκου που υποβάλλει το υπόμνημα.³⁶⁵ Το υπόμνημα αντίκρουσης δεν θεωρείται αντανάιρεση, αν δεν περιέχει ως αίτημα έστω τη μερική ακύρωση της πρωτόδικης απόφασης, ή τουλάχιστον αίτημα επανάκρισης επί της ουσίας ή αναπομπής στο δικαστή της ουσίας.³⁶⁶ Δεν αρκεί, πάντως, η απλή διευκρίνιση των λόγων για τους οποίους πρέπει να απορριφθεί η αίτηση αναίρεσης του αντιδίκου.³⁶⁷

³⁶³ *ibid* σκ. 31.

³⁶⁴ ΔΕΚ, 3-9-2009, Aceites del Sur-Coosur SA κατά Koipe Corporación SL και Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (ΓΕΕΑ), C-498/07P, Συλλ. 2009 I-07371, σκ. 91-94.

³⁶⁵ ΔΕΚ, 10-7-2008, Bertelsmann AG και Sony Corporation of America κατά Independent Music Publishers and Labels Association (Impala), C-413/06P, Συλλ. 2008 I-04951, σκ. 184-188.

³⁶⁶ ΔΕΕ, 27-10-2011, Δημοκρατία της Αυστρίας κατά Scheucher-Fleisch GmbH και λοιπών, C-47/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 94-95.

³⁶⁷ ΔΕΕ, συνεκδικασθείσες C-539/10P και C-550/10P, όπ.π, σκ. 94-96.

Όταν το υπόμνημα αντίκρουσης περιέχει αφενός μεν αίτημα πλήρους απόρριψης της αναίρεσης, αφετέρου δε αίτημα μερικής αναίρεσης της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου (οπότε πρόκειται περί αντανάιρεσης), εφόσον δεν αντιφάσκουν μεταξύ τους, θεωρούνται αλληλοσυμπληρούμενα και το υπόμνημα είναι παραδεκτό στο σύνολό του.³⁶⁸

Ο χαρακτηρισμός του δικογράφου ως «αντανάιρεσης», δεν απεμπολεί τη φυσιογνωμία του ως «αναίρεσης», διότι πρόκειται στην ουσία για αντίρροπη αναίρεση που ασκείται σε δεύτερο χρόνο. Επομένως, δεν αρκεί η επίκληση του αναιρετικού αιτήματος και του νομότυπου περιεχομένου, ώστε να ενταχθεί ομαλά η αντανάιρεση στην αναιρετική δίκη, χωρίς να ελλοχεύει ο κίνδυνος της απόρριψής της ως απαράδεκτης. Η προδήλη και ουσιώδης προϋπόθεση του εννόμου συμφέροντος του αναιρεσειόντος, ισχύει και στην περίπτωση της αντανάιρεσης, ώστε αν για παράδειγμα ο αντ-αναιρεσειών είχε υποβάλλει αιτήματα πρωτοδίκως τα οποία είχαν γίνει δεκτά στο σύνολό τους, δεν υπέστη ήττα από τη πρωτόδικη απόφαση και δεν μπορεί να την αναιρεσιβάλλει με αντανάιρεση.³⁶⁹

Οι προβαλλόμενοι με την αντανάιρεση λόγοι και τα επιχειρήματα, πρέπει να προσδιορίζουν με ακρίβεια τα σημεία του σκεπτικού της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου που αμφισβητούνται και επιβάλλεται να είναι διαφορετικά από τα επιχειρήματα που περιέχονται στο υπόμνημα επί της αναίρεσης (άρθρο 178 παρ. 3 νέου Κανονισμού). Της άσκησης της αντανάιρεσης, έπονται διαδικαστικές διατυπώσεις υποβολής υπομνημάτων απάντησης και ανταπάντησης, σύμφωνα με τα ανωτέρω (άρθρο 180 νέου Κανονισμού).

Η αντανάιρεση καθίσταται άνευ αντικειμένου, όταν ο αναιρεσειών παραιτείται από την αναίρεση ή η τελευταία είναι προδήλως απαράδεκτη λόγω εκπρόθεσμης άσκησης ή για το μόνο λόγο ότι δεν βάζει κατά απόφασης υποκείμενης σε αίτηση αναίρεσης, σύμφωνα με το άρθρο 56 πρώτο εδάφιο του Οργανισμού (άρθρο 183 νέου Κανονισμού).

Γ. Η εκδίκαση της αίτησης αναίρεσης

(1) Στις παρυφές της οριστικής απόφασης

Κοινές και γενικής εφαρμογής είναι οι διατάξεις των άρθρων 59 του Οργανισμού και 12 παρ. 2 του Παραρτήματος I, κατά τις οποίες, σε περίπτωση άσκησης αναίρεσης, η διαδικασία ενώπιον του αναιρετικού δικαστηρίου περιλαμβάνει δύο στάδια: την έγγραφη και την

³⁶⁸ ΠΕΚ, 19-11-2009, Χρήστος Μιχαήλ κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, T-49/08P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 78-79.

³⁶⁹ ΔΕΚ, 17-7-2008, Franco Campoli κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-71/07P, Συλλ. 2008 I-05887, σκ. 39-43.

προφορική διαδικασία. Το δικαστήριο που θα κρίνει την αίτηση αναίρεσης μπορεί, μετά την ακρόαση των διαδίκων (και του Γενικού Εισαγγελέα, στην περίπτωση του Δικαστηρίου), να αποφανθεί χωρίς προφορική διαδικασία.

Οι αναιρέσεις που πλήττουν αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου, με τις οποίες απορρίπτεται η αίτηση παρέμβασης ή εκδίδονται κατόπιν αίτησης λήψης προσωρινής δικαστικής προστασίας ή αναστολής της αναγκαστικής εκτέλεσης, εκδικάζονται σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 39 του Οργανισμού (άρθρα 57 του Οργανισμού). Το εν λόγω άρθρο αναφέρεται στη συνοπτική διαδικασία, η οποία ακολουθείται σε περίπτωση αίτησης προσωρινής δικαστικής προστασίας ή αναστολής της αναγκαστικής εκτέλεσης. Η διαδικασία αυτή διέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 160 έως 166 του νέου Κανονισμού, στις οποίες άλλωστε παραπέμπει και το άρθρο 190 παρ. 1 αυτού. Επομένως, η εν λόγω συνοπτική διαδικασία ακολουθείται σε περίπτωση αίτησης αναίρεσης που στρέφεται κατά των ως άνω αποφάσεων. Το άρθρο 39 απονέμει προς τούτο ορισμένες εξουσίες στον Πρόεδρο του Δικαστηρίου, οι οποίες μπορούν, πλέον, να ασκηθούν και από τον Αντιπρόεδρο. Σε περίπτωση κωλύματος, ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος αναπληρώνονται από άλλο δικαστή, κατά τους ορισμούς του Κανονισμού Διαδικασίας.³⁷⁰ Όμοια ρύθμιση ισχύει και στην περίπτωση που οι αποφάσεις των προαναφερομένων κατηγοριών εκδίδονται από το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης, οπότε η συνοπτική διαδικασία που ακολουθείται είναι η προβλεπόμενη στα άρθρα 104-110 του ΚανΔιαδΓενΔικ, στα οποία παραπέμπει το άρθρο 144 αυτού.

Οι διαδικαστικές πράξεις που εκτυλίσσονται κατά την πρόοδο της δίκης και στο πλαίσιο της έγγραφης διαδικασίας και οι εξουσίες των δικαστικών προσώπων, έχουν ήδη αναφερθεί, καθώς περιλαμβάνουν πέραν των γραπτών διατυπώσεων άσκησης της αναίρεσης και την εκατέρωθεν ακρόαση που μετουσιώνεται σε υποβολή υπομνημάτων.³⁷¹

Προελέχθη ότι στην κατ' αναίρεση δίκη, όπως ορίζουν ο Οργανισμός και το Παράρτημα I, η προφορική διαδικασία δεν αποτελεί *condition sine qua non* της νομιμότητας της απόφασης του Δικαστηρίου ή του Γενικού Δικαστηρίου, κατά περίπτωση. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο νέος Κανονισμός δεν παραπέμπει στις γενικές διατάξεις περί προφορικής διαδικασίας, κάτι που δεν ισχύει στην αναιρετική δίκη ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, όπου η παραπομπή στις διατάξεις αυτές δεν θίγεται. Εντούτοις, το άρθρο 146 ΚανΔιαδΓενΔικ παρέχει τη δυνατότητα στο Γενικό Δικαστήριο, αφού ολοκληρωθεί η εκατέρωθεν ακρόαση των διαδίκων με την υποβολή υπομνημάτων, κατόπιν έκθεσης του εισηγητή δικαστή και αφού ακούσει το Γενικό

³⁷⁰ Όπως το εδάφιο δεύτερο του άρθρου 39 του Οργανισμού αντικαταστάθηκε από το άρθρο 1 παρ. 5 του Κανονισμού 741/12.

³⁷¹ Στην αναιρετική δίκη ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, της υποβολής των υπομνημάτων έπεται η υποβολή της προκαταρκτικής έκθεσης του εισηγητή δικαστή (άρθρο 147 ΚανΔιαδΓενΔικ).

Εισαγγελέα και τους διαδίκους, να αποφανθεί επί της αίτησης αναίρεσης χωρίς προφορική διαδικασία, εκτός αν ένας εκ των διαδίκων υποβάλλει αίτημα ακρόασης, εκθέτοντας και τους λόγους. Το αίτημα υποβάλλεται εντός μηνός, με δυνατότητα παράτασης, από την επίδοση στο διάδικο του εγγράφου γνωστοποίησης της περάτωσης της έγγραφης διαδικασίας.

Αν τελικώς διεξαχθεί προφορική διαδικασία στο Γενικό Δικαστήριο, εξακολουθεί υπάρχουσα η δικονομική ευχέρεια των διαδίκων για υποβολή αιτήματος επανάληψης της προφορικής διαδικασίας (άρθρο 62 ΚανΔιαδΓενΔικ). Τέτοιου είδους αιτήματα ικανοποιούνται, εφόσον το Γενικό Δικαστήριο κρίνει ότι δεν έχει διαφωτισθεί επαρκώς επί της υπόθεσης ή αυτή πρέπει να επιλυθεί βάσει επιχειρήματος επί του οποίου δεν διεξήχθη συζήτηση μεταξύ των διαδίκων. Στο πλαίσιο της αναιρετικής δίκης, τα αιτήματα επανάληψης της προφορικής διαδικασίας συνήθως απορρίπτονται.³⁷² Δεν αρκεί η επίκληση νέου περιστατικού, αν αυτό δεν στηρίζεται σε νομικά ή πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία και εν πάση περιπτώσει το νέο περιστατικό θα πρέπει να άπτεται τουλάχιστον ενός λόγου που έχει επικαλεσθεί ο διάδικος που υποβάλλει το αίτημα και να είναι κρίσιμο στο πλαίσιο της επίδικης υπόθεσης.³⁷³ Ενόψει της μη δέσμευσης του αναιρετικού δικαστηρίου από τις προτάσεις του Γενικού Εισαγγελέα ούτε από την αιτιολογία στην οποία αυτές στηρίζονται, η διαφωνία του διαδίκου με τις προτάσεις, ανεξαρτήτως των εξεταζόμενων ζητημάτων, δε συνιστά λόγο επανάληψης της προφορικής διαδικασίας.³⁷⁴

Αναστολή της διαδικασίας στην κατ' αναίρεση δίκη ενώπιον του Δικαστηρίου πλέον δεν προβλέπεται, καθώς έχει απαλειφθεί στο νέο Κανονισμό η σχετική παραπομπή. Δεν ισχύει το ίδιο στην περίπτωση του Γενικού Δικαστηρίου, όπου η αναστολή διατάσσεται στις

³⁷² ΔΕΚ, 10-4-2003, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Nederlandse Antillen, C-142/00P, Συλλ. 2003 I-03483, σκ. 38-43, ΔΕΚ, 29-4-2004, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Carlo Ripa di Meana, Leoluca Orlando και Gastone Parigi, C-470/00P, Συλλ. 2004 I-04167, σκ. 32-35, ΔΕΚ, 29-4-2004, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Kvaerner Warnow Werft GmbH, C-181/02P, Συλλ. 2004 I-05703, σκ. 23-26, ΔΕΚ, 29-6-2006, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά SGL Carbon AG, C-301/04P, Συλλ. 2006 I-05915, σκ. 13-18, ΔΕΚ, 28-6-2007, Internationaler Hilfsfonds eV κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-331/05P, Συλλ. 2007 I-05475, σκ. 16-18, ΔΕΚ, 2-4-2009, Bouygues SA και Bouygues Télécom SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-431/07P, Συλλ. 2009 I-02665, σκ. 33-36, ΔΕΕ, 26-1-2010, Internationaler Hilfsfonds eV κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-362/08P, Συλλ. 2010 I-00669, σκ. 43-47, ΔΕΕ, 29-3-2011, ThyssenKrupp Nirosta GmbH κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-352/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 35-39, ΔΕΕ, 29-3-2011, ArcelorMittal Luxembourg SA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής και Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά ArcelorMittal Luxembourg SA και λοιπών, C-201/09P και C-216/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 39-42, ΔΕΕ, 29-6-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά The Bavarian Lager Co. Ltd, C-28/08P, Συλλ. 2010 I-06055, σκ. 35-39.

³⁷³ ΔΕΚ, 19-2-2009, Koldo Gorostiaga Atxalandabaso κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-308/07P, Συλλ. 2009 I-01059, σκ. 29-32.

³⁷⁴ ΔΕΕ, C-89/11P, όπ.π., σκ. 62.

περιπτώσεις του άρθρου 77 του ΚανΔιαδΓενΔικ. Μία τέτοια περίπτωση συντρέχει όταν κατά της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης έχει ασκηθεί και τριτανακοπή, οπότε και δύναται να ανασταλεί η αναιρετική δίκη, μέχρις εκδικάσεως της τριτανακοπής.³⁷⁵

Κατά τα άλλα, οι γενικές διατάξεις που αφορούν στη διαδικασία του ακροατηρίου, εφαρμόζονται *grosso modo* και στην αναιρετική δίκη. Αναλυτική παράθεση αυτών υπερβαίνει το αντικείμενο της παρούσας εργασίας, στο βαθμό κατά τον οποίο πρόκειται για γενικούς διαδικαστικούς κανόνες δικαίου, μη πρόσφορους κατ' αρχήν για τη αποσαφήνιση και επεξήγηση του αναιρετικού φαινομένου.³⁷⁶

(2) Στον πυρήνα του αναιρετικού φαινομένου

Η αποκορύφωση του αναιρετικού φαινομένου σύγκειται στην οριστική απόφαση επί της αίτησης αναίρεσης. Η δικαιοδοτική πράξη με περιεχόμενο την κρίση επί της αίτησης αναίρεσης, συνιστά τον ομαλό τρόπο τερματισμού της αναιρετικής δίκης και αποτελεί την τελευταία πράξη της νομοτέλειας της διαδικασίας, η έναρξη της οποίας σηματοδοτήθηκε με την έκδοση της απόφασης του δικαστή της ουσίας, Γενικού Δικαστηρίου ή Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης. Ο αναιρετικός δικαστής είτε θα αποδεχθεί την αίτηση αναίρεσης είτε θα την απορρίψει. Η αποδοχή προϋποθέτει την ύπαρξη τουλάχιστον ενός βασίμου και λυσιτελούς λόγου αναίρεσης. Πάντως, δεν δεσμεύεται από τη σειρά με την οποία παρατίθενται από το διάδικο οι λόγοι αναίρεσης,³⁷⁷ ενώ σε κάποιες περιπτώσεις η σειρά εξέτασης των

³⁷⁵ ΔΕΕ, 22-3-2012, Πορτογαλική Δημοκρατία κατά Transnautica - Transportes e Navegação SA, C-506/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 34-35. Βλ. και ΔΕΚ, 8-7-1999, Hoechst AG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-227/92P, Συλλ. 1999 I-04443, σκ. 23.

³⁷⁶ Βλ. ΔΕΚ, 21-1-1999, Γαλλική Δημοκρατία κατά Comafrika SpA και Dole Fresh Fruit Europe Ltd & Co. και Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-73/97P, Συλλ. 1999 I-00185, σκ. 13, ΔΕΚ, 9-3-2000, Sarrío SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-291/98P, Συλλ. 2000 I-1214, σκ. 6-12, ΔΕΚ, 30-3-2000, Coöperatieve Vereniging De Verenigde Bloemenveilingen Aalsmeer BA (VBA) κατά Vereniging van Groothandelaren in Bloemkwekerijproducten (VGB), Florimex BV, Inkoop Service Aalsmeer BV και M. Verhaar BV, C-266/97P, Συλλ. 2000 I-02135, σκ. 63-64, ΔΕΚ, 2-10-2003, Empresa Nacional Siderúrgica SA (Ensidesa) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-198/99P, Συλλ. 2003 I-11111, σκ. 30-31, ΔΕΚ, 24-7-2003, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Artogodan GmbH και λοιπών, C-39/03P, Συλλ. 2003 I-07885, σκ. 33-36, ΔΕΚ, 15-2-2005, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Tetra Laval BV, C-12/03P, Συλλ. 2005 I-00987, σκ. 18, ΠΕΚ, 23-5-2007, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Ole Eistrup, T-223/06P, Συλλ. 2007 II-01581, σκ. 18-21, ΔΕΕ, 8-12-2011, Χαλκός ΑΕ Επεξεργασίας Μετάλλων κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-386/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 32.

³⁷⁷ Βλ. για παράδειγμα ΔΕΚ, 17-1-1995, The Publishers Association κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-360/92P, Συλλ. 1995 I-00023, σκ. 24.

προβαλλόμενων λόγων επιτάσσεται από την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.³⁷⁸ Συνήθως πρακτική είναι η από κοινού εξέταση των προβαλλόμενων λόγων.³⁷⁹

Η νομική κατάσταση που διαμορφώνεται στην περίπτωση αυτή, θα εξετασθεί στο Μέρος III. Η απόρριψη της αίτησης αναίρεσης εγκυροποιεί την πρωτοβάθμια απόφαση, η οποία επιφέρει πλέον αμετακλήτως τα έννομα αποτελέσματά της.

Η ίδια η δομή του ανααιρετικού φαινομένου και η φυσιογνωμία των προβαλλόμενων λόγων, όπως αυτή αποκαλύφθηκε στις γραμμές που προηγήθηκαν, οριοθετεί και την κανονικότητα εναλλαγής των δικονομικών σταδίων, ώστε να σχηματισθεί τελικώς η δικανική πεποίθηση: αρχικώς εξετάζονται οι προϋποθέσεις του παραδεκτού από πλευράς διατυπώσεων άσκησης, κατόπιν το παραδεκτό των προβαλλόμενων λόγων (νομικό ζήτημα ή κρίση περί τα πράγματα) και τέλος ερευνάται το βάσιμο (και το λυσιτελές) των προβαλλόμενων λόγων.

Ωστόσο, υπάρχουν φορές όπου το πρόδηλο και το καταφανές μίας πλημμέλειας ή παρατυπίας είναι τέτοιας καταλυτικής επίδρασης στην όλη διαδικασία, ώστε να υπερακοντίζεται η κανονικότητα, χάριν ταχείας εκκαθάρισης του δικαστικού συναλλάγματος. Πρόκειται για την περίπτωση κατά την οποία η αίτηση αναίρεσης είναι είτε προδήλως απαράδεκτη είτε προδήλως αβάσιμη, οπότε η επιτακτική και άμεση ανάγκη απόρριψής της, υπερβαίνει τη νομοτελειακή συμβατικότητα της διαδικασίας. Η δικονομική αυτή ευχέρεια προβλέπεται στα άρθρα 181 του νέου Κανονισμού και 145 του ΚανΔιαδΓενΔικ, κατά τα οποία, όταν η αίτηση αναίρεσης (ή και αντανάιρεσης σύμφωνα με το νέο Κανονισμό) είναι εν όλω ή εν μέρει προδήλως απαράδεκτη ή προδήλως αβάσιμη, το δικαστήριο μπορεί **οποτεδήποτε**, κατόπιν έκθεσης του εισηγητή δικαστή και ακρόασης του Γενικού Εισαγγελέα, να απορρίψει εν όλω ή εν μέρει την αίτηση αναίρεσης, με αιτιολογημένη διάταξη. Στη νομολογία υπάρχουν πολλές περιπτώσεις εφαρμογής των άρθρων αυτών.³⁸⁰ Κατά τη νομολογία, σε περίπτωση προδήλως αβασίμου, ο δικανικός

³⁷⁸ ΔΕΕ, 2-12-2009, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Ιρλανδίας και λοιπών, C-89/08P, Συλλ. 2009 I-11245, σκ. 6, ΓενΔικ, 13-10-2011, Επιτροπή κατά Q, T-80/09P, συνοπτική δημοσίευση, σκ. 114.

³⁷⁹ Βλ. για παράδειγμα την πρόσφατη απόφαση ΔΕΕ, C-566/10P, όπ.π., σκ. 61.

³⁸⁰ Βλ. για παράδειγμα τις πιο πρόσφατες αποφάσεις ΔΕΕ, 13-1-2012, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΑΕΕ), C-462/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, ΔΕΕ, 29-11-2011, Tresplain Investments Ltd κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-76/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, ΔΕΕ, 12-1-2011, Heinz Helmut Eriksen, Bent Hansen και Brigit Lind κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συνεκδικασθείσες C-205/10P, C-217/10P και C-222/10P, Συλλ. 2011 I-00001 (συνοπτική δημοσίευση), ΔΕΕ, 29-11-2011, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών, Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-235/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, ΔΕΕ, 12-9-2011, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-289/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, ΔΕΕ, 21-9-2011, Longevity Health Products, Inc. κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-316/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, ΔΕΕ, 15-2-2011, Perfetti Van Melle SpA κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο

συλλογισμός δεν χρειάζεται καν να συμπεριλάβει την εξέταση του παραδεκτού της αίτησης αναίρεσης.³⁸¹

Σε θεμελιώδες και αξιακό ζήτημα στο πλαίσιο εξέτασης του αναιρετικού φαινομένου, αναδεικνύεται το δογματικό ζήτημα της έκτασης της εξουσίας του αναιρετικού δικαστή, όταν αυτός κληθεί να αποφανθεί επί της ουσίας της αίτησης αναίρεσης.

Καταρχάς, ο δικαστής της αναίρεσης δεν είναι υποχρεωμένος να αποφανθεί επί αιτήματος ή ισχυρισμού διαδίκου, είτε αυτός υποβλήθηκε με το δικόγραφο της αυτοτελούς αναίρεσης είτε με αντανάιρεση ή υπόμνημα, αν δεν συνιστά ή συνδέεται άρρηκτα με την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης.³⁸² Δεν είναι έργο του Δικαστηρίου ή του Γενικού Δικαστηρίου, κατά τη διάρκεια της αναιρετικής δίκης, να επιδίδονται, δίκην νομικού ακαδημαϊκού ιδρύματος, στην επίλυση νομικών ζητημάτων, τα οποία δεν άγουν άμεσα ή έμμεσα στην αναίρεση της προσβαλλόμενης απόφασης.

Αυτονόητο είναι δε, ότι ο ενωσιακός δικαστής αποφαινόμενος επί της αίτησης αναίρεσης, δεν έχει την εξουσία να ακυρώσει αποφάσεις εθνικών δικαστικών αρχών,³⁸³ ούτε και να δίνει κατευθυντήριες οδηγίες στα θεσμικά όργανα.³⁸⁴

Επιπλέον, ο αναιρετικός δικαστής δεν μπορεί να υποκατασταθεί στο θεσμικό ρόλο του δικαστή της ουσίας, ούτε για λόγους επιείκειας, αν δεν έχει προηγηθεί μερική έστω ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης,³⁸⁵ ακόμη και αν πρόκειται για την άσκηση της πλήρους

πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-353/09P, Συλλ. 2011 I-00012 (συνοπτική δημοσίευση), ΔΕΕ, 14-3-2011, Ravensburger AG κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-369/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, ΔΕΕ, 21-9-2011, Longevity Health Products, Inc. κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-378/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, ΔΕΕ, 31-3-2011, Volker Mauerhofer κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-433/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, ΔΕΕ, 29-6-2011, adp Gauselmann GmbH κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-532/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, ΔΕΕ, 13-10-2011, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών, Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-560/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, ΓενΔικ, 4-9-2012, Harald Mische κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, T-642/11 P, δεν έχει δημοσιευθεί.

³⁸¹ ΔΕΕ, 28-7-2011, Mediaset SpA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-403/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 51 και 61.

³⁸² ΔΕΚ, 3-9-2009, Aceites del Sur-Coosur SA κατά Koipe Corporación SL και Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (ΓΕΕΑ), C-498/07P, Συλλ. 2009 I-07371, σκ. 91-94.

³⁸³ ΔΕΚ, 23-9-1995, Nutral SpA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-476/93P, Συλλ. 1995 I-04125, σκ. 24.

³⁸⁴ ΔΕΕ, 22-1-2010, ecoblue AG κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-23/09P, Συλλ. 2010 I-00007 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 55-56.

³⁸⁵ ΔΕΚ, 16-11-2000, Mo och Domsjö AB κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-283/98P, Συλλ. 2000 I-09855, σκ. 24-25, ΔΕΚ, 3-9-2009, William Prym GmbH & Co. KG και Prym Consumer GmbH & Co. KG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-534/07P, Συλλ. 2009 I-07415, σκ. 112.

δικαιοδοσίας στο πλαίσιο επιβολής προστίμου σε επιχειρήσεις, λόγω παράβασης των κανόνων του δικαίου της Ένωσης.³⁸⁶

Νομιμοποιείται ο αναιρετικός δικαστής να εξετάσει αυτεπαγγέλτως λόγους αναίρεσης; Η απάντηση δίδεται από τη νομολογία: «Πρέπει να τονιστεί, σε αυτό ήδη το στάδιο της διαδικασίας, ότι στην κρίση του Δικαστηρίου δεν υποβάλλεται, όταν έχει ασκηθεί αναίρεση, το σύνολο της διαφοράς που εκδίκασε το Πρωτοδικείο, αλλά υποβάλλονται μόνο τα κεφάλαια της αποφάσεως του Πρωτοδικείου κατά των οποίων βάλλει η αναίρεση. Επιπλέον, τα κεφάλαια αυτά υποβάλλονται στην κρίση του μόνον εντός των ορίων των λόγων αναίρεσεως που προβάλλονται προς ακύρωση της αποφάσεως».³⁸⁷ Από το περίφημο αυτό *dictum* εκπορεύονται δύο θεμελιώδεις κανόνες της αναιρετικής δίκης, ο κανόνας «τόσο μεταβιβάζεται όσο προσβάλλεται» και ο κανόνας της μη αυτεπάγγελτης εξέτασης λόγων αναίρεσης που δεν έχουν προβληθεί. Ο διάδικος στην ενωσιακή δίκη έχει την ελευθερία του διατιθέσθαι, τόσο σε σχέση με το δικαίωμα άσκησης αναίρεσης όσο και με την έκταση της προσβολής της απόφασης του δικαστή της ουσίας, σε καμία δε περίπτωση ο αναιρετικός δικαστής μπορεί να προβαίνει σε γενικές διαπιστώσεις καθ' υπέρβαση του αυστηρού πλαισίου της ένδικης διαφοράς.³⁸⁸

Η εδραίωση του κανόνα της μη αυτεπάγγελτης εξέτασης λόγων αναίρεσης, διέτρεξε τον κίνδυνο να διαρραγεί και να δημιουργηθούν αμφιβολίες ως προς το ρυθμιστικό του πεδίο, ίσως δε και αυτή καθεαυτή την ισχύ του. Στην απόφαση C-517/08P,³⁸⁹ η Επιτροπή αμφισβήτησε το *locus standi* των αναιρεσειόντων, με το επιχείρημα της έλλειψης των προϋποθέσεων του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, οι οποίες αφορούν στην προσφυγή κατά ενωσιακής πράξης από φυσικό ή νομικό πρόσωπο. Ναι μεν ορθώς το Δικαστήριο απέρριψε τον ισχυρισμό αυτό, με το σκεπτικό ότι από τη στιγμή που τα αιτήματα των προσφευγόντων και μετέπειτα αναιρεσειόντων απορρίφθηκαν πρωτοδίκως, επρόκειτο για ηττηθέντες διαδίκους κατά την έννοια άρθρου 56 δεύτερο εδάφιο του Οργανισμού, μη συγγέοντας το δικαίωμα ενεργητικής νομιμοποίησης των δύο διακριτών μεταξύ τους και αυτοτελών ένδικων διαδικασιών.³⁹⁰ Στην αμέσως επόμενη, όμως σκέψη 54,

³⁸⁶ ΔΕΕ, C-89/11P, *όπ.π.*, σκ. 125.

³⁸⁷ ΔΕΚ, 1-6-1994, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Augusto Brazzelli Lualdi και λοιπών, C-136/92P, Συλλ. 1994 I-01981, σκ. 29.

³⁸⁸ ΠΕΚ, 8-9-2009, Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ETF) κατά Pia Landgren, T-404/06P, Συλλ. 2009 II-02841, σκ. 87-88.

³⁸⁹ ΔΕΕ, 15-4-2010, Makhteshim-Agan Holding BV και λοιπών κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-517/08P, Συλλ. 2010 I-00045 (συνοπτική δημοσίευση).

³⁹⁰ Η αυτοτέλεια αυτή έχει τονισθεί και αναδειχθεί από το Δικαστήριο, όταν αυτό απεφάνθη ότι «...το άρθρο 230 ΕΚ (νυν άρθρο 263 ΣΛΕΕ) απονέμει στο Δικαστήριο την αρμοδιότητα να ελέγχει τις πράξεις των κοινοτικών θεσμικών οργάνων εκτός του Πρωτοδικείου. Οι ασκούμενες κατά των αποφάσεων του Πρωτοδικείου αναίρεσεις, αντιθέτως, διέπονται από το άρθρο 225, παράγραφος 1, ΕΚ (νυν άρθρο 256 παρ. 1 ΣΛΕΕ) και από τον Οργανισμό

διαβάζουμε (από το αγγλικό κείμενο, καθότι στην ελληνική γλώσσα υπάρχει μόνο συνοπτική δημοσίευση): «*With regard to the admissibility of the action for annulment brought before the General Court, the Court, in an appeal before it under Article 56 of its Statute, may rule, if necessary of its own motion* (ο τονισμός δικό μας), *whether there is an absolute bar to proceeding arising from disregard of the conditions as to admissibility laid down in Article 230 EC* (νυν άρθρο 263 ΣΛΕΕ) (see *Case C-298/00 P Italy v Commission [2004] ECR I-4087, paragraph 35, and Case C-362/06 P Sahlstedt and Others v Commission [2009] ECR I-0000, paragraph 22*)». Η επίμαχη φράση και η διατύπωση του *dictum* δημιουργεί την εντύπωση ότι στο πλαίσιο της αναιρετικής δίκης το δικαστήριο μπορεί, ακόμη και αυτεπαγγέλτως, να λάβει υπόψη τις προϋποθέσεις προσφυγής του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, ασχέτως προβολής του λόγου αυτού από τους αναιρεσειόντες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν και οι αποφάσεις στις οποίες παραπέμπει, από τις οποίες σαφώς προκύπτει ότι αναφέρονται στην υποχρέωση του **δικαστή της ουσίας** να λαμβάνει αυτεπαγγέλτως υπόψη το *locus standi* των φυσικών ή νομικών προσώπων στο πλαίσιο προσφυγής ακύρωσης, χωρίς περαιτέρω αναφορά στην αναιρετική διαδικασία. Δεχόμενοι όμως την άποψη ότι το αναιρετικό δικαστήριο μπορεί ακόμη και αυτεπαγγέλτως να εξετάσει τις προϋποθέσεις του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, εμμέσως αποδεχόμαστε την υποχρέωση του δικαστηρίου αυτού για αυτεπάγγελτη έρευνα λόγου αναίρεσης που αντλείται από παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, όπως αυτό προσδιορίζεται στο άρθρο 263 τέταρτο εδάφιο ΣΛΕΕ, η οποία, όπως είδαμε στο Μέρος Ι, ουκ ολίγες φορές έχει οδηγήσει σε ακύρωση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.

Έχουμε την άποψη ότι αυτή ακριβώς η αμφισημία που δημιούργησε η παραπάνω απόφαση, ώθησε το Δικαστήριο λίγους μήνες αργότερα στη ρητή και ανεπιφύλακτη διατύπωση του εξής κανόνα, προς άρση πάσης αμφιβολίας: «*[σ]το πλαίσιο της παρούσας αιτήσεως αναίρεσεως, το Δικαστήριο καλείται να προβεί σε έλεγχο της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και όχι του συνόλου της νομολογίας του Γενικού Δικαστηρίου. Εκτός αυτού, στο Δικαστήριο δεν απόκειται να διενεργεί αυτεπαγγέλτως πλήρη έλεγχο της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, αλλά να απαντά στους λόγους που προβάλλει η αναιρεσείουσα* (ο τονισμός δικός μας)».³⁹¹ Φρονούμε ότι η παγίωση του κανόνα είναι πλέον δεδομένη. Η κρίση περί της συνδρομής των όρων το άρθρου 263 ΣΛΕΕ, αφορά στη βασιμότητα του σχετικού λόγου αναίρεσης, εφόσον αυτός προταθεί από τον αναιρεσειόντα.

Κλείνοντας την αναφορά στην έκταση των εξουσιών του αναιρετικού δικαστή κατά την απόφαση επί της αίτησης αναίρεσης, αξίζει να μνημονεύσουμε τη νεοπαγή ρύθμιση του

του Δικαστηρίου», ΔΕΚ, 30-4-2009, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ιταλικής Δημοκρατίας και Wam SpA, C-494/06P, Συλλ. 2009 I-03639, σκ. 32.

³⁹¹ ΔΕΕ, 8-12-2011, Χαλκόρ ΑΕ Επεξεργασίας Μετάλλων κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-386/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 48-49.

άρθρου 182 του νέου Κανονισμού, σύμφωνα με το οποίο, όταν το Δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί επί ενός ή περισσοτέρων νομικών ζητημάτων ταυτόσημων με αυτά που τίθενται με τους λόγους της αίτησης αναίρεσης ή αντανάιρεσης και κρίνει ότι αυτές είναι προδήλως βάσιμες, μπορεί, κατόπιν πρότασης του εισηγητή δικαστή και αφού ακούσει τους διαδίκους και το Γενικό Εισαγγελέα, να κηρύξει την αίτηση αναίρεσης ή αντανάιρεσης προδήλως βάσιμη με αιτιολογημένη διάταξη παραπέμπουσα στη σχετική νομολογία. Οι επιρροές της αρχής της οικονομίας της δίκης και ταχείας εκδίκασης των υποθέσεων είναι αυτόθροες.

Εκτός από τον «ομαλό» τρόπο τερματισμού της αναιρετικής δίκης με απόφαση επί της αίτησης αναίρεσης, υπάρχουν και οι «παρεκκλίνοντες» ή «πρόωροι», υπό την έννοια ότι η διαδικασία ολοκληρώνεται χωρίς απόφαση επί της αίτησης αναίρεσης. Αυτοί οι τρόποι είναι ο φιλικός διακανονισμός, δηλαδή συμφωνία των διαδίκων για λύση της διαφοράς και παραίτηση από κάθε αξίωση (άρθρα 147 νέου Κανονισμού και 98 ΚανΔιαδΓενΔικ), η παραίτηση από την αναίρεση³⁹² (άρθρα 148 νέου Κανονισμού και 99 ΚανΔιαδΓενΔικ) και η κατάργηση της δίκης, όταν η αίτηση αναίρεσης καθίσταται άνευ αντικειμένου³⁹³ (άρθρα 149 νέου Οργανισμού). Είναι αλήθεια ότι το άρθρο 144 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου δεν παραπέμπει στο αντίστοιχο άρθρο 113 περί κατάργησης της δίκης. Εντούτοις, από τη νομολογία που διαμορφώθηκε από το Δικαστήριο στο πλαίσιο αναιρέσεων κατά αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου, προκύπτει ότι η αίτηση καθίσταται άνευ αντικειμένου και η δίκη καταργείται, όταν εκλείπει το έννομο συμφέρον του αναιρεσιόντος (όπως είδαμε, άλλωστε, αυτό πρέπει να διατηρείται μέχρι την έκδοση της απόφασης).³⁹⁴ Δεδομένου ότι η νομολογία αυτή διαπλάσθηκε υπό την ισχύ του παλαιού Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, το άρθρο 118 του οποίου επίσης δεν παρέπεμπε στο αντίστοιχο άρθρο 92 περί κατάργησης της δίκης, ο κανόνας αυτός θα πρέπει να ισχύσει και στην περίπτωση της αναιρετικής δίκης ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου. Η αίτηση αναίρεσης μπορεί να καταστεί άνευ αντικειμένου και στην περίπτωση των παράλληλων και συναφών αναιρετικών δικών. Για παράδειγμα, αν η Επιτροπή, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που της παρέχει το παράγωγο δίκαιο, αφενός μεν κρίνει μία συγκέντρωση επιχειρήσεων ως ασυμβίβαστη με την εσωτερική αγορά αφετέρου δε εκδίδει απόφαση περί χωρισμού των επιχειρήσεων, ενώ οι προσφυγές ακύρωσης κατά αυτών ευδοκιμήσουν και οι σχετικές αποφάσεις ακυρωθούν, οι δύο ένδικες αναιρετικές διαδικασίες που θα προκύψουν,

³⁹² Βλ. π.χ. ΔΕΚ, 9-11-2006, Agraz, SA και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-243/05P, Συλλ. 2006 I-10833, σκ. 14.

³⁹³ Βλ. την πρόσφατη απόφαση ΔΕΕ, 18-9-2012, Omnicare, Inc. κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ), C-587/11P, δεν έχει δημοσιευθεί.

³⁹⁴ Βλ. π.χ. ΔΕΚ, 1-10-1998, Langnese-Iglo GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-279/95P, Συλλ. 1998 I-05609, σκ. 71-73.

μπορεί να συνδέονται μεταξύ τους. Τούτο θα συμβεί στην περίπτωση που με την αίτηση αναίρεσης κατά της απόφασης που αφορά στο χωρισμό των επιχειρήσεων, προβάλλεται ως αποκλειστικός λόγος αναίρεσης η έλλειψη νόμιμης βάσης της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου, ο οποίος όμως θα θεμελιωθεί μόνο στην περίπτωση κατά την οποία η αίτηση αναίρεσης κατά της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου με την οποία ακυρώθηκε η πράξη της Επιτροπής περί ασυμβίβαστου αναιρεθεί, οπότε και θα παράγει τελικώς έννομα αποτελέσματα η πράξη αυτή. Συνεπώς, αν η αναίρεση κατά της απόφασης που αφορά στο ασυμβίβαστο απορριφθεί, η αναίρεση που αφορά στην απόφαση περί χωρισμού των επιχειρήσεων καθίσταται άνευ αντικειμένου και η δίκη καταργείται.³⁹⁵

Τα των δικαστικών εξόδων, ρυθμίζονται για το μεν Γενικό Δικαστήριο από τα άρθρα 87-93 του ΚανΔιαδΓενΔικ, για το δε Δικαστήριο από τις διατάξεις του άρθρου 184.

Όταν το Γενικό Δικαστήριο απορρίψει την αναίρεση ως αβάσιμη ή την κάνει δεκτή και εκδικάσει το ίδιο την υπόθεση επί της ουσίας, αποφαινεται και επί των εξόδων. Ο βασικός κανόνας είναι ότι ο ηττηθείς διάδικος φέρει τα έξοδά του, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος, αν δε οι ηττηθέντες είναι περισσότεροι του ενός, το Γενικό Δικαστήριο αποφασίζει για την κατανομή των εξόδων. Αν συντρέχουν εξαιρετικοί λόγοι, μπορεί να γίνει κατανομή των εξόδων ή να αποφασισθεί ότι κάθε διάδικος θα φέρει τα έξοδά του. Πάντως, η περίπτωση κακοδιοίκησης θεσμικού οργάνου δεν αποτελεί εξαιρετικό λόγο, αν η έναρξη από τον υπάλληλο της ένδικης διαδικασίας δεν οφείλεται αποκλειστικά στην κακοδιοίκηση αυτή.³⁹⁶

Στις υπαλληλικές διαφορές, αν η αναίρεση έχει ασκηθεί από όργανο της Ένωσης, αυτό φέρει και τα έξοδά του, το δικαστήριο όμως μπορεί να καταδικάσει και το νικήσαντα διάδικο στην καταβολή των εξόδων στα οποία αναγκάστηκε να υποβληθεί το όργανο, αν κρίνει ότι τα έξοδα αυτά προκλήθηκαν χωρίς εύλογη αιτία ή κακοβούλως. Σε περίπτωση άσκησης αναίρεσης από μόνιμους ή μη υπαλλήλους του οργάνου, το Γενικό Δικαστήριο μπορεί να κατανείμει τα δικαστικά έξοδα μεταξύ των διαδίκων, για λόγους επιείκειας. Σε περίπτωση παραίτησης από την αναίρεση, ο παραιτηθείς κατά κανόνα θα βαρύνεται με τα έξοδα (άρθρο 148 ΚανΔιαδΓενΔικ).

Ο κανόνας «ο ηττηθείς πληρώνει», ισχύει και στην περίπτωση του Δικαστηρίου, με τις προαναφερόμενες επισημάνσεις περί σχετικού αιτήματος και κατανομής των εξόδων. Αν η αναίρεση απορριφθεί ως αβάσιμη ή γίνει δεκτή και το Δικαστήριο εκδικάσει το ίδιο τη διαφορά, αποφαινεται περί των εξόδων. Αν η αναίρεση που άσκησε κράτος μέλος ή όργανο της Ένωσης που δεν παρενέβη στην ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου διαδικασία, γίνει δεκτή, το

³⁹⁵ ΔΕΚ, 15-2-2005, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Tetra Laval BV, C-13/03P, Συλλ. 2005 I-01113, σκ. 11-23.

³⁹⁶ ΔΕΚ, 25-10-2007, Ερμιόνη Κομνηνού και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-167/06P, Συλλ. 2007 I-00141 (συνολική δημοσίευση), σκ. 78-80.

Δικαστήριο μπορεί να κατανείμει τα έξοδα μεταξύ των διαδίκων ή να καταδικάσει το νικήσαντα αναιρεισίοντα στην καταβολή των εξόδων προς τον ηττηθέντα, στα οποία ο τελευταίος εξαναγκάστηκε να υποβληθεί λόγω της ασκηθείσας αναίρεσης. Όταν η αναίρεση ασκήθηκε από μη παρεμβαίνοντα πρωτοδίκως, αυτός μπορεί να καταδικασθεί στα έξοδα της αναιρετικής δίκης, μόνο αν έλαβε μέρος στην ενώπιον του Δικαστηρίου έγγραφη ή προφορική διαδικασία. Όταν ο εν λόγω διάδικος μετέχει στη δίκη, το Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι αυτός θα φέρει τα δικά του έξοδα (άρθρο 184 νέου Κανονισμού).

Το δίκαιο της Ένωσης δεν περιλαμβάνει διατάξεις περί καθορισμού των εξόδων. Ο δικαστής θα πρέπει να εκτιμήσει κατ' ελευθέρω κρίση τα στοιχεία της συγκεκριμένης υπόθεσης, λαμβάνοντας υπόψη το αντικείμενο και τη φύση της διαφοράς, τη σημασία της από απόψεως ενωσιακού δικαίου καθώς και τις δυσκολίες της υπόθεσης, τον όγκο της εργασίας που κλήθηκαν να επιτελέσουν τα εμπλεκόμενα μέρη και το οικονομικό συμφέρον που παρουσίασε η διαφορά για τους διαδίκους.³⁹⁷

Ειδική ρύθμιση υπάρχει και στους δύο Κανονισμούς αναφορικά με τη δικαστική αρωγή και το ευεργέτημα της πενίας (άρθρα 185-189 νέου Οργανισμού και 94-97 ΚανΔιαδΓενΔικ).³⁹⁸

Δ. Παρέκβαση για την «αναίρεση υπέρ του νόμου»

Συγγενής νομική έννοια με το αναιρετικό φαινόμενο είναι η διαδικασία της επανεξέτασης. Η γενική πρόβλεψη απαντάται στο άρθρο 256 παράγραφος 2 δεύτερο εδάφιο ΣΛΕΕ:

«Οι αποφάσεις που εκδίδει το Γενικό Δικαστήριο δυνάμει της παρούσας παραγράφου μπορούν κατ' εξαίρεση να επανεξετάζονται από το Δικαστήριο, σύμφωνα με τους όρους και τους περιορισμούς που προβλέπονται από τον Οργανισμό, εφόσον υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να θιγεί η ενότητα ή η συνοχή του δικαίου της Ένωσης».

Η ανάγνωση και μόνο της διάταξης αυτής παραπέμπει τον Έλληνα νομικό στην έννοια της «αναίρεσης υπέρ του νόμου», συνειρμός ο οποίος επιρρωννύεται και από τις λοιπές διατάξεις που αφορούν στην επανεξέταση.

Οι αποφάσεις της «παρούσας παραγράφου», είναι οι αναφερόμενες στο πρώτο εδάφιο, σύμφωνα με το οποίο το Γενικό Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί των προσφυγών

³⁹⁷ ΔΕΚ, 8-7-2004, Imperial Chemical Industries plc κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-286/95P-DEP, Συλλ. 2004 I-06469, σκ. 17.

³⁹⁸ Βλ. π.χ. ΔΕΚ, 19-11-1998, Anne-Marie Toller κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-149/98P, Συλλ. 1998 I-07623, σκ. 43, ΔΕΚ, 13-1-2005, Albert Nardone κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-181/03P, Συλλ. 2005 I-00199, σκ. 26-27.

που ασκούνται κατά αποφάσεων των ειδικευμένων δικαστηρίων. Δεδομένου αφενός μεν ότι το μοναδικό στο παρόν στάδιο ειδικευμένο δικαστήριο είναι το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης, αφετέρου δε προβλέπεται μόνο αναίρεση κατά των αποφάσεων αυτού, το προδιαγραφόμενο πεδίο εφαρμογής *ratione materiae* συγκροτούν οι αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου που εκδίδονται επί αναιρέσεων κατά των αποφάσεων του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης. Ναι μεν η παράγραφος 3 του άρθρου 256 ΣΛΕΕ προβλέπει τη δυνατότητα επανεξέτασης των αποφάσεων του Γενικού Δικαστηρίου που εκδίδονται στο πλαίσιο της προδικαστικής παραπομπής του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, ωστόσο δεν έχει θεσπισθεί ακόμη η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής στο Γενικό Δικαστήριο.

Η πρωτοβουλία της έναρξης της διαδικασίας επανεξέτασης ανήκει στον πρώτο Γενικό Εισαγγελέα, εφόσον αυτός κρίνει ότι η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου απειλεί να θραύσει την ενότητα ή συνοχή του ενωσιακού δικαίου. Σε δεύτερο χρόνο, το Δικαστήριο αποφαινεται αν πράγματι υφίσταται τέτοιος κίνδυνος και πρέπει να επανεξετασθεί η απόφαση (άρθρο 62 του Οργανισμού). Το άρθρο 62α προβλέπει τη διαδικασία που ακολουθείται και τη δυνατότητα υποβολής υπομνημάτων,³⁹⁹ ενώ ρητώς ορίζει το άρθρο 62β ότι η πρόταση επανεξέτασης και η απόφαση για κίνηση της διαδικασίας δεν έχουν ανασταλτικό αποτέλεσμα, με την επιφύλαξη της προσωρινής δικαστικής προστασίας των άρθρων 278 και 279 ΣΛΕΕ.

Ο θεσμός της αναπομπής απαντάται και στην περίπτωση της επανεξέτασης. Αν το Δικαστήριο κρίνει ότι η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου θίγει την ενότητα ή συνοχή του δικαίου της Ένωσης, αναπέμπει την υπόθεση στο τελευταίο, το οποίο δεσμεύεται από τα νομικά ζητήματα που επιλύθηκαν. Αν η λύση της διαφοράς απορρέει από τις διαπιστώσεις περί των πραγματικών περιστατικών, στις οποίες στηρίχθηκε το Γενικό Δικαστήριο, το Δικαστήριο αποφαινεται οριστικώς επί της διαφοράς (άρθρο 62β δεύτερο εδάφιο του Οργανισμού). Σε κάθε περίπτωση, η απάντηση του Δικαστηρίου επί των ζητημάτων που αποτέλεσαν αντικείμενο επανεξέτασης, υποκαθίσταται στην απάντηση του Γενικού Δικαστηρίου (άρθρο 62β τρίτο εδάφιο).

Συγκρίνοντας τα δύο φαινόμενα της ενωσιακής δικαιοταξίας, ευχερώς ανιχνεύουμε τις ουσιώδεις διαφορές.

Κατ' αρχάς, υφίσταται διαφορά στο ίδιο το κανονιστικό πλαίσιο του φαινομένου της επανεξέτασης, σε σχέση με το πλαίσιο του αναιρετικού φαινομένου που παρουσιάσθηκε στην Εισαγωγή. Έτσι, ως προς την *οριζόντια* διάσταση, το κανονιστικό πλαίσιο περιλαμβάνει αποκλειστικώς τις υπαλληλικές διαφορές αλλά όχι σε ευθεία γραμμή, αλλά εμμέσως και αφού έχει παρεμβληθεί η απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου κατόπιν ασκηθείσας αναίρεσης. Η κάθετη δε διάσταση περιλαμβάνει μόνο μία συζυγία, Γενικό Δικαστήριο – Δικαστήριο.

³⁹⁹ Λεπτομερείς διατάξεις διαδικαστικής φύσεως περιέχονται στα άρθρα 121α έως 121δ του ΚανΔιαδΓενΔικ.

Περαιτέρω, οι λόγοι που οδηγούν σε επανεξέταση είναι θεωρητικώς ευρύτεροι από τους λόγους αναίρεσης, διότι είναι νοητός κίνδυνος διασάλευσης της ενότητας ή συνοχής του δικαίου της Ένωσης είτε από νομικό σφάλμα, το οποίο ενδεχομένως να μην είναι λυσιτελές ώστε να οδηγήσει στην αναίρεση της απόφασης, είτε από διαδικαστική πλημμέλεια, η οποία όμως δεν θίγει *in concreto* τα συμφέροντα των διαδίκων, είτε, τέλος, από εσφαλμένη προσέγγιση του αποδεικτικού υλικού, η οποία όμως δεν εξικνείται μέχρι της αλλοίωσης των αποδείξεων.

Επιπροσθέτως, στην περίπτωση της επανεξέτασης δεν ισχύει η αρχή του διατιθέναι, καθώς η πρόταση επανεξέτασης υποβάλλεται από τον πρώτο Γενικό Εισαγγελέα. Όπως έχει κρίνει σχετικώς το Δικαστήριο, «...[η] συγκεκριμένη διαδικασία επανεξετάσεως συνιστά διαδικασία αντικειμενικού ελέγχου η οποία εξακολουθεί να είναι άσχετη προς οποιαδήποτε πρωτοβουλία των διαδίκων».⁴⁰⁰

Αξίζει, τέλος, να αναφερθούμε στην τύχη της έννομης κατάστασης των διαδίκων, όπως αυτή διαμορφώνεται μετά την επανεξέταση της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου. Από τη διατύπωση του άρθρου 62β πρώτο εδάφιο του Οργανισμού και συγκριμένα από το χωρίο κατά το οποίο «...το Δικαστήριο **μπορεί** (ο τονισμός δικός μας) να υποδείξει τα αποτελέσματα της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου τα οποία πρέπει να θεωρηθούν οριστικά ως προς τους διαδίκους», σε συνδυασμό με το τρίτο εδάφιο του ίδιου άρθρου, κατά το οποίο, σε περίπτωση απόφασης περί προσβολής της ενότητας ή συνοχής του δικαίου της Ένωσης, η δικαιοδοτική κρίση του Δικαστηρίου υποκαθίσταται στην κρίση του Γενικού Δικαστηρίου, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η διαδικασία της επανεξέτασης δεν είναι ένα απλό «καθακτήριο» νομιμότητας, αλλά τα κριθέντα από το Δικαστήριο επηρεάζουν κατά κανόνα άμεσα την έννομη κατάσταση των διαδίκων.

Η τελευταία διαπίστωση ώθησε μέρος της θεωρίας στη μη αποδοχή του χαρακτηρισμού της επανεξέτασης ως «αναίρεσης υπέρ του νόμου».⁴⁰¹ Όμως, το κριτήριο του επηρεασμού της έννομης κατάστασης των διαδίκων δεν είναι τελεσφόρο, δεδομένου ότι, κατ' αντίστοιχο παράδειγμα, ακόμη και επί αναιρεθείσας απόφασης, μπορεί να διατηρηθούν σε ισχύ έναντι των διαδίκων ορισμένα αποτελέσματα της απόφασης που εξαφανίσθηκε (άρθρο 61 τρίτο εδάφιο του Οργανισμού). Η δυνατότητα αυτή δεν αποστερεί από την αναίρεση το χαρακτήρα της ως «γνήσιου ακυρωτικού» ενδίκου μέσου.

⁴⁰⁰ ΔΕΕ, 17-12-2009, Μ κατά Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων (ΕΜΕΑ), C-197/09RX-II, Συλλ. 2009 I-12033, σκ. 26.

⁴⁰¹ Βλ. για παράδειγμα Ι. Νάτσινας, in *Συνθήκη ΕΕ και ΣΛΕΕ, Κατ' άρθρο ερμηνεία*, (επιμέλεια Β. Χριστιανός), εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 1045.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΑΙΡΕΣΗΣ

Αναφέρθηκε στο Μέρος ΙΙ της εργασίας και στο πλαίσιο παρουσίασης της διαδικασίας της αναίρεσης, ότι στον πυρήνα της *sticto sensu* εκδίκασης βρίσκεται η απόφαση επί της αίτησης, σε όλες τις δυνατές εκδοχές της. Κεντρική θέση στη σχετική ύλη κατέχει η αποδοχή του αναιρετικού αιτήματος και ειδικότερα η αποδοχή του βασίμου και λυσιτελούς τουλάχιστον ενός προβαλλόμενου με το δικόγραφο λόγου για την αναίρεση της προσβαλλόμενη πρωτόδικης απόφασης. Και όμως, αυτό δεν αποτελεί την αποκορύφωση του αναιρετικού φαινομένου! Προκειμένου να συλλάβουμε στην πλήρη του έκταση και στη σωστή του διάσταση το νομικό αυτό φαινόμενο, κοινό κτήμα των σύγχρονων εννόμων τάξεων, θα πρέπει να περιορίσουμε την κανονιστική αξία της απόφασης αποδοχής του βασίμου των λόγων στην απλή εκείνη διαδικαστική πράξη, η οποία λαμβάνει τη μορφή δικαιοδοτικής κρίσης και με την οποία τίθεται σε κίνηση η τελική αλληλουχία πράξεων, κατευθυνόμενων προς την αποκορύφωση του αναιρετικού φαινομένου, την ευόδωση του «τέλους» αυτής. Ποιό είναι, λοιπόν, το «τέλος» του αναιρετικού φαινομένου;

Υπόνοια απάντησης στο ερώτημα αυτό που τίθεται καθ' υποφορά, δόθηκε ήδη σε προηγούμενο κεφάλαιο. Έχουμε ήδη τονίσει, ότι η αναίρεση ή ακύρωση ή εξαφάνιση⁴⁰² της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου ή του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά το μέσο προς επίτευξη ενός σκοπού. Εφόσον αυτό αφομοιωθεί πλήρως από τον ερευνητή του δικαίου της αναίρεσης, τότε μόνο μπορεί να είναι σε θέση να κατανοήσει και τη νομική κατάσταση που έπεται της αποδοχής ενός αναιρετικού αιτήματος. Η κατανόηση και θεωρητική επεξεργασία του συμπεράσματος αυτού, μας παρέχει τα κατάλληλα εχέγγυα, ώστε να αποσοβήσουμε τον κίνδυνο θέασης του αναιρετικού φαινομένου με τον παραμορφωτικό φακό της απλής ακυρωτικής λειτουργίας. Το θεωρητικό μοντέλο «μέσο χάριν ενός σκοπού», είναι, νομίζουμε, το πλέον κατάλληλο για τη νοηματική επεξεργασία της ύλης της παρούσας εργασίας (όσο η ταπεινότητα του γράφοντος επιτρέπει έναν τέτοιο αφορισμό).

Με τη βοήθεια του μοντέλου αυτού, ακτινογραφείται το νομικό αυτό μόρφωμα και αποκαλύπτεται η ανατομία του. Και μιας και περί ανατομίας ο λόγος, θα παραλληλίσουμε την πρωτόδικη απόφαση με το κύτταρο ενός υγιούς οργανισμού που καλείται «δίκαιο της Ένωσης», τα βασικά όργανα λειτουργίας του οποίου είναι η ενότητα της νομολογίας και η συνοχή των κανονιστικών ρυθμίσεων, τόσο του πρωτογενούς όσο και του παραγώγου δικαίου. Κάθε φορά που εκδίδεται μία απόφαση του δικαστή της ουσίας, εισφέρεται και ένα νέο κύτταρο στον

⁴⁰² Όροι λειτουργικά ισοδύναμοι και εναλλακτικώς χρησιμοποιούμενοι από την ενωσιακή νομολογία.

ζωντανό αυτό οργανισμό που λέγεται «δίκαιο της Ένωσης», τουλάχιστον σε σχέση με τη νομολογιακή του έκφραση. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι σημαντικό, πλέον, τμήμα των ένδικων διαδικασιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διεξάγεται στις αίθουσες του Γενικού Δικαστηρίου και του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης. Όταν, λοιπόν, η δικαστική αυτή απόφαση του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας, βαρύνεται με ένα νομικό σφάλμα, τότε το κύτταρο είναι «τοξικό». Το ανοσοποιητικό σύστημα θα πρέπει να ενεργοποιηθεί, ώστε, αφενός μεν να αποτρέψει την εξάπλωση της τοξικότητας, δηλαδή τον κίνδυνο το εσφαλμένο δικαστικό προηγούμενο να αναπαραχθεί στο διηνεκές εν είδει αλυσιδωτής αντίδρασης, καταλαμβάνοντας απροσδιόριστο αριθμό εννόμων σχέσεων, παράλληλων και μελλουσών, πλήττοντας την ενότητα και συνοχή, περί των οποίων έγινε λόγος, αφετέρου δε να εξαλείψει το τοξικό αυτό κύτταρο. Επομένως, η διαδικασία «αποτοξίνωσης», η οποία αποτελεί και το «τέλος» του αναιρετικού φαινομένου, εξελίσσεται σε δύο επίπεδα.

A. Πρώτο επίπεδο «άμυνας»

Η απάντηση της έννομης τάξης και του Κράτους Δικαίου σε φαινόμενα και καταστάσεις πλανών περί το δίκαιο, πρέπει να περιλαμβάνει την καταστολή αυτών, ώστε να αποκατασταθεί η νομιμότητα. Στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης, οι νομικές πράξεις από τις οποίες μπορούν να εκπορεύσουν σφάλματα δικαίου είναι είτε πράξεις των οργάνων της Ένωσης, θεσμικών και μη (άρθρα 263 και 288 ΣΛΕΕ) είτε αποφάσεις των δικαιοδοτικών οργάνων.

Το εγγενές σε μία πράξη οργάνου νομικό σφάλμα καταστέλλεται μέσω της κήρυξης της ακυρότητας της πράξης, κατόπιν διεξαγωγής μίας θεσμικής διαδικασίας (άρθρο 264 ΣΛΕΕ).⁴⁰³ Αν το νομικό σφάλμα είναι αποτέλεσμα της αντικειμενικής συμβολής υλικής πράξης οργάνου ή οργανισμού, η θεραπεία μπορεί να λάβει χώρα στο πλαίσιο εξωσυμβατικής ευθύνης της Ένωσης, με άσκηση σχετικής αγωγής αποζημίωσης (άρθρο 340 ΣΛΕΕ).⁴⁰⁴

Το νομικό σφάλμα που δημιουργεί μία δικαστική απόφαση, καταστέλλεται σε πρώτο χρόνο από έναν ανώτερο (αν και όχι τον ανώτατο στην ενωσιακή έννομη τάξη) δικαστικό σχηματισμό, ο οποίος κατά τεκμήριο θα απαρτίζεται από δικαστές με μεγαλύτερη εμπειρία και ιδιαιτέρως αυξημένη επιστημονική κατάρτιση. Η κατασταλτική αυτή λειτουργία των εν λόγω δικαιοδοτικών οργάνων ανατίθεται, όπως είδαμε, στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αν

⁴⁰³ Δ. Τσικρικάς, Οι έννομες συνέπειες των ακυρωτικών αποφάσεων του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Επιθεωρητική* τεύχος 4 (1989), σελ. 15.

⁴⁰⁴ GUTAN K., The Evolution of the Action for Damages against the European Union and its Place in the System of Judicial Protection, (2011) *CMLR* σελ. 695-750.

πρόκειται για αποφάσεις του Γενικού Δικαστηρίου και στο Γενικό Δικαστήριο, αν πρόκειται για αποφάσεις του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης. Όσον αφορά στο είδος της κατασταλτικής επεμβατικής δράσης, δεν είναι άλλο παρά η «ακύρωση» της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστή, η οποία αποτελεί τη «δεξαμενή» του νομικού σφάλματος. Αυτή ακριβώς την έννοια έχει η φράση «...αναιρεί την απόφαση...» στο άρθρο 61 πρώτο εδάφιο του Οργανισμού και άρθρο 13 παρ. 1 του Παραρτήματος Ι.

Η ακύρωση ή εξαφάνιση της δικαστικής απόφασης αποτελεί την πρώτη πράξη στη διαδικασία αυτο-ίσης που μετέρχεται το *corpus* του ενωσιακού δικαίου, μέσω ανάθεσης της αρμοδιότητας στον αναιρετικό δικαστή. Η ακύρωση αυτή ενεργεί *ex tunc* και ανατρέχει στο χρόνο έκδοσης της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης.⁴⁰⁵

Με την ακύρωση αυτή, εξουδετερώνεται το εξωτερικό περίβλημα του τοξικού κυττάρου (η πλασματική του μεμβράνη). Η πράξη αυτή είναι το αναγκαίο αρκτικό προαπαιτούμενο, ώστε να αποκατασταθεί η νομιμότητα, δεδομένου ότι η πλάνη περί το δίκαιο, θωρακίζεται με τον οριστικό χαρακτήρα που προσλαμβάνει η πρωτόδικη απόφαση, ενόψει και της αρχής της ασφάλειας δικαίου, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα ώστε να μπορεί να χωρήσει σε συντρέχουσα περίπτωση ακόμη και αναγκαστική εκτέλεση.⁴⁰⁶

Με την αναδρομική ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης, οι διάδικοι επανέρχονται στη νομική κατάσταση που υφίστατο πριν από την έκδοση της απόφασης που ακυρώθηκε⁴⁰⁷. Επειδή όμως τα κελεύσματα της θεμελιώδους αρχής της ασφάλειας δικαίου δεν πρέπει να λησμονούνται ποτέ όταν ο δικαστής ή ο νομοθέτης αποδύονται σε σταθμίσεις συμφερόντων, ρητώς ορίζει το άρθρο 61 εδάφιο τρίτο του Οργανισμού, ότι σε περίπτωση ακύρωσης απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου, ως αποτέλεσμα αποδοχής του βασίμου αίτησης αναίρεσης που ασκήθηκε από κράτος μέλος ή θεσμικό όργανο που δεν παρενέβη στη δίκη ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, το Δικαστήριο μπορεί να ορίσει εκείνα τα αποτελέσματα της αναιρεθείσας απόφασης, τα οποία διατηρούνται σε ισχύ μεταξύ των διαδίκων της πρωτοβάθμιας δίκης.

Αν η πορεία του αναιρετικού φαινομένου απέληγε μόνο στην ακύρωση της πρωτοβάθμιας απόφασης, τότε θα βρισκόμασταν ενώπιον καταφανούς παραβίασης του δικαιώματος δικαστικής προστασίας του άρθρου 47 του Χάρτη, διότι θα είχε δημιουργηθεί η εξής κατάσταση:

⁴⁰⁵ ΔΕΚ, 14-2-2002, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Artégodan GmbH, C-440/01P(R), Συλλ. 2002 I-01489, σκ. 65.

⁴⁰⁶ Β. Α. Χριστιανός, *όπ.π.*, υποσημείωση 2, σελ. 87 και ιδίου, Η αναγκαστική εκτέλεση των αποφάσεων του ΔΕΚ και του ΠΕΚ, *Ελλά*, 1998, τεύχος 7, σελ. 145 επ.

⁴⁰⁷ ΔΕΚ, συνεκδικασθείσες T-90/07P και T-99/07P, *όπ.π.*, σκ. 41.

Θα είχε εξαφανισθεί η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και η επίδικη διαφορά, όπως αυτή προσδιορίστηκε από τους διαδίκους, οι οποίοι έκαναν χρήση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής στη δικαιοσύνη του πρώτου εδαφίου του άρθρου 47, θα παρέμενε εκκρεμής και χωρίς να έχει επιλυθεί, κατά πρόδηλη παράβαση του δευτέρου εδαφίου του εν λόγω άρθρου, το οποίο αναφέρεται σε δικαίωμα «να δικασθεί η υπόθεση». Η ικανοποίηση αυτού ακριβώς του αναγκαίου συμπληρώματος της αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, επιτυγχάνεται όταν το αναιρετικό φαινόμενο δεν εξαντλεί την κανονιστική του εμβέλεια στην απλή ακύρωση της απόφασης, αλλά προχωρά ένα βήμα παραπέρα. Αληθώς, η εξαφάνιση του εξωτερικού περιβλήματος, απλώς ανοίγει το δρόμο της εξουδετέρωσης του ιογενούς και φέροντος το νομικό σφάλμα πυρήνα του τοξικού κυττάρου, η οποία ευοδώνεται με τη διαδικασία που περιγράφεται ευθύς αμέσως.

B. Δεύτερο επίπεδο «άμυνας»

Μετά την αναίρεση (ακύρωση) της πρωτοβάθμιας απόφασης, υπάρχουν δύο δικονομικές δυνατότητες για τον αναιρετικό δικαστή. Ειδικότερα, κατά το άρθρο 61 πρώτο εδάφιο του Οργανισμού:

«Αν η αναίρεση κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Γενικό Δικαστήριο για να την κρίνει».

Η διατύπωση της διάταξης δημιουργεί τα εξής ερωτήματα:

- (i) Πότε μία υπόθεση είναι «ώριμη προς εκδίκαση»;
- (ii) Αν η υπόθεση είναι ώριμη προς εκδίκαση, το Δικαστήριο έχει ευχέρεια ή υποχρέωση να τη δικάσει το ίδιο; Κατ' άλλη διατύπωση, μπορεί το Δικαστήριο να αναπέμψει υπόθεση, όταν αυτή είναι ώριμη προς εκδίκαση;

Πιο διαφωτιστική και σαφής ως προς το δεύτερο ερώτημα, είναι η διατύπωση του άρθρου 13 παρ. 1 του Παραρτήματος I:

«Εάν η αναίρεση κριθεί βάσιμη, το Γενικό Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης και αποφαινεται το ίδιο επί της διαφοράς. Παραπέμπει την υπόθεση ενώπιον του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, όταν η διαφορά δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση».

Από την τελευταία διάταξη ρητώς προκύπτει ο κανόνας της εκδίκασης της υπόθεσης από το Γενικό Δικαστήριο (τεκμήριο υπέρ της εκδίκασης) και μόνο όταν αυτή δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση, υφίσταται υποχρέωση αναπομπής στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης.

Σε κάθε περίπτωση, είναι εμφανές ότι όταν αποφασίσει το αναιρετικό δικαστήριο να δικάσει το ίδιο την υπόθεση, στην ουσία υποκαθίσταται στον πρωτοβάθμιο δικαστή. Πρόκειται

για τη μόνη νομικώς δυνατή περίπτωση, κατά την οποία είναι επιτρεπτή η σφαιρική εξέταση της επίδικης υπόθεσης τόσο από πλευράς νομικών όσο και πραγματικών ζητημάτων, από τον ίδιο τον αναιρετικό δικαστή.⁴⁰⁸ Προαπαιτούμενο είναι η προηγούμενη αναίρεση (ακύρωση, εξαφάνιση) της προσβαλλόμενης απόφασης.⁴⁰⁹

Επισημαίνεται ότι οι παραπάνω δικονομικές δυνατότητες του αναιρετικού δικαστή, ισχύουν και στην περίπτωση των αιτήσεων αναίρεσης που ασκούνται δυνάμει του άρθρου 57 του Οργανισμού και του αντίστοιχου άρθρου 10 του Παραρτήματος Ι (παρέμβαση, προσωρινή δικαστική προστασία, αναστολή αναγκαστικής εκτέλεσης).⁴¹⁰ Επιπρόσθετα, δεν έχουν προβλεφθεί ειδικές διατάξεις, οι οποίες να ορίζουν άλλες ενέργειες αναλόγως του λόγου αναίρεσης που γίνεται δεκτός. Το μοναδικό κριτήριο που λαμβάνεται υπόψη για τον προσδιορισμό των μετέπειτα δικονομικών ενεργειών είναι η κρίση περί του ωρίμου προς εκδίκαση, εulόγως λοιπόν η συζήτηση σχετικά με τη νομική κατάσταση που διαμορφώνεται μετά την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης, περιστρέφεται γύρω από την κεντρική αυτή έννοια.

Ας επιχειρήσουμε, όμως, να δώσουμε απάντηση στα ερωτήματα.

(1) Η υποκατάσταση στον πρωτοβάθμιο δικαστή

Κατ' αρχάς, το ζήτημα του «ωρίμου της διαφοράς», υπάγεται στην κυρίαρχη και ανέλεγκτη κρίση του αναιρετικού δικαστηρίου, το οποίο δεν δεσμεύεται από τις αιτιάσεις των διαδίκων.⁴¹¹ Ως προς το ζήτημα της υποχρέωσης του Δικαστηρίου ή ύπαρξης απλώς διακριτικής ευχέρειας, χρήσιμο είναι να εξετάσουμε διάφορα *dicta* ακυρωτικών αποφάσεων.

Στην υπόθεση C-395/96P, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[δ]εδομένου ότι η δικογραφία είναι αρκούντως πλήρης ώστε να μπορεί το Δικαστήριο να αποφανθεί το ίδιο οριστικά, **δεν συντρέχει**

⁴⁰⁸ ΔΕΚ, 8-7-1999, Shell International Chemical Company Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-234/92P, Συλλ. 1999 I-04501, σκ. 72.

⁴⁰⁹ *ibid*, σκ. 71-72. Βλ. και Προτάσεις ΓΕ στην απόφαση ΔΕΕ, 25-3-2010, Sviluppo Italia Basilicata SpA κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-414/08 Συλλ. 2010 I-02559, σκ. 36.

⁴¹⁰ ΔΕΕ, 14-6-2012, Qualitest FZE κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-644/11P(R), δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 59, ΔΕΚ, 29-1-1997, J. Antonissen κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-393/96P(R), Συλλ. 1997 I-00441, σκ. 45.

⁴¹¹ ΠΕΚ, 8-9-2009, Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ETF) κατά Pia Landgren, T-404/06P, Συλλ. 2009 II-02841, σκ. 87-88.

λόγος (ο τονισμός δικός μας) *αναπομπής της υποθέσεως στο Πρωτοδικείο...*⁴¹² Η φράση «δεν συντρέχει λόγος» συνηγορεί υπέρ της ύπαρξης διακριτικής ευχέρειας του Δικαστηρίου σε σχέση με την εξουσία αναπομπής ή μη, στην περίπτωση κατά την οποία η υπόθεση είναι ώριμη προς εκδίκαση.

Όμως, σε αποσπάσματα αποφάσεων του Δικαστηρίου που επακολούθησαν χρονικώς, διαβάζουμε: «[κ]ατά το άρθρο 54 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, εφόσον η υπόθεση είναι ώριμη προς εκδίκαση, **επιβάλλεται** (ο τονισμός δικός μας) να αποφανθεί το Δικαστήριο επί της ουσίας της διαφοράς...»,⁴¹³ «[β]άσει του άρθρου 54, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, αν η αναίρεση κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Πρωτοδικείο για να την κρίνει. Καθότι η υπόθεση είναι ώριμη προς εκδίκαση, **πρέπει** (ο τονισμός δικός μας) να κριθεί οριστικά η αίτηση που υποβλήθηκε βάσει του άρθρου 108 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου...»,⁴¹⁴ «[κ]ατά το άρθρο 54 του κανονισμού ΕΚ του Δικαστηρίου και τις αντίστοιχες διατάξεις των κανονισμών ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ του Δικαστηρίου, εφόσον η υπόθεση είναι ώριμη προς εκδίκαση, **επιβάλλεται** (ο τονισμός δικός μας) η κρίση επί της ουσίας σχετικά με το αίτημα ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής της 26ης Αυγούστου 1996, με την οποία απορρίφθηκε η αίτηση του H. Gevaert με αντικείμενο τη βαθμολογική του ανακατάταξη...»,⁴¹⁵ «[β]άσει του άρθρου 54, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, αν η αναίρεση κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Πρωτοδικείο για να την κρίνει. Καθότι η υπόθεση είναι ώριμη προς εκδίκαση, **πρέπει** (ο τονισμός δικός μας) να κριθεί οριστικά η αίτηση των ασφαλιστικών μέτρων...».⁴¹⁶ Από τα αποσπάσματα αυτά προκύπτει η υποχρέωση του Δικαστηρίου να κρατήσει το ίδιο την υπόθεση και να τη δικάσει, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση. Ωστόσο, το ίδιο το Δικαστήριο σε μεταγενέστερη απόφαση δέχθηκε ότι «..[α]σφαλώς, το άρθρο 13, παράγραφος 1, του

⁴¹² ΔΕΚ, 16-3-2000, Compagnie maritime belge transports SA, Compagnie maritime belge SA και Dafra-Lines A/S κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-395/96P και C-396/96P, Συλλ. 2000 I-01365, σκ. 148.

⁴¹³ ΔΕΚ, 26-2-2002, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Boehringer Ingelheim Vetmedica GmbH και C. H. Boehringer Sohn, C-32/00P, Συλλ. 2002 I-01917, σκ. 60.

⁴¹⁴ ΔΕΚ, C-440/01P(R), όπ.π., σκ. 73.

⁴¹⁵ ΔΕΚ, 11-1-2001, Hans Gevaert κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-389/98P, Συλλ. 2001 I-00065, σκ. 52.

⁴¹⁶ ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Laboratoires pharmaceutiques Trenker SA, C-459/00P(R), Συλλ. 2001 I-02823, σκ. 73.

παραρτήματος του Οργανισμού του Δικαστηρίου, το οποίο αφορά την απόφαση του Πρωτοδικείου σε περίπτωση αναιρέσεως που κρίνεται βάσιμη, **δεν διατυπώνεται κατ' απολύτως ταυτόσημο τρόπο** (ο τονισμός δικός μας) με το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, του ως άνω Οργανισμού, το οποίο αφορά το Δικαστήριο. Πάντως, όσον αφορά δικονομική κατάσταση όπως η επίδικη εν προκειμένω, η έννοια της «ώριμης προς εκδίκαση διαφοράς» πρέπει να ερμηνευθεί κατά πανομοιότυπο τρόπο για την εφαρμογή αμοτέρων των διατάξεων, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι, σε αντίθεση προς το προπαρατεθέν άρθρο 13, παράγραφος 1, **το εν λόγω άρθρο 61 αναγνωρίζει στο Δικαστήριο περιθώριο εκτιμήσεως σε περίπτωση ώριμης προς εκδίκαση διαφοράς, επιτρέποντάς του να την αναπέμψει στο πρωτοδίκως δικάσαν δικαστήριο** (ο τονισμός δικός μας).⁴¹⁷ Ο κανόνας περί ύπαρξης απλώς διακριτικής ευχέρειας και όχι υποχρέωσης, επαναλαμβάνεται και στην πρόσφατη απόφαση C-566/10P του Τμήματος Μείζονος Συνθέσεως του Δικαστηρίου,⁴¹⁸ στη σκέψη 101 της οποίας διαβάζουμε: «[κ]ατά το άρθρο 61, πρώτο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Δικαστήριο **μπορεί** (ο τονισμός δικός μας), σε περίπτωση αναιρέσεως της αποφάσεως του Γενικού Δικαστηρίου, να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον αυτή είναι ώριμη προς εκδίκαση». Όμως, το τοπίο θολώνει η νεοπαγής ρύθμιση του άρθρου 170 παρ. 2 του νέου Κανονισμού, κατά την οποία:

«Όταν ο αναιρεσείων, σε περίπτωση αναιρέσεως της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως ή διατάξεως, ζητεί την αναπομπή της υποθέσεως ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, εκθέτει τους λόγους για τους οποίους η διαφορά δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση από το Δικαστήριο».

Ευλόγως μπορεί να υποστηριχθεί η άποψη ότι από τη γραμματική διατύπωση της διάταξης, μάλλον συνάγεται η βούληση του ενωσιακού νομοθέτη να συναρτήσει την εκδίκαση της υπόθεσης από το Δικαστήριο με το ώριμο προς εκδίκαση. Ακόμη και στην περίπτωση που δεν ήταν αυτή η πρόθεση του νομοθέτη, παραμένει η θεσμικού χαρακτήρα απορία για ποιο λόγο το ίδιο το Δικαστήριο να απολαύει περιθωρίου εκτίμησης, ενώ ο νικήσας αναιρεσείων να έχει το δικαίωμα να ζητήσει την αναπομπή μόνο επί μη ωρίμου προς εκδίκαση διαφοράς. Η νομολογιακή αποσαφήνιση της διάταξης αυτής αναμένεται με ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Από την άλλη, οι διατυπώσεις των προαναφερομένων διατάξεων δεν δημιουργούν την παραμικρή αμφιβολία ότι σε περίπτωση που η διαφορά δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση, επιβάλλεται η αναπομπή στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, Γενικό Δικαστήριο ή Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης, ανάλογα με την περίπτωση. Αυτό συνάγεται και από την ήδη μνημονευθείσα απόφαση C-197/09RX-II,⁴¹⁹ η οποία εκδόθηκε κατόπιν επανεξέτασης απόφασης

⁴¹⁷ ΔΕΕ, C-197/09RX-II, όπ.π., σκ. 35.

⁴¹⁸ ΔΕΕ, C-566/10P, όπ.π.

⁴¹⁹ ΔΕΕ, C-197/09RX-II, όπ.π..

του Γενικού Δικαστηρίου, βάσει του άρθρου 62 του Οργανισμού. Η εν λόγω απόφαση είναι ιδιαίτερος αποκαλυπτική και θα επανέλθουμε σε αυτήν.

Ας επιχειρήσουμε τώρα να δώσουμε απάντηση στο ερώτημα πότε μία υπόθεση θεωρείται «ώριμη προς εκδίκαση». Κατ' αρχάς, ήδη προελέχθη ότι η έννοια «ώριμη προς εκδίκαση διαφορά», επιβάλλεται να ερμηνευθεί κατά πανομοιότυπο τρόπο, είτε πρόκειται για το Δικαστήριο είτε για το Γενικό Δικαστήριο.⁴²⁰ Μία διαφορά θεωρείται ώριμη προς εκδίκαση, όταν το δικαστήριο έχει στη διάθεσή του όλα τα απαραίτητα στοιχεία, προκειμένου να κρίνει το ίδιο την προσφυγή που ασκήθηκε σε πρώτο βαθμό.⁴²¹ Συναφείς διατυπώσεις χρησιμοποιεί η νομολογία, προκειμένου να καταδειχθεί ότι όταν η διαφορά βρίσκεται σε τέτοιο στάδιο μετά την αναίρεση της απόφασης, ώστε το μόνο που απομένει προς επίλυση και πραγμάτωση της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας είναι ο σχηματισμός δικανικής πεποίθησης, η υπόθεση δεν αναπέμπεται. Κατά τεκμήριο θα συντρέχει ο όρος αυτός, όταν η δικογραφία είναι «αρκούντως πλήρης»,⁴²² ενώ καθοριστικής σημασίας είναι η διαπίστωση περί ταύτισης των επιχειρημάτων που υποβλήθηκαν πρωτοδίκως με αυτά που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο των παρατηρήσεων κατά την αναιρετική δίκη.⁴²³ Βεβαίως, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, ο

⁴²⁰ ΔΕΕ, C-197/09RX-II, όπ.π., σκ. 35.

⁴²¹ ΔΕΕ, 13-3-2012, Pye Phyo Tay Za κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-376/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 75, ΔΕΚ, 16-7-2009, American Clothing Associates NV κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ) και Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς (ΓΕΕΑ) κατά American Clothing Associates NV, C-202/08P και C-208/08P, Συλλ. 2009 I-06933, σκ. 84, ΔΕΚ, 10-9-2009, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ente per le Ville Vesuviane και Ente per le Ville Vesuviane κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, συνεκδικασθείσες C-445/07P και C-455/07P, Συλλ. 2009 I-07993, σκ. 69, ΠΕΚ, 18-12-2008, Βασίλειο του Βελγίου και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Emmanuel Genette, συνεκδικασθείσες T-90/07P και T-99/07P, Συλλ. 2008 II-03859, σκ. 81, ΔΕΚ, 18-7-2007, Industrias Químicas del Vallés SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-326/05P, Συλλ. 2007 I-06557, σκ. 71, ΔΕΚ, 29-4-2004, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Carlo Ripa di Meana, Leoluca Orlando και Gastone Parigi, C-470/00P, Συλλ. 2004 I-04167, σκ. 73, ΔΕΕ, 28-6-2012, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Agrofert Holding a.s., C-477/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 81-82.

⁴²² ΔΕΚ, 14-10-1999, Atlanta AG και λοιποί κατά Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-104/97P, Συλλ. 1999 I-06983, σκ. 69.

⁴²³ ΔΕΚ, 22-3-2007, Regione Siciliana κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-15/06P, Συλλ. 2007 I-02591, σκ. 41, ΔΕΚ, 29-6-2004, Front national κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-486/01P, Συλλ. 2004 I-06289, σκ. 46.

αναιρετικός δικαστής αρκείται στη γενική αναιτιολόγητη διαπίστωση περί του ωρίμου προς εκδίκαση.⁴²⁴

Η εκδίκαση της υπόθεσης από το αναιρετικό δικαστήριο αφορά στο σύνολο της πρωτόδικης διαφοράς, όταν πρόκειται για ολική εξαφάνιση της προσβαλλόμενης απόφασης ή στο τμήμα εκείνο, στο οποίο αφορούσε η αναιρεθείσα απόφαση, σε περίπτωση μερικής αναίρεσης.⁴²⁵ Σε κάθε περίπτωση, η μετ' αναίρεση δίκη διεξάγεται εντός του αυστηρού πλαισίου της πρωτόδικης επίδικης διαφοράς (εδώ ακριβώς αναδεικνύεται η σημασία και ο ρόλος της οριζόντιας διάστασης του κανονιστικού πλαισίου της αναιρετικής δίκης, περί του οποίου έγινε λόγος στην Εισαγωγή), ενώ λαμβάνονται υπόψη όχι μόνο οι ισχυρισμοί που υποβλήθηκαν πράγματι πρωτοδίκως, αλλά και αυτοί που μπορούσαν να υποβληθούν από τους διαδίκους στα διάφορα στάδια της διαδικασίας που προηγήθηκε της έκδοσης της πρωτόδικης απόφασης.⁴²⁶ Έτσι, λοιπόν, ο αναιρετικός δικαστής εκδικάζει την προσφυγή ακύρωσης του άρθρου 263 ΣΛΕΕ,⁴²⁷ ή την αγωγή αποζημίωσης,⁴²⁸ αποφαινεται ο ίδιος περί της αίτησης αναστολής εκτέλεσης⁴²⁹ ή προσωρινών μέτρων,⁴³⁰ επί της ένστασης απαραδέκτου που υποβλήθηκε πρωτοδίκως,⁴³¹ ενώ, στο πλαίσιο πλήρους δικαιοδοσίας του άρθρου 261 ΣΛΕΕ,⁴³²

⁴²⁴ Για παράδειγμα ΔΕΚ, 2-10-2003, International Power plc, British Coal Corporation, PowerGen (UK) plc και Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά National Association of Licensed Opencast Operators (NALOO), συνεκδικασθείσες C-172/01P, C-175/01 P, C-176/01 P και C-180/01 P, Συλλ. 2003 I-11421, σκ. 168-169.

⁴²⁵ Βλ. π.χ. ΔΕΚ, 1-7-2008, Chronopost SA και La Poste κατά Union française de l'express (UFEX) και λοιπών, C-341/06P και C-342/06P, Συλλ. 2008 I-04777, σκ. 135-140.

⁴²⁶ ΔΕΚ, C-341/06P και C-342/06P, όπ.π., σκ. 134.

⁴²⁷ Π.χ. ΔΕΚ, C-477/10P, όπ.π., ΔΕΕ, 21-6-2012, BNP Paribas και Banca Nazionale del Lavoro SpA (BNL) κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-452/10P, ΔΕΕ, C-376/10P, όπ.π., ΔΕΕ, 2-2-2012, Brosmann Footwear (HK) Ltd και λοιποί κατά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ενωσης, C-249/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, ΔΕΕ, 3-5-2012, Βασίλειο της Ισπανίας κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-24/11P, δεν έχει δημοσιευθεί.

⁴²⁸ Π.χ. ΔΕΚ, 23-9-2004, Chantal Hectors κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, C-150/03P, Συλλ. 2004 I-08691, ΔΕΚ, 12-7-2005, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά CEVA Santé Animale SA και Pfizer Enterprises Sàrl, C-198/03P, Συλλ. 2005 I-06357.

⁴²⁹ Π.χ. ΔΕΕ, C-644/11P(R), όπ.π., ΔΕΚ, C-471/00P(R), όπ.π., ΔΕΚ, C-474/00P(R), όπ.π., ΔΕΚ, 11-4-2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Laboratoires pharmaceutiques Trenker SA, C-459/00P(R), Συλλ. 2001 I-02823.

⁴³⁰ Π.χ. ΔΕΚ, C-440/01P(R), όπ.π.

⁴³¹ Π.χ. ΔΕΚ, 1-4-2004, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Jégo-Quéré & Cie SA, C-263/02P, Συλλ. 2004 I-03425, ΔΕΚ, 9-12-2004, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Greencore Group plc, C-123/03P, Συλλ. 2004 I-11647, ΔΕΚ, 22-2-2005, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά T-Mobile Austria GmbH, C-141/02P, Συλλ. 2005 I-01283, ΔΕΚ, C-445/07P, όπ.π..

⁴³² Σχετικός ο Κανονισμός 1/2003 του Συμβουλίου της 16-12-2002 (ΕΕ L 1 της 4.1.2003, σ. 1 έως 25).

αναπροσαρμόζει το πρόστιμο που επέβαλε η Επιτροπή στην παραβαίνουσα το δίκαιο ανταγωνισμού επιχείρηση.⁴³³

Η υποκατάσταση στο δικαστή της ουσίας δε συνεπάγεται τη διατάραξη της θεσμικής ισορροπίας μεταξύ οργάνων ούτε τη νόσφιση εξουσιών. Έτσι, για παράδειγμα, ο αναιρετικός δικαστής όταν θα δικάσει επί της ουσίας προσφυγή ακύρωσης πράξης θεσμικού οργάνου, δεν μπορεί να υποχρεώσει το τελευταίο σε τροποποίηση της προς ακύρωση πράξης, αλλά αποκείται στο θεσμικό όργανο, η πράξη του οποίου κηρύχθηκε άκυρη, να λάβει μέτρα συμμόρφωσης προς την ακυρωτική απόφαση, σύμφωνα με το άρθρο 266 ΣΛΕΕ.⁴³⁴

Τέλος, η ελλείπουσα διάταξη περί χειροτέρευσης της θέσης του αναιρεσιέοντος αλλά και τα παραδείγματα που αντλούνται από τη νομολογία, οδηγούν στο αβίαστο συμπέρασμα ότι τυχόν ευδοκίμηση της αίτησης αναίρεσης, δεν παρέχει στο νικήσαντα αναιρεσιέοντα τη νομική δυνατότητα να «κραδαίνει» την αναιρετική νίκη του και κατά την μετ' αναίρεση εκδίκαση. Τέτοιος περιορισμός δεν υφίσταται η δε αναιρετική νομολογία αποκαλύπτει περιπτώσεις κατά τις οποίες ο αρχικώς ηττηθείς πρωτοδίκως (π.χ. απόρριψη προσφυγής ακύρωσης), υπήρξε νικητής κατ' αναίρεση (ευδοκίμηση αναίρεσης κατά της απορριπτικής πρωτόδικης απόφασης) αλλά κατέληξε και πάλι ηττηθείς κατά την εκδίκαση της διαφοράς από τον αναιρετικό δικαστή (εκ νέου απόρριψη της προσφυγής ακύρωσης από τον αναιρετικό δικαστή).⁴³⁵ Τέτοιας, δε, έκτασης είναι ο ελλείπων αυτός περιορισμός, ώστε το αναιρετικό δικαστήριο, έχοντας ακυρώσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, μπορεί να προβεί και σε προς τα άνω επαναπροσδιορισμό του

⁴³³ Π.χ. ΔΕΚ, 16-11-2000, *Sarrió SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-291/98P, Συλλ. 2000 I-09991, ΔΕΚ, 16-11-2000, *Moritz J. Weig GmbH & Co. KG κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-280/98P, Συλλ. 2000 I-09757, ΔΕΚ, 16-11-2000, *NV Koninklijke KNP BT κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-248/98P, Συλλ. 2000 I-09641, ΔΕΚ, 7-1-2004, *Aalborg Portland A/S, Irish Cement Ltd, Ciments français SA, Italcementi - Fabbriche Riunite Cemento SpA, Buzzi Unicem SpA και Cementir - Cementerie del Tirreno SpA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, συνεκδικασθείσες C-204/00P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Συλλ. 2004 I-00123, ΔΕΚ, 21-9-2006, *JCB Service κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-167/04P, Συλλ. 2006 I-08935.

⁴³⁴ ΔΕΚ, 11-9-2007, *Maria-Luise Lindorfer κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως*, C-227/04P, Συλλ. 2007 I-06767, σκ. 89.

⁴³⁵ Βλ. ενδεικτικά ΔΕΕ, 20-1-2001, *General Química SA και λοιπών κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, C-90/09P, Συλλ. 2011 I-00001, ΔΕΚ, 22-3-2007, *Regione Siciliana κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-15/06P, Συλλ. 2007 I-02591, ΔΕΚ, C-167/06P, *όπ.π.*, ΔΕΚ, 18-7-2006, *David Meca-Medina και Igor Majcen κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-519/04P, Συλλ. 2006 I-06991, ΔΕΚ, 15-9-2005, *BioID AG κατά Γραφείου εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ)*, C-37/03P, Συλλ. 2005 I-07975, ΔΕΚ, 14-7-2005, *Compañía española para la fabricación de aceros inoxidables SA (Acerinox) κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-57/02P, Συλλ. 2005 I-06689, ΔΕΚ, 30-6-2005, *Alessandrini Srl και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, C-295/03P, Συλλ. 2005 I-05673, ΓενΔικ, 21-7-2011, *Secretary of State for Work and Pensions κατά Maria Dias*, T-325/09P, δεν έχει δημοσιευθεί.

επιβληθέντος από την Επιτροπή προστίμου σε επιχείρηση για αντιανταγωνιστική συμπεριφορά.⁴³⁶

(2) Η αναπομπή

(2-α) Η απόφαση περί αναπομπής

Η απόφαση περί αναπομπής στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας είναι η μόνη νομικώς επιτρεπόμενη διαδικαστική ενέργεια για τον αναιρετικό δικαστή, στην περίπτωση που κρίνει ότι η διαφορά, όπως έχει διαμορφωθεί μετά την εξαφάνιση της προσβαλλόμενης απόφασης, δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση. Ο κανόνας αυτός έχει αποκρυσταλλωθεί και νομολογιακώς: «[ε]ν προκειμένω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν μπορεί να κρίνει την υπόθεση και επομένως **πρέπει** (ο τονισμός δικός μας) να την αναπέμψει στο Πρωτοδικείο για να αποφανθεί αυτό επί της ουσίας, εξετάζοντας τους λοιπούς λόγους που είχε προβάλει ο προσφεύγων κατά την ενόπιόν του διαδικασία...».⁴³⁷

Το βασικό κριτήριο που έχει υιοθετήσει η νομολογία σε σχέση με το πότε μία υπόθεση δεν θεωρείται ώριμη προς εκδίκαση, είναι η έκταση και το εύρος της πρωτόδικης διαφοράς, η οποία επιλύθηκε από το δικαστή της ουσίας.⁴³⁸ Η αδυναμία εκδίκασης στην πλέον ακραία έκφρασή της θα μεταφράζεται σε έλλειψη οποιουδήποτε στοιχείου ενόπιον του αναιρετικού δικαστή, στο οποίο να μπορεί να θεμελιώσει τη δικανική του πεποίθηση.⁴³⁹

Εξάλλου, αποφασιστικό κριτήριο είναι η υπείσλευση ή μη στην ουσία της διαφοράς.⁴⁴⁰ Έτσι, αν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο εξάντλησε τη δικαιοδοτική του κρίση σε εξέταση ένστασης απαραδέκτου, χωρίς ουσιαστικό έλεγχο του επίδικου αντικειμένου, τότε η διαφορά δεν

⁴³⁶ ΔΕΚ, 29-6-2006, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά SGL Carbon AG, C-301/04P, Συλλ. 2006 I-05915.

⁴³⁷ ΔΕΚ, 20-2-1997, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Frédéric Daffix, C-166/95P, Συλλ. 1997 I-00983, σκ. 41. Βλ. και ΔΕΚ, 5-10-1999, IPK-München GmbH κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-433/97P, Συλλ. 1999 I-06795, σκ. 21.

⁴³⁸ ΔΕΚ, 5-5-1998, Compagnie Continentale (France) SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-391/96P, Συλλ. 1998 I-02377, σκ. 57, ΔΕΚ, 5-5-1998, Glencore Grain Ltd, πρώην Richeo Commodities Ltd κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-404/96P, Συλλ. 1998 I-02435, σκ. 57.

⁴³⁹ ΔΕΚ, 27-1-2000, DIR International Film Srl, Nostradamus Enterprises Ltd, Union PN Srl, United International Pictures BV, United International Pictures AB, United International Pictures APS, United International Pictures A/S, United International Pictures EPE, United International Pictures OY και United International Pictures y Cía SRC κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-164/98P, Συλλ. 2000 I-00447, σκ. 49.

⁴⁴⁰ ΔΕΕ, 16-12-2010, Αθηναϊκή Τεχνική ΑΕ ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-362/09P, Συλλ. 2010 I-13275, σκ. 79.

θεωρείται ώριμη προς εκδίκαση. Ομοίως, όταν εγείρονται περισσότερες της μιας ενστάσεις απαραδέκτου, αλλά ο δικαστής της ουσίας απεφάνθη μόνο ως προς μία, κατά τεκμήριο η διαφορά θα πρέπει να αναπεμφθεί.⁴⁴¹

Περαιτέρω, η τμηματική μόνο έρευνα της ουσίας, υπό την έννοια ότι ο πρωτοβάθμιος δικαστής, από τις περισσότερες πρωτοδίκως υποβληθείσες αιτιάσεις εξέτασε μόνο κάποιες εξ αυτών, ενδεικνύει την ανάγκη αναπομπής προς επανεκδίκαση.⁴⁴² Κατά μείζονα λόγο επιβάλλεται η αναπομπή, όταν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δεν εξέτασε κανέναν από τους προβαλλόμενους πρωτοδίκως λόγους ακύρωσης πράξης οργάνου.⁴⁴³

Σε κάθε περίπτωση, όταν η υπόθεση, μετά την ακύρωση της πρωτοβάθμιας απόφασης, απαιτεί την αξιολόγηση πραγματικού υλικού το οποίο είτε δεν έχει συγκεντρωθεί ακόμη είτε ως προς το οποίο κάποιος από τους διαδίκους δεν είχε τη δυνατότητα να αμφισβητήσει ή αντικρούσει στο πλαίσιο της εκατέρωθεν ακρόασης, ο αναιρετικός δικαστής δεν μπορεί να κρατήσει την υπόθεση, αλλά οφείλει να αναπέμψει.⁴⁴⁴ Ο ίδιος δικαιολογητικός λόγος της αναπομπής συντρέχει και στην περίπτωση κατά την οποία η εκτίμηση των πρωτοδίκως υποβληθέντων λόγων ακύρωσης μίας πράξης θεσμικού οργάνου, μπορεί να συνεπάγεται την περαιτέρω έρευνα και αξιολόγηση πραγματικών περιστατικών,⁴⁴⁵ ή αν το σύνολο του αποδεικτικού υλικού δεν εξετάσθηκε πλήρως από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο,⁴⁴⁶ ή εν γένει, η δικογραφία δεν είναι πλήρης και περιέχουσα όλα τα απαραίτητα στοιχεία, προκειμένου να κριθεί μία ουσιώδης πτυχή της διαφοράς, όπως επί παραδείγματι το μερίδιο της ατομικής συμμετοχής

⁴⁴¹ ΔΕΚ, 16-6-1994, Syndicat français de l'Express international, DHL International SA, Service Crie-LFAL SA και May Courier International SARL κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-39/93P, Συλλ. 1994 I-02681, σκ. 38.

⁴⁴² ΔΕΚ, 11-11-1997, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και Γαλλική Δημοκρατία κατά Ladbroke Racing Ltd., συνεκδικασθείσες C-359/95P και C-379/95 P, Συλλ. 1997 I-06265, σκ. 39, ΔΕΚ, 18-7-2007, Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ανασυγκρότησης (ΕΥΑ) κατά Georgios Karatzoglou, C-213/06P, Συλλ. 2007 I-06733, σκ. 47, ΔΕΕ, 2-9-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Scott SA, C-290/07P, Συλλ. 2010 I-07763, σκ. 102, ΔΕΕ, 19-1-2012, Γραφείο Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς κατά Nike International Ltd, C-53/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 60, ΔΕΚ, 29-4-2004, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Patrick Reynolds, C-111/02P, Συλλ. 2004 I-05475, σκ. 65, ΔΕΚ, C-413/06P, όπ.π., σκ. 190.

⁴⁴³ ΓενΔικ, T-80/09P, όπ.π., σκ. 169-170, ΓενΔικ, 8-7-2010, Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Françoise Putterie-De-Beukelaer, T-160/08P, Συλλ. 2010 II-03751, σκ. 103-104, ΔΕΕ, C-89/08P, όπ.π., σκ. 89.

⁴⁴⁴ ΠΕΚ, T-43/07P, όπ.π., σκ. 93-94.

⁴⁴⁵ ΔΕΚ, 19-11-1998, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κατά Giuliana Gaspari, C-316/97P, Συλλ. 1998 I-07597, σκ. 37.

⁴⁴⁶ ΔΕΕ, 5-5-2011, Ευρωπαϊκή Δυναμική - Προηγμένα Συστήματα Τηλεπικοινωνιών Πληροφορικής και Τηλεματικής ΑΕ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-200/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 101-102, ΔΕΚ, 17-9-2009, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Koninklijke FrieslandCampina NV, C-519/07P, Συλλ. 2009 I-08495, σκ. 107-109, ΔΕΚ, 3-7-2003, συνεκδικασθείσες C-83/01P, C-93/01 P και C-94/01 P, Συλλ. 2003 I-06993, σκ. 45.

επιχείρησης σε αντιανταγωνιστική συμπεριφορά.⁴⁴⁷ Από τη νομολογία δεν εκλείπουν και περιπτώσεις κατά τις οποίες ο δικαστής της ουσίας δεν προέβη στο σύνολο των αναγκαίων ελέγχων, ώστε να είναι σε θέση να δεχθεί έναν προβαλλόμενο λόγο ακύρωσης, οπότε η διαφορά κρίνεται μη ώριμη προς εκδίκαση.⁴⁴⁸

Συνήθης δικαστηριακή πρακτική με τη συναφή νομολογία, είναι η αναπομπή σε περίπτωση αγωγής αποζημίωσης, όταν «...ο προσδιορισμός της ακριβούς εκτάσεως της ζημίας που υπέστησαν οι αναιρεσείουσες συνεπάγεται περίπλοκες εκτιμήσεις των πραγματικών περιστατικών... προκειμένου τούτο [το πρωτοβάθμιο δικαστήριο] να αποφανθεί επί του ύψους της επανορθώσεως της επίδικης ζημίας».⁴⁴⁹

Γενικά, φαίνεται πως έχει διαμορφωθεί ένα νομολογιακό ρεύμα, κατά το οποίο όταν στοιχείο αρρήκτως συνδεδεμένο με την τελική δικαιοδοτική κρίση του δικαστή που καλείται να τάμει τη διαφορά είναι οι «περίπλοκες εκτιμήσεις πραγματικών περιστατικών», όπως συμβαίνει για παράδειγμα σε σχέση με τη σφαιρική εκτίμηση της ύπαρξης κινδύνου σύγχυσης σε δίκες για υπό καταχώρηση σήμα⁴⁵⁰ ή τη μη άσκηση της διακριτικής ευχέρειας της Επιτροπής κατά την εξέταση κρατικών ενισχύσεων, παράβαση της συνακόλουθης υποχρέωσης αιτιολόγησης και απόδειξη της νόθευσης του ανταγωνισμού,⁴⁵¹ δημιουργείται κατά κανόνα τεκμήριο υπέρ της αναπομπής. Συναφώς, η ανάγκη εκτίμησης της αποδεικτικής ισχύος των πραγματικών περιστατικών που προκύπτουν από το φάκελο της δικογραφίας, επιτάσσει την επανάκριση από το δικαστή της ουσίας και όχι τον αναιρετικό.⁴⁵²

Συνοψίζοντας, πρέπει να τονισθεί ότι στο πλαίσιο της τελικής κρίσης του αναιρετικού δικαστή περί αναπομπής ή εκδίκασης, θεμελιακό πρόκριμα υπόδειξης της επιβαλλόμενης διαδικαστικής πράξης είναι η έγερση ή η δυνατότητα έγερσης πραγματικών ζητημάτων, τα οποία χρήζουν εκτίμησης και εξέτασης. Όταν τούτο συμβαίνει, η κρατούσα δογματική

⁴⁴⁷ ΔΕΚ, 16-11-2000, Cascades SA κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-279/98P, Συλλ. 2000 I-09693, σκ. 82, ΔΕΚ, 16-11-2000, Stora Kopparbergs Bergslags AB κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-286/98P, Συλλ. 2000 I-09925, σκ. 79.

⁴⁴⁸ ΠΕΚ, 19-11-2009, Χρήστος Μιχαήλ κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, T-49/08P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 97.

⁴⁴⁹ ΔΕΚ, 9-11-2006, Agraz, SA και λοιπών κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-243/05P, Συλλ. 2006 I-10833, σκ. 50. Βλ. και ΔΕΚ, 13-11-2008, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Ευφροσύνης Αλεξιάδου, C-436/07P, Συλλ. 2008 I-00152 (συνοπτική δημοσίευση), σκ. 28.

⁴⁵⁰ ΔΕΕ, 16-6-2011, Union Investment Privatfonds GmbH κατά UniCredito Italiano SpA, C-317/10P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 64.

⁴⁵¹ ΔΕΚ, 11-12-2008, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κατά Freistaat Sachsen, C-334/07P, Συλλ. 2008 I-09465, σκ. 61-62.

⁴⁵² ΔΕΕ, 29-3-2011, Anheuser-Busch Inc. κατά Budějovický Budvar, národní podnik, C-96/09P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 217-220.

προσέγγιση του ζητήματος, η οποία διήκει τη σχετική νομολογία, είναι η αναγνώριση του προβαδίσματος (αν όχι της πρωτοκαθεδρίας) του πρωτοβάθμιου δικαστή της ουσίας, διότι «καταλληλότερο να προβεί στην εξέταση αυτή είναι το Γενικό Δικαστήριο [ή κατά περίπτωση το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης]».⁴⁵³

Επισκόπηση των αποφάσεων των δικαιοδοτικών οργάνων μας επιτρέπει να μορφώσουμε την άποψη ότι η επίδικη προς οριστική επίλυση διαφορά χαρακτηρίζεται από τη *διαιρετότητα*. Το διαιρετό αυτό της διαφοράς συνίσταται στη δυνατότητα κατάτμησής της, ώστε ορισμένα τμήματά της να θεωρούνται ώριμα προς εκδίκαση, άρα επιλύονται από τον αναιρετικό δικαστή, ενώ άλλα αναπέμπονται προς εκδίκαση στον πρωτοβάθμιο. Πρόκειται για τις περιπτώσεις της εν μέρει αναπομπής (ή εν μέρει εκδίκασης, κατ' αντιστοιχία), κατά τις οποίες παρατηρείται μία διάσπαση της υπόθεσης, οπότε και η νομική κατάσταση που διαμορφώνεται είναι η εξής: το ώριμο προς εκδίκαση τμήμα παραμένει προς επίλυση ενώπιον του αναιρετικού δικαστηρίου, το υπόλοιπο αναπέμπεται στο δικαστήριο της ουσίας. Η ιδιαιτερότητα έγκειται στο ότι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο καλείται να δικάσει εκ νέου μία διαφορά «κόλουρη» σε σχέση με την αρχικώς αχθείσα ενώπιόν του. Το διαιρετό της διαφοράς δεν προκύπτει ευθέως από το γράμμα των προαναφερομένων διατάξεων, αλλά είναι νομολογιακός κανόνας.

Χαρακτηριστικές περιπτώσεις υπαγόμενες στη έννοια γένους «διαιρετή» ή «διαιρετέα» διαφορά, είναι εκείνες κατά τις οποίες είχε προβληθεί πρωτοδίκως ένσταση απαραδέκτου κριθείσα ως βάσιμη, η οποία όμως ένσταση απορρίφθηκε κατ' αναιρέση, οπότε η υπόθεση αναπέμφθηκε, ως προς την ουσία της, στην κρίση του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας.⁴⁵⁴ Το διαιρετό, όμως, μπορεί να αφορά και στη σώρευση περισσοτέρων λόγων ακύρωσης κατά πράξης, οπότε και ο αναιρετικός δικαστής μπορεί να εκδικάσει ορισμένους εξ αυτών, ενώ τους υπόλοιπους, τους οποίους το πρωτοβάθμιο δικαστήριο δεν είχε καθόλου εξετάσει, τους αναπέμπει προς εκδίκαση στο τελευταίο.⁴⁵⁵

⁴⁵³ ΔΕΕ, 24-5-2012, Formula One Licensing BV κατά Γραφείου εναρμονίσεως στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς (ΓΕΕΑ) και Global Sports Media Ltd, C-196/11P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 57.

⁴⁵⁴ ΔΕΕ, 13-10-2011, Deutsche Post AG και Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συνεκδικασθείσες C-463/10P και C-475/10 P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 78-82, ΔΕΕ, 18-11-2010, NDSHT Nya Destination Stockholm Hotell & Teaterpaket AB κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-322/09P, Συλλ. 2010 I-11911, σκ. 65-67, ΔΕΕ, 26-1-2010, Internationaler Hilfsfonds eV κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, C-362/08P, Συλλ. 2010 I-00669, σκ. 65-67, ΔΕΚ, 9-7-2009, 3F κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-319/07P, Συλλ. 2009 I-05963, σκ. 98-109, ΔΕΚ, 17-7-2008, Αθηναϊκή Τεχνική ΑΕ κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-521/06P, Συλλ. 2008 I-05829, σκ. 66-78, ΔΕΚ, 18-1-2007, Osman Ocalan, εξ ονόματος του Kurdistan Workers' Party (PKK) και Serif Vanly, εξ ονόματος του Kurdistan National Congress (KNK) κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, C-229/05P, Συλλ. 2007 I-00439, σκ. 123-124.

⁴⁵⁵ ΔΕΕ, 21-7-2011, Βασίλειο της Σουηδίας κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής και MyTravel Group plc, C-506/08P, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 123-128.

(2-β) Το δικαστήριο της αναπομπής

Το δικαστήριο της αναπομπής είναι το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, είτε το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης, είτε το Γενικό Δικαστήριο. Οι συνέπειες της αναίρεσης και εν συνεχεία της αναπομπής για τον πρωτοβάθμιο δικαστή της ουσίας είναι διττές: *ουσιαστικής* φύσεως και *δικονομικής* φύσεως.

Οι *δικονομικής* φύσεως συνέπειες περιγράφονται στα άρθρα 117-127 του ΚανΔιαδΓενΔικ και αντιστοίχως στα άρθρα 113-115 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης. Στην περίπτωση του Γενικού Δικαστηρίου, η αρμοδιότητα θεμελιώνεται από την απόφαση περί παραπομπής (αρμοδιότητα κατά παραπομπή, άρθρο 117). Ο Πρόεδρος του Γενικού Δικαστηρίου μπορεί να αναθέσει την υπόθεση σε άλλο τμήμα, συγκροτούμενο από τον ίδιο αριθμό δικαστών, ενώ αν η αναιρεθείσα απόφαση ή διάταξη είχε εκδοθεί από την Ολομέλεια ή το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Γενικού Δικαστηρίου, η υπόθεση ανατίθεται υποχρεωτικώς στο σχηματισμό που εξέδωσε την απόφαση ή διάταξη (άρθρο 118 παρ. 1 και 2). Αν όμως η αναιρεθείσα απόφαση ή διάταξη εκδόθηκε από μονομελές τμήμα, ο Πρόεδρος αναθέτει την υπόθεση σε τριμελές τμήμα, στο οποίο δεν συμμετέχει ο δικαστής του εν λόγω μονομελούς τμήματος (άρθρο 118 παρ. 2α). Το άρθρο 119 ορίζει αναλυτικώς τη μορφή που προσλαμβάνει η διαδικασία ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, αναλόγως του εάν η έγγραφη διαδικασία έχει περατωθεί ή όχι, κατά το χρόνο έκδοσης της απόφασης περί παραπομπής (άρθρο 119 παρ. 1 και 2). Τα περί των δικαστικών εξόδων αποφασίζονται από το Γενικό Δικαστήριο, τόσο σε σχέση με τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου όσο και με τη διαδικασία μετά την αναίρεση (άρθρο 121). Παρόμοιες είναι οι διατάξεις στην περίπτωση της κατά παραπομπής διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης. Καθιερώνεται διακριτική ευχέρεια του Προέδρου ανάθεσης της αναπεμφθείσας υπόθεσης είτε στον ίδιο δικαστικό σχηματισμό είτε σε άλλο (άρθρο 113 παρ. 1), ενώ το άρθρο 114 περιγράφει τη διαδικασία βάσει της οποίας εξελίσσεται η δίκη ενώπιον του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης. Ίδια είναι η ρύθμιση περί των δικαστικών εξόδων (άρθρο 115). Πάντως, οι σχετικές διατάξεις δεν προβλέπουν διαβίβαση του συνόλου της δικογραφίας ως είχε κατ' αναίρεση, συνεπώς σε περίπτωση που ο προσφεύγων δεν καταθέτει υπόμνημα γραπτών παρατηρήσεων, το δικαστήριο της αναπομπής λαμβάνει υπόψη μόνο τα υπομνήματα και έγγραφα που είχαν ήδη κατατεθεί ενώπιόν του.⁴⁵⁶

Περί των *ουσιαστικής* φύσεως συνεπειών μνημονεύουν αφενός μεν το άρθρο 61 δεύτερο εδάφιο του Οργανισμού, αφετέρου δε το άρθρο 13 παρ. 2 του Παραρτήματος Ι. Έτσι, το δικαστήριο της αναπομπής, είτε είναι το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης είτε το Γενικό

⁴⁵⁶ ΔΔΔ, 14-12-2010, Χρήστος Μιχαήλ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, F-67/05RENV, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 39.

Δικαστήριο, δεσμεύεται από τα νομικά ζητήματα που έχουν επιλυθεί από το αναιρετικό δικαστήριο. Σε κάθε περίπτωση, η αναπομπή μίας υπόθεσης δεν μπορεί να «...παρεκκλίνει από την αρχή κατά την οποία το Γενικό Δικαστήριο μπορεί να αποφανθεί επί αιτήματος καταργήσεως της δίκης που αφορά λόγο απαραδέκτου δημοσίας τάξεως, όπως η έλλειψη νομίμου συμφέροντος».⁴⁵⁷

Τέλος, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι αποφάσεις του εκδίδονται από το δικαστήριο της αναπομπής, υπόκεινται με τη σειρά τους σε αίτηση αναίρεσης, εφόσον τηρηθούν οι διατυπώσεις που προαναφέρθηκαν και τούτο για τρεις λόγους:

Πρώτον, το άρθρο 56 εδάφιο πρώτο του Οργανισμού και το αντίστοιχο άρθρο 9 πρώτο εδάφιο του Παραρτήματος I, αναφέρονται γενικώς σε οριστικές αποφάσεις, χωρίς να διευκρινίζουν περαιτέρω αν αυτές εκδίδονται κατόπιν το πρώτον έγερσης της πρωτόδικης διαδικασίας ή κατόπιν αναπομπής της υπόθεσης. Όπου ο ενωσιακός νομοθέτης θέλησε να επιφυλάξει ειδική μεταχείριση στις οριστικές αποφάσεις που εκδίδονται επί ασκηθέντων προσφυγών στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας, το έπραξε ρητώς, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση του άρθρου 256 παρ. 2 ΣΛΕΕ.

Δεύτερον, δεν παραβιάζεται ο κανόνας της άπαξ ασκήσεως της αίτησης αναίρεσης, δεδομένου ότι η αρχικώς εκδοθείσα οριστική απόφαση είναι διακριτό νομικό μέγεθος από την οριστική απόφαση που εκδίδεται κατόπιν αναπομπής, κατά μείζονα λόγο όταν η πρώτη έχει ανααιρεθεί εν όλω, οπότε και δεν υφίσταται πλέον ως νομική πράξη παράγουσα έννομες συνέπειες.

Τρίτον, αντίθετη εκδοχή θα αποστερούσε τις προαναφερθείσες διατάξεις περί των ουσιαστικής φύσεως συνεπειών της αναίρεσης και αναπομπής από το περιεχόμενό τους και την πρακτική τους αποτελεσματικότητα, αν δεν μπορούσε να ελεγχθεί στο πλαίσιο μίας νέας αναιρετικής διαδικασίας, η νομική υποχρέωση του δικαστηρίου της αναπομπής προς συμμόρφωση με τα νομικά ζητήματα που έχουν επιλυθεί από τον αναιρετικό δικαστή. Πράγματι, οι εν λόγω διατάξεις θα καθίσταντο ατελείς δικονομικές ρυθμίσεις χωρίς πρακτικό αντίκρισμα.

Επίμετρο

Το καλύτερο επίμετρο του Μέρους III σχετικά με τα αποτελέσματα της αναίρεσης της απόφασης και τη νομική κατάσταση που διαμορφώνεται, είναι η παρουσίαση της όλως αποκαλυπτικής απόφασης C-197/09RX-II, η οποία εκδόθηκε στο πλαίσιο επανεξέτασης του

⁴⁵⁷ ΓενΔικ, 21-9-2011, Internationaler Hilfsfonds eV κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, T-141/05 RENV, δεν έχει δημοσιευθεί, σκ. 23.

άρθρου 62 ΣΛΕΕ και η οποία, κατά το μάλλον ή ήττον, συνιστά το απείκασμα της έννομης αυτής κατάστασης.⁴⁵⁸ Ας δούμε τα πραγματικά περιστατικά:

Ο Μ, έκτακτος υπάλληλος του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Φαρμάκων (European Medicines Agency -EMA), υπέστη εργατικό ατύχημα και τελούσε σε αναρρωτική άδεια, ενώ το έτος που επακολούθησε έληξε και η σύμβασή του. Ενώ τελούσε ακόμη σε εργασιακή σχέση με τον EMA, ζήτησε τη σύγκληση επιτροπής αναπηρίας, η οποία όμως απορρίφθηκε. Την ίδια τύχη είχε και η ένσταση κατά της άρνησης αυτής. Κατά το μεσοδιάστημα, υπέβαλλε εκ νέου αίτημα σύγκλησης της επιτροπής αναπηρίας, επισυνάπτοντας ιατρική γνωμάτευση. Ο EMA έκρινε ότι το δεύτερο αίτημα σύγκλησης δεν μπορούσε να εκληφθεί ως νέα αίτηση κατά το άρθρο 59 παρ. 4 ΚΥΚ και απορρίφθηκε εκ νέου. Ενόψει και της δεύτερης άρνησης, ο Μ υπέβαλλε ένσταση ζητώντας την ανάκληση της απόρριψης, ενώ την επομένη υπέβαλλε αίτημα καταβολής αποζημίωσης για υλικές ζημιές και χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. Τόσο η ένσταση για την ανάκληση όσο και το αίτημα απορρίφθηκαν.

Τη διοικητική αυτή διαδικασία, διαδέχθηκε η ένδικη. Ο Μ προσέφυγε στο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης αιτούμενος την ακύρωση της άρνησης του EMA και την καταβολή αποζημίωσης, λόγω υπηρεσιακών πταισμάτων. Ο εναγόμενος Οργανισμός υπέβαλλε ένσταση απαραδέκτου, η οποία ευδοκίμησε, ενώ κατά της παρεμπίπτουσας αυτής απόφασης του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, ο Μ άσκησε αναίρεση. Το Γενικό Δικαστήριο ακύρωσε την πρωτόδικη απόφαση, απέρριψε την ένσταση απαραδέκτου και εκτιμώντας ότι η υπόθεση είναι ώριμη προς εκδίκαση, επιδίκασε στο Μ χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη την οποία υπέστη.

Ο πρώτος Γενικός Εισαγγελέας ζήτησε την επανεξέταση της απόφασης του Γενικού Δικαστηρίου, την οποία και αποφάσισε τελικώς το Δικαστήριο. Παρατίθενται αυτούσιες κάποιες από τις σκέψεις της απόφασης C-197/09PX-II:

«29. Όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, κατ' αρχήν, μια διαφορά δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση οσάκις το Πρωτοδικείο, ενώπιον του οποίου ασκήθηκε προσφυγή, την απέρριψε ως απαράδεκτη δεχόμενο ένσταση απαραδέκτου, χωρίς να τη συνεκδικάσει με την ουσία (βλ. αποφάσεις της 16ης Ιουνίου 1994, C-39/93 P, SFEI κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-2681, σκέψη 38, της 10ης Ιανουαρίου 2002, C-480/99 P, Plant κ.λπ. κατά Επιτροπής και South Wales Small Mines, Συλλογή 2002, σ. I-265, σκέψη 57, της 15ης Μαΐου 2003, C-193/01 P, Πιτσιόρλας κατά Συμβουλίου και EKT, Συλλογή 2003, σ. I-4837, σκέψη 32, της 18ης Ιανουαρίου 2007, C-229/05 P, PKK και KNK κατά Συμβουλίου, Συλλογή 2007, σ. I-439, σκέψεις 91 και 123,

⁴⁵⁸ JOHANSSON M., The ECJ decides the first case under the article 256 (2) TFEU Review Procedure, *European Law Reporter* 6 (2010), σελ. 198-202.

της 17ης Ιουλίου 2008, C-521/06 P, Αθηναϊκή Τεχνική κατά Επιτροπής, Συλλογή 2008, σ. I-5829, σκέψη 66, και της 9ης Ιουλίου 2009, C-319/07 P, 3F κατά Επιτροπής, δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 98).

30. Πάντως, είναι δυνατή, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, η απόφαση επί της ουσίας μιας προσφυγής μολονότι η πρωτόδικη διαδικασία περιορίστηκε σε ένσταση απαραδέκτου την οποία το Πρωτοδικείο έκανε δεκτή. Τούτο συμβαίνει οσάκις, αφενός, η ακύρωση της αποφάσεως ή της διατάξεως κατά της οποίας ασκήθηκε η αναίρεση επάγεται κατ' ανάγκη ως ένα βαθμό απόφαση επί της ουσίας της οικείας προσφυγής (βλ., συναφώς, απόφαση της 25ης Μαΐου 2000, C-359/98 P, Ca' Pasta κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-3977, σκέψεις 32 έως 36 και 39), ή, αφετέρου, η εξέταση της ουσίας της προσφυγής ακυρώσεως εδράζεται σε ανταλλαγείσα μεταξύ των διαδίκων στο πλαίσιο της αναιρέσεως επιχειρηματολογία κατόπιν κρίσεως του πρωτοδίκως δικάσαντος δικαστή (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 11ης Ιανουαρίου 2001, C-389/98 P, Gevaert κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-65, σκέψεις 27 έως 30, 34, 35 και 52 έως 58, καθώς και C-459/98 P, Martínez del Peral Cagigal κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-135, σκέψεις 29, 34 και 48 έως 54)...

36. Πράγματι, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία, σε περίπτωση παρεμφερή με την παρούσα, όπου αποδεικνύεται ότι το πρωτοδίκως δικάσαν δικαστήριο απέρριψε εσφαλμένα την προσφυγή ως απαράδεκτη κάνοντας δεκτή ένσταση απαραδέκτου, χωρίς να τη συνεκδικάσει με την ουσία, το Δικαστήριο περιορίζεται στη διαπίστωση ότι η διαφορά δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση επί της ουσίας και παραπέμπει την υπόθεση στο πρωτοδίκως δικάσαν δικαστήριο, χωρίς να κάνει χρήση οποιασδήποτε συναφώς εξουσίας του εκτιμήσεως (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσες αποφάσεις SFEI κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 38, Plant κ.λπ. κατά Επιτροπής και South Wales Small Mines, σκέψη 57, Πιτσιόρλας κατά Συμβουλίου και EKT, σκέψη 32, PKK και KNK κατά Συμβουλίου, σκέψεις 91 και 123, Αθηναϊκή Τεχνική κατά Επιτροπής, σκέψη 66, και 3F κατά Επιτροπής, σκέψη 98).

37. Από τις προηγηθείσες σκέψεις προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο ερμήνευσε πεπλανημένα την έννοια της «ώριμης προς εκδίκαση διαφοράς», κατά την έννοια των άρθρων 61, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου και 13, παράγραφος 1, του παραρτήματος του εν λόγω Οργανισμού, και παρέβη την δεύτερη από τις εν λόγω διατάξεις κρίνοντας ότι στην προκειμένη περίπτωση η διαφορά ήταν ώριμη προς εκδίκαση, όσον αφορά τα αιτήματα περί χρηματικής ικανοποιήσεως λόγω της φερόμενης ηθικής βλάβης του M...

44. Συναφώς, υπογραμμίζεται ότι η ενώπιον του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης συζήτηση και η εκ μέρους του εκτίμηση αφορούσαν αποκλειστικά το παραδεκτό της ασκηθείσας από τον M προσφυγής και των αιτημάτων που αποτέλεσαν το υπόβαθρο της εν λόγω προσφυγής, δεδομένου ότι το εν λόγω δικαστήριο έκανε δεκτή την ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε ο ΕΜΕΑ σύμφωνα

με το άρθρο 114 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, χωρίς να υπεισέλθει στην ουσία της διαφοράς και χωρίς να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία.

45. Περαιτέρω, ούτε από τα κατατεθέντα από τους διαδίκους στο πλαίσιο της διαδικασίας αναιρέσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου γραπτά υπομνήματα προκύπτει ότι ο ΕΜΕΑ έλαβε θέση επί του βασίμου των αιτημάτων του Μ προς επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης. Ούτε από το πρακτικό της συζήτησεως της 23ης Ιανουαρίου 2009 ενώπιον του Πρωτοδικείου ούτε από την απόφαση της 6ης Μαΐου 2009 προκύπτουν, άλλωστε, ενδείξεις, σύμφωνα με τις οποίες τα ζητήματα της στοιχειοθετήσεως δικαιώματος του Μ για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης και του ακριβούς περιεχομένου του δικαιώματος αυτού συζητήθηκαν κατά την ως άνω συνεδρίαση».

Από τα *dicta* που προηγήθηκαν, εκπορεύονται οι παρακάτω θεμελιώδεις κανόνες, σχετικοί με τις δικονομικές δυνατότητες του αναιρετικού δικαστή, σε περίπτωση εξαφάνισης της προσβαλλόμενης απόφασης:

- i. Η κρίση περί «μη ώριμης προς εκδίκαση υπόθεσης», δεσμεύει τον αναιρετικό δικαστή, ο οποίος θα πρέπει να την αναπέμψει.
- ii. Αποφασιστικό κριτήριο είναι η εξέταση ή μη της ουσίας της διαφοράς. Η μη υπεισέλευση στην ουσία της υπόθεσης, δημιουργεί τεκμήριο υπέρ της αναπομπής, το οποίο ωστόσο μπορεί να ανατραπεί, αν ο αναιρετικός δικαστής κρατήσει μεν την υπόθεση, αλλά διασφαλίσει την εκατέρωθεν ακρόαση και τήρηση θεμελιωδών δικαιωμάτων στην κατ' αναίρεση δίκη, εν ανάγκη με τη διεξαγωγή έγγραφης ή προφορικής κατ' αντιμωλία συζήτησης.
- iii. Σε κάθε περίπτωση, η ανάληψη της εκδίκασης είτε από τον πρωτοβάθμιο δικαστή κατά παραπομπή είτε από τον αναιρετικό δικαστή, θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από μία αποκαταστατική («θεραπευτική») επεμβατική δράση, διότι μόνο τότε ικανοποιείται το «τέλος» του αναιρετικού φαινομένου, που δεν είναι άλλο από την εξάλειψη των νομικών σφαλμάτων και την αποκατάσταση της νομιμότητας. Έτσι, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το δικάζον δικαστήριο, αναλόγως του λόγου αναίρεσης που έχει γίνει δεκτός, είτε για παράδειγμα θα εφαρμόσει ή ερμηνεύσει ορθώς το δίκαιο της Ένωσης είτε θα συνεχίσει τη διαδικασία από την τελευταία έγκυρη διαδικαστική πράξη, μη επαναλαμβάνοντας την ακυρωθείσα κατ' αναίρεση. Οι ουσιαστικής φύσεως, λοιπόν, συνέπειες της αναίρεσης, όπως τις γνωρίσαμε παραπάνω, εμπλουτίζονται από αυτόν τον κανόνα, ο οποίος προκύπτει εμμέσως και συνάγεται ερμηνευτικώς από τις προαναφερθείσες σκέψεις 44-45.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα αναιρετικά δικαστήρια δεν φείδονται σκέψεων στο κείμενο των αποφάσεών τους, όταν πρόκειται να στεγανοποιήσουν τα όρια μεταξύ νομικού και πραγματικού ζητήματος. Και ναι μεν η οριοθέτηση αυτή προκαλείται κατά κανόνα κατόπιν προβολής σχετικής ένστασης, ωστόσο δεν εκλείπουν και οι περιπτώσεις κατά τις οποίες το Δικαστήριο ή το Γενικό Δικαστήριο σπεύδει να εδραιώσει την αρμοδιότητά του, διακηρύσσοντας το χαρακτήρα ενός τεθέντος ζητήματος ως νομικού. Η όλη προβληματική που συνοδεύει θεωρία και νομολογία σε πολλές έννομες τάξεις, αναφορικά με το «διάτρητο» του χρυσού κανόνα της μη ουσιαστικής επανεξέτασης της υπόθεσης από τον αναιρετικό δικαστή, μπορεί να μεταφερθεί αυτούσια και στην ενωσιακή έννομη τάξη. Έτσι, ναι μεν γίνεται δεκτό ότι το αναιρετικό ενωσιακό δικαστήριο δεν υπεισέρχεται στην ουσία παρά μόνο αν έχει προηγηθεί αναίρεση της πρωτόδικης απόφασης και συντρέχει περίπτωση ώριμης προς εκδίκαση διαφοράς, εντούτοις υφίστανται και παρεκκλίσεις. Έτσι, επί παραδείγματι και πέραν της ρητής περίπτωσης της αλλοίωσης των αποδείξεων, όταν πρόκειται να κριθεί μία διαδικαστική πλημμέλεια, το αναιρετικό δικαστήριο δεν μπορεί παρά να εξετάσει προηγουμένως τα πραγματικά περιστατικά που συγκροτούν το επίδικο ιστορικό γεγονός, το οποίο απαρτίζει την υπό εξέταση διαδικαστική πράξη ενώ η κατάφαση της αντιφατικής ή πλημμελούς αιτιολογίας ενέχει εκ των πραγμάτων μία ουσιαστική εκτίμηση του αποδεικτικού υλικού της δικογραφίας. Σε τελική ανάλυση και στο βαθμό που ο κανόνας του ενωσιακού δικαίου αποτυπώνεται στο σώμα της δικογραφίας που τίθεται στη διάθεση του δικαιοδοτικού οργάνου, μέσω σειράς νομικών πράξεων που τις χαρακτηρίζει μία ιστορικότητα, είναι αναπόφευκτη μία αφετήρια και στοιχειώδης εξέταση των πραγματικών περιστατικών. Αληθώς, στην κρίση για παράδειγμα περί της συνδρομής των προϋποθέσεων του παραδεκτού του δικογράφου της αναίρεσης ή των υπομνημάτων της αναιρετικής δίκης, ενυπάρχει κατά αναγκαία συνθήκη η αποδοχή της ιστορικότητας του γεγονότος της κατάθεσης αυτής καθεαυτής του εν λόγω δικογράφου.

Στην Εισαγωγή της εργασίας έγινε λόγος για τη θεσμική εμπιστοσύνη προς το δικαστή της ουσίας. Μία απλή ανάγνωση των κυριοτέρων αποφάσεων της αναιρετικής νομολογίας, ακόμη και αν εκ πρώτης όψεως δίνει την εντύπωση ενός συμφύρματος, αποκαλύπτει την «δικαστηριακή εμπραγμάτωση» της εμπιστοσύνης αυτής. Ενδελεχής, όμως, έρευνα και εμβάθυνση στο αναιρετικό φαινόμενο, όπως αυτό διαδραματίζεται στις δικαστικές αίθουσες του Δικαστηρίου και του Γενικού Δικαστηρίου, τοποθετεί την εμπιστοσύνη αυτή στις πραγματικές της διαστάσεις, καθώς το αντιστάθμισμα αυτής είναι ο πλήρης νομικός έλεγχος της προσβαλλόμενης απόφασης, εννοείται εντός του πλαισίου των προβαλλόμενων λόγων. Τούτο συνάγεται αβίαστα από την ευρύτητα της διατύπωσης των σχετικών διατάξεων που αφορούν

στους λόγους αναίρεσης. Στην ουσία, οποιοδήποτε νομικό σφάλμα οδηγεί κατά κανόνα στην εξαφάνιση της απόφασης του δικαστή της ουσίας, ασχέτως βαρύτητας και σπουδαιότητας ή ιεραρχικής κατάταξης του παραβιαζόμενου κανόνα δικαίου. Εύλογο, αν συμερισθεί κανείς την άποψη του γράφοντος πως ο σφυγμομέτρης της ευρωπαϊκής ενοποίησης και η νομιμοποιητική θρυαλλίδα του οικοδομήματος που λέγεται Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι το Κράτος Δικαίου (Rule of Law).⁴⁵⁹

Πέραν της ευρύτητας της διατύπωσης των λόγων αναίρεσης στο ενωσιακό δίκαιο, η ίδια η ανάλυση και θεωρητική επεξεργασία των αναιρετικών αποφάσεων ενισχύει την άποψη ότι είναι απρόσφορη η κατηγοριοποίηση και στεγανοποίηση των λόγων αυτών. Από την παρουσίαση της νομολογίας στο Μέρος I, κατέστη εμφανές ότι ο λόγος αναίρεσης που αντλείται από τις πλημμέλειες της αιτιολογίας της απόφασης του δικαστή της ουσίας, δεν είναι ούτε μονομερής ούτε μονοδιάστατος. Συνιστά μία ευρεία οικογένεια λόγων αναίρεσης, η οποία περιλαμβάνει τόσο τις ελλείψεις *sticto sensu* υπό την έννοια της παράλειψης ή της ελλιπούς παράθεσης πραγματικών περιστατικών κρίσιμων για την υπό επίλυση διαφορά, αλλά και περιπτώσεις «έλλειψης ακρόασης», οι οποίες μπορούν ευχερώς να υπαχθούν και στην κατηγορία της «αρνητικής υπέρβασης εξουσίας». Άλλωστε, το ίδιο το Δικαστήριο δέχεται ότι η εσωτερική αντίφαση των ίδιων των σκέψεων της προσβαλλόμενης απόφασης, μπορεί να αποτελεί εν τέλει εσφαλμένη εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης.⁴⁶⁰ Σχηματικά, μπορούμε να αποτυπώσουμε τους διάφορους λόγους αναίρεσης που οδηγούν στην εξαφάνιση της προσβαλλόμενης απόφασης, στην ίδια τη δομή του δικανικού συλλογισμού της τελευταίας ως εξής: στη μείζονα πρόταση εγγράφεται η εσφαλμένη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, στην ελάσσονα πρόταση η εσφαλμένη εφαρμογή αυτού ενώ στο συμπέρασμα η προαναφερθείσα εσωτερική αντίφαση, η οποία στην ελληνική έννομη τάξη τιτλοφορείται ως «εκ πλαγίου παραβίαση» του δικαίου.⁴⁶¹ Σε τελική ανάλυση και η αλλοίωση ή παραμόρφωση των αποδείξεων ερείδεται σε μία αντιφατική αιτιολογία, απότοκος όχι μίας σύγκρισης κανόνων δικαίου αλλά μίας σύγκρισης πραγματικών περιστατικών και δεδομένων. Πρόκειται, δηλαδή, για εσφαλμένη εφαρμογή των κανόνων της λογικής και των διδαγμάτων της κοινής πείρας, όπως αυτές έχουν *ad hoc* αποτυπωθεί, μέσω της αποδεικτικής διαδικασίας, στη δικογραφία της πρωτόδικης δίκης.

Το βασικό πλέγμα των διατάξεων του δικαίου της αναίρεσης έχει πράγματι εμπλουτισθεί από τη νομολογία και υπακούει και αυτό στον κανόνα που θέλει το δίκαιο της Ένωσης να είναι κατά βάση νομολογιακό. Ο αντικειμενικός της χαρακτήρας ως

⁴⁵⁹ Βλ. Walker N., *The Rule of Law and EU: Necessity's Mixed Virtue*, Europa Institute, Mitchell Working Paper Series, 4/2008.

⁴⁶⁰ ΔΕΕ, C-89/11P, όπ.π., σκ. 84.

⁴⁶¹ Βλ. Α. Παπαδαμάκης, *Ποινική Δικονομία*, Γ' έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλας, 2006.

αποκαταστατικού ενδίκου μέσου, μέσα από μία διαδικασία αυτο-ίασης, δεν φαλκιδεύεται από την ελευθερία του διατιθέναι που απολαύει ο διάδικος. Πράγματι, ο έχων έννομο συμφέρον μπορεί να μην αναιρεσιβάλλει την πρωτόδικη απόφαση, αναγνωρίζοντας έτσι την επέλευση εννόμων συνεπειών από την τελευταία, εκφράζοντας με τον τρόπο αυτό τη θεσμική του πίστη στη δικαιοδοτική κρίση του δικαστή της ουσίας, ωστόσο, ο αντικειμενικός χαρακτήρας ανακάμπτει στην περίπτωση κατά την οποία η κάταρξη της αναιρετικής δίκης προκαλείται από κράτη μέλη ή θεσμικά όργανα, τα οποία δεν ήταν καν διάδικοι κατά την πρωτόδικη διαδικασία.

Ο αντικειμενικός χαρακτήρας του αναιρετικού φαινομένου και η θεσμική του σπουδαιότητα για τη διατήρηση της ενωσιακής νομιμότητας, δεν σημαίνει ότι δεν επιδέχεται βελτιώσεις. Από την παράθεση των λόγων αναίρεσης που έχουν γίνει δεκτοί από τα αναιρετικά δικαιοδοτικά όργανα, προκύπτει η απουσία αναιρετικών αποφάσεων για έλλειψη αρμοδιότητας του πρωτοδίκως δικάσαντος δικαστηρίου. Απουσία αναμενόμενη και τούτο για τους εξής λόγους:

(i) Η οριζόντια διάσταση του κανονιστικού πλαισίου της αναιρετικής δίκης και ειδικά η κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ των δικαστηρίων, δεν δημιουργεί κατά κανόνα ερμηνευτικές δυσχέρειες, ούτε η απονομή δικαστηριακής ύλης εξαρτάται από έννοιες με ρευστό περιεχόμενο, ώστε να ανακύπτει στην πράξη ζήτημα καθ' ύλην αρμοδιότητας.

(ii) Ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία ο κίνδυνος θετικής σύγκρουσης αρμοδιότητας σοβεί, προβλέπεται από το πρωτογενές δίκαιο προληπτικού χαρακτήρα θεσμικό πλαίσιο άρσης της διαφαινόμενης σύγκρουσης (άρθρο 54 εδάφια τρίτο και τέταρτο του Οργανισμού και άρθρο 8 παρ. 3 του Παραρτήματος I).

Η θεωρητική, όμως, δυνατότητα αναίρεσης για αναρμοδιότητα του Γενικού Δικαστηρίου ή του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης παραμένει. Αν τηρηθούν κατά γράμμα οι διατάξεις των άρθρων 61 πρώτο εδάφιο του Οργανισμού και 13 παράγραφος 1 του Παραρτήματος I, τότε σε περίπτωση ευδοκίμησης αναίρεσης λόγω αναρμοδιότητας του πρωτοβάθμιου δικαστή και εφόσον κριθεί ότι η διαφορά δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση, ο αναιρετικός δικαστής υποχρεούται παρ' όλα αυτά να αναπέμψει την υπόθεση στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, το οποίο ο ίδιος έκρινε αναρμόδιο να δικάσει! Πρόκειται για μία ψευδο-αντινομία,⁴⁶² την οποία μόνο η διορθωτική παρέμβαση του ενωσιακού νομοθέτη ή το γενναίο τελολογικό άλμα του ενωσιακού δικαστή μπορεί να εξαλείψει πλήρως.⁴⁶³ Η ψευδο-αντινομία επιτείνεται και από τη διάταξη του

⁴⁶² Πρόκειται για ψευδο-αντινομία και όχι για γνήσια, καθώς στην περίπτωση αυτή η δικαιοδοτική κρίση του δικαστηρίου της αναπομπής θα περιορισθεί στη διαπίστωση της αναρμοδιότητάς του, συμμορφούμενο πλήρως προς το νομικό ζήτημα που επέλυσε το αναιρετικό δικαστήριο.

⁴⁶³ Για περισσότερα επί του ζητήματος αυτούς βλ. TRIDIMAS T., *The Court of Justice and Judicial Activism*, *ELR* 1996, vol 24, σελ 1999.

άρθρου 120 του ΚανΔιαδΓενΔικ. Η τελευταία ορίζει ότι η διαδικασία η οποία διεξάγεται ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου κατόπιν αναπομπής, διέπεται από τις διατάξεις του δεύτερου τίτλου του εν λόγω Κανονισμού, στον οποίο όμως τίτλο δεν περιλαμβάνεται το άρθρο 112 περί παραπομπής της υπόθεσης στο καθ' ύλην αρμόδιο Δικαστήριο σε συντρέχουσα περίπτωση. Δεν ισχύει το ίδιο στην περίπτωση του Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης, όπου υφίσταται τέτοια παραπομπή στην αντίστοιχη διάταξη (άρθρο 78 παρ. 4 σε συνδυασμό με άρθρο 114 παρ. 6 ΚανΔιαδΔΔΔ). Βεβαίως, θα μπορούσε λυσιτελώς να αντιταχθεί ότι το Γενικό Δικαστήριο θα εφαρμόσει σε κάθε περίπτωση το άρθρο 54 εδάφιο δεύτερο του Οργανισμού, είτε επιλήφθηκε της υπόθεσης «πρωτογενώς» επί τη βάση του πρωτόδικου ένδικου μέσου είτε «δευτερογενώς» επί τη βάση της απόφασης του Δικαστηρίου περί αναπομπής. Έχουμε την άποψη ότι η ταυτότητα του νομικού λόγου αλλά και λόγοι δικαιοπολιτικής φύσεως, κυρίως η οικονομία της δίκης, μάλλον επιτάσσουν *de lege ferenda* την εφαρμογή από το ίδιο το αναιρετικό δικαστήριο των διατάξεων των άρθρων 54 εδάφιο δεύτερο του Οργανισμού και 8 παρ. 2 του Παραρτήματος I, σε συνδυασμό με το άρθρο 112 ΚανΔιαδΓενΔικ (παραπομπή στο αρμόδιο δικαστήριο). Πρόκριμα για τις περαιτέρω δικονομικές ενέργειες δεν πρέπει να αποτελεί η κρίση περί του ωρίμου ή μη της διαφοράς, αλλά ο προσδιορισμός του καθ' ύλην αρμόδιου δικαστηρίου, το οποίο θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να επιληφθεί της υπόθεσης. Αν καθ' ύλην αρμόδιο είναι το ίδιο το αναιρετικό δικαστήριο, αυτό θα πρέπει να κρατήσει την υπόθεση, στην περίπτωση δε που η διαφορά δεν είναι ώριμη προς εκδίκαση, κατά πλάσμα δικαίου θα θεωρηθεί ότι η υπόθεση ήχθη εξ υπαρχής σε αυτό και θα επιλύσει τη διαφορά, αφού τηρηθεί σε όλη της την έκταση η διαδικασία που προβλέπουν οι σχετικοί Κανονισμοί.⁴⁶⁴ Η προτεινόμενη λύση συνάδει με τη μορφολογία και φυσιογνωμία του ενωσιακού αναιρετικού φαινομένου, δεδομένου ότι τα αναιρετικά δικαιοδοτικά όργανα της Ένωσης αποτελούν συγχρόνως και το δικαστή της ουσίας για ορισμένες κατηγορίες υποθέσεων.

Εξάλλου, η παράθεση της αναιρετικής νομολογίας δεν απαντά στο αξιακό ερώτημα: το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας στην ενωσιακή δίκη, περιλαμβάνει και το δικαίωμα της αναίρεσης; Η Ε.Σ.Δ.Α. στην οποία παραπέμπει το άρθρο 6 παρ. 3 ΣΕΕ και το άρθρο 52 παρ. 3 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν παρέχει δογματικές κατευθύνσεις, καθώς αυτή διασφαλίζει με το υπ' αριθ. 7 Πρωτόκολλό της, μόνο το δικαίωμα επανεξέτασης της απόφασης από ανώτερο δικαστήριο στην περίπτωση ποινικής καταδίκης προσώπου.⁴⁶⁵ Η αρνητική, λοιπόν, απάντηση φαντάζει αυταπόδεικτη,

⁴⁶⁴ Εδώ ακριβώς αναδεικνύεται η σημασία και σπουδαιότητα των σκέψεων 44 και 45 της προαναφερθείσας απόφασης C-197/09PX-II, Μ κατά ΕΜΕΑ.

⁴⁶⁵ Άραγε θα ήταν διαφορετική η προσέγγιση αυτή, αν στο μέλλον παρατηρηθεί νομολογιακή στροφή στην ενωσιακή έννομη τάξη και οι κυρώσεις που επιβάλλει η Επιτροπή στο πλαίσιο του δικαίου ανταγωνισμού

δεδομένου ότι μέχρι και τη σύσταση του τότε Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, υφίστατο μόνο ένα δικαιοδοτικό όργανο. Καίτοι είναι ορθή η απλουστευμένη επαγωγική λογική αυτής της μορφής, δεν πρέπει να παροράται το γεγονός ότι το δίκαιο της Ένωσης είναι ζωντανός οργανισμός συνεχώς εξελισσόμενος με ρευστό κανονιστικό περιεχόμενο. Επομένως, το ερώτημα επιβάλλεται να επαναδιατυπωθεί σε μέλλοντα χρόνο.

Κλείνοντας, μία τελική επισήμανση: η φυσιογνωμία της παρούσας εργασίας είναι κατά κύριο λόγο περιγραφική και όχι αξιολογική. Το ορθό ή μη της νομικής λύσης που έδωσε το αναιρετικό δικαστήριο δεν εξετάστηκε. Η έρευνα αυτή μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο άλλης εργασίας, ίσως στο πλαίσιο ενός εκάστου γνωστικού αντικειμένου της μεγάλης σε έκταση ύλης του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το δικό μας ταξίδι σταματά εδώ. Το μόνο που μπορούσε να προσθέσουμε στον προβληματισμό αυτό, είναι η περίφημη ρήση του Robert Houghwout Jackson, εισαγγελέα στη δίκη της Νυρεμβέργης και Associate Justice στο Supreme Court των Η.Π.Α.⁴⁶⁶: «*We are not final because we are infallible, but we are infallible only because we are final*».

αντιμετωπίζονται πλέον ως γνήσιες κυρώσεις ποινικού χαρακτήρα; Για περισσότερα επί του θέματος βλ. FORRESTER I. S., Due process in EC competition cases: a distinguished institution with flawed procedures, *European Law Review*, 2009, 34 (6), 817-843.

⁴⁶⁶ Υπόθεση *Brown v. Allen*, 344 U.S. 443.

Βιβλιογραφία – Αρθρογραφία

ARNULL A., *The European Union and its Court of Justice*, 2nd edition, OUP 2006.

BALTHASAR S., Locus standi rules for challenges to regulatory acts by private applicants: the new art. 263 (4) TFEU, *ELR* 2010, 35 (4), σελ. 542-550.

BENGOEXTEA J., *The legal reasoning of the European Court of Justice*, Clarenton Press, 1993.

BREALY M., The burden of proof before the European Court, *ELR*, 1985, vol 4, σελ. 250.

BROBERG M., Access to documents: a general principle of Community Law? *ELR* 2002, σελ. 194.

BROWN L. N., The first five years of the Court of First Instance and appeals to the Court of Justice: Assessment and statistics, (1995) *CMLR* σελ. 743.

CORTHAUT T. – VANNESTE M., Waves between Strasbourg and Luxembourg: The right of access to a court to contest the validity of legislative or administrative measures, (2006) 25 *Yearbook of European Law* 475.

DASHWOOD A. – JOHNSTON A. (eds), *The future of the judicial system of the European Union*, Hart, Oxford and Portland, Oregon, 2001.

DE BAERE P., The standing requirements for bringing a direct action before the General Court in the field of trade defense and customs following the entry into force of the TFEU, in *Trade and Competition Law in the EU and beyond* (eds) I. Govaere, R. Quick, M. Bronckers, Elgar Publishing, 2011, σελ. 290.

EVERLING V.L., The Court of Justice as a decision making authority, *Michigan Law Review*, 1984, σελ. 1294.

GINSBORG L. – SCHEININ M., Judicial powers, due process and evidence in the Security Council 1267 Terrorist sanctions regime: The Kadi II conundrum, *EUI Working Papers* 2011/44.

GORMLEY L., Judicial Review: Advice for the Deaf? (2006) 29 *Fordham International Journal* 655.

GUTAN K., The Evolution of the Action for Damages against the European Union and its Place in the System of Judicial Protection, (2011) *CMLR* σελ. 695-750.

HARTLEY T., *The Foundations of European Community Law*, 6th edition, 2007, OUP.

HODGES C., Competition Enforcement, Regulation and Civil Justice: What is the case?, (2006) 43 *CMLR* σελ. 1381.

JOHANSSON M., The ECJ decides the first case under the article 256 (2) TFEU Review Procedure, *European Law Reporter* 6 (2010), σελ. 198-202.

LENAERTS K. – D. ARTS, *Procedural Law of the European Union*, 2nd edition, Sweet and Maxwell, London 2006.

MORAVCSIK A., The European Constitutional Compromise and the neofunctionalist legacy, (2005) 12(2) *Journal of European Public Policy* 349, 376.

MONTI G., Article 81 EC and Public Policy, (2002) *CMRL* σελ. 1057.

ODUDU O., *The Boundaries of EC Competition Law: The scope of Article 81*, OUP, 2006.

RODRÍGUEZ IGLESIA G. C., The procedure before the Court of Justice of the European Communities, *The legal practice in international law and European Community Law*, 2007, σελ. 331-377.

STONE SWEET A., *Governing with Judges*, OUP 2000.

STONE SWEET A., The European Court of Justice in CRAIG P. – DE BÚRCA G. (eds), *The Evolution of EU Law*, 2nd edition, OUP.

TRIDIMAS T., The Court of Justice and Judicial Activism, *ELR* 1996, vol 24, σελ 1999.

WEATHERILL S., *Cases and materials of EU Law*, 9th edition, OUP.

VESTERDORF B., The Court of First Instance of the European Communities after two Full Years in Operation, (1992) *CMLR* σελ. 897.

ΓΡΥΛΛΟΣ Γ., Το παραδεκτό των προσφυγών που ασκούνται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα υπό το πρίσμα των τροποποιήσεων της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από τη Συνθήκη της Λισαβόνας., *ΕυρΠολ* 1/2008, σελ. 173.

ΚΛΑΜΑΡΗΣ Ν., 20 χρόνια λειτουργίας του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας* 5 (2009), σελ. 565-568.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Ρ.-Ε., «Εξυπνες κυρώσεις» και κοινοτικό δίκαιο: ξετυλίγοντας το «μίτο της Αριάδνης». Μια συνολική θεώρηση με αφορμή την απόφαση του ΔΕΚ της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 2008 στην υπόθεση Kadi και Al Barakaat, *Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου* 1/2009, σελ. 21-59.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Ρ.-Ε., «Εξυπνες κυρώσεις» και κοινοτικό δίκαιο: το μετέωρο βήμα του κοινοτικού δικαστή. Σκέψεις με αφορμή τις αποφάσεις του ΠΕΚ Kadi και Yusuf/Al Barakaat της 21^{ης} Σεπτεμβρίου 2005, *Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου* II/2006, σελ. 447-473.

ΣΙΝΑΝΙΩΤΗΣ Δ., *The interim protection of individuals before the European and national courts*, Kluwer Law International, 2006.

ΣΚΟΥΡΗΣ Β., Η μεταρρύθμιση του συστήματος δικαστικής προστασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με αφορμή τη Συνθήκη της Λισαβόνας. *ΕυρΠολ* 1/2008, σελ. 125.

ΣΚΟΥΡΗΣ Π., *Το Ευρωπαϊκό Υπαλληλικό Δίκαιο και το Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006.

ΤΑΓΑΡΑΣ Χ., Σκέψεις για την εξέλιξη του Κοινοτικού Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου και για το νέο Δικαστήριο Δημόσιας Διοίκησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *ΕΕΕυρΔ* τ. 27, σελ. 289-302.

ΤΣΙΚΡΙΚΑΣ Δ., Οι έννομες συνέπειες των ακυρωτικών αποφάσεων του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *ΕπιθεωρΚοιν* τεύχος 4 (1989), σελ. 15.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ Β., *Εισαγωγή στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2010-2011.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ Β., *Η αναγκαστική εκτέλεση των αποφάσεων του ΔΕΚ και του ΠΕΚ*, *ΕλλΔ* 1998, σελ. 276.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ Β., *Η δυναμική των σχέσεων δικαστή και νομοθέτη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2005.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ Β., *Κοινοτικό Δίκαιο της προσωρινής δικαστικής προστασίας*, σε Κ. ΜΠΕΗΣ (επ.), *Η δραστηριότητα της προσωρινής δικαστικής προστασίας*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 1995.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ Β., *Μετεξελίξεις της προσφυγής λόγω παράβασης στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ Β., *Το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και η νέα οργάνωση της κοινοτικής δικαιοσύνης*, *ΕλλΔ* 31, 1990, σελ. 7.